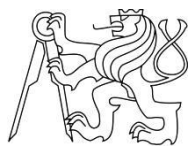

ČVUT v Praze | Fakulta architektury | Ústav prostorového plánování

Ing. arch. Veronika Šindlerová

SYSTÉM VEŘEJNÝCH PROSTORŮ **teorie | vymezení | aplikace**

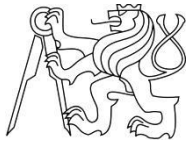
disertační práce

školitel
doc. Ing. arch. Ivan Kaplan

Praha 2013

České vysoké učení technické v Praze
Fakulta architektury
Ústav prostorového plánování

Ing. arch. Veronika Šindlerová

SYSTÉM VEŘEJNÝCH PROSTORŮ
teorie | vymezení | aplikace

SYSTEM OF PUBLIC SPACES
theory | demarcation | application

Disertační práce

doktorský studijní program
architektura a urbanismus

studijní obor
urbanismus a územní plánování

školitel
doc. Ing. arch. Ivan Kaplan

Praha, září 2013

Poděkování

Mé upřímné poděkování patří především mým rodičům za jejich nezdolnou trpělivost se mnou, věčnou studentkou.

Mému školiteli, docentu Ivanu Kaplanovi, patří poděkování za to, že mne již v době mých studií architektury, před mnoha lety, nadchl pro téma veřejných prostorů... A za všechny jeho cenné rady a připomínky k této disertační práci.

Profesoru Karlu Maierovi patří poděkování za motivaci, kterou mi k mé práci (nejen na disertaci) již řadu let dodává a za důvěru, kterou ve mne má a neztrácí.

Obsah

Resumé	9
Summary	10
Resümée	11
Pojmy	13
Veřejný prostor	16
Systém veřejných prostorů	23
Další související pojmy	26
Úvod	29
Východiska disertační práce	32
Téma disertační práce	33
Cíle disertační práce	38
Hypotézy	41
Metoda	42
Struktura disertační práce	44
Přehled současného vědeckého poznání	46
Veřejné prostory v české legislativě	49
Veřejné prostory v mezinárodních dokumentech	56
Veřejné prostory v koncepcích a strategiích ČR	62
Veřejné prostory v územním plánování v ČR	66
Teorie: veřejné prostory	75
Veřejné prostory: aspekty	78
Veřejné prostory: typologie	113
Veřejné prostory: kvalita / úspěšnost	147
Veřejné prostory ve 21. století	159
Teorie: systém veřejných prostorů	169
Systém veřejných prostorů: paralely	172
Systém veřejných prostorů: základní skladba	182
Systém veřejných prostorů: vlastnosti	188
Systém veřejných prostorů: význam	192
Systém veřejných prostorů: uživatelé	198
Systémové pojetí veřejných prostorů	204

Vymezení systému veřejných prostorů	209
Účel vymezení	212
Historická zkušenost	213
Aspekty vymezení	217
Rozsah vymezení	226
Podrobnost vymezení	230
Specifika vymezení	234
Ukázka vymezení	239
Aplikace vymezení systému veřejných prostorů	243
Praktické využití vymezení	246
Katalog příkladů aplikace	255
Případová studie	295
Závěry	299
Seznamy	307
Seznam obrázků	309
Seznam tabulek	318
Seznam použitých pramenů	320
Seznam publikací autorky	331
Seznam přednášek autorky	333
Seznam projektů a realizací autorky	335

Resumé

System veřejných prostorů: teorie | vymezení | aplikace

Předmětem disertační práce je systém veřejných prostorů, jeden ze základních funkčních systémů každého území, síť, kontinuum, prostupující plynule územím zastavěným, urbanizovaným, stejně jako územím nezastavěným, volnou krajinou.

Disertační práce přináší základ teorie systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů. Stěžejním výsledkem disertační práce je přehledný souhrn poznatků o obecné problematice veřejných prostorů jako základních skladebných prvcích jejich celého systému, a dále pak definice a souhrn teoretických poznatků o vlastním systému veřejných prostorů, o jeho skladbě, základních specifických vlastnostech, účelu a významu pro fungování každého území. Zvláštní důraz je přitom kladen na hledání argumentů a objektivních důvodů, proč je důležité a přínosné zabývat se veřejnými prostory systémově a proč je důležité jednotlivé veřejné prostory vnímat vždy jako součást nějakého vyššího celku, systému.

Především jako podklad pro možnou praktickou aplikaci závěrů disertační práce jsou pak v disertační práci stanoveny aspekty a předpoklady vymezení a zobrazení systému veřejných prostorů na kterékoli jeho úrovni, se zvláštním zřetelem na úroveň obce či města. Výsledkem této části disertační práce je identifikace typů prostorů, které jsou součástí systému veřejných prostorů, a které jsou tak předmětem jeho vymezení.

V další části přináší disertační práce katalog příkladů možné praktické aplikace vymezení systému veřejných prostorů a systémového přístupu k veřejným prostorům a praktické příklady práce s veřejnými prostory jako se systémem. Stručnou a přehlednou formou jsou prezentovány příklady reálných plánů, návrhů či projektů, které se zabývají veřejnými prostory v kontextu širšího území, například celého města nebo obce, nebo jejich ucelené části, a které využívají vymezení systému veřejných prostorů jako předpoklad další práce se systémem, k jeho analyzování, hodnocení a v neposlední řadě jako nástroj plánování obnovy a dalšího rozvoje systému. Výsledkem této části disertační práce jsou náměty a příklady na možné další využití obsahu disertační práce v praxi. Tato část disertační práce dále dokládá, že i přes absenci ucelené teorie systému veřejných prostorů a jeho systematického teoretického zkoumání, se v zahraničí i u nás setkáváme s četnými příklady práce s veřejnými prostory jako se systémem.

Teoretické předpoklady disertační práce, a to včetně námětů na možné praktické využití systémového přístupu k veřejným prostorům, jsou ověřeny na případové studii, která je v disertační práci ve zmenšené podobě, avšak v původním originálním znění a rozsahu, publikována.

Klíčová slova: veřejný prostor, veřejné prostranství, systém veřejných prostorů, systémový přístup, územní plánování, obec, město

Ing. arch. Veronika Šindlerová

Praha, září 2013

Summary

System of public spaces: theory | demarcation | application

The subject of this dissertation is a system of public spaces. It is one of the essential operating systems of each area, network, and continuum establishing quickly through urbanized areas same as undeveloped areas, open landscape.

The dissertation brings the very grounds of the theory of system of public spaces and a systemic approach to public spaces. An essential output of the dissertation is a transparent summary of overall theoretical knowledge on a general issue of public spaces as basic building elements of the system and also a definition and a summary of theoretical knowledge on a system of public spaces as such; on its consistence, specific basic characteristics, its purpose and importance regarding each individual area. A special importance is put on seeking arguments and objective reasons to why it actually matters to deal with public spaces in a systemic way and why public spaces always needs to be perceived and understood as part of a large complex.

Mainly as the grounds of a possible practical application of the results of the dissertation there are aspects and presumptions to define and establish public spaces on any level focusing primarily on individual village or town and city levels. Following from this part of the dissertation is an identification of areas types as part of system of public spaces, and also objects of its definition.

There is a catalogue of examples at the next part of the dissertation presenting practical application of demarcation of system of public spaces and of systemic approach to the public spaces and examples of working with public areas as a system. In a brief and synoptic way examples of real projects and plans dealing with public spaces in a context of a larger area are presented; for example in a context of the whole village, town, city or its integrated parts using a definition of system of public systems as requirement for further work with the system - its analysis, evaluation and last but not least as an instrument of planning future system renewal and development. Results of this part of the dissertation are concrete topics and examples of the further possible implementation of the content of this dissertation in practice. This part of dissertation documents, that despite the absence of the coherent theory of system of public spaces and systemic approach to public spaces, there are many examples of the work with public spaces like with the system in foreign countries and also in our country.

Theoretical assumptions of the dissertation including suggestions for possible practical usage of systemic approach to public spaces were examined in a case study. A limited version in original wording and complete extent is also attached.

Key words: public space, public place, system of public spaces, system approach, spatial planning, municipality, town

Ing. arch. Veronika Šindlerová

Prague, September 2013

Resümée

Das System von den öffentlichen Räumen: Theorie | Begrenzung | Applikation

Das Thema der Dissertation ist das System von den öffentlichen Räumen, ein der Grundsystemen jedes Gebietes, das Netz, die Kontinuum, die flüssig sowohl durch die bebaute und urbanisierte Gebiete, als auch durch die unbebaute Gebiete, freie Landschaft, durchdringt.

Die Dissertation bringt das Fundament der Theorie des Systems von den öffentlichen Räumen und des Systemzugriffs zu den öffentlichen Räumen selbst. Das essenzielle Ergebnis der Dissertation ist die übersichtliche Zusammenfassung der theoretischen Erkenntnisse über der allgemeinen Problematik von der öffentlichen Räumen, als den Grundstrukturelementen ihren ganzen Systems, und weiter die Definition und die Zusammenfassung der theoretischen Erkenntnisse über dem System von den öffentlichen Räumen selbst, über seiner Struktur, über seinen spezifischen Eigenschaften, seinem Zweck und seiner Bedeutung für das Funktionieren von jedem Gebiet. Eine besondere Aufmerksamkeit ist dabei der Suche nach den Argumenten und objektiven Gründen gewidmet, warum der Systemzugriff zu den öffentlichen Räumen wichtig und nützlich ist, warum es wichtig ist, alle die einzelne öffentliche Räume als Bestandteil einer übergeordneten Gesamtheit, eines Systems, wahrzunehmen.

Vor allem als die Unterlage für die Mögliche praktische Applikation der Abschlüsse der Dissertation sind in der Dissertation die Aspekte und Voraussetzungen der Abgrenzung und der Darstellung des Systems von den öffentlichen Räumen in irgendwelcher Ebene festgesetzt, mit der besonderen Orientierung auf die Ebene der Gemeinde oder der Stadt. Ein Ergebnis der Dissertation ist es die Identifizierung der Raumtypen, die der Bestandteil des Systems der öffentlichen Räumen und seiner Abgrenzung, sind.

Der nächste Teil der Dissertation bringt einen Katalog der Beispiele der möglichen Applikation der Abgrenzung des Systems der öffentlichen Räumen und des Systemzugriffs zu den öffentlichen Räumen und der Beispielen der Arbeit mit den öffentlichen Räumen als mit einem System. Kurz und bündig sind die Beispiele der realen Entwürfen und Projekten, die sich mit den öffentlichen Räumen im Kontext von dem breiteren Gebiet einer ganzen Stadt, Gemeinde oder ihrem ganzheitlichen Teils beschäftigen, präsentiert. Beispiele der realen Projekten, die die Abgrenzung des System von den öffentlichen Räumen als ein Mittel für die weiter Arbeit mit dem System, für die Analyse, für die Bewertung und nicht in der letzten Reihe als ein Mittel der Planung der Erneuerung oder der Entwicklung des Systems. Das Ergebnis von diesem Teil der Dissertation sind die Vorschläge und Beispiele der praktischen Ausnutzung des Inhaltes der Dissertation. Dieser Teil der Dissertation nachweist auch, das trotz der Absenz der abgerundeten Theorie des Systems von den öffentlichen Räumen und des Systemzugriffes zu den öffentlichen Räumen, findet man nicht nur in Ausland, aber auf in unserem Land zahlreiche Beispiele der Arbeit mit den öffentlichen Räumen als mit einem System.

Die theoretischen Voraussetzungen, Hypothesen, der Dissertation, zusammen mit den Vorschlägen an die mögliche praktische Ausnutzung des Systemzugriffs zu den öffentlichen Räumen, waren innerhalb der Fallstudie überprüft. Die Fallstudie ist als Bestandteil der Dissertation, verkleinert, aber in originalem Umfang und in voller Fassung, veröffentlicht.

Schlüsselwörter: der öffentliche Raum, der öffentliche Platz, das System von den öffentlichen Räumen, der Systemzugriff, die Raumplanung, die Gemeinde, die Stadt

Ing. arch. Veronika Šindlerová

Prag, September 2013

[1] pojmy

Obr. 1: Nové Město nad Metují – podloubí na Husově náměstí. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Jiří Hruža ve Slovníku soudobého urbanismu poznamenal, že „urbanismus, pohybující se na hranici mezi technikou, ekonomikou, společenskými vědami a uměleckou tvorbou, není bohužel oborem, který by si potrpěl na přesnou terminologii a definice.“ (Hruža 1977: 5). Poznámka platí pro urbanismus dodnes. Také v problematice veřejných prostorů urbanistická teorie i praxe trvale postrádá obecně platný výklad mnoha i těch nejzákladnějších pojmů, terminologie je neustálená. Chápání řady pojmů není vždy zcela jednoznačné a jejich obsah často závisí na kontextu, v němž je daný pojem použitý, na úhlu pohledu nebo na konkrétním zaměření odborného textu.

Výklad pojmů, alespoň těch pro teoretickou práci klíčových, je vždy nezbytným základem každého odborného textu a samozřejmým vstupem do jakéhokoli výzkumu a jeho obsahu. Jedině tak lze předejít desinterpretaci použitých výrazů a jakýmkoli nedorozumění nejen s kolegy odborníky, ale především pak také se zástupci z řad širší odborné nebo také laické veřejnosti.

veřejný prostor

public space

öffentlicher Raum

Pojem veřejný prostor patří v naší mluvě k hojně používaným, a to zdaleka nejen v mluvě odborné. Vnímání a chápání veřejného prostoru je mnohem širší, než jen v kontextu ulice, náměstí či jiného prostoru v urbanistické struktuře či v krajině. Veřejný prostor často vyjadřuje více než jen jeho fyzickou podstatu, jeho chápání se stále častěji posouvá do roviny symbolické, imaginární, do roviny virtuální reality, internetu a sociálních sítí, médií. Veřejný prostor v nejširším pojetí není zdaleka jen prostorem hmotným, ale také prostorem sociálním, permanentně redefinovaným jeho užíváním a aktivitami, které se v něm odehrávají.

O současné šíří pojetí a chápání významu veřejného prostoru pojednává jedna samostatná kapitola této disertační práce, zaměřená na nejrůznější aspekty veřejných prostorů. Pro potřeby této disertační práce však zůstává nosné chápání veřejného prostoru jako součásti hmotného prostředí.

Obecně závaznou definici veřejného prostoru u nás nenajdeme, není obsažena v platné legislativě, není obsažena ani v jiných závazných předpisech či normách. Alespoň obecně uznávaná definice se u nás pak hledá rovněž obtížně, pojem veřejný prostor se zkrátka běžně používá a předpokládá se, že mu všichni rozumějí. Je pravdou, že tomu tak skutečně většinou je, z kontextu, v němž je výraz použit, se dá většinou se značnou mírou jistoty dovodit, „co jím chtěl básník říci“. Přitom je nutné mít na paměti, že chápání slovního spojení „veřejný prostor“ se v řadách odborné veřejnosti mnohdy zásadně liší, a může tak být zdrojem nedorozumění. I proto věnuji tomuto pojmu, v disertační práci snad vůbec nejužívanějšímu, v samém úvodu práce patřičnou pozornost.

Veřejný a prostor

Podle Limin Hee a Giok Ling Ooi (Hee – Ooi 2003: 79) odkazuje „kombinace pojmů ‘veřejný’ a ‘prostor’ v zásadě k obecnému konceptu společně sdíleného občanského prostoru určeného komukoli / každému / všem bez připustnosti vyloučení kohokoli, prostoru, který disponuje rozměrem fyzickým (poloha, prostředí, tvar, utváření), sociálním (přístup, kontrola, vlastnictví, právo na užívání), politickým (ideologie), kulturním (symbolická hodnota, asociace) a funkčním (využití).“

Pojem „veřejný“ odkazuje k životu, který se odehrává ve fyzickém prostoru. Nositelem veřejného jsou a mohou být jedině lidé, uživatelé prostoru.

Veřejný, tedy všech, společný, kolektivní.

Veřejný jako res publica, věc veřejná, společný zájem určité komunity, skupiny lidí.

Veřejný, tedy reprezentující společnost v celé její šíři, respektující či reprezentující vůli všech. Veřejný jako spravovaný obcí, obecní. Veřejný, jako vlastněný obcí, obecní. Veřejný zájem jako všeobecné dobro a společenský blahobyt. Zájem všech nebo alespoň většiny (?)

Prostor je naopak fyzickou definicí tvaru, bez lidí, aktivit, života, je to jen „neživá“ hmota.

Prostor jako trojrozměrná organizace prvků (Norberg-Schulz 2010: 11), trojrozměrný útvar, geometrická veličina, ohraničená, vymezená, utvářená zemským povrchem, reliéfem, stavebními objekty a konstrukcemi, vegetací. Prostor je vytvářený masou. Prostor jako fyzická forma. Prostor otevřený do nekonečna, třeba do nebe, nebo uzavřený ze všech stran, konečný.

Prostor v přeneseném smyslu, prostor médií, sdílený virtuálně skrze obrazovky televizorů, monitory počítačů, reproduktory radiopřijímače. Prostor internetu a sociálních sítí, sdílený prostřednictvím textových zpráv, fotografií, filmu. Prostor politiky, utvářený politickou sférou.

Tvůrcem přirozeně utvářeného prostoru je příroda, je tvořen přírodními útvary, reliéfem, vegetací, vodstvem, nebem. Tvůrcem uměle vytvořeného prostoru je stavitelská činnost, architektura, je tvořen objekty, domy, stavbami.

Prostor nabývá různých forem, podle uspořádání ohraničujících prvků.¹

Pel-mel definic

Šíři vnímání a chápání významu a obsahu pojmu „veřejný prostor“ dokládá velmi dobře následující kolekce definic tohoto pojmu. I přes rozdílnost jednotlivých definic však v podstatě všechny bez rozdílu odkazují na neomezenost přístupu a rovné právo k užívání prostoru pro všechny. Volná a neomezená přístupnost, otevřenost všem, je základním atributem a rysem každého veřejného prostoru, fyzického i symbolického.

Veřejný prostor je takový prostor, kam mají všichni zákonný přístup.

(Lyn H. Lofland, 1973)²

Veřejný prostor je v přesném slova smyslu prostor přístupný všem, je to demokratická aréna, kde se mohou scházet a společně trávit čas lidé různých věkových skupin, společenských tříd, pohlaví a ras.

(Joanna Erbel, 2013)³

¹ O prostoru v architektuře a stavbě měst, o jeho formě, utváření, vnímání, významu a proměnách jeho chápání v historii podrobně pojednává například kniha Edmunda N. Bacona Design of Cities (Bacon 1974). Kniha pojednává takřka výhradně o fyzické podstatě prostoru. Nejčistší artikulací prostoru je podle Bacona hradba bílých stěn. Takový prostor je ale bez obsahu. Obsah dává prostoru až jeho artikulace architektonickými články a detaily na stěnách. Život do prostoru přinášejí až aktivity, které se v prostoru odehrávají, a lidé, kteří tyto aktivity vykonávají. „Lidé dávají prostoru smysl a ducha.“ (Bacon 1974: 18)

² Lofland, Lyn H., 1973: A World of Strangers: Order and Action in Urban Public Space. Prospect Heights: Waveland.

³ Erbel, Joanna: Veřejný prostor [online]. Dostupné z <www.monumenttotransformation.org/atlas-transformace> [cit. 15.6.2013].

Veřejný prostor je smlouvou mezi rozdílnými uživateli, kteří v něm žijí, komunikují, procházejí, tvoří, demolují a porušují zákon, a jsou tedy jeho nedílnou součástí. Veřejný prostor je historie, současnost a do jisté míry i budoucnost. Je konzumován stejně jako kterékoli zboží na základě nabídky a poptávky, zprostředkované vlastníky, správci nebo obchodníky. Veřejný prostor se nerodí, ale je utvářen.

(Marie Pachmanová, 1998)¹

Veřejný prostor je majetek, který je otevřen veřejnému užívání (nikoli veřejný majetek), prostor, ve kterém se formuje „veřejnost“ a dominují v něm sociální a kulturní normy chování vázané na veřejný prostor.

(Don Mitchell, L.A. Staeheli, 2009)

Všechny oblasti, které jsou otevřené a přístupné všem členům veřejnosti dané společnosti.

(Zachary P. Neal, 2010)

Veřejné prostory jsou nesoukromé části městských sidel, kde se setkávají lidé, kteří nejsou jeden druhému osobně známi nebo jsou známi pouze kategoricky.

(Lyn H. Lofland, 1989)²

Veřejný prostor se zdá být jen ten, který není vlastněný nebo alespoň pronajatý, a který kromě toho, že je komunální, je i záměrně ponechán své anonymitě.

(Vlasta Čiháková-Noshiro, 1998)³

Veřejný prostor je otevřená plocha uvnitř obce nebo urbanizovaného území, využívaná místními obyvateli a návštěvníky a udržovaná jako veřejné vybavení.

(Community Design Manual, Route 16 Corridor Protection Study, 1998)

Veřejný prostor chápou jako místo, kde se může veřejnost shromažďovat. Veřejnost se shromažďuje na místech dvojího typu. Prvním je prostor, který je veřejný, místo, kde se veřejnost shromažďuje, protože na ně má právo; druhým je prostor, který se veřejným stal, místo, kde se lidé shromažďují právě proto, že na ně nemají právo – místo, které se stává veřejným pod nátlakem.

(Vito Acconci, 1990)⁴

Veřejný prostor je místem, kde se zhmotňují vize světa, ty pak lze porovnávat a vybírat si ty lepší. Veřejný prostor je z podstaty soutěžním polem idejí o uspořádání města. Soutěž ale musí být přístupná všem a porotci objektivní.

(Tomáš Vích, 1998)⁵

Veřejný prostor je sociální prostor, který je obvyčejně otevřený a přístupný lidem. Ulice, veřejná náměstí, parky a pláže jsou typickými ukázkami veřejných prostorů. Úřední budovy, které jsou otevřené veřejnosti, stejně jako třeba veřejné knihovny, jsou veřejným prostorem. Ke vstupu do veřejného prostoru není potřeba zaplatit poplatek nebo zakoupit vstupenku.

(Wikipedia, 2013)⁶

Veřejné prostory jsou všechny nezastavěné prostory ve městě, které jsou volně (bezplatně) přístupné všem obyvatelům a návštěvníkům města, buď nepřetržitě, nebo s časovým omezením (např. parky zavírané na noc). Základní charakteristikou veřejného prostoru je jeho obyvatelnost spojená s užítelností pro obyvatele, tj. musí sloužit obyvatelům města k provozování nejrůznějších činností pohybových (chůze, jízda na kole) a pobytových (sezení, hry).

(Šilhánková, 2003)

¹ Pachmanová, Marie, 1998: Umění a veřejnost aneb jak se žije public artu v Čechách. In Ateliér 23/1998, s. 3. Praha: Společnost časopisu Ateliér.

² Lofland 1989: 453.

³ Čiháková, Noshiro Vlasta, 1998: Je veřejný prostor totéž co public space? In Ateliér 23/1998, s. 5, Praha: Společnost časopisu Ateliér.

⁴ Vito Acconci: Public Space in a Private Time. In: Critical Inquiry 16, Chicago, 1990, s. 900-918.

⁵ Vích, Tomáš, 2012: Veřejný veřejný prostor. In Bulletin ČKA č. 4/2012, s. 22. Praha: Česká komora architektů.

⁶ Public space [online]. Dostupné z <http://en.wikipedia.org/wiki/Public_space> [cit. 16.6.2013].

Veřejný prostor můžeme definovat jako místo, kde se setkávají lidé, kteří jsou si navzájem cizí. Rozdíl mezi veřejným a soukromým prostorem, veřejnou a soukromou sférou, spočívá v množství toho, co jedna osoba nebo skupina osob ví o druhých lidech: v soukromé sféře, například v rodině, se všichni znají dobře a zblízka, zatímco ve veřejné sféře tomu tak není; nedostatečná znalost je součástí anonymity.

(Sennet, 2009)¹

Veřejný prostor je možné nejjednodušeji chápat ve smyslu jakéhokoli prostoru, který je veřejný, tedy není součástí sféry soukromé.

(Římanová, 2013)²

Definice pro potřeby disertační práce

Veřejné prostory jsou všechny volné prostory mezi budovami, pozemní¹, podzemní² i nadzemní³, vybrané vnitřní prostory (interiéry) budov⁴, stejně jako prostory ve volné krajině⁵ a jakékoli další prostory přístupné všem, tedy komukoli⁶, kdykoli (s výjimkou např. uzavírání vybraných prostorů na noc)⁷, bez omezení (s výjimkou např. prostorové vyhrazenosti některých prostorů)⁸ a bezplatně, jejichž veřejné užívání je dovolené, a to bez ohledu na vlastnictví těchto prostorů.

Veřejné prostory jsou všechny prostory veřejně přístupné, kam může kdokoli, kdykoli, bez omezení, bezplatně a bez přímé kontroly vstoupit, volně a svobodně se pohybovat a pobývat, anižby tím zjevně narušoval právo na soukromí jiné osoby nebo skupiny osob.

Poznámky k definici

- 1 nezastavěné otevřené prostory zpravidla na rostlém terénu, ale také například na střeších podzemních garáží či jiných podzemních prostorů staveb; např. ulice, náměstí, návsí, parky, nábřeží, prostory veřejné zeleně na sídlištích nebo mezi volně stojícími domy, veřejně přístupné vnitrobloky, podloubí, apod.
- 2 otevřené volně přístupné resp. volně průchozí prostory pod zemským povrchem nebo podzemní součásti budov; např. podchody, podjezdy, tunely, podzemní vestibuly metra či jiných dopravního zařízení (mimo jejich placené zóny přístupné výhradně cestujícím)
- 3 otevřené volně přístupné resp. volně průchozí prostory nad zemským povrchem; např. nadchody, lávky, nadjezdy přístupné chodcům, volně veřejně přístupné střechy objektů
- 4 veřejně přístupné části interiérů budov, tedy ty části vnitřních prostorů budov, které může navštívit kdokoli a v podstatě kdykoli (s výjimkou uzavírání některých budov v nočních hodinách, mimo úřední hodiny či provozní dobu apod.), zdarma a bez přímé vstupní kontroly například formou turniketu či recepce, kde je nutné prokázání totožnosti, nahlášení vstupu apod., nebo formou trvalého dohledu vstupu a užívání například trvalou přítomností personálu určeného k dohledu nad užíváním prostoru (například hlídací služba, personál restaurace apod.);

v rámci veřejně přístupných interiérů budov, které jsou velmi často v soukromém vlastnictví, může platit specifický provozní řád, který příslušným způsobem upravuje „pravidla“ pobytu v takovém prostoru, může vylučovat určité činnosti a aktivity nebo způsoby chování v daném vnitřním prostoru;

např. pasáže, pasáže a vnitřní „ulice“ či atria obchodních a nákupních center, vestibuly a odbavovací haly nádraží před vstupy na nástupiště, interiéry kostelů, kaplí a dalších volně přístupných církevních staveb, volně přístupná nádvoří hradů, zámků a dalších památek;

jako veřejné prostory nejsou pro účely této disertační práce chápány např. vnitřní prostory obchodů za pokladnami, prostory stravovacích zařízení (restaurace, kavárny ad.), přepážkové haly ani jiné vnitřní prostory veřejných budov (pošta, úřad), vestibuly a další prostory kulturních, sportovních, zdravotnických, ubytovacích, školských, administrativních zařízení, ad., protože tyto prostory jsou určeny ke konkrétnímu cílenému užití

¹ Sennet 2009: 5.

² Římanová (ed.) 2012: 8.

vymezenou skupinou veřejnosti a přestože jsou zpravidla volně veřejně přístupné, očekává se v nich konkrétní činnost (např. nákup, konzumace potravin, zakoupení vstupenky, vyřízení úřední agendy, návštěva lékaře, apod.) a neslouží tak volnému a nedeterminovanému užívání

- 5 např. veřejně přístupné účelové komunikace (polní a lesní cesty, pěšiny a stezky) a prostory určené k hospodaření v krajině jako lesy (nejsou-li oploceny jako lesní školky, obory, bažantnice apod.), louky (jsou-li sečené a volně pochozí), pastviny (nejsou-li oplocené / ohrazené) a výjimečně i třeba pole a jinak hospodářsky využívané prostory, je-li pohyb po nich přirozeně možný;

podle § 63 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, má každý právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, pokud tím nezpůsobí škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahuje-li do práv na ochranu osobnosti či susedských práv; je přitom povinen respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a obecně závazné právní předpisy; při oplocování nebo ohrazování pozemků, na které se vztahuje právo volného průchodu, musí vlastník či nájemce zajistit technickými nebo jinými opatřeními možnost jejich volného průchodu na vhodném místě pozemku;

právo na volný průchod se podle zákona č. 114/1992 Sb. vztahuje především na veřejně přístupné účelové komunikace (polní a lesní cesty), stezky a pěšiny mimo zastavěné území, na něž se vztahuje tzv. „právo obecného užívání“ dle zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, právo na volný průchod se naopak nevztahuje na zastavěné či stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat; o, louky a pastviny jsou z oprávnění vyloučeny v době, kdy může dojít k poškození porostů či půdy nebo při pastvě dobytka;

podle § 19 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, má každý právo vstupu do lesa bez ohledu na to, komu les patří, s výjimkou vojenských lesů, chráněných území, školet a plantáží, obor, bažantnic atd., kde režim vstupu určuje vlastník; mimo lesní cesty nebo značené cesty je však zakázáno jezdit na kole, saních, lyžích a koních a obecně je zakázáno do lesa vjíždět motorovými vozidly

- 6 přístupnost prostoru nesmí být například vázána výhradně na použití dopravního prostředku dostupného jen vybrané skupině veřejnosti, například výhradně na použití osobního automobilu (ne každý může být jeho vlastníkem nebo řidičem), nebo třeba zpoplatněnou lanovou dráhou (zpoplatnění přístupnosti může z využití daného prostoru vyloučit podstatnou část veřejnosti);

například prostor dálnice nebo rychlostní komunikace, přístupný výhradně motorovým vozidlům a naopak s vyloučením přístupu chodců a cyklistů, stejně jako třeba prostory dálničních odpočívadel či čerpacích stanic, přístupné výhradně automobilem z prostoru dálnice, nelze považovat za veřejný prostor;

za veřejný prostor nelze považovat například ani vyhlídkovou platformu na Lomnickém štítě ve Vysokých Tatrách, která je přístupná výhradně zpoplatněnou lanovou dráhou (pokud vyloučíme dosažení vyhlídkové platformy na vrcholu hory horolezeckým výstupem, který však není možné považovat za přirozenou a volnou přístupnost prostoru);

podmínkou přístupnosti veřejného prostoru všem je jeho volná přístupnost chodcům, neboť chůze jako způsob pohybu je dostupná všem bez omezení (přirozeně s výjimkou osob s omezenou schopností pohybu, tedy například vozičkářů, kteří jsou však pro účely této disertační práce považováni rovněž za chodce)

- 7 např. uzavírání pasáží a vnitřních „ulic“ v obchodních / nákupních centrech, vestibulů metra, hřbitovů, areálů nemocnic, dětských hřišť, některých veřejných parků a zahrad ad. na noc
- 8 např. vyhrazení některých veřejných prostorů obvodovou zdí nebo plotem a přístupné pouze vybranými vstupy, například brankou v oplocení (hřbitovy, některé veřejné parky či zahrady, dětská hřiště, veřejná sportoviště, areály nemocnic apod.)

Komentář k definici

V porovnání s výše uvedenou bohatou kolekcí definic veřejného prostoru se definice pro účely této disertační práce vyznačuje převážně normativním pojetím. Je založena na třech základních aspektech: přístupnosti pro veřejnost, užívání veřejností a míře kontroly vstupu a užívání veřejností, přičemž právě kritérium fyzické přístupnosti prostoru pro veřejnost sehrává hlavní roli. Hranice veřejného prostoru je pro účely definice vymezena:

1. prostou fyzickou přístupností prostoru a jeho uzpůsobením pro volný, více či méně přirozený, pohyb, bez nutnosti vykonat nějaký výjimečný fyzický či sportovní výkon, například horolezecký výstup po skále, přezení plotu nebo zdi, prosekání se skrz souvislý neprostupný porost stromů, keřů či vysoké

trávy, brodění se neprostupnými lány kukuřice nebo podzimním oraništěm, skok o tyči přes vodní tok nebo jeho přeplavání apod.

2. pocitem, kam až je možné zajít, aniž by měl člověk pocit, že někomu zasahuje do jeho soukromí.

Hranice veřejného prostoru tak může být na mnoha místech i značně nejistá, variabilní, podle míry, kdy je ještě na základě individuální intuice a posouzení možné považovat fyzickou přístupnost za přirozenou a také podle subjektivního pocitu „veřejnosti“ nebo naopak nezpochybnitelného pocitu soukromí. I přesto se však lze domnívat, že obě dané míry má většina lidí nastaveny shodně respektive velmi podobně. Neboli že nikdo nebude považovat zahradu rodinného domu za veřejný prostor jen proto, že v oplocení jsou zrovna otevřená vrata, nebo že za veřejný prostor nebude nikdo považovat předzahrádku před řadovým rodinným nebo bytovým domem, která je od veřejné části ulice oddělena jen symbolicky, například zvýšenou obrubou či nízkým plůtkem, a do předzahrádky je tak v principu možné vkročit a vstoupit tak například do právě rozkvetlých tulipánů nebo macešek.

Veřejný prostor pro účely této disertační práce se ve své podstatě velmi blíží definici „veřejně užívaných míst“ dle Martina Webera (Martin Weber, 2008: 30):

Veřejný prostor neztotožňuji s prostorem veřejně vlastněným, důležitější je veřejná přístupnost a možnost užívání prostoru veřejností, byť v mnoha případech třeba jen omezeně. Forma vlastnictví nehraje žádnou roli. Za veřejně užívaná místa jsou považována veškerá místa, která umožňují přístup veřejnosti, tj. veřejná prostranství, veřejně přístupná místa, ale i plochy určené k hospodaření (např. lesy, pole louky), účelové komunikace apod., jejichž veřejné užívání je dovoleno při splnění určitých podmínek.

Veřejný prostor v pojetí této disertační práce je tedy velmi zjednodušeně vymezen hranicí soukromého prostoru, nikoli však ve smyslu vlastnictví, ale ve smyslu přístupnosti a pocitu míry sociální kontroly nad prostorem, tedy prostoru nedotknutelného, intimního.

Madanipour (Hee – Ooi 2003: 81) kupříkladu definuje veřejný prostor jako „místo / místa vně hranic prostorů pod individuální kontrolou nebo kontrolou určité úzké komunity a úzké skupiny uživatelů.“

Řečeno také slovy kolektivu Nadace Partnerství (Římanová (ed.) 2013: 8), veřejný prostor pro účely této disertační práce lze nejjednodušeji chápat ve smyslu jakéhokoli prostoru, který je veřejný, tedy není součástí sféry soukromé.

Definice veřejného prostoru pro účely této disertační práce není založena na hodnocení významu prostoru, vhodnosti či atraktivity prostoru pro užívání veřejností nebo uzpůsobení vykonávání konkrétních aktivit v prostoru. Záměrně. Cílem disertační práce totiž není veřejné prostory jakkoli kvalitativně hodnotit, a tím již předem z jejich obsahu vylučovat ty prostory, které kritériím hodnocení neodpovídají. Cílem disertační práce je naopak vymezení systému veřejných prostorů jako celku, bez předchozí tematické a účelové selekce, kritického hodnocení a možná nakonec i vyloučení pro rozpor s předem zvolenými kvalitativními kritérii jejich hodnocení.

V definici a chápání veřejného prostoru pro účely této disertační práce není obsaženo hledisko požadavků a očekávání na využívání prostorů veřejností. Tedy i ty prostory, které v současné době veřejnost cíleně nevyužívá nebo je využívá jen sporadicky, ale přitom jsou veřejně přístupné a jejich užívání veřejností je neomezeně možné, jsou chápány jako veřejné prostory.

Definice veřejného prostoru pro účely této disertační práce se v principu příliš neliší od definice veřejného prostranství dle § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích. Veřejné prostranství dle zákona o obcích je ovšem oproti této disertační práci v praxi běžně chápáno a interpretováno úžeji. Veřejné prostranství označuje v podstatě výhradně prostory volné, otevřené, nejsou jím míněny například interiéry budov, či prostory podzemní. Není výjimkou, že pojem veřejné prostranství je v odborné, především pak v územně plánovací praxi, často interpretován ve smyslu pouze vybraných prostorů / prostranství, ze všech veřejně přístupných prostorů jen těch vyvolených, které jsou nositeli zvláštního společenského, kulturního či ekonomického významu, jako jsou náměstí, návsi, hlavní veřejné parky, obchodní třídy nebo jiné hlavní ulice, exkluzivní nábřeží řek apod. Tato interpretace pojmu veřejné prostranství, která vede například k tomu, že v územních plánech jsou jako veřejná prostranství vymežována ze všech ulic a dalších veřejně přístupných a veřejně užívaných prostorů jen například centrální náměstí, nikoli celý spojitý systém ulic a dalších prostorů, není jistě zcela správná, i když v praxi hojně užívaná.

I přes značnou podobnost pojetí pojmu veřejný prostor pro účely této disertační práce a pojmu veřejné prostranství pro účely této disertační práce, považuji za vhodné oba pojmy odlišit a jejich význam nesměšovat.

system veřejných prostorů

system of public spaces /
system von den öffentlichen Räumen

Veřejné prostory se nevyskytují v území nikdy izolovaně. I veřejné prostory na ostrovech v moři, na jezeře, na rybníce či na řece, tedy prostory fyzicky oddělené od prostorů na pevnině přístupné výhradně po vodě, zpravidla lodí, nebo přístupné vzduchem, třeba letadlem, lze považovat za veřejné prostory. I voda by vlastně mohla být veřejným prostorem, chybí jí však aspekt volné a přirozené přístupnosti, pokud za ni nepovažujeme právě jízdu na lodi, nebo například chůzi po ledu na její zamrzlé hladině.

Veřejné prostory tvoří pavučiny, sítě, celé rozsáhlé soustavy, systémy. Veřejné prostory navazují jeden na druhý, prolínají se navzájem. Veřejné prostory jsou kontinuem, které nemá začátek ani konec. Z každého veřejného prostoru mohou přejít nebo přejet do jiného, pokud už to nejde dál, vrátím se a vydám se jiným směrem, jiným veřejným prostorem.

Veřejné prostory nerespektují úředně vymezené správní hranice, plynou z obce do obce, z města do města, ze státu do státu. Plynou zastavěným územím i volnou krajinou.

Různé veřejné prostory jsou různě důležité, mají rozdílné poslání, úlohu v rámci celku, v rámci systému. Veřejné prostory se vzájemně odlišují, vykazují různé vlastnosti, různý charakter. Veřejné prostory se ovlivňují navzájem, každý jednotlivý pak ovlivňuje i celek, celý systém.

Systém

Slovo „systém“ je velmi frekventované, ve velké míře používané v nejrůznějších oborech a oblastech lidské činnosti, ve spojení například s politickými systémy, školskými systémy nebo třeba systémy daňovými se setkáváme denně, v běžném civilním životě.

S užitím slova systém v názvu této disertační práce a ve spojení s veřejnými prostory jsem mnohokrát narazila. Slovo systém se „nenosí“, není zrovna v módě, zvláště pak v oboru architektura, urbanismus, územní plánování. Odkazuje na přísný řád, svazující pravidla, pro mnohé asociuje normativní přístup. Něco takového se přeci nehodí k posláním architekta, této svobodné tvůrčí profese.

Tento názor nesdílím. Tato disertační práce vychází z praktických zkušeností z oboru územního plánování, oboru, který si již dávno nevystačí čistě s uměleckým talentem, kreativitou a tvůrčí invencí, intuicí, pocity a odbornými úsudky a názory. Komplexnost a složitost území vyžaduje práci s „tvrdými“ daty, pro získání relevantních informací vyžaduje jejich systematizaci, objektivizované posuzování a analýzu. Vyžaduje také systémové pojetí, neb územní plánování se zabývá plánováním nejrůznějších systémů v území, které jsou v neustálé vzájemné interakci, a koordinace vztahů mezi nimi je vlastně jeho samým základem.

Synonymem slova systém přitom v českém jazyce není jiné slovo než „soustava“, nebo také „uspořádání“. Slova, která nikoho tolik neiritují a nevzbuzují tolik emocí, jako právě slovo systém, přitom mají z jazykového hlediska naprosto shodný význam.

Systém = soustava.

V obecné rovině je systém chápán jako „*přesně stanovená forma organizace a účelného fungování něčeho, nebo také jako množina předmětů, jevů, dějů, poznatků aj., které mezi sebou souvisejí přesně vymezeným způsobem a vytvářejí jednotný celek. Systém je chápán rovněž jako soubor jednotlivin tvořících účelný celek, soustavu.*“ (Klimeš 2005: 726) V technickém pojetí je podle Klimeše systém „*soustavou jednotlivých prvků, z nichž se skládá nějaké zařízení*“ (například poplachový systém, systém komunikací ad.)

Podle otevřené internetové encyklopedie Wikipedia je systém „*souhrnem souvisejících prvků, sdružených do nějakého smysluplného celku. Systém se skládá z částí, které jsou spojeny za účelem umožnění toku informací, materiálu nebo energie.*“¹

Podle Christophera Alexandra (Maier (ed.) 2000: 38) „*když prvky množiny náležejí k sobě, protože nějak spolupracují, nebo fungují dohromady, nazýváme soubor prvků systémem.*“

V urbanistické tvorbě je pojem „systém“ nejčastěji spojován se systémy dopravní nebo technické infrastruktury, se systémem zeleně nebo nejrůznějšími systémy ekologickými (např. územní systém ekologické stability). Jeden z mála výkladů pojmu „systém“ z urbanistického hlediska, ve spojení se systémem osídlení a uplatnění systémového přístupu ke zkoumání systému osídlení, nabízí Slovník soudobého urbanismu (Hrůza 1977: 258):

Osídlení jako celek, určité sídelní soustavy i jednotlivá města a obce představují útvary, při jejichž zkoumání i vlastním řešení lze uplatnit systémový přístup. Využití této možnosti je však doposud v počátcích jak proto, že sídelní útvary jsou značně složité a komplexní, tak i proto, že se aplikace teorie systémů zaměřuje výrazněji na jiné obory. Lze však předpokládat, že také v urbanismu nalezené své účinné uplatnění a naváže na dosavadní intuitivní aplikace, projevující se v teorii i praxi plánování měst.

Uplatnění systémového přístupu musí počítat s hierarchií, v níž je město subsystémem nadřazené sídelní soustavy a zároveň systémem nebo soustavou systémů vůči svým vlastním součástem. Navíc může být město zkoumáno jako sociální systém, jako systém určitých funkčních komponent, jako systém hmotných prvků, jako systém energetický a podobně. Základním problémem efektivního uplatnění systémového přístupu je definování systému i jeho jednotlivých subsystémů i jejich komponent na základě homogenních kritérií jejich vymezování a také rozpoznání jejich vzájemných vztahů.

¹ Systém [online]. Dostupné z <www.cs.wikipedia.org/wiki/System> [cit. 13.7.2013].

V dosavadní urbanistické praxi se nejčastěji vzájemně směřují různá kritéria, odvozené komponenty nejsou definované podle jednotných zásad, není včas ozřejmen smysl a cíl členění. Typicky se to projevuje při určování jednotlivých funkčních systémů města a jejich vzájemných i vnějškových vztahů, při členění problematiky životního prostředí, i při jejím řešení, při pokusech o modelování procesů a vztahů v městských strukturách a s tím související nezbytné abstrakci, agregaci a kvantifikaci. Tam všude se projevují slabiny dosavadního živelného a jen intuitivního pojetí a zároveň se prosazuje užitečnost a nezbytnost systémového přístupu.

Definice pro účely disertační práce

Systém veřejných prostorů je soustavou jednotlivých veřejných prostorů¹, které na sebe vzájemně prostorově, provozně a funkčně navazují, jsou v neustálé vzájemné interakci, svým vzájemným působením se neustále ovlivňují a vytvářejí společně jednotný celek. Systém veřejných prostorů je kontinuum plynoucí zastavěným územím stejně jako volnou krajinou.

---

¹ Dle definice „veřejných prostorů“ uvedené v předchozí podkapitole této disertační práce.

další související pojmy

Kromě pojmů „veřejný prostor“ a „systém veřejných prostorů“, v disertační práci pojmů užívaných vůbec s nejvyšší frekvencí, je pro správné pochopení obsahu disertační práce důležitých několik dalších pojmů:

Složka (součást) systému

component of the system / der Systembestandteil

Složkami (součástmi) systému rozumíme jeho jednotlivé skladebné prvky, komponenty nebo ucelené skupiny více prvků s různými vlastnostmi, mezi nimiž existují vzájemné prostorové, funkční a provozní vazby.

Subsystem

subsystem / das Subsystem

Subsystem je ucelenou množinou složek (součástí) systému, které v rámci systému jako celku vykazují společné, předem definované, specifické znaky a vlastnosti, kterými se jednoznačně odlišují od ostatních součástí systému, a které mezi sebou navzájem vytvářejí přesně definované specifické vazby. Subsystem může být také systémem, který je součástí jiného systému.

Systémový přístup / systémové pojetí

systemic approach / der Systemzugriff

Systémový přístup (systémové pojetí) představuje prostředek k popsání a následnému pochopení především značně složitých a komplexních útvarů, objektů, systémů. Podstatou systémového přístupu je definování a vymezení samotného systému a jeho jednotlivých složek, zkoumání skladby systému a úlohy jednotlivých složek systému v jeho rámci, dále zkoumání a popis jednotlivých spojení, vazeb a vztahů mezi složkami uvnitř systému, ale také zkoumání vztahu systému a jeho složek k okolnímu prostředí. Cílem systémového přístupu je vyložit vlastnosti systému na základě poznání celku na místo popsání vlastností systému výhradně na základě vlastností jeho jednotlivých složek.

Vymezení

demarcation / die Abgrenzung

Vymezením systému rozumíme oddělení a odlišení jednotlivých složek systému a systému jako celku od ostatních systémů a jevů.

[2] úvod

Obr. 2: Vlašim – veřejné prostory města a okolní krajiny. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Význam veřejných prostorů pro život každého území, urbanizovaného, stejně jako krajiny, každé obce, každého města, pro jejich každodenní fungování, provoz, obnovu a rozvoj a především pak pro život obyvatel a uživatelů území, je nezpochybnitelný. Veřejné prostory jsou nositeli mnoha úloh, funkcí a významů, spolupodílejí se na formování urbanistické struktury i struktury krajiny, zajišťují prostupnost území, dostupnost jednotlivých částí území, přístupnost jednotlivých pozemků a objektů, integrují nejrůznější obslužné a funkční systémy v území. Veřejné prostory hrají zásadní význam sociální, kulturní či psychologický, když vytvářejí nehmotnou složku prostředí. Ulice, náměstí, parky a zahrady, nábřeží, loubí, pasáže a další prostory veřejně přístupné a veřejně užívané reprezentují tradiční místa setkávání lidí, místa určená pro jejich pohyb a pobyt, ale také místa pro jejich každodenní komunikaci, výměnu názorů a informací, odpočinek či rekreaci. Veřejné prostory jsou naplněné životem, pro všechny svobodné lidi, pro každého obyvatele a návštěvníka volně přístupné.

Téma veřejných prostorů je tématem velmi rozsáhlým a rozmanitým. Přesahuje rozhodně rámec oboru urbanismu a architektury, jeho multidisciplinarita je jedním z jeho charakteristických znaků. Téma disertační práce je zaměřeno na veřejné prostory jako na systém, síť, pavučinu vztahů a vazeb, jako na jednu ze základních struktur každého území, území urbanizovaného stejně jako území nezastavěného, volné krajiny. Téma disertační práce se zabývá definicí a podrobným popisem systému veřejných prostorů, jeho významu, vlastností, skladebných součástí, teoretickými předpoklady jeho vymezení a nástinem možného praktického využití systémového přístupu k veřejným prostorům při správě území, v územně plánovací praxi, procesu plánování rozvoje území i plánování obnovy současných a rozvoje nových veřejných prostorů.

východiska disertační práce

V architektuře jsme si dnes vědomi, že vytvoření prostoru je vyšším činem, než vytvoření jednotlivého stavebního tělesa.

(Karel Honzík, 1946)¹

Nic tak neurčuje obraz evropského města jako obraz jejich veřejně užívaných prostorů.

(Klaus Selle, 2012)²

Veřejný prostor je, tak říkajíc, hlavní zákon města – důstojnost a vážnost města, která je vtělena do jeho veřejných prostorů, musí být nedotknutelná.

(Thomas Sieverts)³

Když mluvíme o veřejném prostoru, nemáme obvykle na mysli měřítko celého města. Ale tak, jak omezujeme ideu veřejného prostoru pouze na představu přesně vytýčeného místa, ztrácí se nám pohled na něj jako na základní urbanistickou strukturu; přikládáme větší váhu jedinečnosti – morfologické nebo environmentální – každého místa jako autonomního městského pozemku a jako příležitosti vytvoření jeho nezávislé formy. Řada zadání pro projekty velkých nebo malých veřejných prostorů, která je chápou jako specifické objekty, se pak zvrhne v kresby vymezeného pozemku, v autoreferenční návrh často jen s nahodilým vztahem k tomu, co je po jeho obvodu.

(Manuel de Solá-Morales)⁴

---

¹ Honzík 1976: 59.

² Kratochvíl 2012: 78.

³ Reicher et al 2009: 154.

⁴ Kratochvíl, 2012: 105.

téma disertační práce

Zájem o veřejné prostory v České republice v uplynulých dvaceti letech stále roste. Pochopení významu veřejných prostorů a jejich kvality pro celkovou kvalitu prostředí, především prostředí obytného, začíná být dobře patrný na první pohled, při procházkách našimi městy i venkovskými obcemi, ale také krajinou. Obnově veřejných prostorů, alespoň těch exponovaných, které jsou „na očích“, je věnována stále větší pozornost. Stávají se vizitkami měst a obcí, vizitkami jejich obyvatel. Příkladů zdařilé, úspěšné, obnovy veřejných prostorů, nebo tvorby prostorů nových, přibývá. Za úspěšné nelze považovat výhradně prostory dekorované cenami za architekturu nebo design, úspěšným je každý veřejný prostor, který si najde své uživatele, který si jeho uživatelé oblíbí a vyhledávají ho pro pobyt v něm.

Veřejné prostory jsou u nás také dlouhodobě v podstatě stabilním tématem teoretických výzkumů, konferencí a seminářů, příspěvků v odborném tisku. O veřejných prostorech se diskutuje, polemizuje, bádá. „Akcí kolem veřejného prostoru přibývá jako hub po dešti.“ (Nawrath 2013) Pro hledání cest ke zkvalitnění veřejného prostoru vznikla platforma reSITE, která pořádá na téma veřejných prostorů a modelů zlepšování života ve městech každoročně festival, mezioborové konference a semináře. Ze Slovenska k nám dorazily Městské zásahy¹, v Brně v roce 2011, akce, která interaktivně poukazuje na problematická místa ve veřejném prostoru. Praha má dokonce svou Kancelář veřejného prostoru, pracoviště Útvaru rozvoje hlavního města Prahy, které se zabývá tvorbou veřejného prostoru na odborné architektonické úrovni, současně však zastupuje deklarovaný zájem správy města na kvalitě veřejných prostorů. Městská část Praha 10 má svou Strategii pro veřejné prostory. Nadace Partnerství, Nadace VIA, Společnost Petra Parléře a další neziskové organizace působící u nás mají ve svém programu mimo jiné podporu udržitelného rozvoje veřejných prostorů, publikační činnost na toto téma, podporu konkrétních projektů a realizací a podporu participace veřejnosti na plánovacích procesech a tvorbě veřejných prostorů. V řadě měst se dnes již pravidelně konají akce na podporu oživení veřejných prostorů a na

---

¹ Městské zásahy jsou akce, kterou vymysleli dva mladí slovenští architekti, Matúš Vallo a Oliver Sadovský, v roce 2007. Rozhodli se zdarma nabídnout městu Bratislavě několik projektů, které by pojmenovaly a především zlepšily některá problematická místa ve veřejném prostoru. Cílem akce je ukázat, že řada problémů ve veřejném prostoru je řešitelná jednoduše a levně, za pomoci drobných zásahů.

podporu zapojení veřejnosti do plánování jejich obnovy a rozvoje. V Pardubicích Město na míru, v Mladé Boleslavi Město jako obyvák.

To jen tak namátkou.

Na veřejné prostory je většinou nahlíženo optikou jednotlivých prostorů, jejich deficitů, problémů a potenciálů, úspěšné obnovy, nebo optikou některého z jejich dílčích aspektů, z pohledu sociologie, psychologie, architektury nebo třeba umění. Téma disertační práce si klade za cíl přispět do pestré mozaiky problematiky veřejných prostorů. Klade si za cíl rozšířit zorný úhel pohledu na veřejné prostory o pohled na celek struktury, kterou veřejné prostory vytvářejí. O pohled na celou síť, pavučinu, veřejných prostorů, na jejich vzájemné vztahy a vazby. Položit základ diskusi o komplexním vnímání a systémovém pojetí veřejných prostorů jako klíčové struktury každého území, o veřejných prostorech jako o systému, na úrovni celé obce, celého města, krajiny.

Téma disertační práce není zaměřené výhradně na veřejné prostory měst nebo některých jeho částí, například na veřejné prostory centrálních částí měst, obytných souborů, či suburbii. Není zaměřeno ani výhradně na veřejné prostory venkova či krajiny. Téma disertační práce se snaží postihnout všechny typy veřejných prostorů a úrovně jejich systému, bez ohledu na rozsah a komplexitu.

Disertační práce se zaměřuje výhradně na české prostředí, na veřejné prostory českých měst a obcí, české krajiny. Pojetí veřejných prostorů, které je charakteristické pro středoevropský prostor, se společným nebo velmi podobnými archetypy veřejných prostorů, se shodnými nebo podobnými kulturně-sociálními i geografickými, nebo třeba klimatickými podmínkami pro jejich užívání.

Téma disertační práce je zvolené s ohledem na možné uplatnění závěrů v běžné územně plánovací praxi, v praxi majetkové správy veřejných prostorů, plánování jejich obnovy nebo plánování veřejných prostorů nových, plánování investic do veřejných prostorů, ale také při jejich ochraně jako jednoho z klíčových veřejných zájmů.

Disertační práce pohlíží na veřejné prostory a jejich celou soustavu, systém, optikou praktikujícího urbanisty - územního plánovače. Optikou chápání veřejných prostorů jako základního pilíře rozvoje každého území, jeho základní struktury, jeho řídicího principu.

Základním posláním plánování rozvoje území, prostorového / územního plánování, je vytvářet podmínky pro tvorbu a rozvoj příznivého prostředí pro život člověka. Města, venkovské obce, krajinu, to vše plánujeme a navrhujeme pro lidi. Středem zájmu plánování rozvoje území je člověk a zajištění jeho každodenních potřeb.

Život v našich městech se odehrává ve dvou základních sférách – ve sféře soukromé, intimní, do značné míry nedotknutelné, skryté a utvářené dle představ a potřeb jednotlivce, a dále ve sféře veřejné, volně přístupné a sloužící všem. Procesy probíhající ve sféře veřejné ovlivňují procesy sféry soukromé a totéž platí také naopak.

V měřítku plánování rozvoje území jsme schopni charakter, vlastnosti a kvalitu soukromé sféry ovlivnit jen zprostředkovaně, nepřímo (na rozdíl například od architektury). Sféra veřejná naproti tomu představuje jeden z hlavních atributů plánování rozvoje území vůbec.

Veřejné prostory představují v každé urbanistické struktuře, struktuře osídlení i v krajině, jedny ze stěžejních reprezentantů veřejné sféry. Tady se odehrává veřejný život, tady se lidé pohybují, pobývají, vzájemně setkávají, komunikují, utvářejí vztahy.

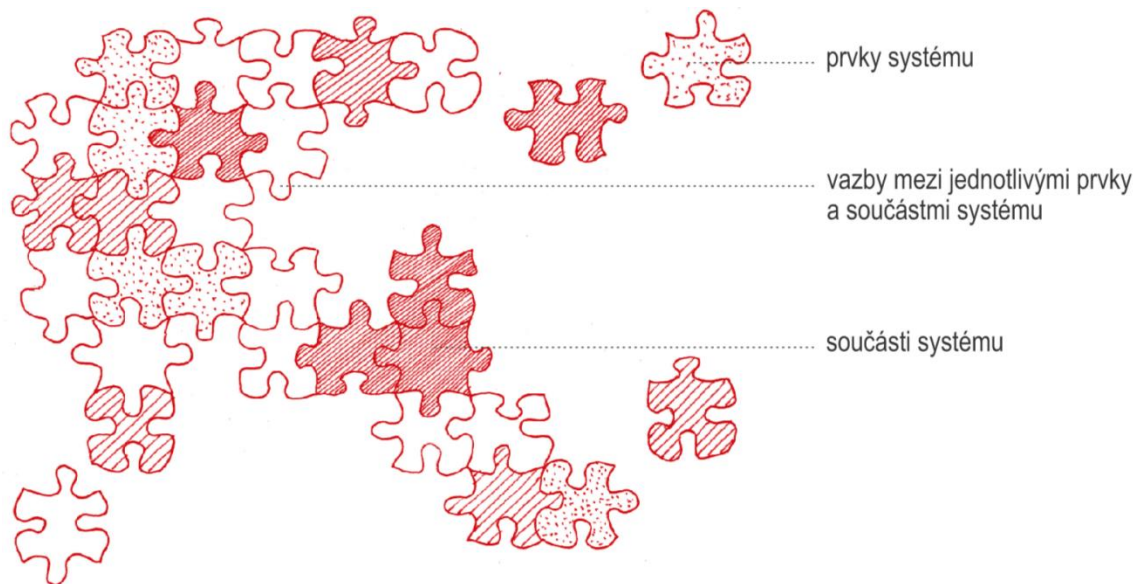
Plánovat rozvoj území = plánovat veřejné prostory. To přitom neplatí jen o území urbanizovaném, platí to také o krajině.

Veřejné prostory představují klíčovou složku každé sídelní struktury, zajišťují její základní potřeby, zajišťují přístupnost území urbanizovaného – zastavěného stejně jako volné krajiny, zpřístupňují jednotlivé pozemky a nemovitosti na nich stojící, zabezpečují jejich dostupnost a obsluhu.

Jednotlivé veřejné prostory se v rámci sídelní struktury nevyskytují nikdy samostatně, izolovaně. Veřejné prostory vždy vytvářejí více či méně složitě soustavy, rozvětvené sítě, pavučiny.

Tématem disertační práce je definice, popis, vymezení a stručná nástin možného využití vymezení systému veřejných prostorů. Tématem je pohled na veřejné prostory jako na pavučinu vzájemných vztahů a interakcí, soustavu, v níž každý jednotlivý prostor je součástí vyššího celku, nositelem konkrétního významu, účelu, funkce či hodnoty.

Od celku k detailu. Každý systém představuje skládku jednotlivých prvků / entit a dílčích součástí, mezi nimiž se vytvářejí vazby, které jsou prostředky vzájemných interakcí. Systém lze fragmentovat podle předem zvolených kritérií, podrobit analýze, hodnocení a zpátky sestavit.

Obr. 3: Systém a jeho prvky.

Aktuálnost zvoleného tématu disertační práce

Veřejné prostory jako nositelé veřejného života jsou středobodem zájmu architektů a urbanistů od samého počátku této disciplíny. Vzpomeňme námátkou význam řecké agory nebo římského fóra¹, středověkých založení s mnohdy ne jediným ústředním veřejným prostorem náměstí nebo návsi, barokní a klasicistní kompozice ulic, razantní a plošné přestavby měst v 19. století s cílem ozdravit jejich prostředí za pomoci radikální změny struktury jejich veřejných prostorů. Opravdu systematickému zkoumání utváření veřejných prostorů, zprvu se zaměřením převážně na jejich formu, dalo základy 19. století.² Od přelomu 19. a 20. století jsou postupně opouštěny klasicizující tendence³ obhajující tradiční uspořádání veřejných prostorů, jednoznačně prostorově definovaných kompaktní uzavřenou formou zástavby. Tradiční forma ulice či náměstí je radikálně odmítnuta a tento klasický model utváření veřejných prostorů je vystřídán nedefinovanými prostory volně plynoucími mezi budovami nebo i pod nimi⁴. Přidávají se však také další aspekty vnímání veřejných prostorů, předmětem zájmu již není výhradně forma a uspořádání veřejných prostorů, ale také jejich sociální, psychologické nebo třeba ekonomické aspekty. Především od poloviny minulého století veřejné prostory nezajímají zdaleka již jen architektky a urbanisty, jsou předmětem zájmu také sociologů, sociálních geografů, antropologů, ekonomů a dalších profesí.

Dodnes patří v celém civilizovaném světě téma veřejných prostorů, jejich významu, role ve struktuře sídel, jejich utváření a obnovy, ke stěžejním tématům diskusí nejen architektů. „Co dává tomuto tématu na aktuálnosti? Možná je to právě novodobá „nesamozřejmost veřejného prostoru: jeho zpochybnění, rozklad

¹ Plánování měst a základy urbanismu jsou kupříkladu náplní první z deseti Vitruviových knih o architektuře.

² Například Camillo Sitte a jeho Stavba měst podle uměleckých zásad (Sitte 1995).

³ Representanty klasicizujících tendencí byly například Otto Wagner a jeho žáci, v mladší historii jsou pak zastánci tradičního uspořádání města například bratři Krierové nebo představitelé hnutí New Urbanism.

⁴ Na samém počátku odklonu od formy tradičního města stál Le Corbusier.

jeho fyzické formy i tradiční funkce a opětovné hledání odlišných forem i jeho nové náplně.“ (Kratochvíl 2012: 8)

O významu veřejných prostorů pro fungování a život každého území není třeba pochybovat. Základní a nezastupitelnou roli veřejným prostorům připisuje u nás ostatně samotný stavební zákon. Ten sice nehovoří o veřejném prostoru a odkazuje se na pojem veřejné prostranství dle zákona o obcích, legislativní ochranu a podporu veřejných prostranství však lze přiměřeně vztáhnout také na veřejné prostory v pojetí této disertační práce. V úvodu disertační práce jsem sice uvedla, že mé pojetí veřejného prostoru je ve srovnání s obsahem pojmu „veřejné prostranství“ dle zákona o obcích širší, obsah obou pojmů si je přesto dost blízký. Stavební zákon veřejná prostranství řadí mezi veřejnou infrastrukturu (společně s dopravní infrastrukturou, technickou infrastrukturou a občanským vybavením) zřizovanou nebo užívanou ve veřejném zájmu¹, tedy v zájmu, který lze definovat jako celoskupinový, přesahující zájem jednotlivce². Všechny prostory, přístupné každému bez omezení a užívané ve veřejném zájmu, tak zastávají klíčovou úlohu v organismu každého města, každé obce, každého území. Využíváme je všichni, pro účely nezbytné, jakými jsou např. každodenní cesty do zaměstnání, do školy či za nákupy, ale také pro účely odpočinku, rekreace, k zábavě a setkávání. Veřejnými prostory „protéká život“, ale také energie či informace.

Teorii i praktickým ukázkám utváření kvalitních a uživatelsky přívětivých veřejných prostorů je věnováno široké spektrum dobře dostupné literatury, jak zahraniční, tak původní české. Veřejné prostory, teorie jejich utváření a principy jejich navrhování, jsou u nás stále tématem řady teoretických prací, konferencí či výzkumů. Ve většině případů je však pozornost věnována konkrétním vybraným prostorům nebo souboru několika prostorů jako samostatným entitám, nebo konkrétním aspektům jejich utváření, například vizuální či estetické stránce, sociálnímu či kulturnímu významu, fyzikálním vlastnostem, bezpečnosti, dopravě či zeleni ve veřejném prostoru apod. Zcela výjimečně se přitom setkáváme s hlubším zájmem o plánování rozvoje veřejných prostorů na úrovni celé obce, celého města, nebo dokonce na úrovni celé struktury osídlení. Plánování rozvoje veřejných prostorů je přitom v České republice nedílnou součástí procesu územního plánování na místní úrovni. Stanovení koncepce veřejné infrastruktury, tedy také koncepce veřejných prostranství, které jsou její nedílnou součástí, je úkolem územního plánu³, podmínky pro umístění a prostorové uspořádání staveb veřejné infrastruktury, tedy také staveb veřejných prostranství, je pak v souladu s platnou legislativou úkolem regulačního plánu⁴.

Povinnost zabývat se systematicky plánováním veřejných prostorů je tak od 1. 1. 2007, kdy vstoupil v platnost zatím nejnovější stavební zákon a jeho prováděcí předpisy, zakotvena explicitně v české stavební legislativě. Jen málo zájmu je však i přes tento fakt stále věnováno právě teorii plánování veřejných prostorů, přístupům k jejich systémovému řešení na úrovni vyšší než jen na úrovni dílčích jednotlivých prostorů.

Spousta systémů v území má, ve srovnání s veřejnými prostory, nesrovnatelně pevnější oporu v platné legislativě, ale také dalších podzákoných předpisech, jako například normách a specializovaných technických předpisech, spousta systémů v území disponuje dlouhodobě utvářenou teoretickou základnou, sofistikovanými a všeobecně uznávanými metodikami a přístupy k plánování, nepřeborným množstvím příkladů řešení rozvoje systémů jako celku. Na úrovni celých obcí, měst i vyšších územních jednotek jsou běžně řešeny systémy dopravy, systémy technické infrastruktury, územní systém ekologické stability, systém zeleně a další. Řada z těchto systémů jako celek, případně v rozsahu jednotlivých prvků a součástí, je přitom součástí veřejných prostorů a jejich systému.

Zatímco při také při návrhu koncepce rozvoje území obce v územním plánu je věnována obvykle značná pozornost návrhu dopravních systémů nebo systémů technické infrastruktury, jejich podrobné regulaci, kategorizaci a hierarchizaci jejich prvků a součástí, řešení systému veřejných prostorů se stejným důrazem na detail a stanovení podmínek pro využití a uspořádání, stále absentuje. Stejně tak, jako

¹ § 2 odst.(1) písm. k) – 4 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).

² Veřejný zájem [online]. Dostupné z <http://iuridictum.pecina.cz/w/Veřejný_zájem> [cit. 8.6.2013].

³ Příloha č. 7, oddíl I., odst. (1) písm. d) vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti.

⁴ Příloha č. 11, oddíl I., odst. (1) písm. c) vyhlášky č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti.

v územních plánech trvale absentuje výkres veřejných prostorů jako samostatná grafická příloha, zatímco zpracování podrobných výkresů dopravní nebo technické infrastruktury je dlouhodobě naprostou samozřejmostí.

Plánování rozvoje veřejných prostorů a jejich celého systému se v českém pojetí územního plánování, až na výjimky, zjednodušuje na vymezení šedivých, bílých či jinak jednobarevných ploch v územním plánu v místech ulic, náměstí, parků a dalších, zpracovatelem územního plánu identifikovaných, veřejně přístupných, ploch. V podmínkách využití takto vymezených ploch jsou poté pro veřejné prostory stanoveny univerzální „prefabrikované“ podmínky, které nic nevyovídají o jejich kýžené budoucí formě, charakteru, skutečném využití či významu toho kterého prostoru. Veřejné prostory se v územních plánech stávají šedou bezrozměrnou pavučinou, které není věnována ani z poloviny taková pozornost, která je běžně věnována například vymezení a stanovení podmínek využití ploch pro bydlení, rekreaci, občanské vybavení, výrobu, dopravu.

Územní plán je v hierarchii závazných nástrojů územního plánování prvním v řadě, jež má stanovení koncepce rozvoje veřejných prostorů (jakožto jedné ze součástí veřejné infrastruktury), jejich plošné vymezení a stanovení podmínek jejich využití a funkčního a prostorového uspořádání přímo „v popisu práce“. Navíc se jedná o první v řadě nástrojů, který svým měřítkem a podrobností řešení koncepce veřejných prostorů vůbec technicky umožňuje.

Plánování a koncipování rozvoje systému veřejných prostorů by však mělo v každé obci, a zvláště pak v obcích velikosti měst, představovat neustálý systematický proces, v němž povinnost řešení problematiky veřejných prostorů v územním plánu reprezentuje jen jednu z mnoha součástí celého procesu. Na vyřešení problematiky optimálního a dlouhodobě udržitelného rozvoje systému veřejných prostorů toliko v rámci procesu pořízení a zpracování územního plánu nelze v žádném případě spoléhat.

Jedině práce s veřejnými prostory jako uceleným systémem na úrovni obce jako celku včetně vazeb sídel na volnou krajinu může přispět k jeho správnému pochopení, interpretaci, dosažení optimální hierarchizace jeho součástí či k diferenciaci jednotlivých prvků a součástí. V rámci systému je možné dosáhnout využití potenciálů prostorů, stejně jako odstranění bariér a tedy zajištění potřebné kontinuity systému. V neposlední řadě systémové pojetí přispívá ke správnému stanovení priorit v procesu obnovy a dalšího rozvoje veřejných prostorů.

Po dobu celé své praxe v oboru územní plánování soustavně hledám příklady a inspirace přístupů k plánování veřejných prostorů, v měřítku a kontextu širším, než je jedno náměstí, jedna ulice, jedno nábřeží nebo fragment uliční sítě. Nalézám příklady návrhů a projektů obnovy dílčích veřejných prostorů, v tom lepším případě soustavy prostorů např. obytného souboru či čtvrti. Nenalézám však, až na výjimky (z nichž většina je presentována v oddíle [6] této disertační práce), příklady celostního a strategického pohledu na veřejné prostory v kontextu celé obce či struktury osídlení. Při procesu tvorby územního plánu považuji návrh prostorově spojitě, významově hierarchizované, funkčně diferencované a uživatelsky diverzifikované soustavy veřejných prostorů za základní pilíř koncepce rozvoje území a urbanistické koncepce i koncepce uspořádání krajiny.

cíle disertační práce

Disertační práce usiluje vytvořit teoretické základy dalšímu podrobnějšímu zkoumání systému veřejných prostorů a další práci s ním, jeho analýze, hodnocení, plánování. Systém veřejných prostorů především definovat, popsat jeho skladbu, jeho prvky a skladebné součásti, charakterizovat jeho vlastnosti a význam a specifikovat teoretické předpoklady vymezení systému veřejných prostorů jako hlavního předpokladu jeho dalšího využití.

Na základě shrnutí teoretických základů studia systému veřejných prostorů a jeho vymezení disertační práce nastíní i možné další využití a uplatnění vymezení systému veřejných prostorů a identifikuje přínos práce s veřejnými prostory jako se systémem v rozsahu celé obce / města, především pak v územně plánovací praxi, veřejné správě území, plánování jeho rozvoje.

Ve studii disertační práce byly vymezeny a v rámci státní doktorské zkoušky potvrzeny tyto konkrétní cíle disertační práce:

Strategický cíl

Specifikovat význam, potřebu a konkrétní přínosy systémového přístupu k veřejným prostorům a nastínit možnosti praktického využití vymezení systému veřejných prostorů v rozsahu celé obce, v rozsahu jejího zastavěného území i navazující volné krajiny.

Disertační práce usiluje široce diskutované téma veřejných prostorů rozšířit o pohled na veřejné prostory v širším měřítku, v rozsahu celé obce či celého města, případně i aglomerace sídel: v rozsahu zastavěného / urbanizovaného území i území nezastavěného, obklopující volné krajiny. O pohled na veřejné prostory jako na systém, v rámci něhož je každý jednotlivý veřejný prostor součástí nějakého vyššího celku, vyššího řádu, v němž je pak nositelem konkrétního významu a role a jehož pozice v rámci systému ovlivňuje jeho fungování, vztahy v rámci systému a podílí se tak na celkové rovnováze systému nebo ji naopak ohrožuje.

V normativní poloze se disertační práce pokusí poukázat na význam práce s veřejnými prostory jako s uceleným systémem, na potřebu vnímat veřejné prostory v širším kontextu přesahující rámec jednoho náměstí, jedné ulice nebo několika prostorů v některé z částí území, se zohledněním všech jejich vzájemných vazeb a vztahů, shromáždit argumenty, proč a jak s veřejnými prostory jako se systémem pracovat a jak konkrétně v praxi plánování rozvoje území systém veřejných prostorů využít.

Dílčí (postupové) cíle

Teoretická část

Definovat systém veřejných prostorů a všechny klíčové související pojmy.

Definice pojmů je základem každé teoretické a vědecké práce. Pro pochopení obsahu práce je nezbytná specifikace těch pojmů, které jsou pro celou práci zásadní a nosné a jejichž definice není v praxi ustálená, všeobecně uznávaná, nebo jejichž definice či interpretace se liší s ohledem na kontext, ve kterém jsou použité.

Jedním ze základních dílčích cílů disertační práce je, na základě teoretického studia a posléze na základě praktické části výzkumu, pokusit se definovat nejen samotný systém veřejných prostorů, ale také další klíčové pojmy s problematikou systému veřejných prostorů související.

Shrnout nejdůležitější teoretické poznatky o veřejných prostorech, jako podklad pro práci s vlastním systémem veřejných prostorů.

Veřejné prostory jsou skladebnými prvky systému veřejných prostorů. Chceme-li poznat, definovat a popsat systém, je nezbytné seznámit se s jeho součástmi.

Podrobná znalost problematiky veřejných prostorů je základem následné práce s jejich celým systémem. Cílem je tedy na úvod disertační práce shrnout nejdůležitější dostupné teoretické znalosti o veřejných prostorech jako takových, o jejich chápání, typologii, významu, účelu a využití, o jejich vlastnostech a dalších charakteristikách.

Podrobně specifikovat prvky a skladebné součásti systému veřejných prostorů, specifikovat jeho vlastnosti a charakteristické znaky.

Podrobná specifikace skladby systému veřejných prostorů, jeho jednotlivých prvků, skladebných součástí a vzájemných vazeb mezi nimi je základem zkoumání vlastností systému, specifických charakteristik a znaků, které systém veřejných prostorů odlišují od jiných urbánních nebo environmentálních systémů.

Stanovit aspekty a předpoklady vymezení systému veřejných prostorů.

Vymezení systému veřejných prostorů je výchozím předpokladem pro další práci s ním. Vymezení systému je matricí, podkladem pro detailní zkoumání systému, pro jeho analýzu, hodnocení a další činnosti. Předpokladem vymezení systému veřejných prostorů určení součástí systému veřejných prostorů, a to na základě předem stanovených aspektů vymezení.

Praktická část

Případová studie:

Vymezení, zobrazení a základní analýza systému veřejných prostorů vybraného města v ČR.

Cílem disertační práce je ověření stanovených aspektů a předpokladů vymezení systému veřejných prostorů na příkladu správního území vybraného českého města. Předpokladem je, aby správní území vybraného města zahrnovalo kromě zastavěného / urbanizovaného jádrového území města také dostatečně rozsáhlé a rozmanité území nezastavěné, obklopující krajinu a optimálně také alespoň jedno prostorově oddělené sídlo venkovského charakteru.

Obr. 4: Předmět disertační práce – definice a vymezení systému veřejných prostorů (označeno výplní).

hypotézy

Disertační práce vychází z následujících vstupních hypotéz:

- H1 Veřejné prostory vytvářejí systém.**
- H2 Systém veřejných prostorů prostupuje plynule zastavěným územím i územím nezastavěným, volnou krajinou.**
- H3 Definice a vymezení systému veřejných prostorů je základním předpokladem jeho dalšího zkoumání, jeho analýzy, hodnocení, rozboru, plánování jeho rozvoje.**

metoda

Metoda zpracování disertační práce vychází ze standardních metod vědeckého zkoumání, jehož základem je sběr dat, jejich podrobná analýza a rešerše současného vědeckého poznání v oblasti tématu disertační práce. Teoretické předpoklady jsou následně ověřeny v praktické části výzkumu, který je metodologicky založen na zpracování případové studie. Závěry a zjištění ze zpracování případové studie jsou podkladem pro zpětnou verifikaci a korekce teoretických předpokladů výzkumu.

Závěrem disertační práce je vědecká syntéza poznatků získaných v rámci teoretické části výzkumu a ověřených v rámci jeho praktické části.

Na základě studia a rešerše domácí i zahraniční literatury na téma veřejných prostorů byl vytvořen přehled relevantních teoretických poznatků v oblasti veřejných prostorů jako základ pro definování a specifikaci vlastností a skladby systému veřejných prostorů. Součástí studia teoretických podkladů bylo také shromáždit argumentaci, proč má vůbec význam a smysl zabývat se systémem veřejných prostorů. Teoretická část výzkumu byla ukončena stanovením aspektů a předpokladů vymezení systému veřejných prostorů.

Teoretické předpoklady a aspekty vymezení systému veřejných prostorů byly ověřeny zpracováním případové studie, jejímž výsledkem je ukázka vymezení systému veřejných prostorů v rozsahu správního území celého města a základní analýza systému včetně identifikace problémů a potenciálů jeho možného rozvoje jako podklad pro další práci s ním (hodnocení, plánování rozvoje, návrh dílčích opatření, stanovení priorit údržby či investic, apod.).

Na základě poznatků ze zpracování případové studie byly teoretická část územní studie a především pak aspekty a předpoklady vymezení systému veřejných prostorů zpětně revidovány a upraveny.

Metoda zpracování disertační práce je zobrazena v následujícím schématu:

**rešerše a podrobná analýza dostupných odborných publikací a teoretických i praktických prací
na téma veřejných prostorů a systému veřejných prostorů**

definice klíčových pojmů z oblasti veřejných prostorů a jejich systémového pojetí

specifikace skladby, vlastností, významu a dalších charakteristik systému veřejných prostorů

stanovení předpokladů a okruhu aspektů vymezení systému veřejných prostorů

**kategorizace typů prostorů dle aspektů vymezení jako podklad pro
vymezení systému veřejných prostorů**

zpracování případové studie

(praktické ověření aspektů a předpokladů vymezení systému veřejných prostorů)

revize teoretické části disertační práce na základě závěrů ze zpracování případové studie

struktura disertační práce

Struktura disertační práce odpovídá zcela metodě práce, postupu od obecného teoretického poznání k praktickému ověření teoretických poznatků a zobecnění závěrů a přínosů práce.

Prvním oddílem disertační práce, zařazeným ještě před úvod práce, jsou definice pojmů klíčových pro správné pochopení obsahu celé práce. Pro účely disertační práce jsou definovány pojmy veřejný prostor a systém veřejných prostorů a dále pojmy se systémem veřejných prostorů přímo související, jako jsou pojmy systémové pojetí, subsystém, a další.

Za výkladem pojmů klíčových pro obsah disertační práce následuje úvod disertační práce. Tady je podrobně specifikováno téma disertační práce, její cíle, hypotézy a metody zkoumání, a dále zakotvení veřejných prostorů v platné české legislativě, v mezinárodních dokumentech a národních koncepcích a strategiích a v neposlední řadě v procesu územního plánování u nás.

Další dva oddíly disertační práce jsou věnovány teoretické stránce problematiky. Nejprve podrobnému shrnutí relevantních teoretických poznatků o veřejných prostorech jako takových a dále o systému veřejných prostorů. Teoretickému základu problematiky veřejných prostorů a jejich systému a systémového pojetí je věnována značná pozornost, odpovídající jeho významu pro další práci se systémem.

Pátý oddíl disertační práce je věnován stanovení a specifikaci aspektů a předpokladů vymezení systému veřejných prostorů, především pak určení součástí systému veřejných prostorů, tedy kategorizaci typů prostorů dle aspektů vymezení jako podkladu pro vymezení systému veřejných prostorů

Následující oddíl disertační práce nastiňuje možnosti aplikace vymezení systému veřejných prostorů a aplikace systémového pojetí veřejných prostorů vůbec. Stěžejní součástí tohoto oddílu práce je „katalog“ příkladů praktické aplikace systémového pojetí veřejných prostorů, zaměřený na územně plánovací praxi u nás a v zemích Evropské unie.

S problematikou aplikace vymezení systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů úzce souvisí další, sedmý oddíl disertační práce, v rámci něhož je publikována případová studie, v původním rozsahu i znění, bez jakýchkoli následných úprav.

Závěr disertační práce je věnován shrnutí základních poznatků práce, zobecnění jejích přínosů, verifikaci hypotéz a specifikaci možného praktického využití závěrů práce.

Obr. 5: Schéma struktury disertační práce.

přehled současného vědeckého poznání

Vzhledem k tomu, že celá disertační práce je zaměřena na systém veřejných prostorů v kontextu domácího prostředí, českých měst a obcí, bylo také studium současného vědeckého poznání problematiky systémového pojetí veřejných prostorů a práce se systémem veřejných prostorů zaměřeno primárně na Českou republiku. Studium teoretické literatury i její aplikace v konkrétních případech zajisté zahrnovalo také řadu zahraničních pramenů, stěžejní však byla práce s původní domácími prameny (byť jich k tématu veřejných prostorů ve srovnání s původními zahraničními nebo přeloženými do češtiny není mnoho). Obsah původních českých pramenů je založen na domácím, českém, chápání a pojetí veřejných prostorů, které je přeci jen specifické a odlišné od chápání a vnímání tématu veřejných prostorů například v zámoří nebo v Asii.

Rešerše pramenů ukázala, že zdroje, literatura, teoretické články a statě na téma systému veřejných prostorů nebo systémového pojetí veřejných prostorů nejsou, až na výjimky, dostupné. Ve veřejně dostupných původních zahraničních pramenech i zahraničních převzatých pramenech jsem na téma systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů nenarazila vůbec. V původních našich pramenech se toto téma objevuje jen sporadicky, výhradně jako součást teoretických prací a pojednání zaměřených primárně na jiná témata veřejných prostorů. I proto považuji práci s původními českými a převzatými zahraničními prameny za dostačující.

Přehled současného vědeckého poznání je pojat formou stručného chronologického exkurzu do domácí problematiky systémového pojetí veřejných prostorů, zaměřeného v podstatě výhradně na období po roce 1989. V primárních i sekundárních zdrojích z období před rokem 1989 jsem na žádné příklady systematického teoretického zkoumání systému veřejných prostorů bohužel nenarazila. O užitečnosti a nezbytnosti uplatnění systémového přístupu v urbanistické tvorbě se kupříkladu zmiňuje u hesla „systém“ Slovník soudobého urbanismu (Hrůza, 1977: 258), avšak nikoli explicitně v kontextu veřejných prostorů.

V českém kontextu není v podstatě možné identifikovat žádný výrazný proud teoretického studia systému veřejných prostorů, na rozdíl od teoretického studia veřejných prostorů jako takových, kde lze dlouhodobě charakterizovat v principu dva hlavní proudy, lišící se úhlem pohledu na veřejný prostor. Jeden z hlavních teoretických přístupů k veřejným prostorům je charakteristický architektonickým, urbanistickým respektive

územně plánovacím pojetím veřejných prostorů. Jeho representanty jsou především architekti, za jednu z průkopnic je považována Vladimíra Šilhánková, která téma veřejných prostorů začala systematicky popularizovat na přelomu tisíciletí. „Architektské“ pojetí veřejných prostorů jako součásti fyzické struktury sídel dnes reprezentuje řada dalších architektů, například Roman Koucký, ale také skupina odborníků kolem Nadace Partnerství a Martina Nawratha, což nejsou jen architekti, k architektskému pojetí veřejných prostorů však mají všichni velmi blízko. Veřejný prostor je stále populárnějším tématem mezi architekty, zabývá se jím řada praktikujících architektů i pedagogů na architektonických vysokých školách, nicméně tak výraznou osobnost, srovnatelnou například s Janem Gehlem v celosvětovém měřítku, na české scéně nenajdeme. Druhým z hlavních teoretických přístupů k veřejným prostorům patří bezesporu pojetí, které přesahuje oblast materiální reality a fyzické podstaty veřejného prostoru a zaměřuje se především na sociologické resp. sociálně ekologické nebo sociálně geografické pojetí veřejného prostoru. Reprezentanty tohoto druhého výrazného proudu jsou převážně sociální geografové či sociologové, jako například Martin Ouředníček nebo Jana Temelová z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, vůdčí osobnosti pracovní skupiny vědeckých pracovníků Urbánní a regionální laboratoře URRLab při katedře sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Dle Pospěcha (2013) lze kromě dvou hlavních teoretických proudů teoretického studia veřejných prostorů v českém prostředí identifikovat také proud „politický“, reprezentovaný například pracemi Michala Illnera nebo proud „psychologický“, reprezentovaný například teoretickými pracemi Lubomíra Kostroně.

Jak bylo uvedeno již v úvodu této kapitoly, téma systému veřejných prostorů se v našem prostředí objevuje spíše sporadicky a téměř výhradně jako integrální součást teoretických prací zaměřených na veřejné prostory obecně nebo zaměřených na některý jejich konkrétní aspekt, nikoli jako samostatné teoretické téma. Na téma systému veřejných prostorů narážíme přitom téměř výhradně v souvislosti s „architektsky“ zaměřenými teoretickými pracemi o veřejných prostorech.

V průběhu 90. let 20. století a na začátku tohoto tisíciletí se téma systémového přístupu k veřejným prostorům spíše ojediněle objevuje v odborných článcích zabývajících se problematikou veřejných prostorů nebo obecně teorií územního plánování nebo urbanistické tvorby (např. Koutný – Šilhánková 2002). Kovář (1998) například veřejné prostory, ulice, cesty, centra, přirovnává ke kostře, která vytváří základ funkčnosti sídla, ale i krásu celku. Volá po komplexním řešení, plánování a spravování veřejných prostorů, které umožňují napojování objektů na veřejné zdroje a systémy, na veřejné plochy a zařízení, které umožňují komunikaci a pohyb.

Snad vůbec poprvé otevírá šířeji téma teorie systému veřejných prostorů, se zaměřením na územně plánovací praxi, Vladimíra Šilhánková v publikaci **Veřejné prostory v územně plánovacím procesu** (Šilhánková 2003). Systému veřejných prostorů věnuje celou jednu kapitolu, v jejímž úvodu konstatuje, že „veřejné prostory se ve městě nenacházejí samostatně – izolovaně, ale že vytvářejí, někdy více a jinde méně, rozsáhlý systém.“ (tamtéž: 112) O veřejných prostorech (tamtéž: 112) dále uvádí, že „jsou tvořeny sítí ulic, náměstí, zelených ploch a ostatních prostorů, které umožňují zajistit základní fungování města – pohyb po něm a pobyt v něm. Systém veřejných prostorů města je výslednicí dlouhodobého procesu vzniku a růstu města. Systém veřejných prostorů, zejména ulic a náměstí, je v čase poměrně stabilní – spíše se setkáváme s nahrazením starého domu novým než změnou trasy staré ulice.“

Šilhánková se dále zabývá klasifikací veřejných prostorů v rámci systému z hlediska fungování systému, kde rozlišuje součásti systému na uzly a koridory (spojnice), a hierarchickou strukturou systému, který dělí na celoměstský, okrskový a lokální (tamtéž: 113). Zbytek kapitoly věnuje obsáhlému návrhu pojetí systému veřejných prostorů v procesu územního plánování o pro jednotlivé úrovně systému veřejných prostorů (celoměstský, okrskový, lokální) definuje pro jednotlivé fáze zpracování územního plánu (průzkumy a rozborů, koncept, návrh) obsahový standard dokumentace z pohledu veřejných prostorů.

Jakkoli se návrh obsahového standardu dokumentace územního plánu z pohledu veřejných prostorů jeví na první pohled jako do značné míry formální, jeho hodnota, dle mého názoru, spočívá především v doporučení zavedení samostatné grafické přílohy výkresu veřejných prostorů v územním a regulačním plánu, což lze na svou dobu považovat za velmi přínosný apel, který však dodnes zůstává nevyslyšen. Výkres veřejných prostorů, v terminologii stavebního zákona veřejných prostranství, dodnes nepatří mezi standardní součásti grafické dokumentace územního plánu.

V publikaci se však bohužel nedozvídáme definici systému veřejných prostorů, nedozvídáme se ani nic o jeho vymezení, skladebných součástech, subsystémech, vlastnostech nebo významu. Systém je nahlížen výhradně z hlediska procesu územního plánování a bez teoretického základu se zabývá přímo analýzou a hodnocením systému. S ohledem na téma publikace, jako výstupu předchozího výzkumu, je však tato skutečnost pochopitelná.

Své pojetí systému veřejných prostorů Šilhánková ještě několikrát později publikuje (například 2005 nebo 2008), avšak jedná se vždy o sumarizaci závěrů publikovaných uceleně již v roce 2003. Vliv Šilhánkové je pak přirozeně patrný také v řadě diplomových nebo disertačních prací, které vznikly pod jejím pedagogickým vedením na Fakultě architektury VUT v Brně, nebo na Univerzitě Pardubice. Například Vaďurová (2010: 7) v úvodu své disertační práce na téma veřejných prostorů jako indikátorů kvality života města konstatuje, že „veřejné prostory ve městě by měly fungovat jako systém. Význam fungování systému veřejných prostorů ve městě je neoddiskutovatelný.“

Prostor, který ve své publikaci Šilhánková věnovala systému veřejných prostorů, byl první vlaštovkou, zároveň však na dlouho poslední. V teoretické rovině se totiž od té doby systémem veřejných prostorů nikdo cíleně nevěnoval.

Kromě vlastního článku (Šindlerová 2009) se od roku 2003 systém veřejných prostorů objevil například v názvu krátkého příspěvku Aleny Mocové **Suburbanizace a systém veřejných prostorů** (Mocová 2009), uveřejněném ve Sborníku Asociace pro urbanismus a územní plánování Suburbanizace¹. Z příspěvku samotného se však, kromě závěrečného shrnutí možností současného a budoucího řešení při realizaci veřejných prostorů v obytných satelitech, z nichž jednou je vytvářet provázané systémy pěších a cyklistických tras a prostupnost do okolní krajiny, o systému veřejných prostorů jako takovém nic nedozvíme. Především z anotace příspěvku je však zřejmé, že autorka chápe jako systém veřejných prostorů soustavu náměstí, ulic a parků, které jsou v rámci obytného satelitu vzájemně provázané, váží se na občanskou vybavenost a prolínají se obytnou zástavbou. O veřejných prostorech hovoří jako o srdci města, propojujících ohniska atraktivit a vytvářejících ucelené systémy dodávající území vlastní identitu, atraktivitu a smysl, proč právě na tom konkrétním místě žít.

Systému veřejných prostorů je věnována jedna krátká kapitola v zatím u nás nejnovější monografii o veřejných prostorech, v knize Nadace Partnerství **Prostory** (Římanová 2013). V úvodu kapitoly je konstatováno, že veřejná prostranství ve městě tvoří systém. Systém, který můžeme chápat jako matici prostorů, uvnitř nichž jsou umístovány všechny stavební prvky města, a který umožňuje jeho uživatelům život a pohyb, rozvoj aktivit i přesun na jiná místa. Nejedná se o izolované prostory – mezi základní charakteristiky tohoto systému patří spojitost, jednotlivé prostory jsou vzájemně provázané a plynule na sebe navazují. (tamtéž: 22) Systém veřejných prostorů je dále charakterizován jako místo pro každodenní život, práci, aktivní i pasivní rekreaci, hru a odpočinek, v neposlední řadě pak zajišťuje volný pohyb po městě, propojení jednotlivých cílů a možnost dosáhnout cílů bez překonání větších bariér.

Samotnou stručnou charakteristikou v úvodu kapitoly je téma systému veřejných prostorů bohužel zcela vyčerpáno. Systém veřejných prostorů je zde dále redukován na pouhou hierarchickou škálu významově rozdílných prostorů, nadměstských prostorů, celoměstských prostorů, okrskových prostorů a místních prostorů, v podstatě v pojetí podobném jako u starších prací Šilhánkové. Systém je chápán výlučně optikou hierarchických úrovní prvků v systému. Víc se o systému bohužel nedozvídáme.

Těchto několik relevantních příkladů dokládá, že systém veřejných prostorů není u nás předmětem žádného systematického zkoumání a zájem o něj je spíše okrajový. Z některých pramenů je přitom patrné, že vnímání veřejných prostorů jako systému je všeobecně považováno za samozřejmost, bez nutnosti a ambice tuto skutečnost jakkoli dokládat.

---

¹ Suburbanizace, sborník ze semináře AUÚP ČR, Beroun 23. - 24.4. 2009. Brno: Ústav územního rozvoje, 2009.

veřejné prostory v české legislativě

Česká legislativa pojem „veřejný prostor“ nezná. V obecné rovině urbanistické tvorby a územního plánování se tento pojem přitom zcela běžně používá, setkáváme se s ním v běžné mluvě architektů a urbanistů, v odborných textech, v literatuře i v samotných návrzích, projektech či plánech.

Pojem „veřejný prostor“ je obvykle ztotožňován s pojmem „veřejné prostranství“, jehož závazný právní výklad je součástí zákona o obcích. K tomuto výkladu se pak odvolávají také další právní normy, především pak stavební zákon a jeho prováděcí vyhlášky a místní obecně závazné vyhlášky, jako například vyhlášky upravující pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství¹ nebo vyhlášky o místních poplatcích za užívání veřejných prostranství² a další.

Dokladem synonymizace pojmu „veřejný prostor“ a „veřejné prostranství“ jsou například i samotné názvy některých odborných publikací, které mají oba pojmy v názvu postaveny zcela na roveň. Příkladem může být čerstvá publikace Nadace Partnerství *Prostory - Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství* (Římanová (ed.) 2013), kde se v samotném názvu knihy objevuje jak pojem prostor, tak pojem prostranství. Obdobně jsou oba pojmy ztotožňovány například v názvu konference *Veřejná prostranství - veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování*, kterou uspořádala Asociace pro urbanismus a územní plánování v roce 2008 ve Františkových Lázních.

Pojem „veřejné prostranství“, kodifikovaný v platném zákoně o obcích, je nejbližší chápání pojmu „veřejný prostor“ v této disertační práci. Proto považuji za důležité zmínit se o právním zakotvení pojmu „veřejné prostranství“ včetně jeho užití v dikci stavebního zákona a jeho prováděcích vyhlášek. Vybrané citace klíčových paragrafů a částí právních předpisů, v platném znění, jsou uváděny kurzívou.

¹ Například Obecně závazná vyhláška města Litoměřice č. 6/2008, kterou se upravují pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství a vymezují prostory pro volné pobíhání psů [online], dostupná z <www.radnice.litomerice.cz> [cit. 21.2.2009].

² Například Obecně závazná vyhláška města Jičín č. 7/2007 o místním poplatku za užívání veřejného prostranství [online], dostupná z <www.mujiicin.cz> [cit. 21.2.2009].

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Pojem veřejné prostranství

Zákon o obcích kodifikuje samotný pojem „veřejné prostranství“:

§ 34

Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.

O obsahu závazného výkladu pojmu „veřejné prostranství“, a především pak o jeho synonymizaci s pojmem „veřejný prostor“, o jeho užívání v dalších právních předpisech (především pak ve stavebním zákoně) a dalších kontextech, se vedou rozsáhlé odborné diskuse a polemiky. Z uvedené definice v zákoně o obcích je však zřejmé, že zákon o obcích chápe pojem „veřejné prostranství“ především jako plochu, dvourozměrný útvar (a to i přesto, že v samotném výkladu je použito slovo „prostor“), který je předmětem správy, pronájmu či kontroly nad jeho užíváním a nezohledňuje přitom ani vlastnická práva, ani hledisko kvality, způsobu využití nebo například společenského poslání.

V odborné praxi, především pak v územně plánovací, při vymezování ploch s rozdílným způsobem využití, je „veřejné prostranství“ často interpretováno ve smyslu pouze vybraných prostorů / prostranství, ve své podstatě ze všech veřejně přístupných a veřejně užívaných prostorů jen některých vyvolených, které jsou nositeli zvláštního společenského, kulturního či ekonomického významu, jako jsou zpravidla hlavní náměstí, návsí, hlavní veřejné parky, obchodní třídy nebo jiné hlavní ulice, exkluzivní nábřeží řek apod. Tato interpretace pojmu „veřejné prostranství“ vede v oblasti územního plánování k tomu, že v územních plánech jsou jako veřejná prostranství vymezována jen některá prostranství, podle subjektivního uvážení zpracovatele plánu, nikoli celý spojitý systém ulic a dalších prostorů.

Omezení nebo zákaz výkonu některých činností na veřejném prostranství

Zákon o obcích přisuzuje ve vztahu k veřejným prostranstvím každé obci právo na omezení či zákaz výkonu některých činností na vybraných veřejných prostranstvích, a to vydáním obecně závazné vyhlášky v samostatné působnosti. Omezení se týkají nejčastěji volného pohybu psů na veřejných prostranstvích¹, ale také třeba zákazu používání kolečkových bruslí, skateboardů, jízdních kol, hraní míčových a jiných her na vybraných veřejných prostranstvích², omezení konzumace alkoholu, v extrémních případech však také například zákazu sezení, stání, chození či opírání se o stavební části prostoru (palisády, betonové kuželové zábrany a betonové koše) na veřejných prostranstvích v majetku města a nebo zákazu na veřejných prostranstvích umisťovat překážky (lavičky, lavice, židle a jiný nábytek určený k sezení, stoly, grily, deky a podobné textile) bez povolení obce³. Předmětem výkonu samosprávy obcí ve vztahu k veřejným prostranstvím bývá také výběr poplatků za užívání veřejných prostranství⁴, týkající se záboru veřejných prostranství pro účely předzahrádek restaurací a jiných stravovacích zařízení, provozování trhů a poskytování dalšího prodeje a služeb, využívání veřejných prostranství například pro soukromé hudební, kulturní či reklamní produkce, dočasného umístění atrakcí jako cirkusů či kolotočů nebo vyhrazení parkovacího místa. Důvodem takovýchto poplatků je dočasný nebo i trvalý zábor či zjevné omezení veřejného prostoru, který by za normálních okolností sloužil kdykoli a všem bez omezení, což se zábohem pro konkrétní činnost omezené skupiny veřejnosti neděje:

¹ Obecně závazná vyhláška města Litoměřice č. 6/2008, kterou se upravují pravidla pro pohyb psů na veřejném prostranství a vymezují prostory pro volné pobíhání psů [online], dostupná z <<http://radnice.litomerice.cz>> [cit. 23.6.2013].

² Obecně závazná vyhláška města Rotavy č. 2/2004, o čistotě a veřejném pořádku ve městě [online], dostupná z <http://www.rotava.cz/e_download.php?file=data/editor/87cs_17.pdf&original=OZV_2_2004.pdf> [cit. 23.6.2013].

³ Obecně závazná vyhláška města Rotavy č. 4/2011, k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku ve městě Rotava na veřejných prostranstvích [online], dostupná z <http://www.rotava.cz/e_download.php?file=data/editor/87cs_8.pdf&original=OZV_4_2011.pdf> [cit. 23.6.2013].

⁴ Obecně závazná vyhláška města Lanškroun č. 8/2003, o místním poplatku za užívání veřejných prostranství [online], dostupná z <<http://www.mesto-lanskroun.cz>> [cit. 18.7.2008] nebo Obecně závazná vyhláška města Jičín č. 7/2007 o místním poplatku za užívání veřejného prostranství [online], dostupná z <www.mujiicin.cz> [cit. 18.7.2008].

§ 10

Povinnosti může obec ukládat v samostatné působnosti obecně závaznou vyhláškou

a) k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku; zejména může stanovit, které činnosti, jež by mohly narušit veřejný pořádek v obci nebo být v rozporu s dobrými mravy, ochranou bezpečnosti, zdraví a majetku, lze vykonávat pouze na místech a v čase obecně závaznou vyhláškou určených, nebo stanovit, že na některých **veřejných prostranstvích** v obci jsou takové činnosti zakázány,

c) k zajištění udržování čistoty ulic a jiných **veřejných prostranství**, k ochraně životního prostředí, zeleně v zástavbě a ostatní veřejné zeleně (dále jen "veřejná zeleň") a k užívání zařízení obce sloužících potřebám veřejnosti.

Označování veřejných prostranství

Další ustanovení zákona o obcích ve vztahu k veřejným prostranstvím se týkají označování veřejných prostranství názvem. Jedná se konkrétně o ustanovení § 28 až § 33. Pro téma disertační práce tato problematika není podstatná a není tak nutné se o ní dále zmiňovat.

Sankce za porušení povinností při využívání veřejného prostranství

S využíváním veřejných prostranství úzce souvisí právo obce udělit kterékoli fyzické nebo právnické osobě pokutu za znečištění veřejného prostranství:

§ 58

(3) Obec může uložit pokutu až do výše 200 000 Kč osobě uvedené v odstavci 1, která znečistí **veřejné prostranství**, naruší životní prostředí v obci nebo odloží věc mimo vyhrazené místo.

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Nový stavební zákon, účinný od 1. 1. 2007, ve svém znění navázal na kodifikaci „veřejného prostranství“ v zákoně o obcích a na tuto definici se při užití pojmu „veřejné prostranství“ odkazuje, stejně jako se na ní odkazují prováděcí vyhlášky ke stavebnímu zákonu upravující náležitosti obsahu územně plánovacích podkladů a územně plánovací dokumentace a stanovující požadavky na využívání území při vymezování ploch a pozemků a podmínek jejich využití a umístování staveb na nich.

Veřejné prostranství jako součást veřejné infrastruktury

Stavební zákon zařazuje veřejná prostranství (s odkazem na výklad pojmu v zákoně o obcích) jako součást veřejné infrastruktury, která je zřizovaná nebo užívaná ve veřejném zájmu. Veřejná prostranství tak stavební zákon staví na roveň dopravní a technické infrastruktury a staveb a zařízení občanského vybavení:

§ 2

Základní pojmy

(1) V tomto zákoně se rozumí

k) veřejnou infrastrukturou pozemky, stavby, zařízení, a to

1. dopravní infrastruktura, například stavby pozemních komunikací, drah, vodních cest, letišť a s nimi souvisejících zařízení;

2. technická infrastruktura, kterou jsou vedení a stavby a s nimi provozně související zařízení technického vybavení, například vodovody, vodojemy, kanalizace, čistírny odpadních vod, stavby ke snižování

ohrožení území živelními nebo jinými pohromami, stavby a zařízení pro nakládání s odpady, trafostanice, energetické vedení, komunikační vedení veřejné komunikační sítě a elektronické komunikační zařízení veřejné komunikační sítě, produktovody;

3. občanské vybavení, kterým jsou stavby, zařízení a pozemky sloužící například pro vzdělávání a výchovu, sociální služby a péči o rodiny, zdravotní služby, kulturu, veřejnou správu, ochranu obyvatelstva;

4. veřejné prostranství*,

zřizované nebo užívané ve veřejném zájmu.

* § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

Veřejné prostranství jako veřejně prospěšná stavba resp. veřejně prospěšné opatření

Z § 2 odstavce (1) bodů l) a m) stavebního zákona vyplývá, že veřejné prostranství, jako součást veřejné infrastruktury, je-li vymezené v územně plánovací dokumentaci, je považované za veřejně prospěšnou stavbu (např. veřejné prostranství, jehož součástí je místní komunikace, cyklostezka či jiná dopravní stavba) resp. za veřejně prospěšné opatření nestavební povahy (např. veřejný park). Podle ustanovení § 101 a § 170 stavebního zákona se tedy na veřejné prostranství vymezené v územně plánovací dokumentaci vztahuje možnost uplatnění předkupního práva resp. dokonce institutu vyvlastnění:

Předkupní právo k veřejnému prostranství

Ze zařazení veřejných prostranství mezi veřejnou infrastrukturu vyplývá ze stavebního zákona možnost obce, kraje nebo státu využít předkupního práva k takovému veřejnému prostranství, je-li plocha pro něj vymezena v rámci územního nebo regulačního plánu:

§ 101

Předkupní právo

(1) K pozemku určenému územním plánem nebo regulačním plánem pro veřejně prospěšnou stavbu nebo veřejné prostranství a ke stavbě na tomto pozemku má obec nebo kraj anebo stát (dále jen „oprávněná osoba“) v rozsahu vymezeném touto územně plánovací dokumentací předkupní právo;...

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence územně plánovací činnosti

Vyhláška č. 500/2006 Sb. podrobněji upravuje náležitosti obsahu územně analytických podkladů, obsahu územně plánovací dokumentace, včetně náležitostí dokladů spojených s jejich pořizováním, vyhodnocením vlivů na udržitelný rozvoj území a aktualizací územně plánovací dokumentace, a podkladů pro evidenci územně plánovací činnosti.

Veřejná prostranství v územním plánu

Vyhláška stanoví v rámci Přílohy č. 7, v části I. Obsah územního plánu, v odstavci (1) obsah textové části územního plánu povinnost řešení koncepce veřejné infrastruktury, tedy také veřejných prostranství jako její součásti (v souladu s § 2 odst. (1) bod k) stavebního zákona), v rámci územního plánu. Územní plán se tak stává prvním v hierarchické řadě územně plánovacích dokumentů, který, vzhledem k měřítku zpracování a účelu, má vymezení ploch veřejných prostranství a stanovení jejich koncepce včetně podmínek pro umístování „v popisu své práce“:

Příloha č. 7 k vyhlášce č. 500/2006 Sb.

I. Obsah územního plánu

(1) Textová část územního plánu obsahuje

d) **koncepci veřejné infrastruktury**, včetně podmínek pro její umístování.

Vyhláška rovněž v rámci Přílohy č. 7, v části I. Obsah územního plánu, v odstavci (1) obsah textové části územního plánu, s cílem naplnit ustanovení § 101 stavebního zákona, stanoví povinnost vymezení veřejných prostranství, pro která lze uplatnit předkupní právo v rámci územního plánu:

Příloha č. 7 k vyhlášce č. 500/2006 Sb.

I. Obsah územního plánu

(1) Textová část územního plánu obsahuje

h) vymezení veřejně prospěšných staveb a **veřejných prostranství**, pro které lze uplatnit předkupní právo, s uvedením v či prospěch je předkupní právo zřizováno, parcelních čísel pozemků, názvu katastrálního území a případně dalších údajů podle § 5 odst. 1 katastrálního zákona.

Veřejná prostranství v regulačním plánu

Vyhláška stanoví v rámci Přílohy č. 11, v části I. Obsah regulačního plánu, v odstavci (1) obsah textové části regulačního plánu povinnost stanovení podrobných podmínek pro umístění a prostorové uspořádání staveb veřejné infrastruktury, tedy také veřejných prostranství jako její součástí (v souladu s § 2 odst. (1) bod k) stavebního zákona), v rámci regulačního plánu. Regulační plán již, na rozdíl od územního plánu, jako nejpodrobnější nástroj územního plánování, vymezuje přesné hranice veřejných prostranství a stanovuje (reguluje) konkrétní formu veřejného prostranství, jeho tvar, rozměry, proporce, měřítko, vztah zástavby k veřejnému prostranství a využití veřejných prostranství, v podstatě v podrobnosti dokumentace stavby:

Příloha č. 11 k vyhlášce č. 500/2006 Sb.

I. Obsah regulačního plánu

(1) Textová část regulačního plánu obsahuje

c) podrobné podmínky pro umístění a prostorové uspořádání **staveb veřejné infrastruktury**.

Vyhláška rovněž v rámci Přílohy č. 11, v části I. Obsah regulačního plánu, v odstavci (1) obsah textové části regulačního plánu, s cílem naplnit ustanovení § 101 stavebního zákona, stanoví povinnost vymezení veřejných prostranství, pro která lze uplatnit předkupní právo v rámci regulačního plánu:

Příloha č. 7 k vyhlášce č. 500/2006 Sb.

I. Obsah regulačního plánu

(1) Textová část regulačního plánu obsahuje

h) vymezení veřejně prospěšných staveb a **veřejných prostranství**, pro které lze uplatnit předkupní právo, s uvedením v či prospěch je předkupní právo zřizováno, parcelních čísel pozemků, názvu katastrálního území a případně dalších údajů podle § 5 odst. 1 katastrálního zákona.

Vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území

Vyhláška č. 501/2006 Sb. stanoví obecné požadavky na využívání území při vymezení ploch a pozemků, při stanovování podmínek jejich využití a umístování staveb na nich a rozhodování o změně stavby a o změně vlivu stavby na využití území.

Vyhláška č. 501/2006 Sb. znamenala v roce 2007, kdy v souvislosti s nabytím účinnosti nového stavebního zákona nabyla své účinnosti, velký posun ve vnímání a pojetí veřejných prostranství. Vyhláška totiž v podstatě poprvé v dějinách české legislativy v oblasti územního plánování stanovuje konkrétní podmínky pro vymezení a tudíž také pro ochranu ploch veřejných prostranství v územně plánovací dokumentaci. V roce 2009 bylo ustanovení § 7 vyhlášky č. 501/2006 Sb. vyhláškou č. 269/2009 Sb. navíc ještě doplněno o upřesnění požadavků na vymezení ploch veřejných prostranství udávající konkrétní minimální požadované výměry ploch veřejných prostranství ve vztahu k výměrám nově vymezovaných zastavitelných ploch bydlení, rekreace, občanského vybavení anebo smíšené obytné. Cílem zákonodárců bylo mimo jiné eliminovat negativní zkušenosti z četných realizací například nových obytných souborů nebo komerčně-obchodních zón v suburbánním zázemí měst, kde jsou veřejná prostranství, ve snaze ušetřit realizační náklady a zpeněžit co největší část území prodejem stavebních parcel, redukována na nutné minimum pro zajištění dopravní dostupnosti a podzemní vedení inženýrských sítí, bez skutečné obytné a uživatelské kvalitu veřejných prostorů.

Vyhláška tak má, ve veřejném zájmu, garantovat alespoň minimální podíl výměry veřejných prostranství (mimo komunikace) z výměry nově vymezovaných zastavitelných ploch pro vybraný způsob využití, konkrétně pak ploch pro bydlení, rekreaci a občanské vybavení. Vyhláška se však omezuje na prosté konstatování povinnosti vymezení plochy veřejných prostranství o výměře vztahující se poměrově k výměře zastavitelné plochy pro bydlení, rekreaci a občanské vybavení, nestanovuje však již žádné konkrétní podmínky pro lokalizaci takového veřejného prostranství, pro jeho využití, formu nebo kvalitu. Aplikace tohoto ustanovení v praxi často naráží na snahu investorů nové výstavby v zastavitelných plochách toto ustanovení vyhlášky obejít například tím, že místo realizace koncentrovaného veřejného prostoru o příslušné výměře odpovídající poměru vůči výměře celé zastavitelné plochy, například lokálního náměstí, náměstíčka, parku s dětským hřištěm a lavičkami apod., dokládá naplnění požadavku vyhlášky součtem jednotlivých pruhů předzahrádek v uličních prostorech nové zástavby apod.:

ČÁST DRUHÁ

POŽADAVKY NA VYMEZOVÁNÍ PLOCH

(K § 43 stavebního zákona)

HLAVA I

OBECNÉ POŽADAVKY NA VYMEZOVÁNÍ PLOCH

§ 3

(5) *Obecným požadavkem na vymezení ploch je vytvářet a chránit bezpečně přístupná **veřejná prostranství** v zastavěném území a v zastavitelných plochách, chránit stávající cesty umožňující bezpečný průchod krajinou a vytvářet nové cesty, je-li to nezbytné.*

§ 7

*Plochy **veřejných prostranství***

(1) *Plochy **veřejných prostranství** se obvykle samostatně vymezují za účelem zajištění podmínek pro přiměřené umístění, rozsah a dostupnost pozemků **veřejných prostranství*** a k zajištění podmínek pro jejich užívání v souladu s jejich významem a účelem.*

* § 34 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)

(2) *Plochy **veřejných prostranství** zahrnují zpravidla stávající a navrhované pozemky jednotlivých druhů veřejných prostranství a další pozemky související dopravní a technické infrastruktury a občanského vybavení, slučitelné s účelem **veřejných prostranství**. Pro každé dva hektary zastavitelné plochy bydlení, rekreace, občanského vybavení anebo smíšené obytné se vymezuje s touto zastavitelnou plochou související plocha **veřejného prostranství** o výměře nejméně 1000 m²; do této výměry se nezapočítávají pozemní komunikace.*

Obdobný cíl, jako předchozí ustanovení, má i ustanovení § 22 vyhlášky. Zajistit alespoň minimální rozměry, konkrétně pak minimální šířku, veřejného prostranství. Ustanovení se vztahuje čistě k nové bytové zástavbě, k pozemkům veřejných prostranství v rámci zástavby pro jiné využití se vyhláška

nevyjadřuje. Stejně tak vyhláška neumožňuje vynutit vznik nových veřejných prostranství o patřičných minimálních šířkách v zastavěném území:

ČÁST TŘETÍ

POŽADAVKY NA VYMEZOVÁNÍ POZEMKŮ A UMISŤOVÁNÍ STAVEB NA NICH

HLAVA I

POŽADAVKY NA VYMEZOVÁNÍ

§ 22

Pozemky *veřejných prostranství*

(1) Nejmenší šířka *veřejného prostranství*, jehož součástí je pozemní komunikace zpřístupňující pozemek bytového domu, je 12 m. Při jednosměrném provozu lze tuto šířku snížit až na 10,5 m.

(2) Nejmenší šířka *veřejného prostranství*, jehož součástí je pozemní komunikace zpřístupňující pozemek rodinného domu, je 8 m. Při jednosměrném provozu lze tuto šířku snížit až na 6,5 m.

veřejné prostory v mezinárodních dokumentech

V souvislosti s rostoucím významem prostorové integrace a soudržnosti různých geografických oblastí světa, vyvstává zejména od první poloviny 20. století potřeba podpory a zajištění realizace společných cílů a zájmů v nejrůznějších oblastech života. Za tímto účelem jsou napříč jednotlivými oblastmi světa a jednotlivými státy přijímány četné společné úmluvy, rezoluce, deklarace, memoranda a politiky, koncepce či charty.

Řada dokumentů přijatých na mezinárodní úrovni má zásadní dopad na koncepci územního rozvoje České republiky. Jedná se ve většině případů o široký soubor dokumentů přijatých na úrovni Evropské unie, již je Česká republika od roku 2004 řádným členem, a které tak musí jako člen respektovat a implementovat postupně do svých národních politik a koncepcí, v návaznosti pak rovněž do své národní legislativy. Evropské dokumenty ovlivňují přístup a pojetí územního rozvoje u nás rozhodně nejvýrazněji. Od dob vzniku Evropského společenství resp. Evropského hospodářského společenství jako formálního předchůdce Evropské unie¹, tedy již od počátku integračního procesu Evropy v 50. letech minulého století, je územní integrace kontinentu jedním z hlavních politických cílů unie. Územní plánování přispívá k lepší prostorové organizaci Evropy a k řešení problémů, přesahujících měřítko jednotlivých členských zemí, čímž zároveň podporuje pocit společné identity při současném ohledu na vztahy mezi jednotlivými regiony napříč evropským kontinentem. Koordinace územních rozvojových zájmů na území celé Evropy má přispět k postupnému vyrovnání kvality životních podmínek obyvatel napříč členskými státy unie, při zachování národních identit a hodnot přírodních, kulturních i sociálních.

Veřejné prostory v řadě evropských dokumentů především z oblasti udržitelného územního rozvoje, hrají svou roli nástroje sociální soudržnosti a kvality životního a obytného prostředí hlavně městských regionů a měst. Důraz na význam veřejných prostorů, který bychom v mezinárodních dokumentech možná očekávali, však nenajdeme. Dominuje zejména ochrana životního prostředí, ekonomická prosperita a integrace dopravních systémů, veřejný prostor, snad pro svou mikrostrukturu, zůstává v mezinárodních dokumentech udržitelného rozvoje upozaděn.

---

¹ Evropská unie vznikla v roce 1993 na základě Smlouvy o Evropské unii, tzv. Maastrichtské smlouvy.

Následující přehled je dokladem, že mezinárodních dokumentů, které se ve svém obsahu veřejnými prostory resp. veřejnými prostranstvími (záleží na českém překladu konkrétního dokumentu) vůbec zabývají, není mnoho. V obsahu dokumentů, snad s výjimkou Mezinárodní charty chůze, navíc veřejné prostory nehrají nikdy klíčovou roli.

Vybrané citace částí mezinárodních dokumentů, týkajících se veřejných prostorů nebo veřejných prostranství jsou uváděny kurzívou.

Evropské perspektivy územního rozvoje (ESDP¹)

Směrnice k vyváženému a udržitelnému rozvoji území Evropské unie byla přijata konferencí ministrů zodpovědných za územní plánování zemí, které byly v té době členy EU, v Postupimi roku 1999. Směrnice formuluje společnou politiku a cíle usměrňování územního rozvoje členských států Evropské unie s důrazem na udržitelný rozvoj území, který je chápán jako otázka ekonomické a sociální soudržnosti, zachování přírodního a kulturního dědictví a vyvážené schopnosti soužití ve společném evropském prostoru. Vstupem České republiky do Evropské unie se směrnice stala závaznou také pro uplatňování koncepcí a politik územního rozvoje u nás.

Směrnice se dotýká v podstatě všech oblastí života občanů Evropské unie, řeší polycentrické uspořádání osídlení Evropy s důrazem na nové vztahy mezi městem a venkovem a zachování specifických rysů jednotlivých kulturních regionů, společnou zemědělskou politiku nebo politiku v oblasti životního prostředí, ochranu přírodních a kulturních hodnot, nástroje a prostředky ekonomického rozvoje jako jsou výzkum, technika a vývoj, dopravní dostupnosti regionů apod. Sleduje přitom územní dimenzi evropské politiky, cíle a opatření s územními dopady, územním rozměrem.

V řešení problematiky polycentrického rozvoje území a nového vztahu mezi městem a venkovem klade směrnice v urbanizovaných územích důraz mimo jiné na rovný a náležitý přístup všech občanů měst k otevřeným (veřejným) prostorům, stejně jako nárok na zachování a rozvoj nezastavěných ploch městské zeleně:

(85) Budoucnost měst v Evropské unii závisí na potírání rostoucí chudoby, sociálního vyřazení a zamezení úbytku určitých urbanistických funkcí. Je nutno prosazovat jak rekonstrukci zanedbaných oblastí a zaostalých průmyslových území, tak i vyvážený rozsah levné a kvalitní bytové výstavby v urbanistických oblastech. Prostřednictvím integrace urbanistických funkcí ve městě musejí mít všichni občané náležitý přístup k základním službám a zařízením, otevřeným prostorům, všeobecnému i odbornému vzdělání a ke zdravotní péči. Patří sem zachování a rozvoj malých osázených ploch v městské zeleni, které mají jak ekologickou, tak i významnou sociální funkci.

Řídící principy trvale udržitelného rozvoje evropského kontinentu

Dokument Řídící principy trvale udržitelného rozvoje evropského kontinentu byl přijat Konferencí ministrů zodpovědných za územní plánování v Hannoveru v roce 2000. Formuluje názor na politiku územního rozvoje Evropy, charakterizovanou důrazem na udržitelný rozvoj. Cílem řídicích principů je napomoci integraci a územní koordinaci společného evropského prostoru, kterou má zajistit mimo jiné zlepšování vztahů mezi městem a venkovem, dopravní dostupnost jednotlivých regionů Evropy, přístup k informacím, ochrana přírodního a kulturního dědictví, rozvíjení zdrojů energie, rozvoj cestovního ruchu a další. Dodržování a zohledňování principů především v územním plánování ČR má přispět k vyváženému vztahu regionů a udržitelnému rozvoji. V našich podmínkách se principy promítají například do Politiky územního rozvoje ČR.

¹ European Spatial Development Perspective.

Otevřené a zelené prostory v rámci urbanizovaných území Evropy jsou jedním z řídicích principů udržitelného rozvoje měst a velkoměst:

2. Urbanizované oblasti

(51) Aby bylo dosaženo cíle polycentrického rozvoje evropské sídelní struktury, jsou navrhována další opatření, kromě posilování ekonomického potenciálu, k dosažení udržitelného rozvoje ve městech a velkoměstech. Tato zahrnují (kromě řady dalších opatření mimo jiné):

- obezřetné řízení urbanistických ekosystémů, hlavně s ohledem na **otevřené a zelené prostory**, vodu, energii a odpady.

Územní agenda Evropské unie (Lipská charta o udržitelných evropských městech)

Územní agenda Evropské unie byla přijata ministry zodpovědnými za územní rozvoj v Lipsku v roce 2007. Cílem dokumentu, který je jako celek zaměřený na rozvoj měst, je stanovení strategie prosazování politiky územní soudržnosti a vytvoření rámce pro územní spolupráci na místní úrovni v Evropské unii. Smyslem je implementovat principy územní agendy do národních, regionálních a místních rozvojových politik a vytvářet tak územní organizace založené na evropské polycentrické struktuře. Politika je založena na integrovaném přístupu k rozvoji měst jako celku a věnuje zvláštní pozornost tzv. upadajícím čtvrtím měst.

Vytváření a zajištění vysoce kvalitních veřejných prostorů je podle územní agendy jeden ze základních nástrojů úspěšné realizace politiky udržitelného rozvoje měst a dosažení jejich cílů. Podle Územní agendy evropské unie hrají veřejné prostory v rozvoji evropských měst určující roli, přičemž jejich kvalita ovlivňuje udržitelnost rozvoje městských území stejnou měrou, jako je například rozvoj dopravní či technické infrastruktury, kvalita bydlení či proces vzdělávání či zaměstnanost.

Vytváření a zajištění vysoce kvalitního **veřejného prostoru**

Kvalita **veřejných prostorů**, člověkem vytvořené městské krajiny a architektonický a urbanistický rozvoj hrají důležitou roli při vytváření životních podmínek městského obyvatelstva. Tyto „měkké“ lokalizační faktory jsou důležité pro přilákání podniků v oblasti znalostní ekonomiky, kvalifikované a kreativní pracovní síly a pro cestovní ruch. Proto se musí zintenzívnit vzájemné působení architektury, plánování infrastruktury a urbanistického projektování, s cílem vytvořit atraktivní užitkově orientované území, a dosáhnout vysokého standardu městského prostředí, tedy stavební kultury. Tento přístup však nemůže zůstat omezen na **veřejné prostory**, stavební kultura je potřebou celého města i jeho okolí. Města i stát musejí výrazně uplatnit svůj vliv. Proto je také nezbytné přihlížet k udržení kulturního dědictví v oblasti architektury zachováním historických budov a jejich urbanistické a architektonické hodnoty.

Modernizace infrastrukturních sítí a zlepšení energetické účinnosti

Základním příspěvkem ke zlepšení kvality života, lokality jako takové a životního prostředí může být udržitelný, dostupný a cenově přijatelný systém městské dopravy s koordinovaným napojením na dopravní síť spádového regionu města. Obzvláštní pozornost je třeba věnovat řízení dopravy a systémům integrované dopravy, včetně sítí cest a chodníků pro pěší a cyklostezek.

Systém dopravy ve městě musí být sladěn s požadavky na bydlení, pracoviště, životní prostředí a **veřejné prostory**.

Deklarace Evropské unie o rozvoji měst (Toledská deklarace)

Deklarace o rozvoji měst byla přijata na neformálním setkání ministrů pro bytovou politiku a urbánní rozvoj Evropské unie v Toledu v roce 2010. Tématem setkání ministrů byl integrovaný rozvoj a regenerace měst na pozadí celosvětové finanční, hospodářské a sociální krize, která má významný dopad na evropskou

ekonomiku a také na kvalitu života obyvatel unie. Evropská města v krátkodobém a střednědobém horizontu čelí zásadní výzvě tuto krizi překonat a vyjít z ní silněji; čelí však také dalším strukturálním a dlouhodobým výzvám – globalizaci, změnám klimatu, vyvíjení tlaku na zdroje, migraci, stárnutí a demografickým změnám. Tyto faktory mají silný dopad na městskou ekonomiku, zhoršování prostředí ve městech, rostoucí rizika sociální polarizace a sociálního vyloučení, které je nutno řešit zároveň. Deklarace vytyčuje zásady integrovaného, inteligentního, udržitelného a soudržného rozvoje měst podporujícího začlenění, jakožto jediný způsob jak dosáhnout větší hospodářské konkurenceschopnosti, ekologické účinnosti, sociální soudržnosti a občanského pokroku v evropských městech a zajistit kvalitu života občanů a blahobyt v současnosti i v budoucnu.

Deklarace vnímá veřejné prostory jako klíčový předpoklad stabilizace kvalitního obytného a životního prostředí města a jako nástroj podporující sociální soudržnost a začleňování obyvatel měst. Pro městské prostředí jsou podle deklarace veřejné prostory nosnou součástí jejich struktury:

A.2. Význam integrované regenerace měst a její strategický potenciál pro inteligentnější, udržitelnější městský rozvoj v Evropě podporující sociální začlenění.

Aby se model inteligentnějšího, udržitelnějšího města podporujícího sociální začlenění stal skutečností, ministři zdůraznili význam (mimo jiné):

- celkové kvality urbanistického plánu, která je určena kvalitou **veřejných prostranství**, městské krajiny a architektury, jako nezbytného požadavku pro vytvoření příjemného prostředí pro městské obyvatelstvo a také pro celkovou atraktivitu a konkurenceschopnost města;

REFERENČNÍ DOKUMENT K INTEGROVANÉ REGENERACI MĚST A STRATEGICKÉMU POTENCIÁLU PRO INTELIGENTNĚJŠÍ A UDRŽITELNĚJŠÍ MĚSTSKÝ ROZVOJ V EVROPĚ, PODPORUJÍCÍ VĚTŠÍ SOCIÁLNÍ ZAČLENĚNÍ

1.Strategický význam integrované regenerace měst pro dosažení inteligentnějšího a udržitelnějšího městského rozvoje, podporujícího větší sociální začlenění

Z hlediska životního prostředí...

Je mimo jiné nutno realizovat skutečnou „zelenou, ekologickou a environmentální“ regeneraci měst, včetně takových klíčových oblastí jako (mimo jiné):

- snížení dopravních potřeb na základě podpory programů blízkosti a smíšeného využívání prostředků, při současné stimulaci více udržitelné mobility (v městském, velkoměstském a meziměstském měřítku) na základě: upřednostňování nemotorizovaných (města s podporou pěších zón a jízdy na kole), méně znečišťujících dopravních prostředků, podporující dostupnou a efektivní veřejnou dopravu, dostupnou i ve znevýhodněných oblastech, v nichž může hrát klíčovou roli v překonání fyzické izolace, a multimodálních dopravních sítí, a optimalizace městské logistiky;
- ochrana přírodních, krajinných, lesních, vodních zdrojů, zemědělských oblastí atd. kolem měst a posílení jejich vazeb nebo spojení s městy (například s pomocí zelených pásů či koridorů napojených a navazujících na **síť veřejných parků a prostranství**), „obnova zeleně“ ve stávajících městech atd.

Z hlediska územního plánování, architektury a kultury...

*Přehodnocení zpustlých **veřejných prostranství** a vytvoření nových **otevřených prostor**, společně s ochranou nebo rekvalifikací architektonických forem, přispěje nejen ke zlepšení městské scenérie a krajiny a přinese kvalitu do mnoha našich městských struktur.*

Bristolská dohoda (Bristol Accord)

Bristolská dohoda (Bristol Accord) byla přijata v prosinci 2005 jako souhrn závěrů z neformálního zasedání ministrů členských zemí Evropské unie k problematice trvale udržitelných sídel. Bristolská dohoda představovala zásadní zvrát v pohledu na urbánní problematiku a v přístupech k rozvoji měst. Došlo k docenění významu měst pro další rozvoj Evropy a udržitelný rozvoj měst se stal hlavním tématem

další diskuse na celoevropské úrovni. Bristolská dohoda definuje osm charakteristik udržitelného sídla: 1. aktivní, komplexní a bezpečné, 2. dobře řízené, 3. s dobrým spojením, 4. s dobrými službami, 5. citlivé k životnímu prostředí, 6. prosperující, 7. dobře projektované a vybudované, 8. spravedlivé ke všem.

Posláním Bristolské dohody je definice udržitelných komunit v Evropě a cílů a nástrojů (politických, finančních) k jejich postupnému naplnění. Jako jedna z mála mezinárodních dohod se Bristolská dohoda zaměřuje na mikroměřítko sídla, jeho vnitřní strukturu a konkrétní vlastnosti obytného prostředí – komunity/sousedství.

Bristolská dohoda definuje 9 zásad udržitelné komunity. Pátá a sedmá ze zásad se zaměřují na cíle k zajištění životního prostoru pro lidi ohleduplného k životnímu prostředí a kvalitně navrhovanému a budovanému obytnému prostředí komunit. Jedním z předpokladů dosažení takového životního prostoru jsou také udržované, přívětivé a zdravé veřejné prostory:

9 ZÁSAD UDRŽITELNÉ KOMUNITY

(5) Citlivý k životnímu prostředí - Zajistit pro lidi životní prostor, který bude ohleduplný k životnímu prostředí

Udržitelná komunita (mimo jiné):

- vytváří čistší, bezpečnější a zelenější sousedství (mimo jiné redukcí nepořádku, graffiti a zajištěním přívětivých **veřejných prostorů**).
- smysl místa – místo s pozitivním vnímáním lidmi a místními obyvateli, místo osobité, jedinečné
- uživatelsky přívětivé **veřejné prostory** s vybaveností dostupnou pro všechny, včetně dětí a starších lidí
- objekty a **veřejné prostory** podporující zdraví a eliminující sociální patologické jevy a kriminalitu a vzbuzující v lidech pocit bezpečí
- dostupnost pracovních příležitostí, základního občanského vybavení, veřejné hromadné dopravy, pěších a cyklistických tras.

Nová athénská charta

Nová Athénská charta byla vypracována národními sdruženími urbanistů z jedenácti zemí Evropské unie v letech 1995 – 1998. Základní koncepcí charty je rozvoj měst jako spolupůsobení různých společenských sil a klíčových činitelů veřejného života. Charta staví navíc člověka do centra rozhodování o rozvoji území. Urbanista hraje rozhodující úlohu jako kvalifikovaný koordinátor a prostředník. Při plánování měst je navrhováno takové uspořádání, které by optimálně vyhovovalo potřebám společnosti.

„Účelem Nové athénské charty je definovat program řešení problémů současných měst, definovat úlohu plánování měst při uskutečňování tohoto programu a doporučit zásady pro urbanisty a tvůrce politiky rozvoje měst na všech úrovních.“ (Hrůza 2002: 69-70)

1. Současná urbánní agenda pro města a jejich prostředí

Kultura a vzdělání

1.10 V neustále se rozvíjející technicky vyspělé společnosti roste poptávka po zařízeních sloužících k rekreaci a využití volného času. Množství volného času Evropanů bude narůstat, počet pracovních hodin klesat a očekávaná délka života stoupat. Rekreace a cestovní ruch po evropských městech má stoupající tendenci, což je podmíněno mj. kulturním dědictvím. To vytváří obrovský tlak na kulturní památky a **otevřené (veřejné) prostory** uvnitř měst a jejich okolí.

Bezpečnost a zdraví

1.25 Koncepce města jako řady propojených obcí doplňuje vizi Evropské komise o udržitelném rozvoji města, při němž jsou v širokém záběru respektovány aspekty ochrany životního prostředí. Přehled problémů je podrobně popsán v publikaci *Europe's Environment: The Dobris Assessment* (European Environment Agency 1994) / *Hodnocení životního prostředí Evropy na konferenci v Dobříši* (Evropská

agentura pro životní prostředí, 1994), které (hodnocení) vychází z analýzy 51 evropských měst. Bylo identifikováno 5 klíčových problémů – čistota ovzduší, hluk, doprava, kvalita a dostupnost bydlení, rozsah bytové výstavby, zelené plochy a **otevřené (veřejné) prostory**. Ačkoliv se tyto faktory mezi městy liší, magistráty mohou udělat mnoho pro udržitelný rozvoj tím, že zlepší místní podmínky a budou preferovat taková řešení, která budou znamenat snížení spotřeby energie a přírodních zdrojů a zvládnutí problémů odpadového hospodářství a ochrany čistoty ovzduší a vody.

3. Uspokojování potřeb města zítřka a očekávání občanů

3.3 Kontakt mezi lidmi

Měly by být znovu vytvořeny **veřejné plochy a prostory** a stát se opět místem, kde by se rozvíjel smysl pro společenství, společenské aktivity a vitalita. Mělo by se usilovat o zachování a obnovu sítě **otevřených ploch**, parků a rekreačních ploch uvnitř měst. Nové využití zanedbaných pozemků a opuštěných budov by se mělo realizovat v rámci vytváření **veřejných ploch a prostor**. Zejména opuštěné objekty, jako např. bývalé továrny a kasárna, by měly být obnoveny k plnění společenských a sociálních funkcí.

Mezinárodní charta chůze

Utváření a kvality veřejných prostorů se týká celý obsah Mezinárodní charty chůze – Za vytváření zdravých, dobře fungujících a udržitelných obcí, kde lidé dávají přednost chůzi. Charta vznikla z iniciativy sdružení Walk21 a jeho zakladatele Johna Butchera v roce 1999. Přináší 8 základních principů směřujících k utváření prostředí, ve kterém lidé dávají přednost chůzi před ostatními prostředky mobility. Cílem charty a osvětové činnosti formou konferencí po celém světě je odstraňování fyzických, společenských i institucionálních bariér, které omezují nebo dokonce znemožňují chůzi.

Jedním z 8 strategických principů Mezinárodní charty chůze jsou, vedle větší mobility všech skupin obyvatelstva, lepší integrace systémů pěších tras, podpory chůze v územním a prostorovém plánování, bezpečnějších silnic, snížení kriminality a strachu z ní, veřejné správy a chůze jako součásti životního stylu také dobře navržená a udržovaná veřejná prostranství:

Dobře navržená a udržovaná veřejná prostranství

*Lidé mají právo žít ve zdravém, pohodlném a příjemném prostředí, které je uzpůsobeno jejich potřebám. Mají též právo volně využívat vybavení **veřejných prostranství**, a to v pohodlí a v bezpečí před rušivým hlukem a znečištěním.*

Konkrétní kroky

- *Navrhovat ulice pro lidi a ne jen pro auta. Počítat s principem, že ulice jsou společenským prostorem, nejen dopravním, a že je tedy třeba brát ohled též na jejich společenský význam, nejen na technické řešení. To znamená, že možná bude zapotřebí změnit rozsah prostoru věnovaného autům, vytvořit zóny, kde pěší mají přednost, a také oblasti zcela bez aut, které může využívat každý a které umožňují sociální interakci, hru a rekreaci jak dospělým, tak i dětem.*
- *Budovat čisté, dobře osvětlené ulice a chodníky bez překážek, které jsou dost široké i pro největší provoz a v dostatečné míře umožňují bezpečné a přímé přecházení bez nutnosti použití nadchodu nebo podchodu či obcházení.*
- *Zajistit posezení a veřejné toalety, které splňují potřeby všech uživatelů, a to na vhodných místech a v dostatečném počtu.*
- *Respektovat místní podnebí přizpůsobením designu a vybavení, např. vytvořením stínu pod stromy nebo přístřeším.*
- *Navrhovat čitelné ulice s jasným značením a informacemi na místě, jež podporují možnost plánování cesty a pěší objevování.*
- *Zhodnocovat, budovat a udržovat kvalitní a všem dosažitelnou městskou zeleň a vodní toky.*

veřejné prostory v koncepcích a strategiích ČR

Řídící principy a obecně sledované zásady a cíle územního rozvoje v České republice jsou obsaženy v celém spektru strategických a koncepčních dokumentů na mezinárodní, národní, krajské a lokální úrovni. Na národní úrovni jsou to především Strategie udržitelného rozvoje a Strategie regionálního rozvoje České republiky, doplněné o celý soubor resortních oborových programů, strategií a rozvojových koncepcí. Konkrétní záměry s územním dopadem na celostátní úrovni jsou pak ze strategických a koncepčních dokumentů na mezinárodní a národní úrovni implementovány v rámci Politiky územního rozvoje, hierarchicky nejvyššího, a v souladu se stavebním zákonem závazného, nástroje územního plánování.

Důraz na veřejné prostory resp. veřejná prostranství v našich strategických a koncepčních dokumentech na celostátní úrovni nenajdeme. Z širokého spektra dokumentů chápe veřejný prostor resp. veřejné prostranství, jako jeden z prostředků udržitelného rozvoje území, pouze Strategie regionálního rozvoje ČR a Zásady urbánní politiky ČR. Také na této strategické a koncepční úrovni ovšem zcela absentuje jakákoli snaha o výklad pojmu veřejný prostor a také zde se pojem veřejný prostor běžně vzájemně prolíná s pojmem veřejné prostranství.

Jediným skutečně účinným, funkčním a navíc z pohledu platné legislativy právně závazným, nástrojem ochrany a plánování rozvoje veřejných prostorů, tak u nás zůstává územní plán a regulační plán.

Strategie regionálního rozvoje České republiky

Strategie regionálního rozvoje České republiky je u nás na úrovni státu základním dokumentem pro podporu regionálního rozvoje, zpracovaná a přijatá vládou vždy na vymezené období, odpovídající programovému období Evropské unie. Strategie regionálního rozvoje České republiky přímo navazuje na Strategii udržitelného rozvoje České republiky, která stanoví dlouhodobý rámec pro udržení a rozvoj základních hodnot a kvality života společnosti s cílem omezení nebo úplné eliminace nerovnováhy mezi ekonomickým, environmentálním a sociálním pilířem udržitelného rozvoje.

Strategie regionálního rozvoje České republiky stanovuje cíl regionálního rozvoje ČR spočívající ve vyváženém, harmonickém a udržitelném rozvoji regionů, který povede ke zvyšování úrovně kvality života obyvatel. Globální cíl strategie se skládá z dalších třech dílčích cílů: 1. Zvýšení ekonomického a environmentálního potenciálu, konkurenceschopnosti a sociální úrovně regionů České republiky na úroveň srovnatelnou s vyspělými regiony Evropy, 2. Zastavení růstu a postupné snižování nepřiměřených regionálních disparit a využívání specifík území a 3. Institucionální a finanční zabezpečení strategie.

Fungující infrastruktura je vždy jedním ze základních předpokladů ekonomického rozvoje území, předpoklad atraktivity nejen pro obyvatele a uživatele, ale také například pro potenciální investory. Tento fakt se odráží v jedné z devíti priorit Strategie regionálního rozvoje, Využití potenciálů rozvojových území, kde je jedním z dílčích opatření stanovených k dosažení cíle priority také rozšíření a zkvalitnění infrastruktury v rozvojových územích, tedy také veřejných prostranství a zeleně:

Prioritní oblast: Regionální konkurenceschopnost

Priorita 1: Využití potenciálu rozvojových území

Charakteristika priority:

Priorita je zaměřena zejména na podporu podnikání především v technologicky náročných výrobních oborech a ve znalostně náročných službách, na využívání výsledků vědy, výzkumu, vývoje a inovací v praxi a na posílení vazeb trhu práce se vzdělávacím systémem a rozvoj komplexního systému vzdělávání v oblastech podmiňujících socioekonomický rozvoj. Ve vztahu k zázemí sídelních aglomerací a regionálních center je priorita zaměřena na optimalizaci dopravních systémů a na budování chybějící infrastruktury.

Opatření:

1.4 Rozšíření a zkvalitnění infrastruktury

*Opatření je zaměřeno na posílení fungování rozvojových území jako funkčních regionů, tj. na doplnění chybějící dopravní (obchvaty, uliční síť) a technické infrastruktury a různých typů podnikatelské infrastruktury, včetně infrastruktury pro cestovní ruch. Součástí opatření je také řešení **veřejných prostranství** a zeleně, revitalizace zanedbaných částí města apod.*

V další z devíti priorit Strategie regionálního rozvoje mají veřejné prostory přispívat sociální soudržnosti obyvatel v rozvojových územích, konkrétně pak v oblasti kulturního vyžití v rozvojových územích:

Prioritní oblast: Územní soudržnost

Priorita 3: Zkvalitnění sociálního prostředí rozvojových území

Charakteristika priority:

Priorita se zaměřuje na vytváření kvalitních podmínek pro život obyvatel rozvojových území s ohledem na významné aspekty jejich života (např. obslužnost službami, trávení volného času, bydlení atd.).

Opatření:

3.2 Rozvoj a zlepšování podmínek pro volnočasové aktivity obyvatel a pro využití kulturního potenciálu

*Opatření je zaměřeno na rozšiřování spektra aktivit a zvyšování jejich kvality nabízených kulturními institucemi, nebo realizovaných v památkových objektech a na pořádání různých akcí, které zvýší atraktivitu kulturního prostředí pro obyvatele i návštěvníky v rozvojových územích (nabídka kulturního vyžití, podpora nezávislé kultury - mladých umělců, živé umění, umístování moderního umění do **veřejných prostor**, péče o kulturní dědictví). Opatření se zaměřuje na posilování místní identity, podpora rozvoje a fungování místní komunity, komunitního života, podporu volnočasových, zájmových sportovních a kulturních aktivit (potřebné zázemí, vlastní aktivity).*

Jednotlivá navrhovaná opatření pro dosažení vize a cílů Strategie regionálního rozvoje jsou nakonec promítnuta do typologie regionů pro účely programové podpory jejich rozvoje z hlediska místní úrovně. Tento průmět umožňuje pro jednotlivé typologie regionů souhrnně formulovat veškerá řešení s průmětem do území (územním rozměrem), která mají být předmětem řešení v jednotlivých městech a obcích. Cílem

je podpora integrovaných řešení a koordinace různých typů aktérů v území. V rozvojových územích, tedy metropolitních oblastech a největších sídelních aglomeracích, sehrávají z pohledu Strategie regionálního rozvoje zásadní roli veřejné prostory, konkrétně péče o ně:

Průmět navržených opatření strategie do typologie území z hlediska místní úrovně

Rozvojová území - metropolitní oblasti/ největší sídelní aglomerace

Udržitelný rozvoj aglomerací

a) Péče o **veřejný prostor** a veřejnou zeleň (správa veřejných prostor a budov, parky, plochy zeleně, péče o **veřejná prostranství**, biotopy atd.)

Zásady urbánní politiky České republiky

Zásady urbánní politiky jsou rámcovým dokumentem přijatým vládou České republiky usnesením z 10. května 2010, který má za cíl koordinovat přístupy všech úrovní veřejné správy k rozvoji měst, navrhnout směry a aktivity napomáhající k jejich udržitelnému rozvoji a s ohledem na význam měst pro rozvoj České republiky a motivovat i soukromý a neziskový sektor k jejich podpoře. Důvodem vzniku Zásad urbánní politiky je skutečnost, že města v České republice přispívají rozhodujícím způsobem k vytváření hrubého domácího produktu země, poskytují služby a zázemí nejen svým vlastním obyvatelům, ale rovněž obyvatelům širšího zázemí, aglomerace a celých regionů, spádových oblastí. Přitom však města čelí závažným a specifickým problémům, jako sociální integrace, dopravní problémy, zhoršené životní prostředí apod.

O významu zajistit dostupnost a kvalitu veřejných prostorů ve městech hovoří již samotná východiska zásad urbánní politiky. Je to jeden z úkolů veřejné správy, ostatně jako celé naplňování zásad urbánní politiky:

4. Východiska Zásad urbánní politiky

*Mezi prioritní návrhy na řešení uvedených problémů patří především podpora integrovaného, koordinovaného a vyváženého rozvoje měst, zvyšování jejich konkurenceschopnosti založené na znalostech a nových technologiích, stimulace místní zaměstnanosti a podpora sociálního začleňování. Nezbytnou podmínkou dalšího rozvoje měst je dlouhodobé strategické řízení veřejné správy zajišťující dostupnost a kvalitu veřejných služeb a **veřejných prostor**.*

Vlastní navrhované zásady urbánní politiky, které pokrývají široké spektrum aspektů udržitelného rozvoje měst, napříč obory, vzájemně se prolínající a doplňující, vytvářejí rámec pro zvyšování kvality života obyvatel našich měst a zvýšení atraktivity měst jako míst vhodných pro život, investice i práci. Ve dvou z devíti zásad urbánní politiky sehrává zásadní roli také atraktivita, vzhled a údržba veřejných prostranství:

5. Zásady urbánní politiky

Zásada 4: Podpora rozvoje měst jako pólů rozvoje v území

*Pro zvýšení přitažlivosti měst a kvalitu života obyvatel má značný význam celkové funkční uspořádání jednotlivých sektorů města, kvalita a vzhled zástavby a **veřejných prostranství**. Příznivé městské prostředí je významným lokalizačním faktorem pro přilákání podniků znalostní ekonomiky, příliv vzdělaných a kvalifikovaných obyvatel i pro cestovní ruch. Zahnuje dostatečnou infrastrukturu, zajímavou architektonickou kulturní městskou krajinu, včetně přitažlivé přírodní a sociální tváře města. Proces plánování a řízení výstavby a rozvoje města musí obsáhnout a integrovat ekonomické, architektonické, sociální, ekologické i kulturní aspekty. Negativním trendem v životě mnoha našich měst je vysídlování jejich center od bydlících obyvatel a jejich přeměna na zóny obchodních a administrativních aktivit.*

Strategické směry a rozvojové aktivity:

Ekonomická úspěšnost a konkurenceschopnost měst úzce souvisí s atraktivitou a kvalitou městského prostředí a spektrem nabízených služeb. K tomu musí přispět plánování územního rozvoje, vymezující funkce a územní uspořádání jednotlivých městských částí. Z navazující rozvojové strategie musí vyplynout

realizace akcí, směřovaných do regenerací městských jader, revitalizace městských čtvrtí, dostavby a přestavby budov, a to přednostně revitalizací již nevyužívaných a opuštěných areálů (brownfields) a úprav **veřejných prostranství**. To vyžaduje vypracovat představu o způsobu opětovného využití brownfields, pořídit vhodnou územní dokumentaci, napomáhat vyřešení vlastnických vztahů, motivovat podnikatele a investory k realizaci záměrů na brownfields a využívat možnosti získání finančních zdrojů ze SF.

Zásada 5: Péče o městské životní prostředí

Je třeba zkvalitňovat ochranu a péči o **veřejná prostranství**, o systém sídelní zeleně a další přírodní složky městského prostředí. Chránit přírodní stanoviště a podporovat vznik a zvyšování výměry přírodě blízkých stanovišť napojených na systém sídelní zeleně a zastavěné, resp. zastavitelné plochy.

veřejné prostory v územním plánování v ČR

Plánování je soustavný cyklický proces od stanovení vize a cílů (čeho chceme dosáhnout?) až k určení cesty, tedy způsobu a prostředků k jejich dosažení (jak toho chceme dosáhnout?). Plánování směřuje do budoucnosti, musí být schopné reagovat na nastalé změny, aktuální podmínky. Plánování určuje, čeho má být dosaženo a jak, případně také kdy.

Plánování má řadu vrstev. V oblasti plánování rozvoje území je prvním stupněm určení hlavních zásad rozvoje, identifikace vize a strategických cílů rozvoje a stanovení hlavních opatření směřujících k jejich dosažení. Strategické plánování rozvoje území u nás představuje akt politické dohody a jen politicky je také vymahatelné. Strategické dokumenty nejsou z pohledu legislativy závazné například pro rozhodování v území (jako je tomu u zásad územního rozvoje, územního nebo regulačního plánu), nejsou závazným podkladem ani pro pořizování dalších strategických nebo územně plánovacích dokumentů.

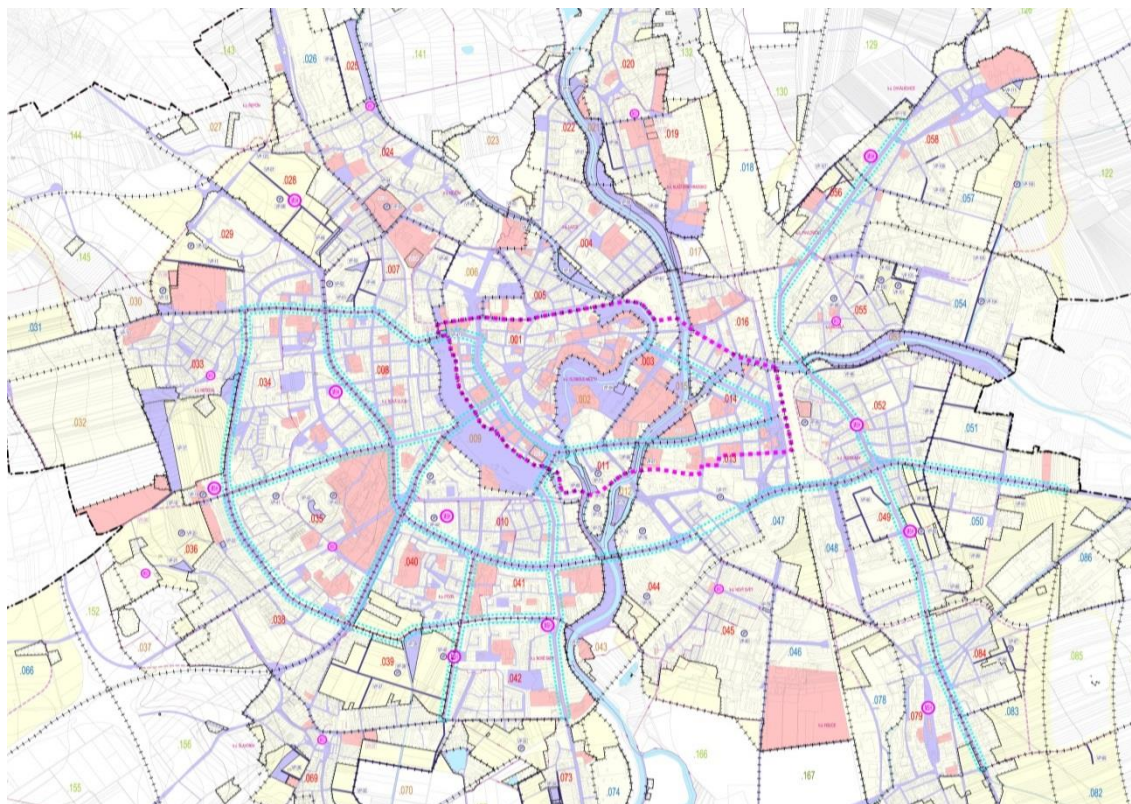
Na strategickou a koncepční úroveň plánování rozvoje území pak navazuje úroveň implementační, územně plánovací, charakterizovaná hledáním konkrétních řešení vedoucích k naplnění vize či cílů stanovených ve strategické či koncepční úrovni. Z pohledu české legislativy závaznými nástroji územního plánování, které vytváří konkrétní podmínky pro realizaci vize a cílů v konkrétním území a konkrétním způsobem, jsou územně plánovací dokumentace, zásady územního rozvoje, územní plán a regulační plán.

Plánování ve všech výše zmiňovaných úrovních probíhá u nás zcela standardně v oblasti dopravní infrastruktury, od Dopravní politiky České republiky na národní úrovni, přes dopravní koncepce a řešení koncepce dopravních systémů na úrovni jednotlivých krajů, až po dopravní koncepce obcí a měst a jejich implementaci do územních resp. regulačních plánů. Podobný je v našich podmínkách také například proces plánování energetických systémů, vodohospodářských systémů, ale také například školství nebo zdravotnictví.

O plánování veřejných prostorů se u nás vede dlouhá léta řada odborných diskusí¹. Plánování veřejných prostorů u nás není věnována taková pozornost, jako je věnována plánování třeba právě dopravní nebo technické infrastruktury. Strategické a koncepční dokumenty zaměřené čistě na plánování rozvoje veřejných prostorů neexistují u nás na žádné z úrovní, ani na úrovni národní či krajské, ani na úrovni místní, na úrovni jednotlivé obce. V oblasti plánování rozvoje veřejných prostorů se u nás tradičně spoléhá v podstatě výhradně na proces územního plánování, konkrétně pak na územní resp. regulační plány, jejichž povinnou součástí, vyplývající ze stavebního zákona, je stanovení koncepce veřejných prostorů a podmínek pro jejich využití a umístování. Nástroje na úrovni strategické či koncepční nejsou pro plánování rozvoje veřejných prostorů využívány.

Zatímco plánování jednotlivých dopravních systémů, energetických či vodohospodářských systémů, systému odpadového hospodářství, územního systému ekologické stability a dalších funkčních systémů v území se zpravidla věnují k tomu určení „specialisté“, odborníci s patřičným oborovým zaměřením, vzděláním a praxí, s obdobným „specialistou“, zaměřeným na plánování veřejných prostorů se nesetkáme. Plánování veřejných prostorů v územním nebo regulačním plánu je nejčastěji v rukou architekta, někdy pak architekta se zaměřením na krajinnou nebo zahradní architekturu, který má k tvorbě veřejných prostorů ze všech profesí asi nejbliže.

Zatímco v podstatě každý územní plán, alespoň v případě větších obcí a měst, obsahuje samostatnou grafickou přílohu řešení koncepce dopravní nebo technické infrastruktury, se samostatnou grafickou přílohou zabývající se ve stejné podrobnosti veřejnými prostory, resp. veřejnými prostranstvími, jejichž uspořádání přitom do značné míry plánování i následnou realizaci dopravních systémů a systémů technické infrastruktury předurčují, nenalezneme. Koncept nového Územního plánu Olomouc, zpracovaný architektky Kneslem a Kynčlem a projednávaný v létě roku 2010, takovou samostatnou grafickou přílohu závazné části územního plánu obsahoval. Ve výsledném územním plánu pro vydání v zastupitelstvu města tato příloha již však chybí, územní plán tak se vši pravděpodobností bude nakonec vydán bez této samostatné přílohy.

Obr. 6: Koncept Územního plánu Olomouc – výřez výkresu veřejných prostranství (fialově) a občanského vybavení (červeně).²

¹ Viz například již starší příspěvky v odborném tisku (Kovář 1998), (Koutný-Šilhánková 2002), (Šilhánková 2005), o veřejných prostorech v procesu územního plánování vyšla u nás v minulosti dokonce i jedna celá odborná publikace (Šilhánková 2003).

² Územní plán Olomouc [online]. Dostupné z <<http://www.olomouc.eu/o-meste/uzemni-planovani>> [cit. 24.2.2012].

Veřejné prostory v územním plánování před účinností nového stavebního zákona

Plánování veřejných prostorů u nás v minulosti dlouho nemělo pevné legislativní zakotvení. Nemělo v podstatě žádnou oporu v tehdy platných zákonech, až do roku 2007 ani v samotném stavebním zákoně. Intenzivní plošný rozvoj našich měst po druhé světové válce a jejich expanzivní růst do okolní krajiny zapříčinily, že se územní plánování etablovalo spíše v technickou a ekonomickou disciplínu, která musela řešit zásadní otázky a problémy rozmístění jednotlivých, plošně rozsáhlých, funkčních ploch v území, nových velkoplošných obytných souborů, sídlišť, někdy dokonce celých nových měst a průmyslových obvodů, a obsluhu těchto území kapacitní dopravou a systémy technické infrastruktury. Význam tradičních urbanistických kritérií a hodnot v plánování rozvoje území tak zůstal dlouho zastíněn, zatímco důraz byl kladen spíše na řešení komunikací, parkování a rozsáhlých obytných celků a souborů apod. Veřejné prostory tak byly na dlouho odsouzeny k degradaci na koridory dopravy a parkoviště mezi paneláky¹. Plánování bylo navíc direktivní, řízené shora, charakteristické velmi nízkou rozlišovací schopností. Jako úlitba občanům a obyvatelům vznikala často nahodilá pompézní náměstí v předprostorech nákupních center, kulturních domů či budov úřadů nebo škol, a to nejen ve městech, ale i na venkově. Vznikaly veřejné prostory jen málo funkční, zpravidla měřítkově nezvládnuté, svým využitím prvoplánově utilitární.

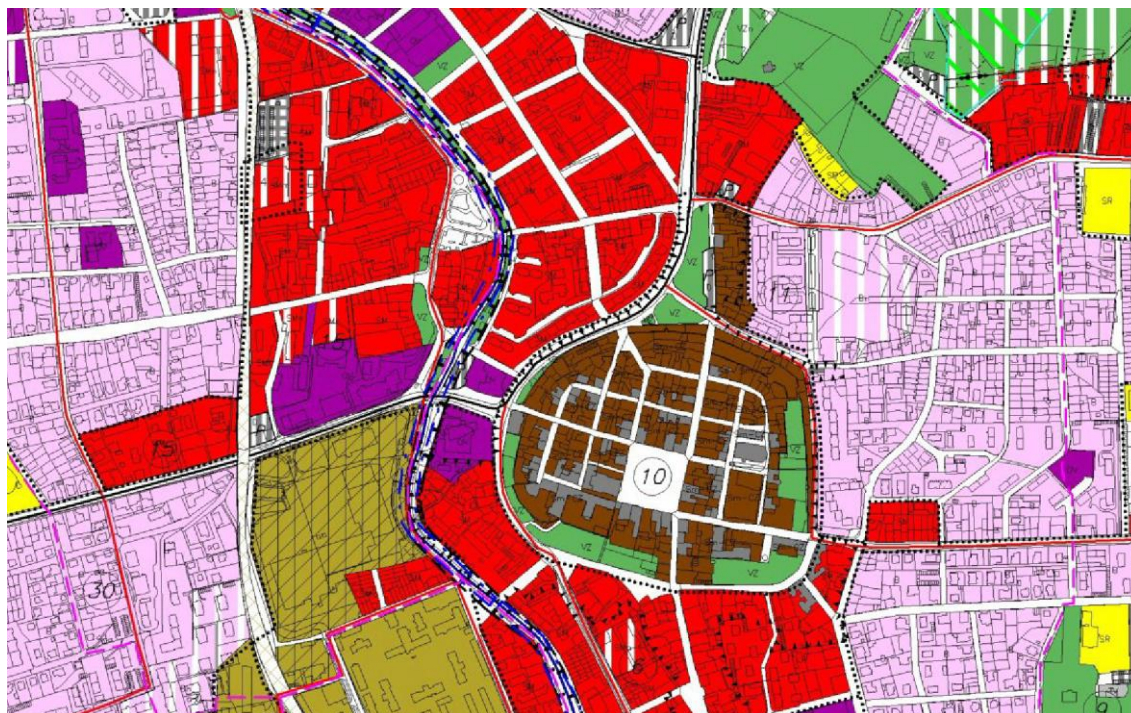
Situace se výrazně nezměnila ani po změně politického režimu. Od devadesátých let 20. století až do nabytí účinnosti nového stavebního zákona a příslušných prováděcích vyhlášek v roce 2007 byly pro legislativu v oblasti územního plánování veřejný prostor i veřejné prostranství zcela neznámými pojmy. Územní plány vypracované a schválené ještě podle původního znění stavebního zákona tak veřejné prostory vlastně vůbec neřeší. Veřejné prostory jsou v jejich pojetí buď integrální součástí ploch jiných funkcí a nejsou z nich nikterak vyčleněny a tedy ani nijak regulovány, nebo jsou zahrnuty do ploch dopravní infrastruktury, v lepším případě jsou součástí ploch veřejné zeleně, většinou však zůstávají v územních plánech jako bílá místa, zbytkové plochy mezi plochami určenými ostatním funkcím, zcela bez stanovení funkčního využití a tedy také zcela bez stanovení jakékoli regulace, tedy podmínek pro jejich využití nebo pro jejich umístování.

Obr. 7: Územní plán sídelního útvaru Chomutov-Jirkov – výřez výkresu funkčního využití (před rokem 2007). Plochy veřejných prostorů zahrnuty do ploch s jiným funkčním využitím nebo do ploch silniční dopravy (černé linie).²

¹ Volně dle <<http://www.prostranstvi.cz/theorie/urbanismus.php>> [cit. 8.12.2008].

² Územní plán sídelního útvaru Chomutov - Jirkov [online]. Dostupné z <<http://www.chomutov-mesto.cz/uzemni-plan/ds-32616/p1=37002>> [cit. 30.6.2013].

Obr. 8: Územní plán sídelního útvaru Klatovy – výřez výkresu funkčního využití (před rokem 2007). Veřejné prostory zobrazeny bíle, bez stanovení funkčního využití a jakýchkoli regulativů.¹

Veřejné prostory v územním plánování podle nového stavebního zákona

Prvním příslibem uznání významu a vážnosti vnímání veřejných prostorů bylo v roce 2000 vůbec první zakotvení alespoň nějakého pojmu reprezentujícího danou problematiku v české legislativě. V zákoně o obcích byl zakotven a závazně definován pojem „veřejné prostranství“.

V lednu 2007 nabyl účinnosti nový stavební zákon, zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), který nahradil do té doby platný, a od roku 1976 několikrát novelizovaný, zákona č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon). Nový stavební zákon a jeho prováděcí vyhlášky se na pojem „veřejné prostranství“, definovaný v zákoně o obcích, odkazují, a veřejná prostranství definují jako součást veřejné infrastruktury zřizované ve veřejném zájmu. Veřejná prostranství jsou tak novým stavebním zákonem, co do významu, konečně právně postavena na úroveň dopravní a technické infrastruktury a veřejného občanského vybavení.

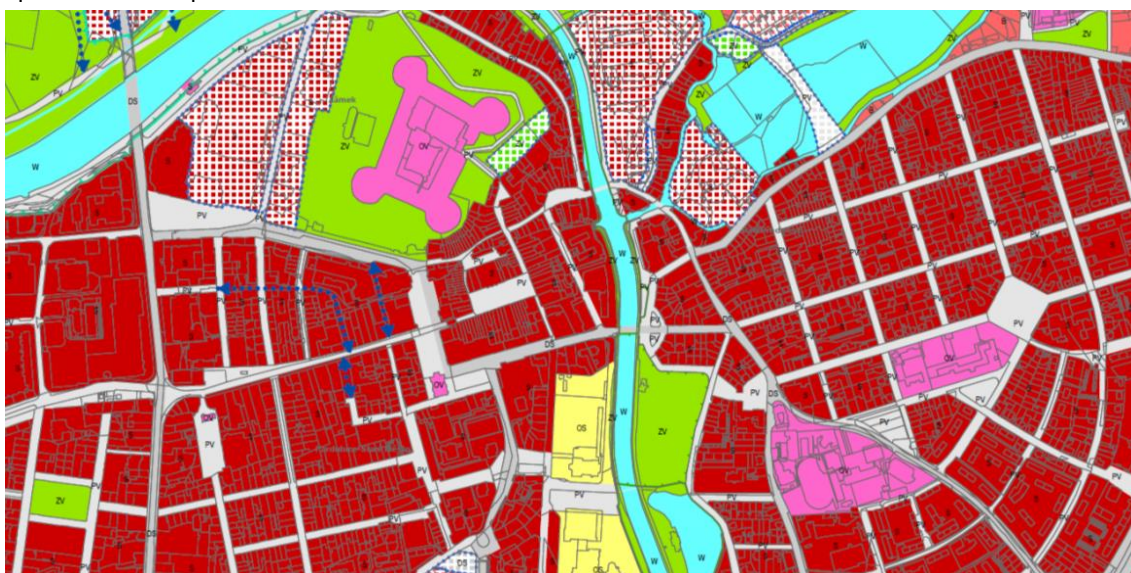
Nový stavební zákon a jeho prováděcí vyhlášky dále přinášejí řešení koncepce veřejných prostranství jako povinnou součást územně plánovací dokumentace. Veřejná prostranství se v územně plánovací dokumentaci nově musí vymezovat jako samostatné plochy s rozdílným způsobem využití, vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území pak stanoví obecné požadavky na vymezování ploch veřejných prostranství a požadavky na vymezování pozemků veřejných prostranství a umístování staveb na nich. Vyhláška rovněž nově obsahuje obecný požadavek na vymezování ploch, kterým je vytvářet a chránit bezpečně přístupná veřejná prostranství v zastavěném území a v zastavitelných plochách, chránit stávající cesty umožňující bezpečný průchod krajinou a vytvářet nové cesty, je-li to nezbytné.

¹ Územní plán sídelního útvaru Klatovy [online]. Dostupné z <<http://www.klatovy.cz/mukt/uzemniplan.asp>> [cit. 30.6.2013].

Územní plán

V hierarchii závazných, územně plánovacích, dokumentů je územní plán prvním, který s ohledem na měřítko zpracování a podrobnost řešení vůbec umožňuje smysluplně řešit veřejné prostory a umožňuje je také relativně podrobně vymezit a graficky zobrazit. Územní plán je navíc dokumentem, který se stejným zřetelem řeší celé správní území příslušné obce, tedy nejen zastavěné území, ale také jeho volnou krajinu, nezastavěnou část území.

Vyhláška č. 500/2006 Sb., o územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a evidenci územně plánovací činnosti, stanovuje v rámci územního plánu povinnost řešit koncepci veřejných prostranství (jako součást veřejné infrastruktury). Každý územní plán tak musí vymezit veřejná prostranství jako samostatné plochy s rozdílným způsobem využití a stanovit pro ně podmínky jejich využití a podmínky jejich prostorového uspořádání. Stavební zákon ani jeho prováděcí vyhlášky už však dále neupřesňují, v jaké podrobnosti a s jakým zřetelem mají být veřejná prostranství vymezena a řešena. Stále se tedy stává, že je v nových územních plánech vymezeno jen několik málo vybraných veřejných prostranství, zpravidla ta v celé obci nejvýznamnější (například náměstí či náves, hlavní ulice či parky), nikoli jejich celá rozsáhlá a rozmanitá síť. Územní plán v takovém případě nevyužívá zcela svých možností pracovat s veřejnými prostory jako s uceleným systémem koncipovaným na úrovni celého správního území příslušné obce.

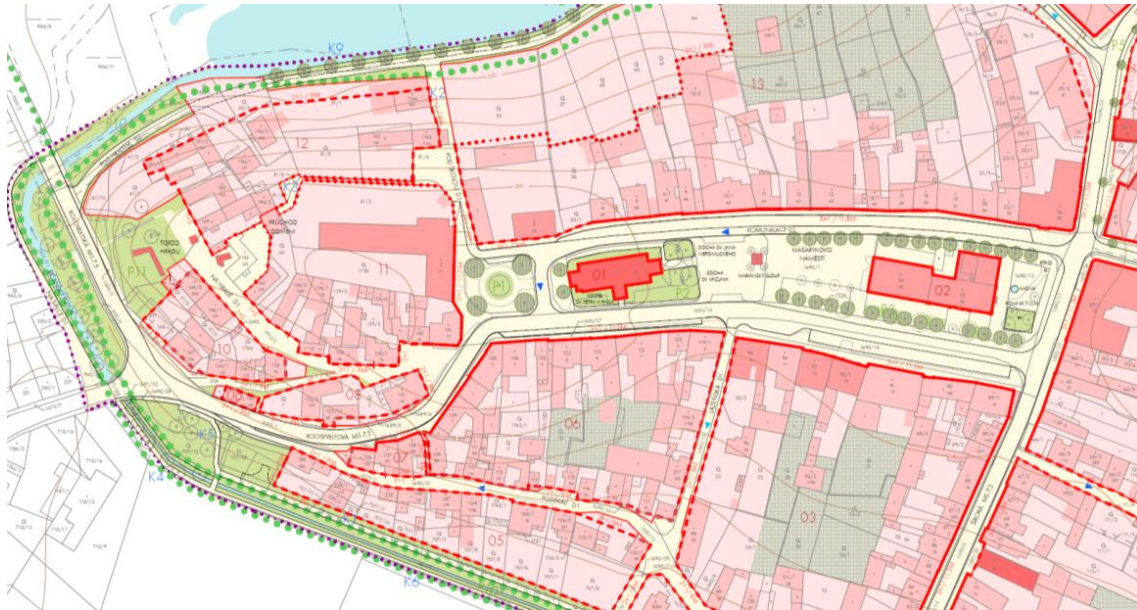

Obr. 9: Návrh Územního plánu Pardubice – výřez hlavního výkresu.¹ Příklad řešení veřejných prostorů (plochy s rozdílným způsobem využití s označením PV (šedé) a ZV (zelené)) jako uceleného systému.

Regulační plán

Regulační plán, nejpodrobnější z hierarchie závazných územně plánovacích dokumentací, je zpracováván zpravidla pro vybranou část správního území obce, pro niž zpřesňuje podmínky využití a prostorového uspořádání stanovené v územním plánu. Na rozdíl od územního plánu regulační plán již nestanovuje koncepci veřejných prostranství, ale stanovuje podrobné podmínky pro umístění a prostorové uspořádání staveb veřejných prostranství. Vzhledem k tomu, že regulační plán již stanovuje také velmi konkrétní podmínky pro umísťování staveb na pozemcích, předurčuje tím již velmi přesně konkrétní formu veřejných prostranství, jejich tvar, proporcí, charakter vymezení a ohraničení. Pro plochy veřejných prostranství zpřesňuje regulační plán jejich využití, a to s podrobným rozlišením na plochy zpevněné a nezpevněné, na plochy zeleně, komunikací pro chodce a cyklisty, vozovky, parkoviště, zpevněné plochy náměstí a další funkční plochy. Podrobnost řešení veřejných prostranství v regulačním plánu již neumožňuje hledat v jejich celkovém uspořádání koncepci, ta musí být nalezena a stanovena v územním plánu. Regulační plán tak naopak poskytuje velmi přesnou představu o utváření a vzhledu každého veřejného prostranství.

¹ Návrh Územního plánu Pardubice ke společnému jednání, v rozpracovanosti (zpracovatel: HaskoningDHV Czech Republic, spol. s r.o., zodpovědný projektant: Ing.arch. Veronika Šindlerová, stav k 6/2013).

Obr. 10: Regulační plán centra města Říčany - výřez hlavního výkresu.¹

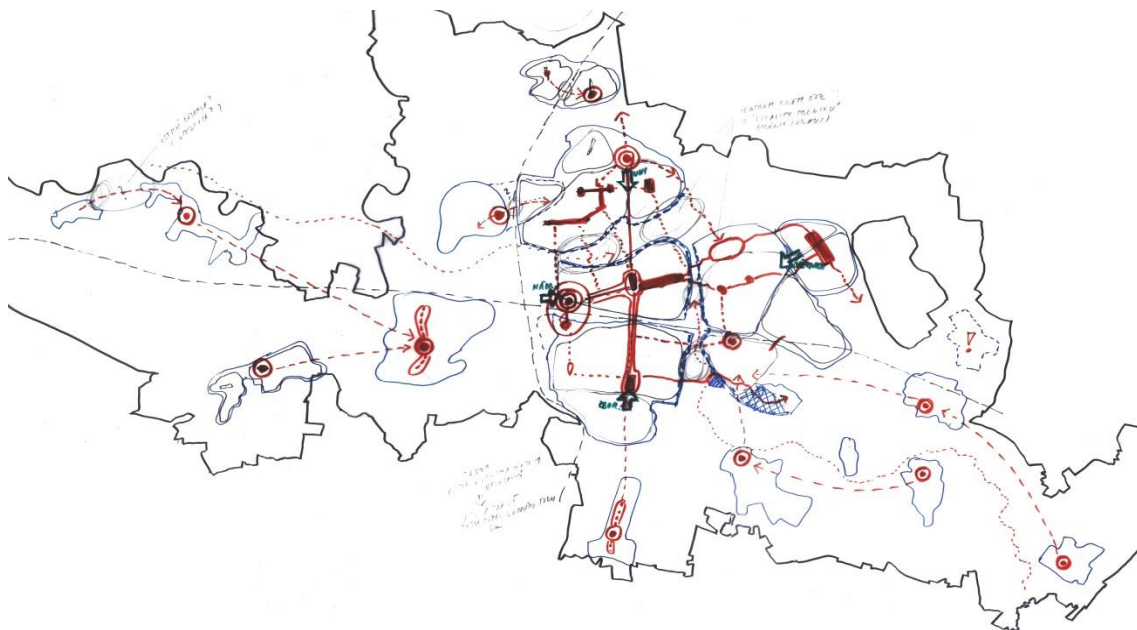
Veřejné prostory v územním plánování dnes (trendy)

Uplynulé dvacetileté období našeho územního plánování bylo často úzce zaměřené na vytváření podmínek pro uspokojování především soukromých zájmů vlastníků pozemků, developerů a spekulantů s pozemky. Tvorba územních plánů se orientovala na připravenost území pro možné umístování a realizaci chybějící dopravní infrastruktury (přeložek silnic, obchvatů obcí, přeložek a modernizace železničních tratí apod.), technické infrastruktury (nové čistírny odpadních vod, páteřní vedení energetických či vodohospodářských sítí) nebo například pro umístování strategických ekonomických investic (průmyslové a skladové či logistické zóny), ale také rozsáhlých celků individuální obytné zástavby.

Dnes se snad naše územní plánování začíná postupně vracet zpátky do mikrostruktury území obcí s uvědoměním si mimo jiné nezastupitelného významu veřejných prostorů a nutnosti jejich dlouhodobé stabilizace, ochrany a citlivého rozvoje. Tématem územního plánování se stává prostupnost území a vytvoření podmínek primárně pro pohyb chodců a cyklistů na místo upřednostňování pohybu osobním automobilem, dostupnost jednotlivých částí území pěšky nebo na kole, a to pokud možno pro všechny věkové i sociální skupiny obyvatelstva.

Větší důraz na řešení veřejných prostorů v územních plánech je patrný z nově schvalovaných zadání územních plánů i z jejich vlastních řešení. Důraz na řešení koncepce veřejných prostorů jako klíčového prostředku prostorové a funkční integrace celého území města klade například nový Územní plán Pardubice. Koncepce řešení systému veřejných prostorů je základem navrhované koncepce rozvoje území obce a předurčuje i vlastní navrhovanou urbanistickou koncepci. Předurčuje lokalizaci rozvojových ploch, především pak zastavitelných ploch pro bydlení a to s ohledem na zachování optimální pěší a cyklistické dostupnosti jednotlivých lokálních center, celoměstského centra s koncentrací občanského vybavení každodenní potřeby a také dalších území s koncentrací pracovních příležitostí (například průmyslové zóny na území města) či území každodenní rekreace. Systém veřejných prostorů je pak předmětem podrobné regulace, územní plán stanovuje dílčí podmínky pro umístování různých funkčních typů a hierarchických úrovní veřejných prostorů, určuje základní podmínky pro jejich prostorové uspořádání a formu a stanovuje podmínky pro rozvoj systému s ohledem na prostupnost zastavěného území města i volné krajiny.

¹ Regulační plán centra města Říčany [online]. Zpracovatel: Pavel Hnilička architekti, zodpovědný projektant: Ing. arch. Pavel Hnilička, stav k 5/2010. Dostupné z <<http://info.ricany.cz/prilohyarchiv/9383/N1%20hlavni%20vykres.pdf>> [cit. 29.6.2013].

Obr. 11: Územní plán Pardubice – skica koncepcie systému veřejných prostorů (červeně) na úrovni celého města. Modrými obrysy zakreslena jednotlivá sídla na území města.¹

Obr. 12: Územní plán Pardubice – skica koncepcie systému veřejných prostorů (červeně) v centrální části města. Černými šrafy zakresleny plochy přestaveb a zastavitelné plochy.¹

¹ Skica Veronika Šindlerová, 2013.

Nástrojem územního plánování, který umožňuje veřejný prostor nejen regulovat, ale také předurčit jeho optimální formu, například konkrétní proporce, měřítko, způsob ohraničení apod., i jeho detailní využití, je regulační plán. Stavební zákon předpokládá regulační plány jako nejpodrobnější závazný nástroj územního plánování, po zásadách územního rozvoje nejčastěji v měřítku 1:100.000 a územním plánu obvykle v měřítku 1: 5.000, je regulační plán nejpodrobnější územně plánovací dokumentací, zpracovávanou v měřítku 1:1.000 nebo dokonce i v měřítku podrobnějším, určující konkrétní prostorové uspořádání veřejného prostoru. „Pořizování regulačních plánů je přitom v současné územně plánovací praxi spíše výjimečné, o to více však potřebné.“ (Vích 2012: 22) Územní plán totiž není „samospasitelný“ a podrobnost jeho zpracování neumožňuje veřejný prostor, jeho formu a detailní způsob využití, dostatečně usměrnit, územní plán určuje pouze základní koncepci uspořádání veřejných prostorů a hlavní zásady jejich využití a zásady pro jejich umisťování v území.

Snaha namísto regulačních plánů pořizovat územním studie je problematické. Především proto, že zatímco regulační plán je závazným územně plánovacím dokumentem, závazným pro rozhodování v území a umisťování staveb, územní studie je nezávazná a například při rozhodování stavebního úřadu v území slouží toliko jako materiál podpůrný, od jehož řešení se stavební úřad může odchýlit, zdůvodní-li tuto odchylku v odůvodnění svého rozhodnutí. Tím se zásadně oslabuje přímý vliv urbanisty na kvalitu veřejného prostoru, nehledě na to, že je tím zásadně oslabena veřejná kontrola nad nakládání s veřejnými prostory, neboť rozhodování stavebního úřadu v územním či stavebním řízení probíhá neveřejně.

Územní plánování dosud nedoceňuje příležitost přistupovat k plánování veřejných prostorů systémově. Přitom je třeba využívat adekvátním způsobem všech relevantních a disponibilních nástrojů územního plánování. Kde jinde, než na úrovni územního plánu, který stanoví koncepci rozvoje obce jako celku, by měly být veřejné prostory řešeny jako komplexní funkční systém v území, podobně, jako je to zcela samozřejmé v případě řešení systémů dopravních, systémů technické infrastruktury, územního systému ekologické stability nebo systému zeleně. Regulační plán není nástrojem, který by zajistil vytvoření celoměstského spojitého systému, hierarchizaci a diferenciaci jednotlivých prostorů, ulic a uzlových bodů, významných ploch zeleně apod., chybí-li tato celková koncepce na úrovni územního plánu, který je regulačnímu plánu nadřazený.

Musíme tedy věřit, že se někdy naplní výzva Stanislava Kováře (Kovář 1998: 49) stará již více než patnáct let o tom, že „plánovat je třeba především veřejný prostor, do soukromých ploch je možné zasahovat pouze v nejnútnejší míře (spíše orientačně).“ Že „veřejný zájem musí být i zdravé a krásné prostředí, úměrná velikost veřejného prostoru, plynulost dopravy, stabilita přírodních systémů atd. Veřejným zájmem je také dobré hospodaření s veřejným majetkem a veřejnými statky.“ Vlastimil Bichler (tamtéž: 50) k tomu dodává, že „je tudíž nutno hledat kompromis a míru zodpovědnosti projektantů – urbanistů, ale především samospráv sídel, aby nejen veřejné prostory, ale i ostatní území sídla měly vyrovnanou urbanistickou kvalitu. K tomu je zapotřebí mít kvalitní a reálný územní plán a z něho vyplývající regulativy, které vytvoří dobré předpoklady pro urbanistický detail.“

**[3] teorie:
veřejné
prostory**

Obr. 13: Kadaň – ulice Jana Švermy. (Foto: Veronika Šindlerová, 2005)

Základem práce se systémem veřejných prostorů musí být znalost jeho jednotlivých skladebných prvků a součástí, tedy veřejných prostorů jako takových. Stručné a přehledné shrnutí dostupných teoretických poznatků o obecné problematice veřejných prostorů, o jejich chápání, významu, účelu, vlastnostech, typologii a třídění, o jejich současných problémech a vnímání a poslání ve 21. století a dalších charakteristikách představuje stěžejní teoretický vstup do disertační práce a nezbytný předpoklad další práce se systémem veřejných prostorů.

Není cílem disertační práce postihnout celou šíři teorie veřejných prostorů. Na to by jedna disertační práce ani nestačila. Různá vnímání a chápání veřejných prostorů se totiž značně liší s ohledem na úhel pohledu a osobu interpreta, jeho oborové zaměření či s ohledem na konkrétního uživatele daného prostoru.

Cílem disertační práce je postihnout ty aspekty a charakteristiky veřejných prostorů, jejichž znalost poskytne dostatečný teoretický základ pro práci s jejich celým systémem.

veřejné prostory: aspekty

Veřejné prostory, jejich utváření, kvalitu, význam a další charakteristiky, je možné nahlížet, interpretovat a hodnotit s ohledem na jejich různé aspekty vnímání a chápání. Pohled na každý jednotlivý veřejný prostor, stejně tak na jejich soubor, na jejich celý systém, se značně liší v závislosti na optice jejich pozorovatelů, interpretů a uživatelů, v závislosti na kontextu, ve kterém je veřejný prostor vnímán.

Veřejné prostory představují komplexní jevy, do nichž se promítají poznatky mnoha oborů a oblastí lidského života. Chápání a interpretace veřejného prostoru se liší profese od profese, člověk od člověka. Nezbytnou součástí porozumění utváření a fungování veřejných prostorů by měl být multioborový přístup, zahrnující co nejširší škálu aspektů veřejných prostorů.

Veřejné prostory představují prostory fyzické, hmotné, vystavěné [prostorový aspekt]. Veřejné prostory jsou ale kromě svého fyzického rozměru chápány také jako předmět vlastnictví či majetkové správy [právní aspekt]. Jde zároveň také o prostory „žitě“, prostory společenské, prostory náhodného setkávání a komunikace s ostatními [sociologický aspekt]. Veřejné prostory jsou rovněž prostory symbolickými, poskytujícími místo pro ukotvení identity a formování lidské psychiky [psychologický aspekt]. Veřejné prostory jsou odrazem kultury společnosti [kulturní aspekt] a platformou, pódium, politické diskuse, presentace politických názorů [politický aspekt]. Veřejné prostory jsou součástí životního prostředí a nositelé řady ekologických funkcí a významů [ekologický aspekt]. Kvalitu veřejných prostorů a způsob a intenzitu jejich užívání determinují jeho fyzikální charakteristiky jako je zvuková nebo hluková kulisa, množství světla, slunečních paprsků či jejich teplota nebo vlhkost [fyzikální aspekty]. Veřejné prostory jsou komoditou, předmětem obchodu a zisku [ekonomické aspekty]. Veřejné prostory se proměňují v čase [aspekt času]...

Každý jednotlivý aspekt veřejných prostorů, každý jednotlivý úhel pohledu na ně, každý způsob jejich chápání, vnímání a interpretace, může být předmětem samostatného výzkumu, samostatné disertační práce. Ambicí této kapitoly není do detailu pokrýt celou širokou škálu chápání a vnímání veřejných prostorů. Cílem je stručný strukturovaný exkurz do těch aspektů veřejných prostorů, které se nejvýznamněji propisují do jejich formy, uspořádání a vzájemných vazeb, a které nejčastěji hrají roli v procesu plánování a tvorby veřejných prostorů a jejich celého systému.

Prostorové aspekty veřejných prostorů

„Základními ingrediencemi architektonicko-urbanistické tvorby jsou – kromě času – hmota a prostor, její podstatou vztah mezi těmito dvěma elementy.“ (Hexner – Novák 1996: 19)

Prostorové utváření veřejného prostoru je kulisou, hmotným, statickým, pevným, rámcem dějů a aktivit, které se ve veřejném prostoru odehrávají. Prostorové utváření veřejného prostoru samotné je neživé.

Veřejné prostory představují jednu z nezastupitelných složek hmotného prostředí¹. Architektura, hmoty budov a další stavby, ale také vegetace či formování terénu utvářejí víceméně neměnnou a dlouhodobě stabilní prostorovou strukturu, jakýsi „městský interiér“. Tato hmotná podstata veřejných prostorů je ovšem na straně druhé naplněná životem, lidmi a jejich aktivitami, činnostmi, dynamikou jevů a událostí, které se ve prostorech odehrávají. Aktivity, činnosti, jevy a události jsou naopak nositeli společenských funkcí a duchovních hodnot veřejných prostorů, neustále se proměňujících, a podílejících se na utváření nehmotného, tedy sociálního prostředí.

Veřejné prostory, potažmo jejich celý systém, mají vždy určitou formu, prostorové vymezení, charakterizované jejich fyzickou podstatou, hmotovým utvářením, kompozicí jako je otevřenost nebo uzavřenost, symetrie nebo asymetrie, rytmus a kontrast, gradace, ale také měřítkem, proporcemi, rozměry jako je plošná rozloha, délka, šířka, výška. Zároveň jsou ale veřejné prostory vždy naplněny určitým obsahem, tedy účelem, kterému slouží. Nositeli obsahu veřejných prostorů jsou vždy lidé, a to prostřednictvím činností a aktivit, které v nich vykonávají.

Lidé a jejich činnosti dávají fyzickému, hmotnému, prostoru smysl.

Tyto dvě složky veřejných prostorů, složka fyzická, hmotná, neživá a složka aktivní, živá, se vzájemně ovlivňují a jednu bez druhé si nelze představit. Podobně, jako musí obsahu konkrétní divadelní hry odpovídat její kulisy, tedy fyzické prostředí, v němž se daná hra odehrává, také jednotlivým činnostem a dějům musí odpovídat určitá forma veřejného prostoru, jeho uspořádání, tvar či velikost. Konkrétní forma veřejného prostoru pak zpětně determinuje vykonávání určitých aktivit, některé aktivity z prostoru například zcela vylučuje.

Prostorové aspekty veřejných prostorů zahrnují formování struktury veřejných prostorů, jejich morfologii, jejich geometrii, vzájemné uspořádání a vzájemné kompoziční vztahy, figuru, a dále tvar, proporce a měřítko prostorů, rozměry, vymezení, plastičnost a další.²

Pohybujeme-li se v ulicích nebo na náměstích, nepohybujeme se jen po jejich ploše, ale v prostoru utvářeném a vymezeném souborem hmot, kterými mohou být okolní budovy, ale také oplocení, ohradní a opěrné zdi nebo vegetace (stromy, keře), městský mobiliář nebo prostě jen tvarování terénu. V parku se ocitáme v prostředí formovaném převážně korunami stromů, na nábřeží vnímáme kulisu objektů či zeleně na straně jedné a volný prostor nad vodní hladinou na straně druhé. Vnímání a interpretování veřejných prostorů je nezbytné skutečně jako prostory, tedy jako trojrozměrné hmotné útvary a nikoli jen jako plochy bez jejich třetí dimenze. I za plochami, zobrazujícími jednotlivé části města na papíře, na výkrese, plánu či mapě, je nutné si vždy představit jejich prostorovou dimenzi, konfiguraci terénu nebo hmoty objektů.

Forma veřejných prostorů je ve srovnání s jejich obsahem časově značně stabilní. Zatímco způsob využití jednotlivých prostorů, přítomnost lidí nebo provozní vazby podléhají rychlým proměnám, například vedení ulic, jejich forma a vzájemné uspořádání zůstávají dlouhodobě neměnné a změnám podléhají zpravidla jen dílčí detaily, pro vnímání formy prostoru jako celku ve svém důsledku zpravidla nepodstatné.

¹ Prostředí se podle sociologie a sociální ekologie dělí na prostředí hmotné (předmětové) a prostředí sociální (společenské, duchovní, personální). Prostředí hmotné sestává ze dvou složek – prostředí přírodního (např. krajina, tedy prostředí bez zásadního vlivu člověka na jeho utváření) a prostředí umělého (např. města, tedy prostředí utvářené činností člověka, vystavěné prostředí). Prostředí sociální je prostředím nehmotným a je tvořeno jednak představou a obrazem, kterou má jedinec o prostředí hmotném a dále pak komplexem postojů, dispozic a názorů a preferencí, které vznikají na základě zkušeností jedince.

² Viz například Krier 1979, Bacon 1974, Sitte 1995, Cullen, 1976, Novák - Hexner 1989, Novák – Hexner 1996, Tunka 1985.

Obr. 14: Praha – morfologie veřejných prostorů Vinohrad a části Nového Města a Žižkova. (Foto: Veronika Šindlerová, 2007)

Právní aspekty veřejných prostorů

Právní pojetí veřejného prostoru je dvojrozměrné, založené na vlastnictví pozemků, jichž jsou veřejné prostory součástí. Z právního hlediska rozeznáváme pouze dva typy prostorů:

- prostory **vlastněné veřejnou sférou**
- prostory **vlastněné soukromými osobami a subjekty**.

Vlastnictví prostoru nemusí nutně předurčovat jeho přístupnost pro veřejnost, využití a režim užívání veřejností. Ale může. „Každý veřejný prostor není automaticky přístupný všem.“ (Carmona et al 2003: 114) O přístupnosti a užívání veřejného prostoru (do značné míry) rozhoduje jeho vlastník. Řada běžně veřejně užívaných prostorů leží ve skutečnosti na soukromých pozemcích, jejich vlastníky jsou soukromé osoby. Řada prostorů v soukromém vlastnictví je naopak dána do užívání veřejnosti, dobrovolně, nejčastěji za účelem nějaké formy profitu (například pasáže a nákupní galerie novodobých nákupních a obchodních center), nebo vynuceně, na základě veřejného zájmu daného legislativou, jako například povinnost veřejné přístupnosti krajiny¹, právo vstupu do lesa² nebo třeba obecné užívání pozemních komunikací³.

Řada prostorů ve veřejném vlastnictví je veřejnosti nepřístupná, nebo je přístupná jen vybrané skupině veřejnosti. Školní pozemky, nemocniční areály, sportovní areály, a další.

Podle Marcuse (Kratochvíl 2012: 46) „prostor, který pokládáme za nejsoukromější, kde je soukromé vlastnictví právním základem jeho používání, tedy především soukromý dům, ‚dům, který je mým hradem‘, může existovat jen tehdy a do té míry, jak ho chrání veřejně přijaté zákony, které stanoví, jaká práva vlastník má – tedy jaké jsou atributy soukromého vlastnictví.“ Marcus (tamtéž) dále dodává, že „v praxi je

¹ Viz § 63 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

² Viz § 19 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích (lesní zákon).

³ Viz zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

to, co je veřejně chráněno jako nejvíce soukromé, určeno zákony, které se zabývají právem vstupu, ochranou soukromí, jistotou držby, regulací využívání pozemků, tedy tím, co určuje, jak může člověk ‚soukromý‘ prostor skutečně užívat.“

Zatímco hranice mezi soukromým a veřejným vlastnictvím je jednoznačně daná, v našich podmínkách katastrům nemovitostí, hranice mezi veřejnou a soukromou přístupností a mezi veřejným a soukromým využitím tak jasná není. Marcus (Kratochvíl 2012: 50) na základě této teze rozeznává „šest možných forem vlastnictví veřejně využívaných prostorů:

- 1. veřejné vlastnictví, veřejné využití:** ulice, veřejné parky, veřejné budovy
- 2. veřejné vlastnictví, administrativní využití:** radnice, úřadovny, policejní stanice
- 3. veřejné vlastnictví, využití svěřené soukromé správě:** letiště, pošty v některých zemích, zařízení v parcích, pouliční kavárny
- 4. soukromé vlastnictví, veřejná funkce, veřejné využití:** ohrazené komunity, do značné míry obchodní centra (shopping mall), oblasti BID¹, soukromé nemocnice a školy
- 5. soukromé vlastnictví, soukromá funkce, veřejné využití:** restaurace, kavárny, soukromá autobusová nádraží, rekreační centra, megaprojekty jako Battery Park City² nebo Potsdamer Platz³, místa, která takzvaně „přejímají funkci městského centra“
- 6. soukromé vlastnictví, soukromé využití:** typicky rodinný dům. Ale i v tomto případě jsou jeho některé aspekty polo veřejné: fasády, chodníky, příjezdové cesty.“

Ztotožnění veřejných prostorů s místy veřejně vlastněnými je omyl. Důležitější je spíše možnost veřejného užívání, než forma vlastnictví. Veřejný prostor je z praktického hlediska spíše než prostorem veřejně vlastněným (jak jej vnímají právníci), prostorem veřejně využívaným.

V souvislosti s vlastnictvím veřejných prostorů souvisí také široce diskutované téma tzv. „privátních veřejných prostorů“, dle slovníku některých odborníků, především pak sociologů, tzv. „kvaziveřejných prostorů“. Prostorů, které zdánlivě plní funkce „klasických“ veřejných prostorů⁴, jsou ale v soukromém vlastnictví a chování a jednání v nich je patřičně regulováno.

Podle Gebriana (2009: 12) jsou „veřejné přístupné prostory v zásadě dvojího typu. První spadají do majetku a správy veřejné sféry (město, stát) a jsou tedy nazývány ‚veřejné prostory‘, například většina ulic, náměstí, parků. Umožňují lidem, všem lidem, právo shromažďování, svobodného vyjádření, ale také například právo být ponechán o samotě a užívat si venkovního prostředí. Druhý typ veřejně přístupných prostorů tvoří prostory patřící soukromým vlastníkům, kteří veřejnosti umožňují do nich vstoupit a užívat je. Kavárny, kina, nákupní centra, zábavní parky. Tyto ‚privátní veřejné destinace‘ se stávají čím dál více opravdovými centrem veřejného života, a to na úkor těch prvních. Na rozdíl od nich však podléhají určitým pravidlům.“

Typickým reprezentantem privátních veřejných prostorů (kvaziveřejných prostorů)⁵ jsou prostory nových nákupních a obchodních center. Tyto zastřešené prostory budí dojem plnohodnotné náhrady „klasického“ veřejného prostoru, prostoru tradiční ulice či náměstí. Budí dojem, že jsou, stejně jako „klasické“ veřejné

---

¹ Business improvement district (BID) – projekty spolupráce soukromého a veřejného sektoru (PPP - Public Private Partnership) s cílem revitalizace zanedbaných areálů nebo celých městských čtvrtí formou vytvoření uzavřených nebo polouzavřených komunit vzájemně kooperujících veřejných institucí a soukromých, zpravidla obchodních, firem. BID jsou v soukromém vlastnictví vystavěné na soukromých pozemcích, ale otevřené veřejnému využití s vysokým podílem veřejných funkcí a veřejných prostorů.

² Městská čtvrť na jihozápadním cípu dolního Manhattanu v New Yorku ležící na pozemku, který vznikl na břehu řeky Hudson navršením zeminy při hloubení základů World Trade Center. Battery Park City vlastní a spravuje Úřad Battery Park City, veřejně prospěšná společnost vytvořená státem New York.

³ Rozsáhlé území soukromých (Sony center, Daimler Benz center) a veřejných investic (metro, nádraží, kulturní zařízení) na místě historického Postupimského náměstí (Potsdamer Platz) v Berlíně, které bylo po 2. světové válce asanováno a stalo se součástí ochranné zóny Berlínské zdi mezi Západním a Východním Berlínem.

⁴ „Klasickým“ veřejným prostorem je v tomto kontextu míněn tradiční veřejný prostor jako ulice, náměstí, nábřeží, parky, prostory venkovní, otevřené, přístupné nepřetržitě všem bez omezení, zpravidla ve veřejném vlastnictví.

⁵ O problematice privátních veřejných prostorů podrobněji pojednává jedna z následujících kapitol tohoto oddílu, kapitola Veřejné prostory v 21. století.

prostory, otevřeny všem bez omezení. Navíc nabízejí výhody, které „klasický“ veřejný prostor nemůže nikdy nabídnout. Nabízejí stálou teplotu v kterýkoli den v roce, ochranu před nepřízní počasí, nabízejí čisté prostředí, pohodlí pro chůzi i dostatek vybavení pro možný pobyt, lavičky a další sedací prvky, parčíky s fontánkami a stromečky, pro děti dětské koutky a nejrůznější atrakce. Nabízejí spoustu vjemů v podobě záplavy obchodů, záplavy zboží. Nabízejí občerstvení i kulturu. Působí po všech stránkách přátelsky, lákavě.

Obr. 15: Pardubice – nákupní centrum AFI Palace, „privatizovaný“ veřejný prostor. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Kvaziveřejné prostory se těm „klasickým“ podobají svým vzhledem, platí v nich však jiná pravidla. V „klasickém“ veřejném prostoru může každý trávit svůj čas bez jakéhokoli důvodu, aniž by smysl takového pobytu ve veřejném prostoru někdo druhý zpochybňoval. Svoboda využití „veřejného“ prostoru je velmi široká, přímo úměrná nabídce aktivit, k nimž jsou prostory přizpůsobené. Kvaziveřejné prostory nákupních center však předpokládají jediný smysl jejich využití, nakupování, konzumaci. Jakákoli jiná činnost, přestože jsou pro ně prostory nákupních center patřičně vybaveny, je podezřelá a vlastně nepatřičná.

Kvaziveřejné prostory jsou příkladem převedení původně výsostně veřejných funkcí prostoru do soukromých rukou. Se soukromým vlastnictvím veřejných prostorů však souvisí negativní jen regulace jejich využívání, hraničním jevem ve veřejně přístupných prostorech nákupních center je exkluze vybraných skupin uživatelů. Kdo nepřišel za účelem nákupu a konzumu, nemá v nákupním centru co pohledávat. K vyloučení uživatelů, kteří by chtěli v prostorech nákupního centra trávit svůj volný čas, jako v prostoru tradiční ulice nebo jako na tradičním náměstí, prostě jen tak sedět, pozorovat, číst knihu nebo luštit křížovku, slouží přísná ostraha prostorů včetně sofistikovaných kamerových systémů.

Sociologické aspekty veřejných prostorů

Města, venkovské obce, krajinu, budovy, prostory ulic a náměstí, to vše plánujeme, navrhujeme a vytváříme pro člověka. Člověk je středobodem zájmu tvorby prostředí. Sociologické aspekty veřejných prostorů jsou proto společně s aspekty prostorovými těmi, se kterými se v architektonické a urbanistické tvorbě a procesu plánování rozvoje území setkáme snad vůbec nejčastěji.

Sociologie jako obecná věda se zabývá lidmi, vztahy mezi nimi a zkoumá vzorce chování různě velkých společenských skupin. Sociologie je věda o lidské společnosti, o vztazích mezi lidmi a o vztazích mezi lidmi a prostředím, ve kterém žijí.

Vztah člověka / společnosti a prostředí je esencí urbanismu a územního plánování.

Pro veřejné prostory má zásadní význam segment sociologie, který se zabývá vztahem prostoru resp. uměle zbudovaného hmotného prostředí k sociálním jevům a procesům, které se v něm odehrávají. V tomto směru se vyvinula řada speciálních sociologických disciplín jako je sociologie města, sociální ekologie, sociologie bydlení, antropologie města apod., které se vesměs zabývají sociologickými jevy v kontextu prostředí. (Schmeidler 1997:13)

Veřejné prostory, stejně jako celá města a další umělé, člověkem vytvořené útvary, jsou jen jednou ze složek životního prostředí člověka, složkou hmotnou. Součástí tohoto hmotného prostředí je člověk, který ho využívá k uspokojování svých každodenních potřeb, přetváří ho, formuje. Mezi člověkem a hmotným prostředím tak vzniká permanentní vztah vzájemné interakce, ovlivňování a působení. Vztah mezi člověkem a fyzickým prostředím je oboustranný proces.

Hmotné prostředí má determinující vliv na lidské chování, lidské chování zpětně ovlivňuje utváření veřejného prostoru.

„Podstatná část života lidí se odehrává v umělém prostředí. Architektura i celá města slouží v první řadě pro lidi, prostředí měst, vesnic, náměstí, ulic, budov a bytů je utvářeno pro člověka, nikoli člověk pro prostředí.“ (Schmeidler 1997: 8) „Města jsou především sociální organizací a teprve sekundárně souborem betonových, ocelových a dřevěných struktur.“¹ Historické zkušenosti potvrzují, že právě „města, jak historická tak současná, ve své podstatě vypovídají o společnosti, která je budovala, která v nich žila, a která v nich žije dnes.“ (Hrůza 1977: 37)

Při tvorbě umělého prostředí, veřejné prostory nevyjímaje, je tedy nezbytné vždy zohledňovat nároky jeho budoucích uživatelů, lidí, obyvatel, návštěvníků. Z hlediska sociologického musí být vytvářeno optimální prostředí pro setkávání, sociální kontakty, hry dětí, komunikaci, odpočinek a další dimenze společenského života. Umělé prostředí člověka totiž vždy zpětně ovlivňuje, podílí se na jeho chování, sociálním učení, má vliv na utváření mezilidských vztahů, na pocit bezpečí, ale také na vznik sociálních patologií jako vandalismu a nejrůznějších projevů kriminality. Umělé prostředí také ovlivňuje identifikaci člověka s prostředím, prožitky a další aspekty sociálního života jedince.

Veřejný prostor v sociálním životě člověka

Veřejné prostory plní řadu funkcí. Asi vůbec nejvýznamnější je role veřejných prostorů jako prostorů propojení, a to jak ve smyslu doslovném, ve smyslu fyzického propojení jednotlivých částí území mezi sebou navzájem, tak ve smyslu přeneseném, ve smyslu propojení lidských osudů, ve smyslu každodenní mezilidské komunikace a střetávání.

Jakoby se postupně vytrácela jedna z historicky nejzákladnějších a nejpřirozenějších funkcí veřejného prostoru, a sice funkce každodenního vzájemného setkávání lidí, jejich komunikace, výměny myšlenek, názorů, sociální interakce ve všech jejích podobách. Historicky byla tato úloha veřejného prostoru přímo podmíněna úlohou veřejného prostoru jako prostředku propojení jednotlivých míst v území. Pohyb se totiž odehrával téměř výhradně pěšky, tedy způsobem, který přirozeně podněcuje mezilidské interakce, umožňuje při chůzi pozorovat všechny v prostoru se odehrávající situace, umožňuje pozorovat ostatní lidi, poslouchat je, vnímat jejich chování. Umožňuje, v případě potřeby, zastavit se s kolemjdoucím na rozhovor a pak znovu v chůzi pokračovat. To v automobilu není možné.

Historický význam veřejných prostorů jako prostorů každodenního setkávání a komunikace byl podmíněn také výrazně menším množstvím činností v soukromé sféře a v podstatě životní nutností sdílet s ostatními obyvateli veřejný prostor a opustit denně teplo domova. Zdrojem informací nebyla televize, internet či sociální sítě, ale tržiště, hospoda a ulice. Zatímco dnes se velký objem nákupů odehrává prostřednictvím internetu, ještě nedávno bylo životní nutností za nákupem vyrazit do obchodu, ještě dříve na veřejné tržiště, setkání a komunikace s jinými lidmi tak byla nevyhnutelná. Obdobně v podstatě jakákoli práce vyžadovala každodenní fyzický kontakt s ostatními lidmi, zákazníky, který je dnes nahrazen telefonem nebo e-maily. Koneckonců i běžná výměna informací v komunitě, i v rodině, se bez telefonů a internetu musela odehrávat nejčastěji osobním kontaktem, vzájemným fyzickým setkáním a komunikací.

¹ Baum, A. – Valis, S.: Architecture and Social Behavior, 1977.

Stále větší část každodenního života lidí se odehrává v soukromé sféře, v soukromých domech, u soukromých počítačů na sociálních sítích, kde je fyzické setkávání lidí nahrazeno setkáváním virtuálním. Stále větší část života se odehrává v soukromých autech, na soukromých pracovištích a v silně kontrolovaných nákupních centrech. Zdá se, že v této společenské situaci je logicky změněná pozice veřejného prostoru jako primárního místa setkávání. „Právě jako protiváha k tolikeré nepřímé komunikaci a všudypřítomnému soukromému prostoru získává přímé setkávání lidí, používání svých smyslů a bezprostřední interakce takovou atraktivitu.“ (Gehl 2002: 20).

Potřeba vzájemného kontaktu, konfrontace a souznění je přirozená. „Sociální život je založený na nekonečné hře střetávání a výměny. Město nebo obec byla vždy ideálním místem setkávání – místem, ve kterém je umožněn komunitní a společenský život.“ (Schmeidler 2001: 42) „Veřejné prostory poskytují především příležitosti pro setkávání lidí, zpravidla zcela náhodné, vidět se a slyšet se navzájem a tím pozorovat a poznávat jednání a chování spoluobčanů v rozličných situacích.“ (Gehl 2000: 17)

Podle Spolkového úřadu pro výstavbu a rozvoj¹ je klíčovým znakem tradičního evropského města jeho veřejný prostor – náměstí, ulice nebo park. Veřejné prostory jsou v evropském městě tradičně místy, ve kterých se odehrává rozmanitý společenský život. Jsou místy výměny názorů a informací, náhodných setkání, poznávání jeden druhého. Plní tím důležitou sociální roli, působí společensky, integračně.

Obr. 16: Pardubice – sídliště Dubina. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Základní atributy sociologického vnímání veřejných prostorů a jejich úlohu v sociálním životě lidí lze stručně shrnout do následujících bodů:

➤ **Prostory sociální interakce / prostory pro kontakt**

Veřejné prostory vytvářejí platformu pro střetávání lidí, umožňují vytváření sociálních kontaktů a sociálních vazeb. Kontakt může mít přítom různý charakter, od čistě pasivního, založeného na „vidění se a slyšení se“, přes náhodné formální kontakty až po kontakty neformální, cílené a přátelské.

Kontakt představuje jednu z nejpřirozenějších lidských potřeb. Snížená potřeba mezilidského kontaktu je zpravidla dokladem nějaké sociální fobie či jiného duševního onemocnění. Fyzický kontakt mezi lidmi není schopná nahradit ani televize, ani internet.

¹ Bundesamt für Bauwesen und Raumordnung: Städte als Standortfaktoren: Öffentlicher Raum. Bonn, 2003, s. 1.

➤ **Prostory sociální komunikace**

Každý sociální kontakt ve veřejném prostoru může být prohlouben vzájemnou komunikací. Lidé se potkají, zastaví se, nebo se posadí a komunikují, baví se, diskutují.

➤ **Prostory výměny informací**

V rámci vzájemné komunikace ve veřejném prostoru dochází k výměně informací. Veřejné prostory jsou informačními kanály, veřejnými prostory se informace volně šíří.

➤ **Prostory zrodu nových idejí**

V rámci vzájemné komunikace ve veřejném prostoru se rodí nové myšlenky, nové nápady. Veřejné prostory jsou díky čilé komunikaci líhni idejí.

➤ **Prostory socializace / prostory sociálního učení a sebeurčení**

„Ve veřejných prostředích si ověřujeme a rozvíjíme vše, co nás naučili doma rodiče.“ (Kostroň 2011: 96) Vzájemným pozorováním lidí a vnímáním jejich chování a jednání probíhá ve veřejném prostoru jeden z procesů sociálního učení, veřejné prostory přispívají k výchově dětí a regulaci chování dospělých. Mimoděk, nenásilně, podvědomě. Pro sociální učení ve veřejném prostoru má zásadní význam pestrá skladba jeho uživatelů, děti, mladí, dospělí, staří, zdraví, nemocní, muži, ženy, chudí, bohatí... pro každou sociální skupinu má zásadní význam každodenní kontakt s jinou sociální skupinou.

➤ **Prostředek pro definici situace¹**

Charakter jednotlivých druhů veřejných prostorů přispívá k definici sociální situace. Charakter některých prostorů činí určité způsoby jednání možné a jiné nikoli; některé prostory dokonce nedefinují žádnou sociální situaci.

➤ **Prostory podporující vznik komunit²**

Uspořádání veřejných prostorů, jejich forma, velikost, uspořádání, vnitřní členění, vybavení a kvalita mají přímý vliv na vznik a rozvoj komunit. Veřejné prostory podněcují pocit sounáležitosti s konkrétním veřejným prostorem, ulicí v místě bydliště, obytným blokem, dvorem, náměstím.

➤ **Prostředek identifikace s místem**

Nejen objekty, ale i volné prostory mezi budovami, včetně veřejných, ovlivňují identifikaci obyvatel či návštěvníků s daným místem.

➤ **Prostředek orientace v prostředí³**

Forma a uspořádání veřejných prostorů má vliv na orientaci člověka v hmotném i sociálních prostředí (např. artikulace veřejných prostorů do podoby ulic a náměstí, vzájemně spjatých a hierarchizovaných významně usnadňuje orientaci v prostředí města).

Veřejné prostory jsou sítí komunikačních propojení fyzického prostředí, stejně tak jako sítí mezilidských vztahů, vzájemné komunikace mezi lidmi a výměny informací, myšlenek a idejí.

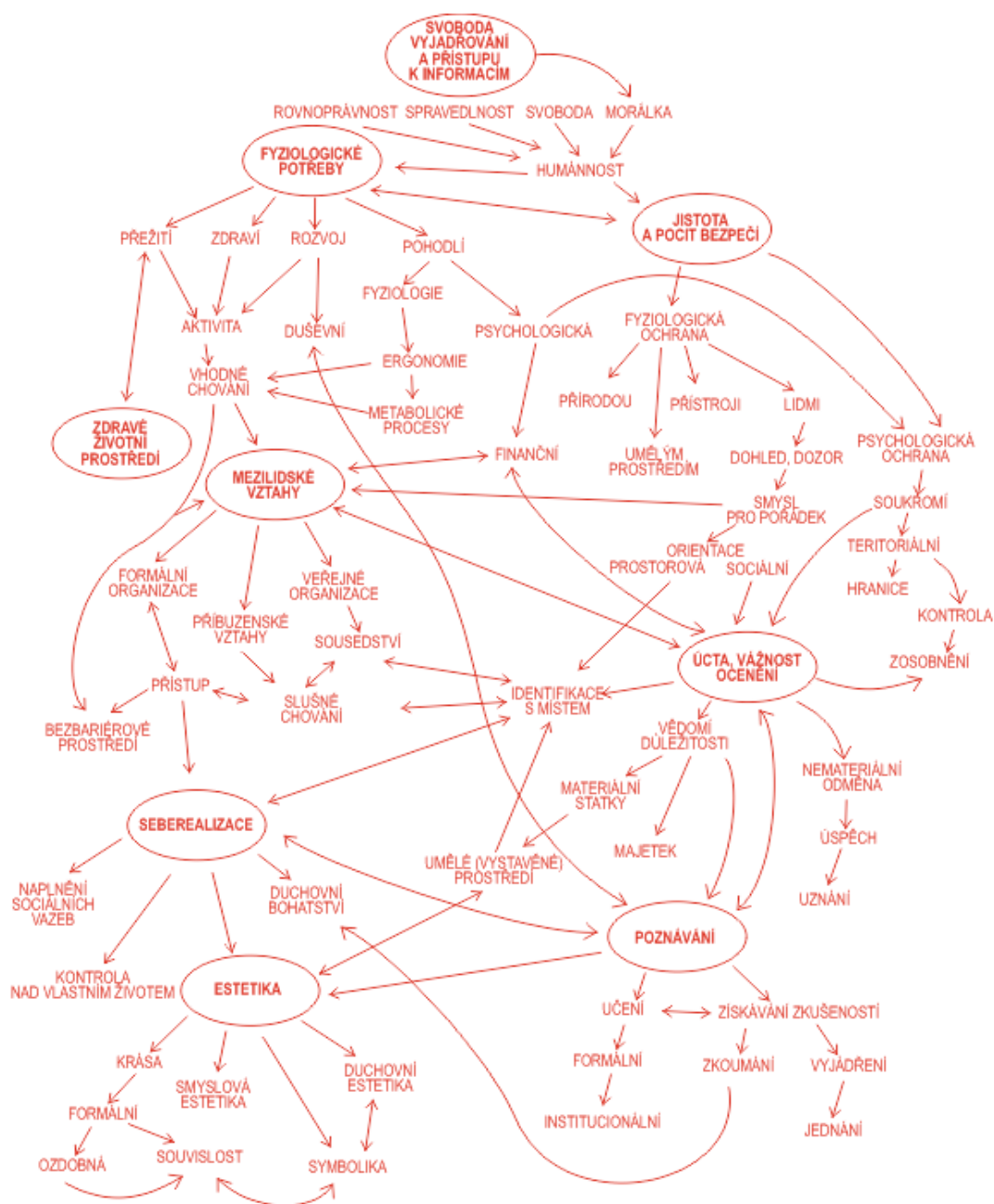
Mezilidská komunikace, vzájemné setkávání se a sociální interakce ve veřejném prostoru, byť jsou ze sociologických aspektů jejich vnímání nejzásadnější, nejsou jedinými potřebami, na jejichž uspokojování se veřejné prostory a jejich celý systém podílejí. Jiří Musil (Musil 1982) se na základě studia sociálních nároků a potřeb lidí, pokusil seřadit jednotlivé požadavky kladené na jimi obývané a užívané hmotné prostředí, jehož jsou veřejné prostory nedílnou součástí:

¹ Sociálním významem prostoru se zaměřením na definici sociální situace se zabývá mimo jiné kniha Jane Jacobsové Smrt a život amerických velkoměst (Jacobs 1993).

² Komunita představuje v urbanismu formu sousedství, založenou na intenzivních sociálních vztazích mezi členy komunity a doprovázenou často i společnými ekonomickými, kulturními nebo např. duchovními zájmy.

³ Aspekty orientace v prostředí města se podrobně zabývá ve své knize Obraz města Kevin Lynch (Lynch 2004). Na základě jeho poznatků byly provedeny výzkumy také u nás, např. v Mostě (Ševčík – Bendová – Benda: Obraz města Mostu. Publikováno v časopise Architektura a urbanismus, 3/1978).

- požadavky **bezpečnosti a jistoty** jak v hmotném, tak v sociálním a emocionálním smyslu
- požadavky **identity**, tj. možnost identifikovat se místem, kde člověk bydlí a žije
- potřeba **sdužování**, účasti na **sociální komunikaci**
- potřeba **někam patřit**, potřeba **náklonnosti** k místu bydliště
- nároky na **nepřipoutanost** k místu bydliště a na **možnost volby** míst činností
- požadavky **seberealizace**, spontánnosti, tvořivosti
- požadavky nových **podnětů**, nových zážitků, změny a překvapení
- požadavky **soukromí**, klidu, intimnosti
- potřeba **orientace**, uspořádanosti, přehlednosti.

Obr. 17: Hierarchie lidských potřeb dle Langa (1987).¹

¹ Carmona et al 2003: 108.

Hierarchii lidských potřeb, s nimiž by mělo být při tvorbě veřejných prostorů jako jedné ze základních složek obytného a hmotného životního prostředí kalkulováno, dokládá také Langův diagram (Lang 1987), jehož obsah se příliš neliší od Musilových požadavků kladených na lidmi obývané a užívané hmotné prostředí. Utváření veřejných prostorů, jejich vzájemné i vnitřní uspořádání, detail, design, se podílejí na míře uspokojování lidských potřeb a tím na sociální stabilitě nebo labilitě člověka i celé společnosti. Manipulativní role veřejných prostorů i jejich celého systému na chování i jednání jedince i celé společnosti je doložená.

Sociální kontrola veřejného prostoru / princip teritoriality

„Člověk je teritoriální tvor a vnímá okolní prostředí v určité hierarchické stupnici – od svého osobního intimního prostoru přes prostor soukromý, polosoukromý či poloveřejný až k prostoru veřejnému. Pro některé věkové skupiny má veřejný prostor obzvlášť velký význam – tradičně jsou to dospívající a mladí lidé, kteří potřebují společnost svých vrstevníků. Ale v současné době, kdy se společnost atomizuje a roste počet osamělých starých lidí a domácností jednotlivců, vzrůstá i pro tyto jedince význam prostorů veřejných, kde se mohou cítit „mezi lidmi“, aniž by museli navazovat nové osobní kontakty.“¹

Veškeré teorie teritoriálního chování člověka², jehož základ najdeme ve zvířecí říši (například savci volně žijící v přírodě si vytvářejí různě velká teritoria, území, jejichž hranici si dokonce značkují, a která představují jejich „operační prostor“ založený na sféře vlivu a převaze vůči ostatním jedincům; zvířecí teritorium je pro zvíře vždy dobře známým terénem) předpokládají, že existuje několik vrstev území, která se liší mírou kontroly v nich realizovaných sociálních interakcí / kontaktů. Míra identifikace každého jedince s prostředím se liší podle stupně jeho pocitu sounáležitosti s ním. Každý člověk si v průběhu svého celého života vytváří celou škálu teritorií / vrstev území podle znalosti tohoto území a s tím související znalostí ostatních lidí a míře uskutečňování a charakteru kontaktů s nimi.

V urbanismu je tedy princip teritoriality vnímán prostřednictvím hierarchického členění prostorů. Prostory nejlépe jedinci známé jsou **prostory soukromé** (privátní, intimní), více či méně uzavřené, kde je možná vysoká míra kontroly sociálních interakcí a kde mají interakce velmi intimní charakter. Prostor, který jedinec považuje za svůj prostor soukromý, je mu zpravidla dobře známý, dobře se v něm orientuje a cítí se v něm proto bezpečně. Na opačném pólu jsou **prostory veřejné**, otevřené, volně přístupné všem bez omezení, kde sociální interakce probíhají spontánně, mají charakter formální až anonymní a jsou tak hůře ovlivnitelné, hůře kontrolovatelné.

Mezi sférou soukromou a veřejnou neexistuje, v sociálním pojetí, nikdy ostrá hranice. Pocit soukromého prostoru, s nímž se člověk ještě identifikuje, může dosahovat do značné vzdálenosti od domova, kde se již člověk přitom fyzicky nachází již v prostoru veřejném. Typickým příkladem je například teritorium, v němž si hrají v okolí svého bydliště malé děti a kde se pro své hry ještě cítí bezpečně a s prostředím se dostatečně identifikují. Pokud člověk opouští domov a postupně se od něho vzdaluje, ubývají také známé tváře, které potkává, a snižuje se pravděpodobnost intimního, soukromého ale také třeba jen přátelského kontaktu. Snižuje se pocit identifikace s prostorem, naopak narůstá pocit anonymity v prostoru.

Přechodové zóny definované mírou sociálních interakcí, přirozené sociální kontroly a pocitu sounáležitosti a sebeidentifikace s daným prostorem mohou být velmi jemné. V urbanismu se v tomto smyslu hovoří nejčastěji o **prostorech polosoukromých**, které jsou reprezentovány prostory určenými k užívání úzkého okruhu lidí, kteří se mezi sebou navzájem zpravidla všichni dobře znají a polosoukromý prostor je pro ně vlastně takovým „dalším obývacím pokojem“ jejich soukromých bytů, místem velice úzkých sociálních vazeb, her dětí ze sousedství (jedná se například o vnitrobloky obytných objektů, dvorky, předzahrádky bytových domů, společné prostory „hnízda“ rodinných domů), respektive o **prostorech poloveřejných**, které jsou určeny k užívání širší skupinou osob, většinou obyvatel blízkého okolí, se kterými se jeho úzká skupina obyvatel plně ztotožňuje a identifikuje, stará se o ně a tento prostor jim poskytuje, ve srovnání s prostorem veřejným, relativně bezpečný prostor např. pro hry jejich dětí nebo vzájemné neformální střetávání (jedná se například o ulice, dětské hřiště nebo parčík či náměstíčko jako lokální centrum jedné obytné čtvrti).

¹ Jak urbanismus definuje / pojímá téma veřejného prostoru [online]. Dostupného z <www.nadacepartnerstvi.cz> [cit. 8.8.2008].

² Teorii teritoriality aplikovanou na urbanistický prostor se ve svých pracích zabývali např. A. Rapoport, K. Lynch, Ch.N. Schulz nebo R. Erskin.

Míra soukromí klesá v posloupnosti soukromý – polosoukromý – poloveřejný – veřejný prostor. (Kostroň 2011: 67)

Funkčnost jednotlivých přechodových zón mezi sférou čistě veřejnou a sférou výhradně soukromou závisí na jednoznačnosti, zřetelnosti a čitelnosti jejich vymezení. Základní předpoklady pro utváření přechodových zón vytváří samotné fyzické formování a členění prostoru. Čím jednoznačnější jsou hranice mezi jednotlivými přechodovými zónami, čím zřetelněji je identifikovatelné teritorium podléhající určité sociální kontrole, tím jednoznačnější je identifikace konkrétní skupiny lidí s daným prostorem. Hranice mezi přechodovými zónami mohou být tvořeny výrazně fyzicky, od jednoznačného vymezení veřejně přístupného vnitrobloku blokem domů s průchody po obvodu vnitrobloku, přes polouzavřené uspořádání domů vytvářející intimní zákoutí, až po vymezení více méně symbolické, tvořené například jen změnou výškové úrovně poloveřejné předzahrádky vůči veřejné ulici nebo třeba jen rozdílným materiálu dlažby použitým na veřejné ulici a pěších cestách uvnitř obytného okrsku.

Obr. 18: Pardubice – sídliště Dukla. Fyzické vymezení hranice mezi veřejným prostorem Náměstí Dukelských hrdinů a jedním z přiléhajících, veřejně přístupných, polosoukromých obytných vnitrobloků. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Míra identifikace člověka s prostředím a tedy také s veřejným prostorem úzce souvisí s mírou sociální kontroly prostoru. Již od dob vzniku a rozvoje městského života se stala jeho důležitým charakterem polarita veřejného a soukromého života. Ve městech byly tradičně vytvářeny hierarchicky uspořádané, různě široké „sféry“, představující různé typy sociálních kontaktů obyvatel a návštěvníků města. Na jedné straně stála sféra intimní, rodinná, přes přátelskou, neformální až po formální a zcela anonymní, odehrávající na úrovni celého města. Ukázalo se také, že každá z těchto sfér potřebuje určitý typ místa pro to, aby její pozice ve zmíněné hierarchii mohla být naplněna. To je důvod, proč se jedním z největších nedostatků volného zastavění funkcionalistických, potažmo socialistických měst, stalo právě zrušení rozdílů mezi veřejným a soukromým prostorem ulic a náměstí a polosoukromým prostorem uzavřených vnitrobloků, předzahrádek a dalších prostorů vyhrazeným jen úzké skupině lidí. Vznikaly tak tzv. „prostory nikoho“, ani privátní, ani veřejné, prostory prakticky bez přirozené sociální kontroly, které přímo odrazovaly od komunikace mezi lidmi, od střetávání a pobytu v nich.

Řešením tohoto nedostatku se tak v dnešní době zdá být právě návrat k tradičním formám urbanistického prostoru, se škálou různých typů a sociálních charakterů veřejných prostorů. Jasně vymezení a definování prostorů dle vlastnických vztahů a tvorba prostorů s optimální mírou sociální kontroly je nejenom prostředkem pro vznik kvalitního městského a obytného prostředí, ale je také prevencí kriminality,

vandalismu a jiných sociálních patologií¹. Pokud se člověk nebo skupina lidí s nějakým prostorem identifikuje, tento prostor přirozeně chrání, pečuje o něj a především kontroluje jeho užívání tak, že přirozeně předchází jeho zneužívání či poškozování. Absence přirozené sociální kontroly prostoru vycházející z identifikace se s prostorem a pocitu sounáležitosti s ním musí být uměle nahrazována například uzavřením (znenáhlivěním) takového prostoru nebo permanentním dozorem nad ním například formou kamerového systému či hlídací službou. Kontrolované a uměle střežené veřejné prostory jsou vždy indikátorem selhání přirozené sociální kontroly. Podle Jane Jacobs (Jacobs 1993) pokud z různých důvodů přestanou fungovat „oči na ulici“, tedy mechanismy přirozeného dohledu, přichází na řadu kamera průmyslové televize (CCTV²), která poskytne dohled umělý, vnější. Právě kamerové systémy přitom patří k nejkontroverznějším prostředkům sociální kontroly.

Veřejný prostor a sousedství

Sousedství se u nás v odborné mluvě často nesprávně ztotožňuje s komunitou. Komunita přitom označuje seskupení či společenství lidí, kteří mají nějaký konkrétní společný zájem, kteří sdílejí stejné hodnoty, nebo kteří sdílejí společný prostor. Sdílení společného prostoru, na rozdíl od sousedství, nemusí být přitom podmínkou vzniku komunity. Komunitou mohou být například obyvatelé jedné obce, mohou to být ale také členové nějakého spolku či sdružení (například zahrádkářů, turistů, sběratelů apod.), náboženského seskupení, v nejširším pojetí se utvářejí stále častěji i komunity virtuální, na internetu (společenství lidí, kteří se nikdy fyzicky osobně nesetkali a interakce mezi nimi, komunikace, výměna názorů, probíhá výhradně prostřednictvím internetu).

Sousedství je jednou z možných konkrétních forem komunity, charakteristické právě prostorovým aspektem. Sousedství je seskupením lidí, kteří obývají jednoznačně vymezený společný prostor kolem svého bydliště. Sousedství je tedy komunitou obyvatel určitého území.

Aby se sousedství jako funkční sociální skupina vůbec zformovalo, musí být ve veřejném prostoru, prostoru interakce jednotlivých členů sousedství, pro to vytvořeny vhodné podmínky. Na formování sousedství mají zásadní vliv především podmínky a příležitosti pro pobyt, a to pobyt celého spektra sociálních skupin. Děti různých věkových skupin, rodin s dětmi, starých lidí. Formování sociálních vztahů v sousedství totiž probíhá ve všech sociálních úrovních a sférách. Malé děti se na formování sousedství podílejí společnými hrami a aktivitami na dětských hřištích či v parku v blízkosti svého bydliště, matky s malými dětmi setkáváním a rozhovory při procházkách s kočárky, staří lidé posedáváním na lavičkách před svým domem.

Soudržnost sousedství je přímo úměrná identifikace jeho členů s prostředím, ve kterém žijí, bydlí, s veřejnými prostory okolí svého bydliště. Pocit identity a jistoty v místě svého bydliště totiž přirozeně vyvolává intenzivní využití veřejných prostorů a s tím související zvýšenou míru sociální kontroly veřejného prostoru jako prevenci kriminality a jiných sociálních patologií.

---

¹ Vlivem prostředí na vznik sociálních patologií se věnuje část monografie Karla Schmeidlera (Schmeidler 1997) a také jeho četné odborné články na toto téma, např. (Schmeidler 2002).

² Closed circuit television, česky bezpečnostní kamerový systém.

Obr. 19: Pardubice – sídliště Dukla. Jeden z veřejně přístupných, poloveřejných, obytných vnitrobloků. O soudržnosti sousedství a důvěře uvnitř komunity může svědčit například prádlo vyvěšené ve veřejném prostoru. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Psychologické aspekty veřejných prostorů

Se sociologickým vnímáním a interpretací veřejných prostorů úzce souvisí také jejich psychologické aspekty. Oba aspekty jsou totiž přímo vázány na přítomnost člověka ve veřejném prostoru.

Psychologie, jako věda, studuje lidské chování, duševní a tělesné procesy, a to včetně jejich vzájemných vztahů a interakcí. Předmětem psychologie jsou rovněž procesy vnímání, poznávání, motivace, pozornosti, ale také zákonitosti mezilidských vztahů, emocí či osobnosti. To vše je zásadně ovlivňováno prostředím, v němž se lidé vyskytují, žijí, pobývají.

Psychologické aspekty veřejných prostorů zahrnují především vlivy prostředí na chování a jednání lidí a na lidskou psychiku vůbec, zahrnují emocionální účinky prostředí a veřejných prostorů, včetně vlivu na pocit bezpečí nebo naopak ohrožení, zákonitosti vzniku sociálních patologií ve veřejném prostoru apod. Psychologické aspekty veřejných prostorů zahrnují dále například mechanismy formování obrazu a ducha místa a proces identifikace s místem.

Prostředí a lidská psychika

„Prostředí, tedy také veřejné prostory jako jeho nedílná součást, ovlivňuje psychiku člověka, jeho jednání, rozhodování, cítění, vnímání, prožitky, pohyb a interpretaci prostoru. Prostředí také podporuje, povzbuzuje nebo naopak omezuje a tlumí určitá chování. Různá prostředí vybízejí k různým činnostem, v závislosti na struktuře a funkci prostředí. Prostředí modifikuje jednání, podporuje přizpůsobení jednání či signalizuje možnost jednání.“ (Schmeidler 1997: 93, 94)

Veřejné prostory při jejich užívání, pobytu a pohybu v nich neustále působí na všechny smysly a vjemy jejich uživatelů, na jejich psychiku. Jednotlivé prostory, jejich forma, tvar, rozměry, ale také jejich vnitřní uspořádání, struktura a vzájemné vazby působí kladně či záporně na smyslové vybavení člověka. Veřejné prostory v jejich užívání vyvolávají emoce, formují zážitky, vzpomínky. Veřejné prostory ovlivňují chování uživatelů a determinují jejich jednání, rozhodování, cítění, vnímání, prožitky i samotnou interpretaci prostoru, podporují a povzbuzují nebo naopak omezují a tlumí určité chování (Schmeidler, 1997: 93).

Uživatel si ve veřejném prostoru postupně vytvářejí určitý jeho duševní obraz. (Norbert-Schulz 2010) Každý prostor pak vyvolává v myslích jeho uživatelů buď pozitivní nebo negativní pocity, pocity štěstí či smutku, zklamání. Pozitivní či negativní emoce, nebo také lhostejnost. Každý prostor je nositelem konkrétního dojmu a podílí se na psychologickém hodnocení tohoto prostoru jeho uživateli.

Jednotlivé psychologické aspekty působení prostředí, jako je pocit bezpečí, respektive ohrožení, pocit jistoty a dobré orientace, pohodlí nebo naopak nepohodlí, nebo třeba pocit příjemného a kladného estetického zážitku¹, se ve svém důsledku podílejí na preferencích volby konkrétního prostoru pro pobyt či pohyb a ovlivňují rozhodování o způsobu či intenzitě užívání veřejných prostorů, determinují např. volbu pěší trasy k nějakému cíli, rozhodují o setrvání na určitém místě, v případě dětí se podílejí na volbě místa pro hry apod. Zjednodušeně by se dalo říci, že ovlivňují naše preference ve smyslu „povzbuzení“ nebo naopak „odpuzení“ od dané činnosti či aktivity v daném prostoru.

Psychologické aspekty každého veřejného prostoru jsou výrazně determinovány lidmi, kteří prostor užívají. Jako každý smyslový prožitek je vázán na ostatní lidi, jejich přítomnost nebo nepřítomnost, a je ovlivňován třeba i množstvím lidí v prostoru a jejich skladbou, i prožitek z veřejného prostoru je vždy zásadně ovlivněn přítomností lidí, kteří do veřejného prostoru vnášejí život a aktivity.

Obr. 20: Most – Chanov. Pocit ohrožení ve veřejném prostoru v sociálně vyloučené lokalitě. Ve veřejném prostoru jsou přítomni výhradně příslušníci romského etnika. Fotografie pořízená z projíždějícího automobilu. (Foto: Veronika Šindlerová, 2010)

Identifikace člověka s prostředím

„Člověk je nerozlučně spjat s prostředím, ve kterém žije. Užívá jednotlivé složky hmotného prostředí a vědomě nebo podvědomě je vnímá nejen v kontextu jejich konkrétních užitečných vlastností, ale v celém jejich mnohotvárném působení. Sleduje jejich působení pohybové, prostorové, účinek proporcí, tvarů i barev.“ (Štencel et al 193: 9)

Utváření veřejného prostoru, jeho kvalita a jednotlivé jeho dílčí vlastnosti ovlivňují, jak se s ním jeho uživatelé identifikují, jak se s ním ztotožňují a jak tedy a do jaké míry konkrétní veřejný prostor uspokojuje jejich společenské potřeby komunikace, vzájemné interakce.

Identifikace lidí s prostředím nabývá zásadního významu v obytném prostředí, kde je ztotožnění se s prostorem, v němž jedinec žije, základním předpokladem psychosociálního zdraví a uspokojení. Veřejné prostory jsou důležitým prvkem identifikace obyvatel s místem, ve kterém žijí. Veřejné prostory formují vztah lidí ke konkrétním místům, k jejich obytnému prostředí, čtvrti, kde bydlí, obci či městu, kde žijí.

¹ Potřebou estetického uspokojení ve vztahu k urbanistickému prostoru se v jedné ze svých prací zabývá například Martin Tunka (Tunka, 1985).

Veřejné prostory formují pocit sounáležitosti lidí s komunitou, jíž jsou součástí. Tuto schopnost jim dává komunikace a sociální interakce, které ve veřejném prostoru probíhají.

Veřejný prostor jako nositel symbolů

Veřejný prostor je také nositelem nejrůznějších symbolů a podílí se na utváření genia loci, něčeho, co formuje vztah každého uživatele ke konkrétnímu místu, tedy také ke konkrétnímu veřejnému prostoru. Vnitřní pocit, který člověka nutí se na dané místo opakovaně vracet, pro jeho specifické, zpravidla kladné, někdy však, ale stejně rozporuplné, pocity a představy. Duch místa (genius loci) v nás vyvolává vzpomínky, emoce, dojmy spojené s konkrétními událostmi, které jsme buď sami prožili, nebo jsou zakódovány v naší genetické výbavě a zprostředkovány znalostmi historie, paměti a identity národa, jehož jsme příslušníky, nebo prostě sounáležitosti s nějakou skupinou lidí, komunitou.

Psychické působení architektury a s nimi i prostoru, veřejný prostor nevyjímaje, se ve svých teoretických pracích zabýval Christian Norberg-Schulz, norský historik a teoretik architektury. V oblasti teorie architektury svůj zájem směřoval od analytických a psychologických teorií v architektuře k fenomenologii místa. K problematice psychologických aspektů veřejných prostorů má nejbližší kniha *Genius Loci* (Norberg-Schulz 2010), zaměřená na fenomenologii, strukturu, ducha a charakter místa a utváření jeho identity.

Utváření veřejného prostoru odráží vývoj společnosti, její technickou a kulturní vyspělost, vzdělanost, vnitřní společenské vztahy, stabilitu. Veřejný prostor odráží vztah společnosti k její minulosti, historii, tradicím a hodnotám. Veřejný prostor se proto nezastupitelně podílí na formování ducha místa / genia loci, jedinečného a neopakovatelného souboru symbolů, který v myslích jeho pozorovatelů vytváří stejně jedinečný a neopakovatelný obraz zvláštní emocionální síly.

Obr. 21: Šternberk – Horní náměstí. Identita veřejného prostoru, genus loci a pocit důstojnosti utvářené historickými monumenty, dramatickým terénem a krajinným rámcem. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Kulturní aspekty veřejných prostorů

Veřejné prostory jsou obrazem kultury komunity, stejně tak jako celá sídla, jichž jsou veřejné prostory součástí. Ve veřejných prostorech, v jejich formě, ale především ve způsobu a charakteru jejich užívání, se víc, než kdekoli jinde, odráží historická zkušenost, tradice a zvyky národa, jeho kontinuita, jeho identita. Veřejné prostory jsou věrným obrazem společnosti, která je obývá a užívá, jsou obrazem její kulturní vyspělosti.

Míra sounáležitosti různých kultur s veřejným prostorem se značně liší, i třeba jen v rámci jednoho kontinentu. Způsob a míra využití veřejných prostorů a s tím také přirozeně jejich utváření, odráží kulturní zvyky a tradice národa nebo obyvatel konkrétní geografické oblasti. Veřejné prostory jsou kulturou obyvatel zásadně ovlivňovány, stejně jako kultura a kulturnost obyvatel zpětně ovlivňuje veřejné prostory.

V některých kulturách představují veřejné prostory součást obytného prostoru, součást obydlí. Ve veřejném prostoru se zde odehrává velká část života, i toho soukromého. Hranice mezi veřejným a soukromým prostorem jsou jen nepatrné, a to nejen pocitově, ale i fyzicky (například v kultuře islámu). Hranice mezi veřejnou a soukromou sférou tu má mnohem méně zřetelnou podobu než v kulturách jiných, kde naopak veřejné prostory přebírají více úlohu prostorů čistě utilitárních, účelových, komunikačních a kde jsou od soukromých prostorů striktně odděleny.

Veřejné prostory v řadě kultur jsou stále tradičně především prostory směny zboží, slouží dodnes pro konání trhů a pro další formy obchodu, proto si udržují svou tradici prostorů každodenní mezilidské komunikace a střetávání. V jiných kulturách význam prostoru jako místa obchodu a zároveň každodenní mezilidské komunikace naopak stále oslabuje.

Veřejné prostory mají elementární význam pro kulturu každého sídla, pro jeho vnější obraz, stejně tak jako pro prezentaci jeho obyvatel. Pořádání kulturních akcí, představení a dalších kulturních aktivit ve veřejném prostoru je podmíněno přirozenou potřebou sdílet kulturu v rámci vymezené komunity, kterou může být i komunita obyvatel celého sídla, obce či města, nejen úzká skupina lidí. Projevy kultury ve všech jejich podobách, hudba, divadlo, malířské či sochařské umění, jsou jedním z prvků pospolitosti národa a obyvatel dané komunity. Ve veřejných prostorech se pořádají nejrůznější kulturní produkce, jako doklad soudržnosti komunity, ale v mnoha případech také celého národa: hudební koncerty i komorní hudební produkce všech žánrů, hudební i filmové festivaly, divadelní či taneční představení, pantomima, akrobacie, ale také malířské happeningy, výstavy malířských, sochařských či fotografických děl.

Kultura ve veřejném prostoru je prezentována nejen dočasnými kulturními událostmi, kulturu ve veřejném prostoru reprezentuje trvale také umění stabilně ve veřejném prostoru umístěné, sochy, skulptury, reliéfy na stěnách objektů a další umělecká díla. V období před listopadem 1989 bylo umění ve veřejném prostoru dokonce jednou z programových součástí tehdejší politické moci. Na „výzdobu“ veřejného prostoru byla povinně, ze zákona, alokována 4% z rozpočtu každé veřejné stavby. Stavba každého objektu úřadu, školy, kulturního domu, divadla, kina, ale také například polikliniky či pošty garantovala další příspěvek umění do veřejného prostoru. Jen z období 70. a 80. let minulého století je dle údajů projektu *Vetřelci a volavky*¹ na území naší republiky evidováno přes 1.000 uměleckých děl ve veřejném prostoru, a to v evidenci nejsou zdaleka obsažena všechna díla. V současné době není umění ve veřejném prostoru dané programově, o to vyšší však nabývá umělecké kvality. V řadě měst u nás je stále oblíbenější pořádání nejrůznějších uměleckých, především sochařských, symposií, kde umělecká díla ve veřejném prostoru přímo vznikají a jejich tvorba je tak sama o sobě kulturní událostí. Není dnes výjimkou, že se ve městech nacházejí celé galerie výtvarných děl pod širým nebem, výstupy každoročního sochařského sympózia v Mostě slouží například pro následnou výzdobu vybraných veřejných prostranství v centru města, mezinárodně známá galerie pískovcových soch pak již desítky let postupně vzniká na vrchu Gothard v Hořicích.

¹ Internetový projekt několika mladých umělců, fotografů, architektů a historiků umění, který mapuje umění ve veřejném prostoru 70. a 80. let 20. století v ČSSR (více informací na www.vetrciavolavky.cz).

Obr. 22: Wien – Graben (Rakousko). Kulturní produkce na vídeňské ulici. (Foto: Veronika Šindlerová, 2009)

Politické aspekty veřejných prostorů

„Sama existence veřejných prostorů jako součást celé veřejné sféry odkazuje na demokracii a občanskou společnost, občanství.“ (Carmona et al 2003: 109) „Veřejný prostor je svou povahou a podstatou neodlučně spojen s demokratickým společenským uspořádáním, jeho význam je pro fungující demokratickou společnost zcela zásadní.“ (Soukalová 2012: 8)

Prostřednictvím veřejného prostoru, jeho užívání, míry jeho kontroly a regulace, a především pak prostřednictvím konkrétních projevů, chování, jednání uživatelů veřejného prostoru, se dozvídáme o politickém smýšlení a politické vyzrállosti společnosti, kultury, národa. Veřejné prostory zrcadlí míru demokratičnosti společnosti. V demokracii jsou veřejné prostory široce otevřené lidem a poskytují jim příležitost pro výměnu osobních, kulturních, ale také politických myšlenek. V demokracii je veřejný prostor scénou politického dění. Totalitní režimy naproti tomu regulují využití veřejného prostoru a často z principu a preventivně zakazují jakákoli veřejná shromáždění ve veřejném prostoru.

Veřejný prostor je sebezprezentací politické sféry.

Tradice silné a nezastupitelné politické role veřejného prostoru jako politické scény byla založena již ve starověkém, archaickém, Řecku. Polis, řecký městský stát, sebevládnoucí městská komunita byla založena na politických rozhodnutích formovaných ve veřejném prostoru. Centrem polis a jeho nezbytnou součástí byla agora, shromaždiště svobodných občanů města¹, centrum veřejného života. Také tržiště, místo pro veřejné bohoslužby, veřejné cvičiště, ale především místo politických debat, vzdělávání a svobodného promlouvání, místo utváření politických názorů, kde občané obce / polis diskutovali, přemýšleli, aby nakonec na témže místě přijali politická rozhodnutí o veškerém dění obce.

Veřejný prostor slouží jako aréna veřejných záležitostí, jako místo sdílení a sdělování politických názorů, jako platforma pro vyjádření politického názoru a postoje.

Obr. 23: Demontrace neonacistů na Zerbster Strasse v Dessau (SRN), 7.3.2009. (Foto: Veronika Šindlerová, 2009)

¹ Již zde je základ politické role agory jako centrálního prostoru polis. Na agoru měli přístup pouze svobodní občané, vazalům, otrokům a jiným nesvobodným občanům, byl na agoru přístup zakázán.

Mitchell (1995) hovoří o veřejném prostoru jako o místu vyznačujícím se volnými sociálními interakcemi bez nátlaku institucí, představující veřejný prostor, v němž se mohou organizovat politická hnutí, jako prostor pro politická vyjádření.

Veřejný prostor utváří veřejné mínění, umožňuje vyjádření politických zájmů a názorů, je místem utváření občanské společnosti, stejně tak ale může být veřejný prostor prostředkem pro její manipulaci a potlačení. Politická diskuse může přejít v akci. Politická setkání, diskuse, projevy... politické demonstrace jako masový projev politického názoru ve veřejném prostoru. Politická demonstrace jako produkt demokratické společnosti.

Veřejný prostor sehrává nezastupitelnou roli v životě sociálním i politickém.

Environmentální aspekty veřejných prostorů

„Mezi hlavní cíle udržitelnosti sídel patří vytvoření co nejvhodnějšího obytného prostředí pro člověka, které by zajišťovalo odpovídající zdravotní a bezpečnostní požadavky po obyvatele měst.“ (Hledíková 2009: 77) S prohlubováním významu problematiky udržitelného rozvoje nabývají na významu také ekologické a obecně environmentální aspekty sídel. Sídla jsou nedílnou součástí životního prostředí, krajiny, přírody. Sídla představují specifické ekosystémy, přizpůsobené v maximální míře životu lidí. Ekosystémy z větší části pozmeněné, umělé, vystavěné. To je odlišuje od ekosystémů přírodních nebo přírodě blízkých.

Čím vyšší je míra přeměněné složky ekosystému sídla, tím větší významu nabývají jeho přírodní součásti, v první řadě vegetace (zeleň), ale také vodní prvky a plochy.

Veřejné prostory jsou nedílnou součástí životního prostředí a jsou nositeli řady ekologických funkcí.

Předpokladem obyvatelnosti sídel z pohledu environmentálního a podmínek životního prostředí je sama existence veřejných prostorů a jejich celého systému. Prázdné, volné, prostory mezi budovami poskytují každému sídlu nadechnutí, vzduch. Vzduch jimi proudí, umožňují provětrávání sídla, vytvářejí předpoklady pro příznivé klima. Prouděním se vzduch ochlazuje, přináší vlhkost.

Veřejné prostory propojují urbanizovanou část každého sídla s jeho přírodním zázemím, volnou krajinou. Tím proniká přírodní prostředí do hloubi prostředí umělého. Ve formě vegetace, vodních prvků nebo obojího.

Vegetace / zeleň ve veřejném prostoru

Vegetace, zeleň, je jedním z hlavních nositelů přírodního resp. přírodě blízkého prostředí v sídlech, v urbanizovaných částech území. Zeleň je „kusem přírody“ v sídle, každý strom, keř, květina, jsou živoucími organismy v okolním umělém, vystavěném, prostředí. Velký podíl vegetace v sídlech, co do plochy a celkového objemu, je součástí veřejných prostorů. Parky, stromořadí v ulicích, veřejně přístupné přírodní plochy, mají příznivé účinky na prostředí veřejných prostorů a zásadně ovlivňují jejich užívání.

Cílené „ozeleňování“ veřejného prostoru, tedy cílené vybavování veřejných prostorů vegetací, se stalo programovým na počátku 19. století. V souvislosti s hnutím zdravých měst se aktivity nejrůznějších okrašlovacích a ozdravných spolků promítly do ulic, náměstí či nábřeží alejemi stromů či dokonce celými novými parky. Jednalo se o reakci na masivní expanzi měst do volné krajiny, zahušťování struktury zástavby, mísení bydlení s výrobními funkcemi. Zeleň ve veřejném prostoru města měla kompenzovat tento nepříznivý trend rozvoje měst cíleným zvyšováním přírodních složek prostředí v zastavěném území. V dalším období, především v souvislosti s pokroky v dopravě, snaha o ozdravení urbánního prostředí vedla ke zrodu myšlenky rozvolnění zástavby, snížení obytných hustot a vzniku hnutí zahradních měst, kde byly domy umísťovány důsledně v zeleni. Ve funkcionalismu pak vyvrcholila snaha nalézt univerzální model „zdravého“ města (ve smyslu hygienických podmínek bydlení) mimo jiné doktrínou umísťování budov volně do veřejného prostoru, do parku, do zeleně, s dostatečným přístupem slunce a světla do každé místnosti, s dokonalým provětráním.

Obr. 24: Pardubice – alej v ulici Jiránkova. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Vedle kompozičního, prostorotvorného, estetického významu, či významu pro vnější obraz každého sídla, má vegetace zásadní vliv na parametry prostředí sídla, na jeho mikroklima, teplotu a vlhkost vzduchu, na jeho čistotu. Jako živá hmota, fytohmota, má na rozdíl od „tvrdých“ povrchů a hmot vystavěných (stěny budov, dlažby, asfalt, apod.), schopnost ovlivňovat fyzikální vlastnosti prostředí:

↘ Snížení teploty vzduchu

Vegetace má oproti „tvrdým“ povrchům výrazně vyšší odrazivost energie od tělesa. Zatímco „tvrdé“ povrchy energii pohlcují, akumulují, ve vyšším množství a tím se ohřívají, vegetace většinu energie odráží a její teplota tak oproti „tvrdým“ povrchům zůstává nižší. Ve veřejném prostoru s vysokým podílem zeleně může být teplota až o několik stupňů Celsia nižší ve srovnání s veřejným prostorem zcela bez vegetace a s převahou „tvrdých“ povrchů. Odrazivost energie od tělesa vegetace má význam především v letních měsících, kdy vegetace v urbanizovaném území přispívá k lepší obyvatelnosti veřejných prostorů. Vegetace ve veřejném prostoru funguje jako klimatizace.

↘ Snížení amplitudy teploty vzduchu během dne

Díky celkově nižší teplotě vzduchu v okolí vegetace jsou ve veřejném prostoru s vysokým podílem vegetace během dne také nižší rozdíly teplot, teplota vzduchu během dne je mnohem vyrovnanější, vegetace tlumí teplotní výkyvy.

↘ Snížení radiční teploty

Zatímco ohřáté „tvrdé“ povrchy stavebních objektů vyzařují zpět do svého okolí velké množství tepla, vyzařování vegetace je téměř zanedbatelné a proto je také například v letních měsících pobyt ve stínu stromů snesitelnější než pobyt ve stínu budov, kde je prostředí radiční teploty budovami ohřáté. Energie dopadající na lidské tělo je ve stínu stromu nižší, než ve stínu budovy, kde na lidské tělo dopadá energie vyzařovaná budovou.

↘ Zvýšení vlhkosti vzduchu

Vegetace má, na rozdíl od „tvrdých“ povrchů, schopnost zadržovat vlhkost a z povrchu jí zpětně vypařováním přenášet do okolního prostředí. Vegetace ve veřejném prostoru se podílí na zvyšování relativní vlhkosti vzduchu až v řádech desítek procent. Relativní vlhkost vzduchu má přitom význam pro psychické vnímání teploty prostředí, např. zvýšení relativní vlhkosti vzduchu o 15% je pocíťováno jako snížení teploty vzduchu o více než 3°C. Veřejné prostory s vysokým podílem vegetace přispívají pocíťově k tvorbě příznivějšího a snesitelnějšího klimatu.

↘ **Ovlivnění proudění vzduchu**

Veřejné prostory, jako všechny otevřené prostory mezi budovami, mají zásadní vliv na proudění vzduchu. Umožňují provětrávání urbanizovaného prostředí.

Svým uspořádáním a tvarovým řešením vytvářejí veřejné prostory proudění vzduchu buď překážky a tak rychlost proudění vzduchu snižují nebo směřování prostorů a jejich proporce naopak proud vzduchu usměrňují a zvyšují tak sílu a rychlost proudění.

Nejen samotná konfigurace veřejných prostorů má ovšem vliv na proudění vzduchu. Rozdíl teplot na povrchu vegetace a v okolním prostředí resp. na povrchu staveb vyvolává, i za bezvětří, samovolné proudění vzduchu, horizontální i vertikální.

↘ **Snížení rychlosti větru**

Vegetace nejen že ovlivňuje vznik samovolného proudění vzduchu, vysoké rychlosti dokáže naopak usměrnit, jako překážka rychlému proudění má schopnost zpomalit rychlost větru a tím redukovat jeho negativní vlivy na uživatelské kvality veřejného prostoru. Ve veřejném prostoru s vysokým podílem zeleně není tak větrno, jako v čistě dlážděných a obestavených veřejných prostorech, kde rychlému proudění vzduchu nic nebrání, neklade překážky a vzduch plyne po hladkých površích budov a dlažby.

↘ **Ovlivnění plynného složení vzduchu / tvorba kyslíku / eliminace některých škodlivých plynů**

Produkce kyslíku zelenými rostlinami je obecně známá. Přestože význam produkce kyslíku vegetací v urbanizovaném prostředí je všeobecně přeceňován (maximum kyslíku produkují masy zelených rostlin mimo urbanizovaná území, lesy, v globálním měřítku pak především pralesy), svůj význam i přesto má. Daleko zásadnějším pro urbanizovaná území sídel je však schopnost vegetace pohlcovat na svém povrchu řadu zdraví škodlivých plynů, ale také například produkce repelentních látek odpuzujících hmyz některými druhy rostlin (jehličnany, ořešáky, některé druhy topolů ad.).

↘ **Snížení prašnosti prostředí**

Na snižování prašnosti prostředí se vegetace podílí několika způsoby. Jednak přímo na svém povrchu, především na listech, zachycuje prachové částice, které jsou pak při deštích splavovány do půdy, vegetace se však také podílí na rychlejším usazování prachových a jiných pevných částic na okolní povrchy tím, že snižuje proudění vzduchu ve svém okolí a tím snižuje víření prachu a rychlost jeho přenosu v prostoru. V neposlední řadě je přínosem, že vegetace sama o sobě není zdrojem prašnosti, na rozdíl od pevných stavebních povrchů, které se neustále obrušují, a tím v prostředí zvyšují podíl prachu.

↘ **Retence vody / koloběh vody**

Nezpevněné plochy v zastavěném území, zpravidla z velké části ozeleněné, mají zásadní význam pro retenci dešťové vody v území a zachování jejího přirozeného koloběhu. Trávníky i vysoká zeleň jako jsou keře či stromy zvyšují schopnost vsakovat dešťovou vodu přímo v území a snižují tak intenzitu povrchového odtoku a s tím přispívají udržení celkové vodní bilance v území a snížení rizika povodní a jiných negativních důsledků přívalových dešťů apod.

↘ **Snížení hlučnosti prostředí**

Vegetace je překážkou šíření zvuku, zvukové vlny se na povrchu vegetace třísťí a tím se snižuje jejich intenzita. Vegetace tak ve veřejném prostoru plní zásadní funkci eliminace negativních účinků hluku, funkci protihlukové bariéry.

↘ **Zeleň jako domov volně žijících druhů živočichů**

Veřejné prostory v sobě integrují nejen flóru, vegetaci, zeleň, ale spolu s ní také faunu, volně žijící druhy živočichů. Živočiškové obývají zeleň a zvyšují tak rozmanitost sídelních zelených ekosystémů.

Voda ve veřejném prostoru

Kromě vegetace je dalším významným nositelem přírodních složek prostředí v urbanizovaných, uměle vystavěných, částech sídel voda. I ta je, stejně jako zeleň, často nedílnou součástí veřejného prostoru. Veřejný prostor často vznikl ve vazbě na vodní tok nebo vodní plochu (nábřeží, veřejný park či lesopark u vody apod.) a původně čistě přírodní vodní element se tak stal nedílnou součástí veřejného prostoru (byť vodní prvek sám o sobě není přímo přístupný, prostorově i vizuálně však i přesto zůstává součástí veřejného prostoru), nebo byl vodní prvek ve veřejném prostoru naopak uměle vytvořen, tedy do prostoru dodatečně dodán.

Obr. 25: Pardubice – Bajkal. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Vodní prvek ve veřejném prostoru, stejně jako vegetace, zeleň, je sám o sobě „kusem přírody“ mezi domy, zprostředkovává kontakt člověka s přírodní součástí životního prostředí i v tom nejorganizovanějších území.

Voda ve veřejném prostoru navíc zásadně ovlivňuje jeho mikroklima, zvlhčuje jeho okolí a v letním období ochlazuje vzduch. Kromě estetické hodnoty tak voda ve veřejném prostoru zlepšuje jeho obyvatelnost.

Voda ve veřejném prostoru nejenže předurčuje jeho utváření, vizuální aspekty, estetiku a kvalitu, využití a formu veřejného prostoru může zásadně ovlivnit také například nezbytnou přítomností protipovodňových opatření. Řada nábřeží vodních toků v zastavěném území sídel nebo v přímé vazbě na něj integruje trvale jako nedílnou součást protipovodňová opatření, sypané valy, betonové stacionární stěny nebo nejrůznější formy stacionárních součástí mobilních hrází.

Obr. 26: Pardubice – stacionární protipovodňová stěna na levém břehu Labe u parku Na Špici. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Environmentální výchova přírodních složek

Většina lidí u nás žije v urbanizovaném prostředí, velká část pak ve městech, více či méně odtrženi od přirozeného, přírodního, prostředí. V urbanizovaném prostředí tráví většina obyvatel většinu svého času, mimo město vyjíždí o víkendech, případně pouze několikrát v roce na dovolenou.

Čím více času tráví lidé mezi budovami, v umělém prostředí sídel, zvláště pak měst, o to větší význam nabývají veškeré přírodní složky prostředí. Ve veřejných prostorech tráví lidé spoustu času, využívají je denně k cestám do zaměstnání, do školy, za nákupy, k rekreaci a zábavě. Ve veřejných prostorech se setkávají s jinými lidmi a díky těmto interakcím se denně, přirozenou cestou, učí. Učení má mnoho rozměrů. Kromě sociálního učení zprostředkovávají veřejné prostory také učení environmentální, každodenní kontakt s přírodními složkami prostředí, uličním stromořadím, parkem, řekou, to vše má nezastupitelný význam ve formování vztahu každé osobnosti k životnímu prostředí, k prostředí, ve kterém žijeme.

Fyzikální aspekty veřejných prostorů

Fyzikální aspekty veřejných prostorů úzce souvisejí s aspekty environmentálními, když zásadně ovlivňují kvalitativní podmínky prostředí. Světlo, sluneční svit, teplota vzduchu, proudění vzduchu, vlhkost vzduchu, ale také zvuk a hluk nebo pachové vjemy se podílejí na utváření prostředí každého veřejného prostoru a rozhodujícím způsobem se podílejí na jeho atraktivitě pro využívání veřejností, na jeho úspěšnosti a oblíbenosti pro vykonávání různých aktivit.

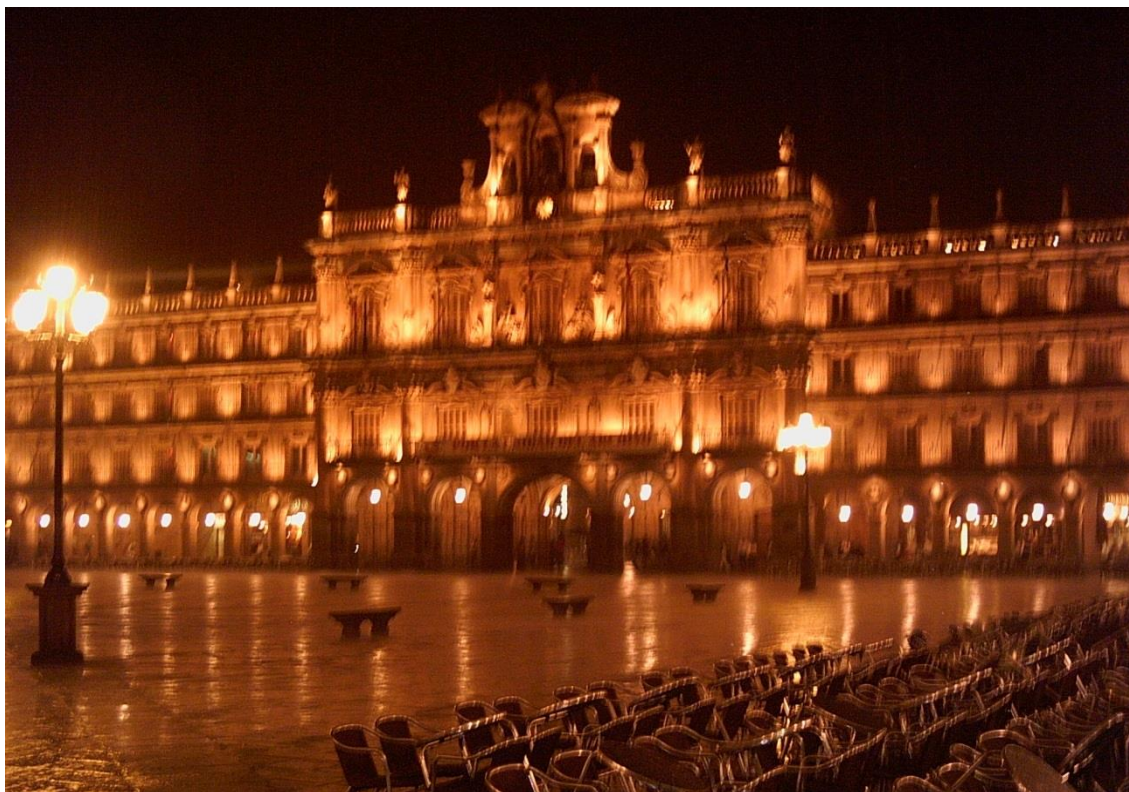
Sluneční svit

V našich klimatických podmínkách je sluneční svit považován za hodnotu vysoce ceněnou všemi uživateli veřejných prostorů. Až na několik opravdu horkých, tropických, dnů v roce, kdy ve veřejném prostoru vyhledáváme spíše úkryt před sluncem ve stínu stromů nebo budov, je pobyt a pohyb na slunci vítanou a vyhledávanou aktivitou, především pak v jarních a v podzimních měsících, kdy je teplota vzduchu na slunci výrazně vyšší než ve stínu.

Sluneční svit, kromě vlivu na množství světla a na teplotu vzduchu v prostoru, je pro lidský organismus také zdrojem energie a vitamínů, zastává tak také významnou hygienickou funkci.

Světlo

Sluneční svit je také zdrojem přirozeného osvětlení. Nejen přímo dopadající sluneční paprsky, ale také paprsky odražené a rozptýlené v prostoru. Přirozeně osvětlený veřejný prostor poskytuje optimální podmínky pro nejširší spektrum aktivit, i těch, které vyžadují dobrou viditelnost a kladou zvýšené nároky na rozeznávání detailů. Množství přirozeného světla ve veřejném prostoru během dne úzce souvisí s jeho prostorovým utvářením, s jeho proporcemi jak v půdoryse, tak v řezu, s jeho otevřeností do okolního prostoru.

Obr. 27: Plaza Mayor v Salamance (Španělsko) - noční osvětlení veřejného prostoru. (Foto: Veronika Šindlerová, 2004)

Přirozené světlo, jehož zdrojem je sluneční svit, může být v případě jeho nedostatku nahrazeno umělým. V případě venkovních veřejných prostorů využívaných intenzivněji k pohybu nebo pobytu i během noci, je přirozené osvětlení nahrazeno umělým. Důvodem je i faktor bezpečnosti ve veřejném prostoru. Některé typy veřejných prostorů, prostory podzemní, zastřešené či veřejné interiéry budou, jsou pak uměle osvětleny celodenně, především pak v případě, že množství přirozeného osvětlení, které do takových prostorů proniká otvory ve stěnách či ve stropě / ve střeše, nedosahuje intenzit nezbytných pro bezpečné a komfortní provozování aktivit, k nimž jsou prostory určeny.

Světlo, ať už je jeho zdrojem sluneční svit nebo umělé zdroje, má zásadní vliv na bezpečnost každého veřejného prostoru, resp. na pocit bezpečí uživatelů přítomných ve veřejném prostoru. V uměle osvětlených prostorech se často pro posílení pocitu bezpečí v nich využívá záměrného přesvětlování prostorů.

Obr. 28: Pardubice – hypermarket Globus. Trvale uměle osvětlený veřejný prostor. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Teplota vzduchu

Se slunečním svitem kromě osvětlení souvisí také další z významných fyzikálních aspektů každého veřejného prostoru, kterým je teplota vzduchu. V našich klimatických podmínkách je právě teplota vzduchu zásadním determinantem intenzity využití veřejných prostorů. Střídání ročních období a spolu s nimi i studených, chladných a teplých období, proměňuje také využití veřejných prostorů v průběhu roku. Teplota vzduchu má vliv především na pobyt ve veřejném prostoru a na řadu vybraných aktivit, které jsou na teplotě vzduchu přímo závislé. V letním období se jedná například o posezení na lavičkách v parku, nebo rekreaci u vody či na pobytových loukách, spojené například se sluněním, venkovními sportovními aktivitami, hrou dětí apod. V zimě je zase nízká vnější teplota vzduchu důvodem pro intenzivnější využívání veřejných prostorů uzavřených, interiérů budov, které jsou zpravidla i uměle vyhřívány.

Obr. 29: Bruslení na Lipně – vodní nádrž jako „dočasný“ veřejný prostor.¹

¹ [Online], dostupné z <<http://itras.cz/bruslarska-draha-lipno/galerie/12279/#foto>> [cit. 17.8.2013].

Zcela specifickým důsledkem nízké teploty vzduchu na využití veřejných prostorů je zpřístupnění jinak nepřístupných vodních hladin vlivem jejich zamrznutí. Na pár dní v roce se tak řada vodních hladin stává přímou součástí systému veřejných prostorů, prostorů přístupných veřejnosti a uzpůsobených pro jejich pobyt, pohyb nebo provozování řady sportovních aktivit (bruslení, hra hokej, chůze po ledu). Obdobně se některé, za normálních okolností nepřístupné, prostory stávají na čas přístupnými díky jejich zasněžení a lepší dostupnosti třeba na běžkách.

Proudění vzduchu

Využití veřejného prostoru může významně ovlivnit proudění vzduchu. Rychlost proudění vzduchu je závislá nejen na momentálních klimatických podmínkách, počasí, ale také na samotném prostorovém utváření veřejného prostoru, respektive vzájemném uspořádání veřejných prostorů. Uspořádání veřejných prostorů může proudění vzduchu zmírňovat, vytvářet mu bariéru, o níž se proud vzduchu roztříští, nebo může vzájemné uspořádání veřejných prostorů vytvářet tzv. větrný tunel, ve kterém se rychlost vzduchu zvětšuje.

Příliš větrné veřejné prostory nejsou vhodné pro vykonávání některých aktivit, zvláště pak nejsou vhodné pro delší pobyt, komplikují také některé sportovní aktivity, například míčové hry apod. Veřejné prostory málo provětrávané naproti tomu mohou trpět zvýšenou prašností, nebo se v nich může dlouhodobě udržovat zápch a exhalace, především z dopravy.

Vlhkost vzduchu

Vlhkost vzduchu, jeho nasycení vodními parami, ovlivňuje společně s teplotou vzduchu, jeho prouděním a množstvím slunečního svitu mikroklima každého veřejného prostoru. Vlhkost vzduchu nabývá na významu především v letních měsících, kdy jsou vysoké teploty vzduchu, neboť teplota vlhkého vzduchu je pocitově snesitelnější než tepota suchého vzduchu. Vodní prvek ve veřejném prostoru pak může zároveň být přímo prostředkem pro osvěžení v horkých a teplejších dnech.

Obr. 30: Šternberk - Hlavní náměstí. Atraktivita vodního prvku v horkém letním dnu. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Zvuk / hluk

Na uživatelskou kvalitu veřejného prostoru mají vliv jeho zvukové charakteristiky a hlukové pozadí.

Zvuk, který již má nepříznivé účinky na lidskou psychiku i fyziologické zdraví, je hlukem. Rozhraní mezi tím, co je ještě zvukem a co je již nutné považovat za hluk se všemi jeho škodlivými účinky, určuje sám člověk. Vnímání zvuku a tedy také hluku je značně individuální, lidé se navíc dokáží nevědomě na zvýšenou hladinu hluku adaptovat, přesto však určité intenzity (hladiny) hluku mají prokazatelné negativní účinky na člověka.

Zdrojem hluku přímo ve veřejném prostoru je zpravidla doprava, přímo ve veřejném prostoru je to téměř výhradně doprava automobilová, zdrojem hluku však mohou být například také tramvaje, stavební činnost, nebo nejrůznější technologie. Zdrojem hluku mimo vlastní veřejný prostor pak bývají nejčastěji železniční nebo letecká doprava nebo hluk ze vzdálenějších výrobních závodů.

Hluk ve veřejném prostoru je vždy negativním faktorem jeho prostředí. Naopak pozitivním faktorem veřejného prostoru mohou být nejrůznější libé zvuky, které působí na uživatele veřejného prostoru, jeho psychiku a zdraví, příznivě a povzbudivě. Zpravidla se jedná o přirozené zvuky, jejichž zdrojem jsou přírodní složky prostředí: šumění listí stromů, šumění a zurčení tekoucí vody, zpěv ptáků. Pozitivní zvukové vjemy mohou ve veřejném prostoru vyniknout jen za předpokladu, že je buď zcela odstraněno, nebo výrazně minimalizováno hlukové pozadí v daném prostoru.

Zvuk ve veřejném prostoru může být také vytvářen záměrně a účelově. Umělé ozvučení veřejných prostorů je dnes zcela běžné například v nákupních centrech, kde konkrétní hudební produkce vytváří zvukové pozadí prostředí, které má z psychologického hlediska vytvářet příjemnou atmosféru a tím podvědomě podněcovat k nákupu.

Hudební produkce ve veřejném prostoru je pak spojována také s nejrůznějšími společenskými a kulturními akcemi ve veřejném prostoru. Na adventních a vánočních trzích znějí koledy, jako součást nejrůznějších oslav či ve sváteční dny se ve veřejném prostoru konají koncerty vážné i populární hudby.

Ekonomické aspekty veřejných prostorů

Veřejné prostory představují rozsáhlý objem nemovitého majetku. Majetku, který, až na výjimky, jakými jsou například dočasné pronájmy části veřejných prostorů např. pro účely předzahrádek restaurací, prodejních míst na trhu, pořádání kulturních či sportovních akcí, parkovacích stání soukromých subjektů apod., nepředstavuje pro jeho vlastníka významný přímý ekonomický zisk.

Přesto však není možné na veřejné prostory pohlížet pouze jako na něco, co s ohledem na nutnost trvalé údržby či obnovy trvale finance jen spotřebovává. Kvalitní, tedy nejen dobře vypadající, ale také optimálně fungující veřejné prostory a jejich celý systém, mají totiž prokazatelně také pozitivní ekonomické dopady, i když převážně nepřímé. Veřejné prostory mohou výrazně ovlivnit ekonomický rozvoj sídla, jeho prosperitu, atraktivitu pro život, ceny nemovitostí a také cestovní ruch a příjmy z něho plynoucí.

Ve své fyzické i symbolické rovině představuje veřejný prostor ekonomickou hodnotu. Soukalová (2012) kupříkladu rozlišuje hned 3 roviny ekonomické hodnoty veřejných prostorů:

1. Veřejný prostor jako prostředek sebe prezentace (symbolická ekonomická hodnota)

Veřejné prostory se zásadním způsobem podílejí na budování obrazu / image sídla. Veřejné prostory jsou prostředkem sebe prezentace sídla, obrazem jeho ekonomické prosperity, odrážejí životní podmínky jeho obyvatel.

Kvalitní veřejný prostor se stává lákadlem pro investory, pro zájemce o podnikání, koupi nemovitosti, o bydlení. Kvalitní veřejný prostor prodává své okolí.

Obr. 31: Berlín – Carolina v. Humboldt Weg (SRN). Veřejný prostor jako nositel image čtvrti. (Foto: Veronika Šindlerová, 2010)

2. Veřejný prostor jako předmět pronájmu (fyzická ekonomická hodnota)

Veřejný prostor je obchodován. Předmětem ekonomického zisku je pronájem části veřejného prostoru pro nejrůznější účely, pro konání trhů, konání kulturních, společenských, sportovních či presentačních akcí, politických setkání. Veřejný prostor je pronajímán také pro předzahrádky restaurací či obchodů.

Pronájem veřejného prostoru je jeho zábořem pro soukromé účely, pro uskutečňování ekonomických i jiných cílů vybrané skupiny veřejnosti. Pronájmem veřejného prostoru a jeho zábořem se z něho vytrácí jeho „veřejnost“. Po dobu pronájmu se z veřejného prostoru stává prostor soukromý.

Obr. 32: Pardubice – Pernštýnské náměstí. Pronájem pro předzahrádky restaurací. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Pronájem veřejného prostoru za účelem ekonomického zisku je reprezentován také umístěním reklamních poutačů, transparentů, billboardů a dalších nosičů reklamy do veřejného prostoru. Veřejný prostor je užíván jako nositel značky. Ne vždy musí být reklama umístěna ve veřejném prostoru přímo, často je umístěována na soukromé objekty veřejný prostor vymežující, i v tomto případě je však nutné chápat veřejný prostor jako zdroj zisku, který je generován uživateli veřejného prostoru, kteří jsou reklamou z veřejného prostoru vnímanou přímo ovlivněni. Dochází tak k obchodování vizuálního veřejného prostoru.

Obr. 33: Pardubice – Palackého třída. Záplava reklamních poutačů v uličním prostoru. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

V poslední době velmi frekventovaným zdrojem příjmů do obecních pokladen z užívání veřejného prostoru se staly pronájmy parkovacích stání konkrétním majitelům automobilů. Výdělek pro obec je tak zaručen i za cenu snížení kapacity veřejných parkovacích stání a v podstatě trvalého záboru veřejného prostoru pro úzce orientované soukromé zájmy.

Obr. 34: Most – ul. Jana Kříže na sídlišti Liščí vrch. Důsledek pronájmu parkovacích stání ve veřejném prostoru. (Foto: Veronika Šindlerová, 2006)

3. Veřejný prostor jako prostor koncentrace zboží (přidaná ekonomická hodnota)

Veřejné prostory koncentrují ekonomické aktivity a zboží, zprostředkovávají obchod. Ve veřejném prostoru a v jeho bezprostředním okolí se koncentrují komerční aktivity, které jsou jedině z veřejného prostoru přístupné a jejichž ekonomická úspěšnost je přímo úměrná úspěšnosti vlastního veřejného prostoru. Veřejný prostor s vysokou koncentrací lidí, uživatelů, je zárukou dobrého obchodu.

Především městské prostory s velkou koncentrací chodců se nezřídka samy o sobě stávají obchodním prostorem. Obchod je například zprostředkován pouličními prodejci nabízejícími ke koupi nejrůznějšího zboží nebo služeb s jediným cílem, kterým je ekonomický zisk.

Obr. 35: Pardubice – Třída míru. Hlavní obchodní ulice krajského města. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Veřejné prostory jako pozitivní ekonomická externalita

Kvalitní veřejné prostory přispívají nejenom ke spokojenosti obyvatel, ale přitahují také podnikatele a investory. Kvalitní veřejné prostory představují pozitivní ekonomickou externalitu.

Skrze hodnotné a kvalitní utváření veřejného prostoru dostávají také okolní objekty, které veřejný prostor obklopují, důležité impulsy k nastartování soukromých investic, motivují soukromé vlastníky okolních nemovitostí k jejich obnově a údržbě. Někdejší radní pro výstavbu a dopravu města Erfurt ve Spolkové republice Německo k tomu dodává: „Velkým cílem budoucí regenerace vybraných zanedbaných čtvrtí města Erfurtu je docílit synergických efektů. Skrze zhodnocení veřejného prostoru docílit také návazného zhodnocení okolní zástavby podnětem soukromých investic do obnovy bytového fondu.“¹

Přesný výpočet konkrétních nepřímých ekonomických přínosů veřejných prostorů je pro každou obec obtížným úkolem, jako ostatně měření všech nepřímých zisků. Přesto z dlouhodobých zkušeností obcí vyplývají tyto potenciální pozitivní ekonomické efekty hodnotných, kvalitních a pravidelně udržovaných veřejných prostorů:

➤ Motivace pro investice do soukromých nemovitostí obklopujících veřejný prostor

Revitalizace veřejného prostoru ztraktivňuje danou lokalitu. Lokalita s kvalitními a funkčními veřejnými prostory je jednak oblíbená pro život a hodnota nemovitostí zde přirozeně stoupá ve srovnání s obdobnou lokalitou se zanedbanými veřejnými prostory, navíc motivuje místní obyvatele a uživatele území veřejné prostory udržovat. Soukromí vlastníci nemovitostí (objektů, ohradních zdí, oplocení, zeleně) jsou přirozeně motivováni k údržbě a obnově svého majetku.

➤ Zvýšení hodnoty nemovitostí obklopujících veřejný prostor

Kvalitní, dobře vypadající a optimálně fungující veřejné prostory zhodnocují celé přilehlé území, hodnota soukromých nemovitostí přiléhajících k těmto kvalitním a udržovaným veřejným prostorům přirozeně stoupá. Například parky a další udržované veřejné plochy zeleně mohou výrazně zvýšit tržní hodnotu pozemků. Pozemky pro bydlení jsou běžně nejdražší kolem nábřeží řek, v blízkosti parků nebo s výhledy do nich, tedy tam, kde je veřejný prostor dobře dostupný a navíc zárukou klidného a nerušeného obytného prostředí. Pozemky a objekty pro obchod, služby, administrativu jsou naopak vždy nejdražší na rušných a atraktivních ulicích, tam kde je přítomné velké množství lidí, kupní síla.

¹ Kolektiv, 2007: Stadt Raum Erneuerung. Der Öffentliche Raum in Erfurt. Erfurt: Landeshauptstadt Erfurt Stadtverwaltung.

➤ **Podpora místní ekonomiky / podnikatelského prostředí**

Kvalitní, dobře vypadající a optimálně fungující veřejné prostory a jejich celý systém zvyšují hodnotu prostředí, sídla jako celek nebo jeho části se pak stávají atraktivními a přitažlivými pro investory, podnikatele, návštěvníky, obyvatele i ostatní uživatele.

➤ **Zvýšení atraktivity obytného prostředí / indikátor dobrého místa pro život**

Kvalitní, dobře vypadající a optimálně fungující veřejné prostředky zvyšují atraktivitu obytného prostředí, přispívají ke spokojenosti obyvatel a sídlo se pak stává atraktivním „místem pro život“, kam se lidé rádi stěhují a trvale zde zůstávají.

➤ **Podpora místního cestovního ruchu¹**

Kvalitní, přehledné, esteticky přitažlivé a účelné veřejné prostory, především pak jejich kontinuální a přehledný systém v turisticky frekventovaných částech obcí, podporuje místní cestovní ruch, který v případě mnohých historických sídel představuje významný zdroj finančních prostředků do obecní pokladny.

Americká nezisková organizace Project for Public Spaces stanovila dokonce 10 benefitů tvorby kvalitního veřejného prostoru². Všechny z deseti benefitů představují jistý okruh nepřímých finančních zisků buď pro danou obec nebo pro celou společnost (například v případě snížení kriminality nebo pozitivních vlivů na lidské zdraví):

- Podpora lokální ekonomiky
- Podpora obchodních investic
- Podpora turismu
- Poskytnutí příležitostí pro kulturní využití
- Povzbuzení dobrovolnictví
- Redukce kriminality
- Zvýšení bezpečnosti chodců
- Zvýšení podílu hromadné dopravy
- Zlepšení veřejného zdraví
- Zlepšení životního prostředí.

Nabízí se otázka, jakou pozici si získají veřejné prostory v období přetrvávající hospodářské krize. Veřejné prostory jsou totiž v našich podmínkách stále ještě vnímány spíše jako „přidaná hodnota“, jejíž kvalita není rozhodující pro fungování území jako celku. Lze očekávat, že podpora takových „přidaných hodnot“ a tedy také veřejných prostorů, může nepříznivou hospodářskou situaci negativně utrpět. „V té fázi, kdy je vývoj realitního trhu zatížen množstvím otazníků, nabývá zásadně na významu úloha veřejných prostorů jako garanta udržení hodnoty nemovitostí a dlouhodobé atraktivity území.“ (Reicher et al 2009: 281)

Veřejné prostory a aspekt času

Vnímání a interpretace prostoru není závislá výhradně na jeho formě, uspořádání či momentálním využití. Významnou roli zde hraje také čas. Prostor a čas jsou totiž dvě vzájemně závislé veličiny, přičemž čas může vnímání, chápání, užívání, ale také hodnocení veřejných prostorů ovlivňovat nejrůznějšími způsoby.

Přestože fyzická forma veřejných prostorů představuje časově až překvapivě stabilní veličinu, z dlouhodobého hlediska probíhají v rámci jednotlivých veřejných prostorů i v rámci jejich celého systému

¹ Veřejnými prostory jako prostředky podpory místního cestovního ruchu se zabýval jeden z výzkumných úkolů Vladimíry Šilhánkové/ (Šilhánková, 2006a).

² 10 Benefits of Creating of Good Public Spaces [online]. Dostupné z <www.pps.org/reference/10benefits> [cit. 27.6.2013].

nepřetržité procesy, projevující se na jedné straně proměnami formy a uspořádání a na straně druhé proměnami jejich využití a provozovaných aktivit a nejrůznějších detailů, vybavení, barevnosti, materiálové struktury, povrchů. Každá doba klade na veřejné prostory jiné, specifické nároky, jimž se musí přizpůsobovat. Z krátkodobého hlediska se čas podílí na proměnách a přizpůsobování nárokům na užívání prostorů, intenzitu jejich využití a charakter aktivit, a to vzhledem k jednotlivým ročním obdobím, jednotlivým dnům v týdnu a v neposlední řadě s ohledem věčný koloběh střídání dne a noci.

Dlouhodobá stabilita a kontinuita veřejných prostorů v čase

„Čas sám není jevem, ale řádem proměny a sukcese jevů. Budovy a sídla jsou však – až na druhotné pohyblivé prvky – stálé.“ (Norberg-Schulz 2010: 56)

Veřejné prostory a jejich celý systém představují jednu z časově vůbec nejstabilnějších součástí každé urbanistické struktury i struktury osídlení. Podle Šilhánkové (2006: 17) je „město organismus, který se neustále mění a vyvíjí, stabilní prvky struktury, zejména provozní struktura sídla daná základní uliční sítí, mají větší časovou setrvačnost, ostatní prvky se mění rychleji.“ Shodnou tezi lze aplikovat rovněž například na cestní síť v krajině jako další reprezentanty veřejných prostorů, která zůstává až překvapivě stabilní a téměř neměnná v čase. Řada současných silnic je vedena v trasách historických obchodních stezek vzniklých v krajině mnohdy již v pravěku, nebo třeba v trasách starých císařských silnic stavěných systematicky na území Rakouska-Uherska od 18. století.

Mnohem častěji dojde ke změně zástavby na některém pozemku, k demolici starého a výstavbě nového domu, než by se změnilo trasování nějaké ulice nebo vymezení obvodu náměstí. Důkazem časové trvanlivosti sítě veřejných prostorů v čase budiž porovnání uličních sítí a soustav náměstí a dalších veřejných prostorů našich měst či venkovských sídel nebo cest v krajině s těmi v historických mapách.

36: 1764-68¹

37: 1826-30²

38: 1836-52³

39: 1877-80⁴

40: 1952⁵

41: 2011⁶

Obr. 36 - 41: Rakovník – stabilita základní sítě veřejných prostorů v čase.

- ¹ I. vojenské mapování – josefské.
- ² Císařský otisk mapy stabilního katastru.
- ³ II. vojenské mapování – Františkov.
- ⁴ III. vojenské mapování – Františko-Josefské.
- ⁵ Topografická mapa TOPO S-1952.
- ⁶ Základní mapa ČR.

Právě časová stabilita a trvanlivost formy systému veřejných prostorů v porovnání s jinými systémy a součástmi sídelní a urbanistické struktury je důvodem se její strukturou, analýzou a plánováním systematicky zabývat.

Z dlouhodobého hlediska, v řádech let, desítek let i celých epoch, můžeme ve vztahu k veřejným prostorům obvykle sledovat tyto jejich proměny v čase:

➤ **Plošný rozvoj systému veřejných prostorů - vznik nových veřejných prostorů**

Plošné rozšiřování a rozvoj systému veřejných prostorů o prostory nové v souvislosti s růstem zastavěného území celého sídla, případně v souvislosti se vznikem nových veřejných prostorů v rámci jeho současné struktury.

Příklad: veřejné prostory v nových rozvojových částech sídla, nové cesty v krajině, nově založené prostory veřejné zeleně, nově založené ulice v historické struktuře, nově revitalizovaná nábřeží apod.

➤ **Proměna formy, struktury a uspořádání veřejných prostorů**

Proměna stavební struktury veřejných prostorů, proměna vymezení, ohraničení, proporce, měřítko veřejného prostoru.

Příklad: zastavění dřívější proluky, dostavba, vestavba do prostoru náměstí, rozšiřování ulic, zvyšování zástavby vymezující veřejný prostor apod.

➤ **Proměna účelu a způsobu využití veřejných prostorů**

Nové nároky společenské, hospodářské nebo technické, které vyvolají změny tradičního určujícího využití veřejného prostoru (při zachování jeho formy jako celku), dotýkající se celkového uspořádání prostoru, jeho působení, vnímání, aktivit a provozu v něm.

Příklad: tržní náměstí nahrazeno parkem nebo parkovištěm, komunikace nebo parkoviště nahrazeny pěší zónou, změna dopravního režimu chodců, automobilů apod.

➤ **Proměna parteru prostorově stabilizovaného veřejného prostoru**

Úprava parteru v prostoru s jinak stabilizovanou formou, s ohledem vazbě na aktuální nároky kladené na daný prostor nebo jejich soustavu.

Příklady: umístění kašny, sousoší, nová dlažba, lavičky, nové osvětlení, přeměna dlážděných ploch plochami zeleně, výsadba stromů apod.

Dlouhodobé změny veřejných prostorů vyžadují zpravidla nemalé investice, proto je jejich správa zpravidla podřízena důslednému plánovacímu a rozhodovacímu procesu. Právě s ohledem na časovou stabilitu některých zásahů a opatření ve veřejných prostorech je nutné předcházet neuváženým rozhodnutím, jejichž důsledky jsou jen obtížně zvrátitelné, a když, tak za cenu značných nákladů.

Kolem 1910¹

2010²

Obr. 42, 43: Rakovník – proměny parteru náměstí T.G. Masaryka při zachování jeho prostorové formy.

¹ [Online], dostupné z <http://www.melcer.biz/img/pohledy/images_big/31442.jpg> [cit. 5.7.2013].

² [Online], dostupné z <<http://www.turistika.cz/mista/webkamera-rakovnik>> [cit. 5.7.2013].

Krátkodobé a periodické proměny veřejných prostorů

„Některé prostory se bezpochyby vyznačují určitou funkcí, ale ta je ve většině případů pouze dočasná a její obsah se může v průběhu doby velmi proměňovat - třeba v důsledku postupně se měnící kolektivní interpretace dané prostorové formy. Jediné, co obvykle přetrvává, je to, co bychom mohli označit jako charakter.“ (Kratochvíl 2012: 94)

Základní časové cykly jsou založeny na přírodních procesech, jakými jsou rotace země a oběh země kolem slunce. Periodicky se střídá den a noc, periodicky se střídají roční období. Časové cykly determinují chování lidí, uživatelů veřejných prostorů. Spánek a bdění se odrážejí v intenzitě využívání a charakteru aktivit ve veřejném prostoru stejně jako střídání všedních dnů a víkendů, dnů pracovního klidu, odpočinku.

Časové cykly mají svůj odraz v rytmu periodických proměn obrazu a užívání veřejných prostorů, v řádu dnů, týdnů, měsíců:

↘ Krátkodobé změny využití polyfunkčních veřejných prostorů

Veřejné prostory, které jsou v různé době využívány k různým účelům, aniž by při tom bylo nutno zasahovat do jejich formy, struktury, uspořádání parteru.

Příklad: náměstí využívané v běžném provozu jako pěší zóna je v době svátku využíváno jako tržiště, konají se zde kulturní akce (koncerty, divadelní představení).

Obr. 44, 45: Evropská ulice v Praze v době vojenské přehlídky u příležitosti státního svátku 28.10.2008. (Foto: Veronika Šindlerová, 2008)

↘ Proměny intenzity a způsobu využití veřejných prostorů během jednotlivých ročních období

Využití řady veřejných prostorů se výrazně liší v jednotlivých ročních obdobích, především tam, kde je využití prostoru přímo závislé na počasí, venkovních teplotách, srážkách apod. Zima a teplo, déšť a slunce, vítr a bezvětří a další klimatické vlivy jsou hlavními faktory ovlivňujícími využití veřejných prostorů v průběhu celého roku.

Příklad: veřejný park uzpůsobený pro posezení na lavičkách nebo pobytová louka pro slunění a rekreaci budou výrazně intenzivněji využívány v létě než v zimě; naopak kopec uprostřed obytného souboru bude využit intenzivněji v zimě pro sáňkování a zimní hry dětí.

Obr. 46, 47: Monbijoupark v Berlíně v létě roku 2010. (Foto: Veronika Šindlerová, 2010)

➤ **Proměny intenzity a způsobu využití veřejných prostorů v průběhu týdne**

Využití většiny veřejných prostorů se výrazně liší s ohledem na konkrétní den v týdnu, a to zdaleka ne jen ve všední den a o víkendu, ale i v jednotlivé všední dny. Podobně jako například dopravní chování a s ním související intenzita automobilové dopravy se v průběhu týdne mění tak, že nejvyšší dopravní hybnosti a tedy intenzity dopravy jsou zaznamenávány zpravidla ve čtvrtek, také celkové využití veřejných prostorů je ve všední dny vyšší koncem pracovního týdne (čtvrtek, pátek), než na jeho začátku.

Příklady: obchodní třída nebo třeba předprostor autobusového terminálu budou intenzivněji využívány ve všední dny než o víkendu, naopak veřejný park bude více navštěvován o víkendu než ve všední dny.

Obr. 48, 49: Ulice v centru města Chemnitz (SRN) v neděli 8.3.2009 v poledne. (Foto: Veronika Šindlerová, 2009)

➤ **Proměny intenzity a způsobu využití veřejných prostorů v průběhu dne**

Využití prakticky každého veřejného prostoru se liší v průběhu dne a noci, resp. v různých částech dne. Tma a světlo, aktivní a klidová část dne, mají na využití každého veřejného prostoru zásadní vliv. Především intenzita využití většiny veřejných prostorů je přes den vyšší než v noci, v noci bývá mnohdy i nulová. I během aktivní části dne můžeme zaznamenat u většiny veřejných prostorů ranní a odpolední špičku. Některé veřejné prostory naopak ožívají teprve v noci, zvláště v létě a za hezkého teplého počasí je večerní a noční aktivita zvýšená u prostorů s koncentrací stravovacích zařízení, kaváren či restaurací s předzahrádkami.

Příklad: hlavní městská obchodní třída bude intenzivně využita v průběhu dne, zhruba od 9. do 18. hodiny, večer a v noci bude její využití minimální nebo prakticky žádné; řada veřejných prostorů nových obchodních center naopak ožívá teprve ve večerních hodinách a zvýšenou aktivitu je možné sledovat dlouho do noci.

Obr. 50, 51: Večer v ulicích Utrechtu (Nizozemí). (Foto: Veronika Šindlerová, 2010)

veřejné prostory: typologie

Každý systém veřejných prostorů se skládá z nejrůznějších typů prostorů. Jednotlivé prostory, jako prvky systému, můžeme třídit a vzájemně seskupovat podle podobných nebo shodných znaků, vlastností. Z původně jednolitého, homogenního, systému se rázem stává pestrá mozaika, barevná, vícevrstvá, vícezměrná.

Typologie veřejných prostorů jsou jedním ze základních podkladů jejich analýzy, kvalitativního i kvantitativního hodnocení. Jednotlivé typologie nám objasňují pozici, význam, funkci každého jednotlivého prostoru v systému, typologie veřejných prostorů jsou předpokladem pochopení fungování celého systému veřejných prostorů, vnitřních vazeb mezi prvky a součástmi v rámci systému.

Mnohost typologických rozlišení veřejných prostorů je svědectvím mnohosti veřejných prostorů samotných, mnohosti jejich charakteristik a vlastností, významů. Smyslem typologií není snaha každý jednotlivý prostor za každou cenu zařadit do nějaké kategorie, „zaškatulkovat“. Smyslem typologií je pochopení a odhalení specifičnosti jednotlivých prostorů, jejich hodnot, potenciálů, ale také problémů, stejně jako pochopení a odhalení specifičnosti, potenciálů a problémů celých systémů veřejných prostorů.

Základní / obecná typologie

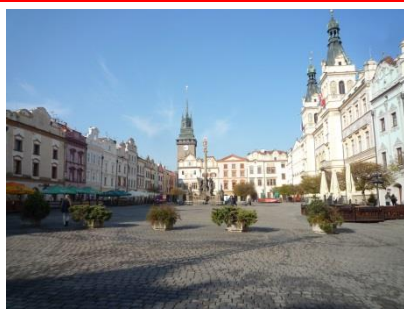
Základní resp. obecná typologie je v podstatě vyjádřením specifických pojmenování jednotlivých veřejných prostorů. Nejedná se o třídění prostorů jako dílčích prvků a součástí systému dle konkrétních shodných nebo podobných znaků, podle jediného konkrétního klíče či kritéria. Nejedná se o třídění veřejných prostorů například podle jejich formy, způsobu využití, nebo třeba významu. Základní / obecná typologie veřejných prostorů je kombinací, zahrnující jak aspekty prostorové, tak aspekty funkční ale třeba také provozní. Základní typologie veřejných prostorů reprezentuje konsensus, postupně ustálený, všeobecně uznávaný mód chápání veřejných prostorů, nejen mezi odbornou veřejností, ale i mezi laiky, každodenními uživateli veřejných prostorů. Ačkoli typy veřejných prostorů jako ulice, náměstí nebo nábřeží nemají žádnou kodifikaci v zákonech, normách ani jiných předpisech či dokumentech, panuje všeobecná shoda na tom, jaké prostory jsou těmito pojmy míněny.

prostory otevřené / nezastřešené / venkovní

prostory uzlového typu

náměstí

- > volný nezastavěný prostor ohraničený fyzicky nejčastěji ze všech stran budovami, někdy vymezený částečně vegetací (zpravidla vzrostlými stromy), výjimečně v části obvodu zcela otevřený (např. v případě náměstí na nábřeží)
- > prostor působící dojmem koncentrovanosti, uzavřenosti po obvodu
- > zpravidla významově ústřední prostor, středobod, města nebo některé z jeho částí
- > prostor určený shromažďování, reprezentaci, obchodu, kultuře, rekreaci (parkové náměstí)

Obr. 52: Pardubice – Pernštýnské náměstí. (VŠ 2012)

náměstíčko

- > náměstí malého plošného rozsahu
- > prostor zpravidla lokálního významu, vytvářející např. centrum obytné čtvrti nebo souboru rodinných domů
- > může se jednat o rozšířený prostor ulice uzpůsobený pobytu

Obr. 53: Pardubice – Přihrádek. (VŠ 2012)

náves

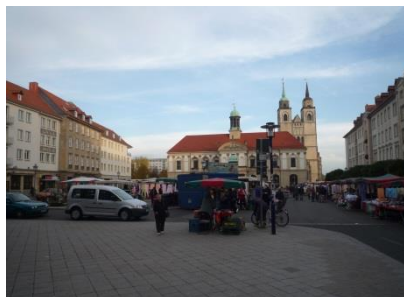
- > ekvivalent náměstí v sídle venkovského typu; ústřední prostor vesnice obestavěný převážně obytnými objekty s vloženými objekty občanského vybavení, zpravidla s vysokým podílem zeleně v prostoru
- > prostor užívaný převážně k setkávání, rekreaci, konání společenských akcí (posvícení, pouti, jarmarky) obyvatel vesnice
- > ve městech se může jednat o centrální prostory původních samostatných venkovských obcí integrovaných do struktury města

Obr. 54: Spálené Poříčí – Struhaře. (VŠ 2013)

tržiště

- > volný nezastavěný prostor vyhrazený trvale obchodování a konání trhů pod širým nebem
- > v našich klimatických podmínkách se vyskytuje spíše výjimečně, a pokud, tak častěji jen sezónně

Obr. 55: Magdeburg – Marktplatz. (VŠ 2012)

křižovatka

- > prostor zpravidla na křížení dvou (nebo i více) ulic, vytvářející plošně rozsáhlejší uzlový prostor, někdy nabývající až charakteru náměstí
- > v prostoru zpravidla převládá dopravní funkce

Obr. 56: Pardubice – Palackého x K Polabinám. (VŠ 2012)

prostory liniového typu

ulice

- > volný nezastavěný lineární / podélný / koridorový prostor obestavěný nejčastěji z obou stran budovami, výjimečně vymezený z jedné nebo částečně i z obou stran vegetací (vzrostlými stromy) nebo zdí, oplocením i jinými způsoby
- > prostor slouží primárně propojení jednotlivých veřejných prostorů mezi sebou navzájem
- > městská třída / bulvár / obchodní ulice / obytná ulice / pěší zóna / dopravní ulice
- > v případě, že v sídle absentuje náměstí nebo náves, může být i ústředním veřejným prostorem sídla

Obr. 57: Pardubice – ul. 17. listopadu. (VŠ 2012)

průchod

- > otevřené, výhradně pěší propojení dvou sousedních veřejných prostorů
- > zpravidla velmi úzký prostor lemovaný buď budovami nebo oplocením či zdmi okolních pozemků

Obr. 58: Pardubice – Pardubičky. (VŠ 2012)

nábřeží

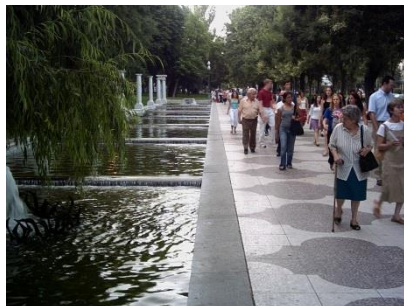
- > stavebně upravený nebo také přírodní prostor na břehu vodního toku nebo vodní plochy, z jedné strany zpravidla vymezený frontou budov, případně vzrostlou zelení
- > slouží zpravidla dopravě nebo rekreaci, v centrech měst mohou mít nábřeží charakter jednostranně obestavěné ulice

Obr. 59: Dresden – Terrassenufer. (VŠ 2012)

promenáda

- > otevřený prostor charakteru ulice, avšak bez podmínky oboustranného obestavění budovami
- > prostor zpravidla v rámci plochy zeleně nebo i uvnitř zástavby, určený výhradně pro pohyb pěších, výjimečně i cyklistů a sloužící rekreačním vycházkám, pohybu a pobytu, bez nutných doplňkových obchodních, společenských a jiných funkcí
- > často v lázeňských sídlech nebo rekreačních lokalitách

Obr. 60: Madrid – Promenada Castellana. (VŠ 2004)

silnice

- > primárně dopravní prostor, avšak přístupný také chodcům a cyklistům
- > mimo zastavěné území přebírá silnice úlohu páteřního veřejného prostoru propojujícího zpravidla dílčí systémy veřejných prostorů sousedních sídel mezi sebou navzájem

Obr. 61: Cheb – silnice u Potočiště. (VŠ 2012)

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
cesta v krajině	<ul style="list-style-type: none"> > ve volné krajině přebírá prostor cesty funkci ulice jako liniového prostoru propojujícího jednotlivé prostory mezi sebou navzájem > polní nebo lesní cesta, určená primárně obsluze hospodářských zemědělských a lesních pozemků a tedy dopravě, případně také cyklostezka nebo pěší stezka > cesty v krajině zabezpečují prostupnost krajiny pro chodce a cyklisty a mají zásadní rekreační význam 	 <p>Obr. 62: Pardubice – cesta v nivě Chrudimky. (VŠ 2012)</p>

prostory veřejné zeleně plošného charakteru

park	<ul style="list-style-type: none"> > otevřený prostor, souvisle upravený a udržovaný, s převahou komponované zeleně > prostor obvykle jednoznačně vymezený ve struktuře zástavby, může mít i charakter náměstí (parkové náměstí) > prostor slouží převážně rekreaci a odpočinku 	 <p>Obr. 63: Hořice - Smetanovy sady. (VŠ 2011)</p>
-------------	---	---

parkově upravený prostor	<ul style="list-style-type: none"> > otevřený prostor, souvisle upravený, s převahou komponované zeleně > prostor doplňkového charakteru, který není určen primárně rekreaci ani pobytu > často zbytková plocha zeleně mezi zástavbou, parkově upravená a udržovaná 	 <p>Obr. 64: Pardubice – Svítkov. (VŠ 2012)</p>
---------------------------------	---	--

sídlištní¹ zeleň	<ul style="list-style-type: none"> > volný nezastavěný prostor volně plynoucí mezi volně stojícími budovami v sídlištní zástavbě s dominantním podílem nezpěvných vegetačních ploch (převážně trávníků) a vzrostlé zeleně > zeleň může být komponovaná nebo částečně komponovaná charakteru parku, prostor sídlištní zeleně však na rozdíl od parku není jednoznačně prostorově ani funkčně ohraničen, ale plyne volně, amorně, mezi zástavbou 	 <p>Obr. 65: Pardubice – sídliště Dubina. (VŠ 2012)</p>
------------------------------------	--	---

¹ Sídlíštní zástavbou je v tomto kontextu míněn prostorově otevřený nebo převážně otevřený způsob zastavění charakteristický pro funkcionalistické plánování a stavbu měst, rozvinutý u nás ad absurdum v zastavovacích principech obytných souborů – sídlišť – stavěných převážně v období 50. - 80. let minulého století. Charakteristické pro tento způsob zastavění je umístění zpravidla středně nebo vysokopodlažních obytných domů volně do veřejného prostoru. Sídlíštní zástavba zpravidla nedefinuje jednoznačně veřejné prostory, neutváří jednoznačně (až na výjimky) ulice ani náměstí, veřejné prostory zpravidla amorních a nepravidelných tvarů volně plynou mezi zástavbou.

zahrada

- > vyhrazený prostor veřejně přístupné zeleně charakteristický převahou pravidelně komponované a geometrizované zeleně květinových záhonů, trávníků, keřů a solitérních stromů nebo skupin stromů
- > prostor určený převážně rekreaci, často v kombinaci s osvětovou, vzdělávací či kulturní funkcí
- > nejčastěji původní soukromé zahrady zpřístupněné veřejnosti: zámecká zahrada, palácová zahrada, klášterní zahrada, ale také novodobé zahrady jako např. botanické zahrady či arboreta

Obr. 66: Nové Město n. M. – zámecká zahrada. (VŠ 2005)

lesopark

- > rozsáhlý parkově upravený prostor s vegetací přírodního nebo přírodě blízkého charakteru
- > prostor zpravidla celoměstského významu na okraji zastavěného území, často na přechodu sídla do volné krajiny
- > prostor určený primárně pro aktivní rekreaci

Obr. 67: Milovice – lesopark. (VŠ 2012)

les

- > prostor souvislé přírodní vysoké zeleně, minimálně upravovaný nebo úplně neupravovaný
- > prostor zpravidla na přechodu zastavěného území a volné krajiny, nejčastěji však zcela ve volné krajině
- > prostor určený (kromě původní, například hospodářské nebo ochranné funkce) primárně rekreaci
- > zvláštní kategorií jsou rekreační lesy, často v lázeňských sídlech či rekreačních oblastech

Obr. 68: Stanovice - Nový Les u Kuksu. (VŠ 2012)

louka

- > volný, otevřený, prostor nejčastěji ve volné krajině, v případě větších sídel i v rámci zastavěného území, s převládajícím přirozeným travnatým povrchem, zpravidla pravidelně sečeným, koseným nebo spásaným
- > prostor určený primárně hospodářským účelům, ale s vysokým rekreačním potenciálem

Obr. 69: Pardubice – louka u Hostovic. (VŠ 2012)

přírodní park

- > volný, otevřený, přírodní prostor nejčastěji ve volné krajině (spíše výjimečně také uvnitř zástavby) s převahou původní přirozené vegetace a travnatých sečených nebo kosených ploch, nevyužívaný k intenzivní zemědělské činnosti, ale ponechaný ve své přírodní podobě
- > prostor, byť není komponovaný a tak intenzivně udržovaný, evokuje často park
- > velmi často v údolních nivách potoků a řek

Obr. 70: Pardubice – meandry Chrudimky. (VŠ 2012)

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

hřbitov

- > prostor charakteru parku s vysokým podílem vzrostlé vysoké zeleně, sloužící primárně pohřbívání
- > od okolních veřejných prostorů vždy prostorově vyhrazený obvodovou zdí s určenými vstupy
- > prostor často plní rekreační funkci

Obr. 71: Pardubice – hřbitov Pardubičky. (VŠ 2012)

ostatní prostory plošného charakteru

platforma (plató)

- > volný otevřený, stavebně upravený, prostor zpravidla na výrazné terénní hraně otevřený volně do krajiny
- > prostor charakterizovaný výhledem do krajiny, na město, na řeku, vodní plochu apod.
- > prostor určený výhradně pro pěší

Obr. 72: Granada – vyhlídková platforma. (VŠ 2006)

nádvoří

- > volný nezastavěný prostor ohraničený budovami, případně zdí zpravidla ze všech stran a na rozdíl od náměstí přístupný průchody / průjezdy v obvodových budovách
- > vnitřní dvůr zpravidla reprezentačních budov (paláce, hrady, zámky, univerzity, úřední budovy)
- > funkcí nádvoří je zpravidla vstup do budov po jeho obvodu

Obr. 73: Polná – hrad. (VŠ 2010)

vnitroblok

- > volný nezastavěný prostor ohraničený fyzicky po celém obvodu nebo jeho převážně částí budovami, přístupný nejčastěji průchody / průjezdy v obvodových budovách
- > vnitřní dvůr zpravidla obytných budov, sloužící převážně jeho obyvatelům pro rekreaci, hry dětí, parkování automobilů apod.

Obr. 74: Pardubice – vnitroblok Pernerova. (VŠ 2012)

předprostor významné budovy

- > volný nezastavěný prostor charakteru náměstí, ohraničený zpravidla z jedné strany, někdy i z více stran, vstupním průčelím významné budovy nebo areálu budov (škola, nemocnice, sportovní stavba, divadlo, kulturní dům, úřad, nemocnice, nádraží, letiště)
- > prostor sloužící primárně shromažďování osob před vstupem do budovy a rozptýlu osob při opuštění budovy

Obr. 75: Pardubice – ZŠ Benešovo nám. (VŠ 2012)

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

sídlíšní¹ prostor

- > volný nezastavěný prostor volně plynoucí mezi soliterními budovami v sídlíšní zástavbě
- > prostor nemá jednoznačnou formu ani jednoznačné prostorové ani funkční ohraničení
- > prostory zpravidla s vysokým podílem zeleně, ale také s vysokým podílem motorových komunikací, parkovišť, dětských a sportovních hřišť apod.

Obr. 76: Pardubice – sídlíště Závodu Míru. (VŠ 2012)

prostory areálů

- > volně nezastavěné veřejně přístupné prostory areálů volně plynoucí mezi zástavbou areálu
- > prostory sloužící primárně pohybu pěších, případně i automobilů, po areálu
- > prostory areálů nemocnic, administrativních komplexů, univerzitních kampusů, výrobních areálů, rekreačních areálů

Obr. 77: Pardubice – Krajská nemocnice. (VŠ 2012)

parkoviště

- > veřejně přístupný dopravní prostor plošného charakteru sloužící parkování a odstavení vozidel
- > pěší provoz v prostoru vyvolán takřka výhradně parkováním vozidel

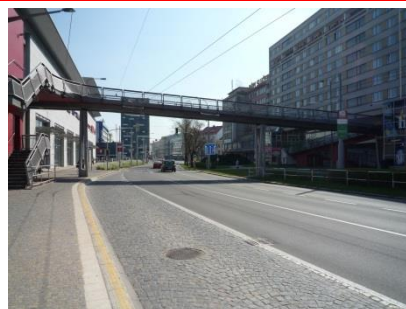

Obr. 78: Pardubice – parkoviště K Polabinám. (VŠ 2012)

ostatní prostory lineárního charakteru

nadchod / lávka

- > nadzemní otevřený prostor přístupný výhradně pro pěší, případně pro cyklisty, mimoúrovňově překonávající jiný veřejný prostor
- > prostor s výhradně komunikační funkcí

Obr. 79: Pardubice – lávka přes Palackého ul. (VŠ 2012)

¹ Sídlíšní zástavbou je v tomto kontextu míněn prostorově otevřený nebo převážně otevřený způsob zastavení charakteristický pro funkcionalistické plánování a stavbu měst, rozvinutý u nás ad absurdum v zastavovacích principech obytných souborů – sídlíšť – stavěných převážně v období 50. - 80. let minulého století. Charakteristické pro tento způsob zastavení je umístění zpravidla středně nebo vysokopodlažních obytných domů volně do veřejného prostoru. Sídlíšní zástavba zpravidla nedefinuje jednoznačně veřejné prostory, neutváří jednoznačně (až na výjimky) ulice ani náměstí, veřejné prostory zpravidla amorfních a nepravidelných tvarů volně plynoucí mezi zástavbou.

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

nadjezd (most)

- > nadzemní otevřený prostor mimoúrovňově překonávající buď jiný veřejný prostor nebo nějakou prostorovou či provozní bariéru (např. železniční trať, vodní tok)
- > zpravidla pokračování ulice nad zemí, nad dopravně frekventovanou silnicí, železniční tratí, vodním tokem apod.
- > prostor s výhradně komunikační funkcí

Obr. 80: Pardubice – nadjezd v Rosicích n. L. (VŠ 2012)

prostory uzavřené / zastřešené / vnitřní

prostory plošného typu

tržnice

- > uzavřený zastřešený, zpravidla halový, prostor, vyhrazený celoročně výhradně obchodování a konání trhů

Obr. 81: Stockholm – Ostermalm. (PMR 2007)

atrium

- > zastřešený dvůr budovy
- > prostor s horním osvětlením zaskleným nebo částečně zaskleným zastřešením
- > zpravidla ústřední vnitřní prostor budovy
- > prostor sloužící zpravidla jako vstupní, reprezentativní a shromažďovací prostor budovy, často charakteru zastřešeného náměstí, parku nebo zahrady
- > prostor zpravidla součástí hotelů, administrativních a úředních budov, obchodních zařízení

Obr. 82: Wien – Gasometer. (VŠ 2009)

dvorana

- > plošně rozlehlý, zpravidla halový, vnitřní prostor budovy
- > zpravidla ústřední vnitřní prostor úředních a administrativních budov (přepážkové haly, hromadné úřadovny), kulturních budov (dvorana divadla, muzea, galerie)
- > prostor sloužící nejčastěji reprezentativním účelům nebo jako shromaždiště

Obr. 83: Milovice – dvorana budovy MÚ. (VŠ 2012)

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

vestibul

- > uzavřený zastřešený, zpravidla halový, výhradně pěší prostor uvnitř budovy na povrchu nebo v podzemí, často pod jiným veřejným prostorem (pod ulicí, pod náměstím)
- > prostor sloužící téměř výhradně jako komunikační prostor pěších nebo jako čekací prostor, zpravidla vstupní prostor do nějaké budovy nebo soustavy jiných prostorů
- > vestibul stanice metra, nádraží, letiště, ale také vestibul nemocnice, školy, úřední budovy apod.

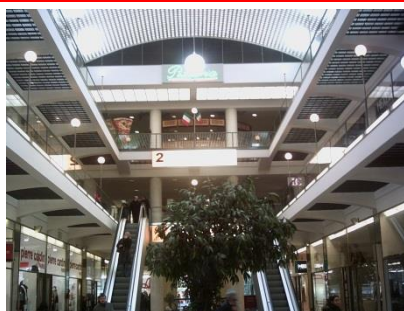

Obr. 84: Pardubice – vestibul hlavního nádraží. (VŠ 2012)

prostory liniového typu

pasáž

- > krytá pěší ulice napříč zástavbou
- > primárně veřejné propojení dvou ulic nebo jiných dvou otevřených veřejných prostorů napříč zástavbou / budovami
- > prostor s primárně komunikační funkcí, zpravidla však lemovaný obchody, kavárnami a dalšími komerčními i veřejnými aktivitami v parteru a doplněný např. vstupy do domů, do kina, divadla apod.
- > může být i vícepodlažní

Obr. 85: Praha – pasáž Černá růže. (VŠ 2006)

nákupní galerie

- > krytá pěší obchodní ulice uvnitř nákupního centra
- > ústřední veřejně přístupný prostor novodobých nákupních / obchodního center
- > prostor určen primárně pro přístupnost jednotlivých obchodů, restaurací a dalších komerčních zařízení uvnitř nákupního / obchodního centra

Obr. 86: Pardubice – nákupní galerie AFI palác. (VŠ 2012)

domovní průchod

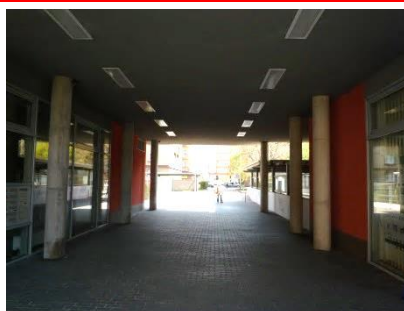
- > pěší propojení dvou otevřených veřejných prostorů napříč zástavbou / budovou

Obr. 87: Pardubice – průchod na n. Republiky. (VŠ 2012)

domovní průjezd

- > prostor v přízemí budovy určený k propojení dvou otevřených veřejných prostorů pro automobily, přístupný zpravidla i chodcům
- > prostor s primárně komunikační funkcí

Obr. 88: Pardubice – průjezd Pernerova ul. (VŠ 2012)

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

podchod

- > podzemní pěší prostor propojující mimoúrovňově dva jiné otevřené veřejné prostory
- > prostor s primárně komunikační funkcí, může být lemován obchody a dalšími komerčními aktivitami
- > zpravidla pod dopravně frekventovanou komunikací nebo železniční tratí

Obr. 89: Pardubice – podchod Studánka. (VŠ 2012)

podjezd

- > podzemní prostor propojující společně pro chodce, cyklisty i automobily mimoúrovňově dva jiné otevřené veřejné prostory, zpravidla dvě ulice
- > zpravidla pokračování ulice pod zemí, pod dopravně frekventovanou silnicí, železniční tratí apod.
- > prostor s výhradně komunikační funkcí

Obr. 90: Pardubice – podjezd ul. 17. listopadu. (VŠ 2012)

prostory kombinované (otevřené / venkovní / zastřešené)

podloubí

- > průchodná otevřená přízemní část budovy přiléhající jednou stranou k ulici nebo náměstí, sloužící jako pěší komunikace
- > krytý lineární prostor jako součást přízemí budov lemujičích náměstí nebo ulici, otevřený do volného prostoru a oddělený od něho sloupořadím nebo řadou pilířů
- > na vnitřní straně je podloubí zpravidla lemováno vstupy do objektů a komerčních zařízení v přízemí budov

Obr. 91: Nové Město nad Metují – náměstí. (VŠ 2005)

loubí

- > lineární prostor vymezený od okolního prostředí lehkou otevřenou konstrukcí, zpravidla porostlou popínavými rostlinami
- > zpravidla součástí parku nebo zahrady

Obr. 92: Žitěč – zámecký park. (VŠ 2012)

kolonáda

- > krytá chodba otevřená do volného prostoru, avšak zastřešená a od okolního prostoru vymezená sloupořadím
- > prostor chránící před nepřízní počasí, sloužící převážně rekreačnímu pohybu
- > zpravidla v lázeňských lokalitách

Obr. 93: Mariánské Lázně – kolonáda. (VŠ 2009)

Tab. 1: Základní / obecná typologie veřejných prostorů.

Typologie podle vzniku / původu

Jednotlivé veřejné prostory mají zpravidla značně rozdílný základ svého vzniku a utváření. Některé veřejné prostory jsou výsledkem, případně reliktem, velmi složité a dlouhé geneze, jsou doklady historie a rozvoje území v minulosti. Jiné prostory vznikly nedávno a jsou naopak dokladem dnešní doby.

Utváření veřejných prostorů v minulosti mělo zpočátku charakter přirozeného, postupného, aditivního rozvoje, determinovaného v podstatě archetypálními přístupy k využívání prostředí. Například trasování historických cest, které se později často stalo základem uličních sítí řady dnešních sídel, nebo které dodnes kopírují četné cesty v krajině, mnohdy i silnice, vznikalo zcela přirozeně, přizpůsobováním se především terénním podmínkám, charakteru terénu, prostupnosti vegetace či povrchu terénu, trasování vodních toků apod. Utváření takových veřejných prostorů nemělo plánovitý, předem určený, charakter, veřejné prostory rostly postupně, přizpůsobovaly se danostem prostředí a místním podmínkám. Naproti tomu cíleně zakládané veřejné prostory, předem plánované, naopak prostředí proměňují a přizpůsobují jej tak, aby výsledné uspořádání veřejných prostorů plnilo co nejlépe svou funkci, svou roli provozní a později například také kompoziční či estetickou.

Řada veřejných prostorů si i přes překotný rozvoj urbanizace a přeměny přirozeného prostředí v prostředí umělé zachovává více či méně svůj přírodní, přirozený, charakter. Jedná se především o veřejné prostory mimo zastavěná území, ve volné krajině.

Typologie podle procesu utváření

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
rostlý (aditivní)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor vznikl postupně, přirozeným přizpůsobováním se danostem prostředí a místním podmínkám, například konfiguraci terénu, prostupnosti původní vegetace, povrchu terénu, trasování vodních toků apod. > prostor má zpravidla nepravidelnou formu, postrádá zpravidla jakékoli kompoziční zákonitosti	 <p>Obr. 94: Cheb – uličky v historickém jádru. (VŠ 2012)</p>
založený (komponovaný)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor vznikl plánovitě, na základě předem daného a promyšleného plánu či projektu > prostor zpravidla pravidelný, geometrický, cíleně komponovaný > vznik prostoru je charakteristický vyšší mírou přeměny původního prostředí	 <p>Obr. 95: Josefov – založená uliční síť města. (VŠ 2012)</p>

Tab. 2: Typologie veřejných prostorů podle procesu utváření.

Typologie podle původu

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
přírodní	<ul style="list-style-type: none"> > prostor přírodní nebo přírodě blízký, nepozměněný nebo s velmi nízkou mírou pozměněnosti > zpravidla prostory ve volné krajině s vysokým podílem vegetace či vodních prvků	 <p>Obr. 96: Žďárské vrchy – skalní pěšina. (VŠ 2011)</p>
umělý / vystavěný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor uměle vystavěný, stavebně vytvořený, architektonizovaný > novotvar	 <p>Obr. 97: Most – 3. náměstí. (VŠ 2006)</p>

Tab. 3: Typologie veřejných prostorů podle původu.

Typologie podle doby vzniku

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
historický	<ul style="list-style-type: none"> > prostor vzniklý ve vzdálenější minulosti > prostor zpravidla nositelem historické hodnoty jako dokladu vývoje urbanismu	 <p>Obr. 98: Pardubice – Pernštýnské náměstí. (VŠ 2012)</p>
soudobý	<ul style="list-style-type: none"> > prostor vzniklý v současnosti, resp. v nedávné minulosti > prostor je dokladem soudobé stavby měst (jako soudobý chápeme zpravidla veřejný prostor vzniklý od poloviny minulého století)	 <p>Obr. 99: Pardubice – náměstí za AFI palácem. (VŠ 2012)</p>

Tab. 4: Typologie veřejných prostorů podle doby vzniku.

Typologie podle prostorových aspektů

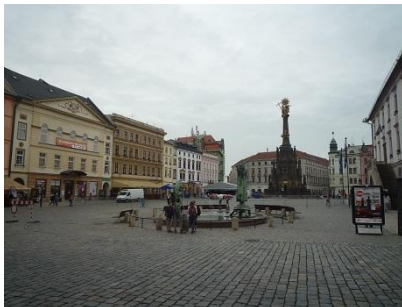
Prostorová forma, hmotové vymezení veřejného prostoru, je jedním ze základních aspektů vnímání veřejného prostoru. Identifikace formy prostoru nevyžaduje zpravidla složité zkoumání a pozorování, patří k základním atributům každého prostoru a k hlavním znakům odlišnosti jednotlivých prostorů mezi sebou navzájem. Prostorová forma, na rozdíl od jiných aspektů veřejných prostorů, je zpravidla trvalá a dlouhodobě neměnná v čase. Určuje základní rámeček prostoru, rámeček pro jeho využití respektive využitelnost, umístění konkrétních aktivit do prostoru, variabilitu využití, do značné míry může předurčovat atraktivitu prostoru.

Typologie podle vztahu k vnějšímu prostředí

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
vnitřní / interiérový (uzavřený)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor uzavřený ze všech stran, zcela oddělený od vnějšího prostředí > interiér budovy <p><i>např.: vestibul, dvorana, pasáž, nákupní galerie, atrium</i></p>	 <p>Obr. 100: Pardubice – vestibul hl. nádraží. (VŠ 2012)</p>
vnější / exteriérový (otevřený)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor jako součást vnějšího prostředí > exteriér, venkovní prostor <p><i>např.: ulice, náměstí, nábřeží, veřejný park, lesopark, les, louka, cesta v krajině</i></p>	 <p>Obr. 101: Pardubice – ulice na Krétě. (VŠ 2012)</p>

Tab. 5: Typologie veřejných prostorů podle vztahu k vnějšímu prostředí.

Typologie podle rozsahu vnímání okolí

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
uzavřený (ohraničený)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor uzavřený buď ze všech stran (interiérový, vnitřní prostor) nebo uzavřený zástavbou, vegetací či jinou fyzickou hranicí po celém obvodu > prostor buď vnější, nebo vnitřní	 <p>Obr. 102: Olomouc – Horní náměstí. (VŠ 2011)</p>

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
polouzavřený (částečně ohraničený)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor uzavřený po větší části obvodu, částečně ohraničený, například ze třech stran, zástavbou, vegetací nebo jinou fyzickou hranicí > prostor zpravidla vnější, nezastřešený 	 <p>Obr. 103: Pardubice – Polabiny I. (VŠ 2012)</p>
polootvřený (částečně ohraničený)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor uzavřený jen v části obvodu, částečně ohraničený zástavbou, vegetací nebo jinou fyzickou hranicí > prostor vždy vnější, nezastřešený 	 <p>Obr. 104: Pardubice – sídliště Dubina. (VŠ 2012)</p>
otevřený (neohraničený)	<ul style="list-style-type: none"> > volný prostor neohraničený, neoddělený od svého okolí žádnou fyzickou hranicí > prostor vždy vnější, nezastřešený 	 <p>Obr. 105: Pardubice – nábřeží Chrudimky. (VŠ 2012)</p>

Tab. 6: Typologie veřejných prostorů podle rozsahu vnímání okolí.

Typologie podle polohy vůči terénu

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
pozemní (na terénu)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor na rostlém terénu, na povrchu země 	 <p>Obr. 106: Pardubice – sídliště Karlovina. (VŠ 2012)</p>

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
podzemní (pod terénem)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor pod úrovní terénu, zahloubený pod terénem nebo vyhloubený pod zemí 	 <p>Obr. 107: Pardubice – podchod Dašická. (VŠ 2012)</p>
nadzemní (nad terénem)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor nad úrovní terénu > prostor zpravidla na umělé konstrukci 	 <p>Obr. 108: Pardubice – Lávka přes Chrudimku. (VŠ 2012)</p>

Tab. 7: Typologie veřejných prostorů podle polohy vůči terénu.

Typologie podle zastřešení

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
nezastřešený (otevřený)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor otevřený k nebi, bez zastřešení 	 <p>Obr. 109: Litomyšl - Smetanovo náměstí. (VŠ 2011)</p>
zastřešený (krytý)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor zastřešený 	 <p>Obr. 110: Karlovy Vary – kolonáda. (VŠ 2005)</p>

Tab. 8: Typologie veřejných prostorů podle zastřešení.

Typologie podle proporce půdorysu

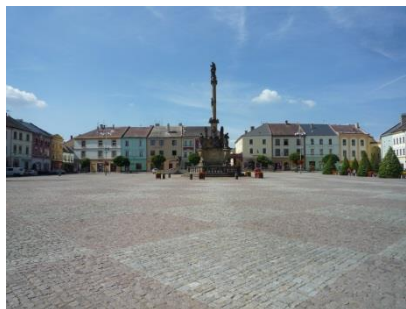
typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

centrální

> prostor koncentrický, s proporcemi stran blízcími se čtverci, případně prostor kulatý nebo jinak tvarovaný, ale bez převládající jedné směrové osy

Obr. 111: Moravská Třebová – náměstí T.G.M. (VŠ 2011)

**podélný
(longitudinální)**

> prostor výrazně podélný, protáhlý, s dominantní jednou směrovou osou
> prostor nejčastěji obdélný nebo oválný

Obr. 112: Litomyšl - Smetanovo náměstí. (VŠ 2011)

lineární / liniový

> prostor liniový o délce výrazně převažující nad šířkou

Obr. 113: Josefov. (VŠ 2012)

**nepravidelný
(amorfní)**

> prostor nepravidelného tvaru s žádnou převažující kompoziční charakteristikou

Obr. 114: Šternberk – Horní náměstí. (VŠ 2012)

Tab. 9: Typologie veřejných prostorů podle proporce půdorysu.

Typologie podle základní formy

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
pravidelný / geometrický	<ul style="list-style-type: none"> > prostor pravidelné, geometrické půdorysné formy > prostor půdorysu některého z geometrických tvarů	 <p>Obr. 115: Pardubice – Pernštýnské náměstí. (VŠ 2011)</p>
nepravidelný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor nepravidelné formy	 <p>Obr. 116: Hradec Králové – Velké náměstí. (VŠ 2005)</p>

Tab. 10: Typologie veřejných prostorů podle základní formy.

Typologie podle funkčních aspektů

Každý veřejný prostor, bez ohledu na jeho prostorovou formu, hmotové utváření, uspořádání, vymezení vůči okolnímu prostředí, původ či dobu vzniku, je charakterizován svým způsobem využití, funkční náplní. Teprve aktivity, které se ve veřejném prostoru odehrávají, mu dávají smysl a náplň.

Jen málokterý veřejný prostor je využíván pro jediný druh aktivity, zcela výjimečně je některý veřejný prostor takto úzce funkčně zaměřený, tedy monofunkční. Veřejné prostory většinou slouží paralelně více funkcím, vzájemně rovnocenně, nebo jedna či více funkcí nad ostatními v prostoru převládá. Většina veřejných prostorů je polyfunkčních.

Typologie podle převládajícího způsobu využití

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
společenský (slavnostní / reprezentační)	<ul style="list-style-type: none"> > reprezentativní prostor s výrazným společenským posláním > těžiště společenského života obce / města > prostor reprezentující identitu obce / města a jeho obyvatel > často dějiště kulturních a společenských událostí a akcí > prostor zpravidla charakterizovaný významnými veřejnými budovami (radnice, úřady, divadlo, škola apod.)	 <p>Obr. 117: Moravská Třebová – náměstí T.G.M. (VŠ 2011)</p>

- obchodní / komerční**
- > prostor s koncentrací komerčních aktivit s převahou obchodu a komerčních služeb
  - > objekty vymezující veřejný prostor zpravidla s „aktivním parterem“ (obchod, stravování, služby, komerční předzahrádky)
  - > zpravidla jedny z neaktivnějších prostorů a prostorů nejnintenzivněji využívaných chodci
  - > často zároveň nebo sekundárně nositelé společenského významu

Obr. 118: Pardubice – Jindřišská ulice. (VŠ 2012)

shromažďovací / rozptylový

- > prostor před vstupem do významné budovy nebo areálu, které generují jednorázově velký počet uživatelů
- > prostor určený primárně pro shromáždění uživatelů budovy nebo areálu před vstupem do něho resp. k rychlému rozptýlení po opuštění budovy / areálu
- > využití prostoru převážně determinováno využitím přilehlého významného objektu nebo areálu (např. školy, sportovního zařízení, kulturního zařízení, církevního zařízení apod.)

Obr. 119: Pardubice – Benešovo náměstí. (VŠ 2012)

rezidenční / obytný

- > prostor sloužící pro uspokojení každodenních potřeb místních obyvatel, především pro jejich každodenní rekreaci, cesty do zaměstnání nebo do školy, za nákupy, pro aktivity a hry dětí, posezení
- > prostor každodenní interakce, pohybu a pobytu obyvatel daného území
- > prostor zpravidla vymezený fasádami bytových domů nebo rodinných domů nebo oplocením / vymezením obytných zahrad

Obr. 120: Pardubice – vnitroblok Sladkovského. (VŠ 2012)

sportovní

- > prostor sloužící primárně pro sportovní aktivity (tréninkové i závodní)
- > prostor vybavený pro provozování konkrétních sportovních aktivit (sportoviště, sportovní zařízení, povrchy, mobiliář)
- > prostor zpravidla prostorově vyhrazený (oplocený, ohrazený) a často také omezeně veřejně přístupný (hlídaný, na noc uzavíraný)

Obr. 121: Lány na Důlku – víceúčelové hřiště. (VŠ 2012)

duchovní / pietní

- > prostor jako nositel duchovních hodnot a piety
- > prostor zpravidla celospolečenského významu

např.: hřbitov, pietní místo, prostor památníku, prostor kolem kostela, kaple, kláštera

Obr. 122: Lidice – památník. (VŠ 2012)

typ prostoru	specifikace typu prostoru	příklad
rekreační	<ul style="list-style-type: none"> > prostor využívaný primárně pro každodenní rekreační pohybové i pobytové aktivity a rekreační sport > prostor pobytu, odpočinku, setkávání, her v zeleni a ve volné krajině > prostor zpravidla s vysokým podílem vzrostlé zeleně <p><i>např.: park, lesopark, les, louka, cesta / stezka v krajině, nábřeží, sídlištní zeleň</i></p>	 <p>Obr. 123: Pardubice – nábřeží Závodu míru. (VŠ 2012)</p>
provozní	<ul style="list-style-type: none"> > utilitární prostor zajišťující přístup na vybrané pozemky nebo k vybraným objektům či areálům > prostor s velmi extenzivním využitím > prostor s minimem sociálních interakcí > prostor zpravidla vymezený „slepými“ fasádami objektů, ohradními zdmi nebo oplocením areálů > prostor zpravidla s vysokým dopravním významem (průjezd, parkování) <p><i>např.: obslužné a účelové komunikace v průmyslových obvodech, přístupové komunikace ke garážím, k zařízením technické infrastruktury, k zemědělským areálům, provozní a zásobovací prostory nákupních center, administrativních budov, úřadů</i></p>	 <p>Obr. 124: Pardubice – Trojice, řadové garáže. (VŠ 2012)</p>
dopravní	<ul style="list-style-type: none"> > prostor s dominantním podílem automobilové dopravy (v pohybu i v klidu) > prostor trvale okupovaný automobily > prostor s minimální nebo žádnou obytnou kvalitou > prostor zpravidla s vysokým dopravním významem (průjezd, parkování) <p><i>např.: silně dopravně zatížené ulice, parkovací a odstavné plochy, autobusová a vlaková nádraží, nástupiště</i></p>	 <p>Obr. 125: Pardubice – parkoviště u Globusu. (VŠ 2012)</p>

Tab. 11: Typologie veřejných prostorů podle převládajícího způsobu využití.

Typologie podle množství funkcí

typ prostoru	specifikace typu prostoru	příklad
monofunkční	<ul style="list-style-type: none"> > prostor s výrazně převažujícím / dominantním jedním způsobem využití > zpravidla prostory dopravní, provozní či rekreační, ale také například nákupní galerie v nových obchodních centrech 	 <p>Obr. 126: Pardubice – nákupní centrum Albert. (VŠ 2012)</p>

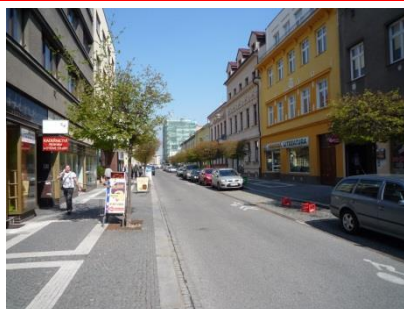
typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

polyfunkční

> prostor s podílem několika různých aktivit / funkcí v prostoru, bez výrazné dominance jedné z nich nad ostatními

Obr. 127: Pardubice – Smilova ulice. (VŠ 2012)

Tab. 12: Typologie veřejných prostorů podle množství funkcí.

Typologie podle provozních aspektů

Forma veřejných prostorů, jejich prostorové utváření, je kulisou dějů, které se ve veřejných prostorech odehrávají. Fyzická podstata veřejných prostorů je interiérem, lidé a aktivity naplňují tento interiéř životem. Veřejné prostory vytvářejí fyzický rámec pro proudy a toky lidí, zboží, automobilů, ale také informací či nejrůznějších médií. Veřejnými prostory proudí život stejně, jako voda proudí koryty řek, nebo krev cévami.

Provoz ve veřejných prostorech jim dává smysl, náplň. Vysoká intenzita provozu může být dokladem úspěšnosti prostoru, nebo také nezvládnuté dopravní situace a jeho nežádoucího přetížení. Prázdný prostor s nízkou intenzitou provozu, nevyužívaný, vykazuje jisté deficity, může být málo atraktivní, špatně dostupný, nebezpečný. Provoz ve veřejném prostoru může být zcela volný, neomezený, ale také regulovaný, kontrolovaný. Stejně tak jeho užívání.

Provozní aspekty veřejných prostorů jsou jedněmi z nejdůležitějších indikátorů kvality fungování veřejných prostorů i jejich celého systému.

Typologie podle intenzity využití

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

velmi intenzivně využíváný

> prostor s velmi vysokou intenzitou využití a provozu během většiny dne, zpravidla za každého počasí
> zpravidla nejvýznamnější prostory v centrální části obce / města určené nejčastěji pro obchodní a společenské funkce
> většina dopravních prostorů včetně vestibulů nádraží, letišť, nástupišť, parkovišť

Obr. 128: Karlovy Vary – ul. T.G.M. (VŠ 2005)

intenzivně využíváný

> prostor s vysokou intenzitou využití a provozu během většiny dne, zpravidla za každého počasí
> zpravidla většina prostorů v centrální části obce / města a hlavní ulice v obytných souborech, hlavní rekreační prostory

Obr. 129: Opava – Ostrožná ul. (VŠ 2011)

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

málo využívaný

- > prostor s malou intenzitou využití a provozu během většiny dne
- > zpravidla prostory v okrajových částech obce / města, většina rekreačních prostorů v krajině

Obr. 130: Šternberk – ul. Okrajová. (VŠ 2011)

využívaný nárazově / sporadicky / nevyužívaný

- > prostor s minimální až žádnou intenzitou využití a provozu během většiny dne
- > prostor využívaný spíše sporadicky, nárazově a zpravidla jen omezeným počtem osob
- > většina provozních prostorů

Obr. 131: Šternberk - Světlov. (VŠ 2011)

Tab. 13: Typologie veřejných prostorů podle intenzity využití.

Typologie podle míry zatížení

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

přetížený

- > prostor s neúměrně vysokou intenzitou provozu aktivit, k nimž je určen
- > prostor může být neúměrně zatížený například dopravou, která znemožňuje nebo znesnadňuje provozování dalších aktivit v prostoru
- > přetížení prostoru může být způsobeno také velkým množstvím lidí / chodců v prostoru, neúměrným prostorové dimenzi prostoru

Obr. 132: Hořice – nám. Jiřího z Poděbrad. (VŠ 2011)

optimálně zatížený

- > prostor s intenzitou provozu aktivit adekvátní jeho prostorové dimenzi a vybavení

Obr. 133: Pardubice – Polabiny II. (VŠ 2012)

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
nezatížený / nevytížený	<ul style="list-style-type: none"> > prostor zcela nevyužívaný, nebo využívaný nedostatečně svému prostorovému potenciálu nebo potenciálu jeho vybavení > důvodem nízkého zatížení prostoru může být jeho nevhodná poloha v rámci systému, obtížná dostupnost, absence vybavení, špatné prostorové utváření ad. 	

Obr. 134: Hořice – Janderova ulice. (VŠ 2011)

Tab. 14: Typologie veřejných prostorů podle míry zatížení.

Typologie podle aktivity

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
rušný (aktivní)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor určený k intenzivnímu využití a zpravidla k rozsáhlému spektru aktivit > prostor s přítomností vysokého počtu uživatelů převážně v pohybu > prostor často s vysokým podílem automobilové dopravy <p><i>např.: obchodní ulice / městská třída, hlavní náměstí, pasáž, nádražní hala, lávka, podchod</i></p>	
klidový (pasivní)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor určený ke spíše extenzivnímu využití s převahou pobytových aktivit, zaměřený převážně na jednu konkrétní aktivitu (např. rekreaci) > prostor s přítomností nižšího počtu uživatelů převážně v klidu (posezení, postávání, pomalá chůze) > prostor zpravidla s nízkým podílem automobilové dopravy nebo zcela bez ní <p><i>např.: park, lesopark, zahrada, sídlištní zeleň</i></p>	

Obr. 135: Olomouc – náměstí Republiky. (VŠ 2011)

Obr. 136: Opava – Sady Svobody. (VŠ 2010)

Tab. 15: Typologie veřejných prostorů podle aktivity.

Typologie podle podílu tranzitu

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
cílový	<ul style="list-style-type: none"> > prostor, do kterého uživatelé přicházejí nebo přijíždějí s cílem zde setrvat > prostor zpravidla s převládající pobytovou funkcí <p><i>např.: náměstí, náves, náměstíčko, atrium, vnitroblok, park, zahrada, les</i></p>	

Obr. 137: Ostrava – Masarykovo náměstí. (VŠ 2009)

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
průchozí / tranzitní	<ul style="list-style-type: none"> > prostor, kterým uživatelé primárně procházejí nebo pojíždějí > prostor, ve kterém uživatelé nesetrvávají delší čas, nepobývají > prostor zpravidla s významnou dopravní funkcí <p><i>např.: ulice, cesta, silnice</i></p>	

Obr. 138: Rakovník – Nádražní ulice. (VŠ 2013)

Tab. 16: Typologie veřejných prostorů podle podílu tranzitu.

Typologie podle přístupnosti veřejnosti

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
neomezeně přístupný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor volně přístupný bez jakéhokoli omezení, pro všechny bez rozdílu <p><i>např.: ulice, náměstí, nábřeží, veřejný park, lesopark, les, louka, cesta v krajině</i></p>	
nepřetržitě přístupný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor volně přístupný non-stop / 24 hodin denně <p><i>např.: ulice, náměstí, nábřeží, veřejný park, lesopark, les, louka, cesta v krajině</i></p>	
časově omezeně přístupný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor volně přístupný pouze v určenou otevírací / provozní dobu > časové omezení přístupnosti nejčastěji v noci (uzavírání prostorů na noc) <p><i>např.: hřbitov, park nebo dětské hřiště uzavírané na noc, pasáž uzavíraná na noc, obchodní / nákupní galerie, obchod, stravovací zařízení, interiér veřejné budovy (úřadu, divadla, muzea, galerie, školy, nemocnice apod.), interiér kostela, nádvoří hradů a zámků, některé vnitrobloky</i></p>	

Obr. 139: Opava – Hrnčířská ulice. (VŠ 2010)

Obr. 140: Opava – Dolní náměstí. (VŠ 2010)

Obr. 141: Pardubice – městský hřbitov. (VŠ 2012)

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
prostorově omezeně přístupný (vyhrazený)	<ul style="list-style-type: none"> > prostor prostorově vymezený / vyhrazený vůči svému okolí > veřejně přístupný výhradně k tomu předem určenými vstupy, které mohou (ale nemusí) být hlídané / střežené <p><i>např.: hřbitov, vnitroblok, dvůr, atrium, dvorana, nádvoří, oplocené dětské hřiště, oplocený park, obora, zahrada, interiéry budov</i></p>	 <p>Obr. 142: Pardubice – Park Ohrádka. (VŠ 2012)</p>

Tab. 17: Typologie veřejných prostorů podle přístupnosti veřejnosti.

Typologie podle kontroly vstupu a užívání prostoru

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
bez kontroly vstupu a užívání	<ul style="list-style-type: none"> > vstup do prostoru volný pro kohokoli, bez nutnosti jakékoli „vstupní“ kontroly > užívání prostoru bez jakékoli kontroly > výjimečně může být užívání prostoru z čistě preventivních důvodů kontrolováno kamerovým systémem policie nebo preventivními hlídkami policie (např. v případě ulic a náměstí centrálních částí měst) <p><i>např.: ulice, náměstí, nábřeží, park, les, lesopark, polní a lesní cesta</i></p>	 <p>Obr. 143: Pardubice – centrum Polabiny III. (VŠ 2012)</p>
s částečnou kontrolou vstupu a užívání	<ul style="list-style-type: none"> > vstup do prostoru obvykle preventivně střežen hlídací službou (ochrankou) s cílem vyloučit ihned při vstupu z užívání prostoru nežádoucí osoby (bezdomovci, osoby pod vlivem alkoholu či drog apod.) > vstup do prostoru není podmíněn žádnou registrací, ohlášením vstupu apod. > užívání prostoru obvykle cíleně monitorováno hlídací službou (ochrankou) nebo průmyslovými kamerami / kamerovým bezpečnostním systémem za účelem vyhledání a eliminace rizikového chování v prostoru (konzumace alkoholu, drog, kapsářství, srocování podezřelých skupin veřejnosti, dlouhodobý pobyt bezdomovců apod.) <p><i>např.: vestibul nádraží, odletová a příletová hala letiště, vestibul metra, nákupní galerie</i></p>	 <p>Obr. 144: Pardubice – hypermarket Albert. (VŠ 2012)</p>

Tab. 18: Typologie veřejných prostorů podle kontroly vstupu a užívání prostoru.

Typologie podle režimu užívání veřejnosti

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

prostor s volným režimem užívání

- > neomezený režim užívání prostoru veřejnosti
- > chování a jednání v prostoru je zcela svobodné
- > v prostoru může kdokoli vykonávat široké spektrum aktivit, chodit, stát, sedět, pobývat, bavit se, rekreovat se, hrát si, číst si, apod. aniž by byl svým chováním v prostoru jakkoli podezřelý a někdo jej v jeho užívání prostoru omezoval

Obr. 145: Olomouc – Křížkovského ulice. (VŠ 2011)

prostor se zvláštním režimem užívání

- > pro užívání prostoru jsou předem určena konkrétní „pravidla hry“ daná buď automaticky charakterem a uspořádáním prostoru, často ale konkrétním provozním řádem, návštěvnickým řádem, domovním řádem, pravidly chování, podmínkami užívání prostoru a jinými kodexy a pravidly, které předurčují užívání prostoru ke konkrétním, předem vymezeným činnostem aktivitám, resp. určité aktivity v prostoru regulují / omezují nebo je z prostoru explicitně vylučují
- > chování a jednání v prostoru není zcela svobodné, je naopak omezené soborem konkrétních očekávání
- > prostor zpravidla předurčen určité konkrétní aktivitě nebo souboru aktivit, například nakupování v obchodě, modlení a rozjímání v kostele, vyřizování úřední agendy na úřadě, čekání po nezbytně nutnou dobu v čekárně na nádraží, na letišti
- > v prostoru je zpravidla očekáván určitý způsob chování / dodržování pravidel chování, například klid a ticho v kostele, na úřadě, v muzeu, v divadle, co nejkratší možné zdržování se v prostoru nádraží či letišti apod.

Obr. 146: Olomouc – kostel Sv. Mořice. (VŠ 2011)

Tab. 19: Typologie veřejných prostorů podle režimu užívání veřejností.

Typologie podle atraktivity pro užívání veřejností

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

velmi vysoce atraktivní

- > prostor cíleně vyhledávaný uživateli, kteří si přejí v daném prostoru pobývat
- > prostor vyhledávaný k užívání nejen místními obyvateli, ale také cizími návštěvníky
- > prostor zpravidla esteticky vysoce atraktivní, přitažlivý
- > prostor adekvátně uzpůsobený a vybavený pro pohodlné a bezpečné užívání veřejností

Obr. 147: Litomyšl – klášterní zahrady. (VŠ 2011)

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

vysoce atraktivní

- > prostor cíleně vyhledávaný uživateli, kteří mají důvod v něm setrvávat
- > prostor vyhledávaný k užívání převážně místními obyvateli
- > prostor adekvátně uzpůsobený a vybavený pro pohodlné a bezpečné užívání veřejností

Obr. 148: Pardubice – nábřeží Polabiny. (VŠ 2012)

atraktivní

- > prostor, do kterého má uživatel důvod jít, ale jen málo důvodů v něm setrvávat
- > prostor určený primárně k pohybu, k pobytu určený jen sekundárně
- > prostor vyhledávaný k užívání téměř výhradně místními obyvateli
- > prostor často zatížený individuální automobilovou dopravou
- > prostor často bez zvláštního vybavení k užívání veřejností a bez atraktivit v prostoru

Obr. 149: Pardubice – ulice Jiřího Tomana. (VŠ 2012)

málo atraktivní

- > prostor, do kterého má uživatel jen málo důvodů jít a setrvávat v něm
- > prostor extenzivně využívaný
- > prostor zpravidla špatně dostupný a špatně přístupný
- > prostor zpravidla neuzpůsobený a nevybavený pro užívání veřejností

Obr. 150: Pardubice – ulice Dělnická. (VŠ 2012)

neatraktivní

- > prostor, do kterého nemá uživatel žádný důvod jít a setrvávat tam
- > prostor využívaný jen nárazově
- > prostor špatně dostupný a špatně přístupný
- > prostor zcela bez vybavení a uzpůsobení užívání veřejností
- > prostor často odpudivý a potenciálně nebezpečný
- > převážně provozní a jiné utilitární prostory

Obr. 151: Pardubice – Semtín. (VŠ 2012)

Tab. 20: Typologie veřejných prostorů podle atraktivity pro užívání veřejností.

Typologie podle údržby

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
udržovaný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor pravidelně udržovaný pro pohodlné a bezpečné užívání veřejností > prostor s pravidelně udržovanou / pěstěnou zelení > prostor udržovaný v čistotě a uklízený od odpadků 	 <p>Obr. 152: Pardubice – ulice Na Klínku. (VŠ 2012)</p>
neudržovaný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor dlouhodobě nebo trvale neudržovaný > prostor s neudržovanou zelení > prostor často znečištěný, s množstvím odpadků 	 <p>Obr. 153: Pardubice – Hostovice. (VŠ 2012)</p>

Tab. 21: Typologie veřejných prostorů podle údržby.

Typologie podle bezpečnosti

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
bezpečný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor vyvolávající v uživatelích pocit bezpečí > prostor pod permanentní přirozenou sociální kontrolou nebo prostor trvale kontrolovaný (například bezpečnostní službou, správcem, apod.) > prostor s převládající permanentní přítomností uživatelů > prostor přehledný > prostor v noci dobře osvětlený 	 <p>Obr. 154: Pardubice – Tolarova ulice. (VŠ 2012)</p>
nebezpečný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor vyvolávající v uživatelích pocit ohrožení / nebezpečí (příčinou může být stejně tak nepřítomnost lidí v prostoru nebo absence užívaných staveb v okolí veřejného prostoru, jako naopak přetížení prostoru množstvím lidí nebo třeba projíždějícími automobily) > prostor s absencí permanentní přirozené sociální i jakékoli další kontroly > prostor nepřehledný > prostor v noci špatně osvětlený 	 <p>Obr. 155: Pardubice – Semtín. (VŠ 2012)</p>

Tab. 22: Typologie veřejných prostorů podle bezpečnosti.

Typologie podle významu v rámci systému

Význam veřejného prostoru v rámci systému veřejných prostorů je určován podílem uživatelů z různých spádových okruhů na celkovém počtu uživatelů v příslušném prostoru. Uživatelé veřejného prostoru se nejčastěji rekrutují z místních obyvatel daného území, obyvatel dané čtvrti nebo části obce / města, v centrální části nebo některých vybraných územích se pak rekrutují z celého města nebo obce i širšího okolí, regionu. Ve zcela výjimečných případech, jakými jsou u nás například některé veřejné prostory v hlavním městě (Václavské náměstí, Staroměstské náměstí, Příkopy, Karlův most, nádvoří Pražského hradu, apod.) nebo některé veřejné prostory v turisticky intenzivně navštěvovaných oblastech, se uživatelé veřejných prostorů rekrutují dokonce z celé republiky a dokonce i ze zahraničí a význam takových veřejných prostorů nabývá celonárodních až mezinárodních rozměrů.

typ prostoru	specifikace typu prostoru	příklad
mezinárodně významný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor, jehož uživatelé se ve velké míře rekrutují z řad zahraničních návštěvníků / turistů > prostor, jehož význam přesahuje hranice dané země > prostor reprezentující danou zemi v zahraničí > prostor využívaný převážně turisticky a společensky > prostor charakterizovaný významnými historickými budovami, kulturními památkami a veřejnými budovami celonárodního významu <p><i>např.: prostory v historickém jádru hlavního města nebo turisticky nejvíce navštěvovaných měst (Český Krumlov, lázeňská města), vestibuly mezinárodních letišť a některých nádraží</i></p>	 <p>Obr. 156: Praha – Zlatá ulička na Pražském hr. (VŠ 2005)</p>
nadregionálně / národně významný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor, který je nositelem identity celého národa, prostor symbolizující a reprezentující danou zemi > prostor často zároveň mezinárodně významný > prostor často s vysokým podílem zahraničních návštěvníků / turistů > prostor využívaný převážně společensky > prostor jako dějiště národních kulturních a společenských akcí > prostor charakterizovaný významnými veřejnými budovami celonárodního významu <p><i>např.: prostory v historickém jádru hlavního města, prostory národních památníků, prostory nejvýznamnějších národních kulturních památek, univerzitní kampusy nejvýznamnějších vysokých škol v zemi</i></p>	 <p>Obr. 157: Praha – národní památník na Vítkově. (VŠ 2009)</p>

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

regionálně významný

- > prostor, který je nositelem identity daného města / dané obce jako centra širšího regionu
- > prostor, jehož význam přesahuje hranice jedné obce / jednoho města
- > prostor využívaný nejen obyvateli dané obce / města, ale širšího spádového regionu
- > prostor často společensky významný
- > prostor zpravidla charakterizovaný významnými veřejnými budovami regionálního významu

např.: hlavní náměstí, náves, hlavní obchodní třída, významné obchodní centrum, hlavní nádraží, univerzitní kampus regionálně významné vysoké školy

Obr. 158: Pardubice – Pernerovo náměstí. (VŠ 2012)

celoměstsky významný

- > prostor, který je těžištěm života dané obce / daného města a jeho obyvatel
- > centrum dění a aktivit celé obce / celého města
- > prostor vyhledávaný všemi obyvateli dané obce / daného města
- > prostor často společensky významný

např.: prostory centrální části obce / města, významné městské / obecní plochy zeleně, městský park, lesopark

Obr. 159: Pardubice – nábřeží Labe. (VŠ 2012)

okreskově významný

- > prostor, který je těžištěm života dané části obce / města, daného obytného souboru nebo venkovského sídla
- > jedná se zpravidla o lokální centrum / subcentrum dané obce
- > prostor vyhledávaný převážně obyvateli dané čtvrti
- > prostor využívaný převážně společensky nebo obchodně

např.: obchodní a společenské centrum dané čtvrti, náves odděleného sídla ve městě, plochy zeleně dané čtvrti

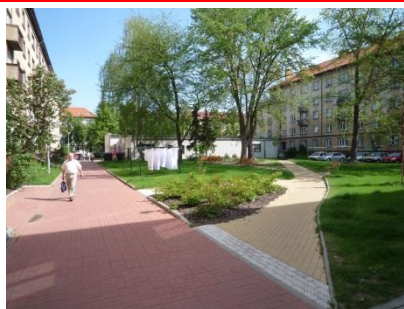

Obr. 160: Pardubice – centrum sídliště Dubina. (VŠ 2012)

lokálně významný

- > prostor využívaný převážně jen užší skupinou obyvatel daného území / místními obyvateli z nejbližšího okolí
- > prostor vytvářející zázemí obyvatel / uživatelů nejbližšího okolí
- > prostor každodenních aktivit obyvatel daného území (setkávání, hry dětí)
- > „komunitní prostor“

např.: obytná ulice v obytné čtvrti

Obr. 161: Pardubice – vnitroblok na Dukle. (VŠ 2012)

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
zanedbatelně významný / bezvýznamný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor se zcela marginálním významem v rámci systému > jeho případné vyloučení ze systému nenaruší jeho celistvost, kontinuitu ani stabilitu > prostor využívaný velmi extenzivně, nárazově > prostor využívaný zpravidla úzce vymezenou skupinou veřejnosti > primární účel prostoru je čistě provozní (nejčastěji doprava a přístupnost vybraných pozemků) <p><i>např.: provozní prostory areálů, čistě dopravní prostory, prostory zeleně v odlehlých polohách</i></p>	 <p>Obr. 162: Pardubice – slepé rameno U Trojice. (VŠ 2012)</p>

Tab. 23: Typologie veřejných prostorů podle významu v rámci systému.

Typologie podle vlastnictví

Veřejný prostor nemusí být automaticky veřejným vlastnictvím. I když právě veřejně vlastněný veřejný prostor je zpravidla ten „nejvíce veřejný“... Řada veřejných prostorů, tedy prostorů volně a nepřetržitě veřejně přístupných a užívaných veřejností, je ve vlastnictví soukromého subjektu, soukromé osoby. Podíl takových „soukromých veřejných prostorů“, v našich obcích, zvláště pak velikosti měst, stále přibývá.

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
ve veřejném vlastnictví	<ul style="list-style-type: none"> > veřejný prostor ve veřejném vlastnictví a zpravidla také ve veřejné správě > správa prostoru může být výjimečně svěřena do rukou soukromého subjektu 	 <p>Obr. 163: Pardubice – nám. Dukelských hrdinů. (VŠ 2012)</p>
v soukromém vlastnictví	<ul style="list-style-type: none"> > veřejný prostor v soukromém vlastnictví a zpravidla také v soukromé správě 	 <p>Obr. 164: Jemniště – zámecká zahrada.¹ (VŠ 2011)</p>

Tab. 24: Typologie veřejných prostorů podle vlastnictví.

¹ Zámek Jemniště je majetkem rodiny Sternbergů, nádvoří zámku, zahrada i zámecký park jsou přesto volně a zdarma přístupné veřejnosti.

Typologie podle fyzikálních aspektů

Fyzikální aspekty veřejných prostorů, především množství slunečních paprsků, denního světla, klimatické charakteristiky jako teplota, vlhkost či proudění vzduchu, ale také zvukové / hlukové pozadí předurčují zcela zásadně pohodu prostředí každého veřejného prostorů. Kombinace fyzikálních vlastností prostředí veřejného prostoru rozhoduje často o jeho způsobu využití, o intenzitě jeho využití a jeho atraktivitě pro užívání veřejností.

Typologie podle oslunění

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

osluněný

- > prostor po převážnou část dne osluněný přímo dopadajícími slunečními paprsky ve většině své plochy
- > prostor s minimálním podílem zastíněných ploch v rámci prostoru

Obr. 165: Pardubice – centrum Polabiny III. (VŠ 2012)

neosluněný / zastíněný

- > prostor po převážnou část dne neosluněný, s absencí přímo dopadajících slunečních paprsků, ve většině své plochy
- > prostor s převažujícím podílem zastíněných ploch v rámci prostoru

Obr. 166: Pardubice – ul. Bartolomějská. (VŠ 2012)

Tab. 25: Typologie veřejných prostorů podle oslunění.

Typologie podle denního osvětlení

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

osvětlený

- > prostor po převážnou část dne přirozeně osvětlený ve většině prostoru dostatečně pro běžné využití prostoru
- > zpravidla vnější prostor (exteriér), nebo vnitřní prostor (interiér) s dostatečným množstvím otvorů v obvodových konstrukcích

Obr. 167: Litomyšl – Smetanovo nám. (VŠ 2011)

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

neosvětlený / uměle osvětlený

- > prostor s absencí přirozeného denního osvětlení dostatečného pro běžné využití prostoru
- > prostor buď zcela neosvětlený, nebo osvětlený výhradně uměle
- > vždy vnitřní prostor (interiér)

Obr. 168: Pardubice – pasáž Globus. (VŠ 2012)

Tab. 26: Typologie veřejných prostorů podle denního osvětlení.

Typologie podle přirozeného provětrání

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

dobře provětráný

- > prostor dobře a dostatečně přirozeně provětráný
- > zpravidla otevřené venkovní prostory

Obr. 169: Ledec n. S. – nábřeží Sázavy. (VŠ 2010)

špatně provětráný

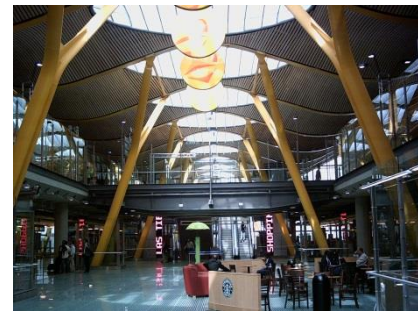
- > prostor špatně a nedostatečně přirozeně provětráný
- > zpravidla uzavřené a stísněné venkovní prostory nebo vnitřní prostory s dostatečným množstvím otvorů do vnějšího prostředí

Obr. 170: Cheb – ul. Cechovní. (VŠ 2012)

neprovětráný

- > prostor větráný výhradně nebo převážně uměle (vzduchotechnikou), zcela nebo téměř bez přirozeného provětrání
- > zpravidla vnitřní prostory (interiéry)

Obr. 171: Madrid – letiště Barajas. (VŠ 2006)

Tab. 27: Typologie veřejných prostorů podle přirozeného provětrání.

Typologie podle kvality ovzduší

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
znečištěný / exhalovaný / prašný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor značně znečištěný plynnými škodlivými látkami nebo prachovými a jinými tuhými látkami a částicemi > prostor zpravidla silně zatížený automobilovou dopravou, případně průmyslovou výrobou, těžbou nerostných surovin apod. > prostor často také špatně provětrávaný 	 <p>Obr. 172: Plzeň – ul. Rokycanská. (VŠ 2010)</p>
neznečištěný / čistý	<ul style="list-style-type: none"> > prostor jen zanedbatelně znečištěný plynnými škodlivými látkami nebo prachovými a jinými tuhými látkami a částicemi nebo prostor zcela bez znečištění > prostor zpravidla s vysokým podílem zeleně > prostor zpravidla dobře provětrávaný > nejčastěji prostory mimo zastavěné území sídel, prostory v krajině 	 <p>Obr. 173: Les ve Žďárských vrších. (VŠ 2011)</p>

Tab. 28: Typologie veřejných prostorů podle kvality ovzduší.

Typologie podle hlukové zátěže

<i>typ prostoru</i>	<i>specifikace typu prostoru</i>	<i>příklad</i>
hlučný / zatížený hlukem	<ul style="list-style-type: none"> > prostor značně zatížený hlukem > prostor zpravidla silně zatížený automobilovou dopravou, případně průmyslovou výrobou, těžbou nerostných surovin apod. 	 <p>Obr. 174: Plzeň – podjezd u hl. nádraží. (VŠ 2010)</p>
tichý / klidný	<ul style="list-style-type: none"> > prostor nezatížený hlukem > prostor zpravidla s malou intenzitou provozu > prostor zpravidla klidový, rekreační 	 <p>Obr. 175: Těně – náves. (VŠ 2013)</p>

Tab. 29: Typologie veřejných prostorů podle hlukové zátěže.

Typologie podle vytápění

typ prostoru

specifikace typu prostoru

příklad

**nevyhříváný /
s venkovní teplotou**

> vnější prostor nebo prostor trvale propojený s vnějším prostředím bez jakéhokoli umělého zdroje vytápění

Obr. 176: Berlín – Sony Center. (VŠ 2010)

**vyhříváný /
temperovaný**

> prostor uměle vyhříváný
> zpravidla vnitřní prostor (interiér) prostorově oddělený od vnějšího prostředí
> výjimečně také venkovní prostor s lokálními topidly (např. na předzahrádkách restaurace v zimě)

Obr. 177: Berlín – Chrysler Center. (VŠ 2010)

Tab. 30: Typologie veřejných prostorů podle vytápění.

veřejné prostory: kvalita / úspěšnost

Kvalita či úspěch se nedají přesně měřit. Příliš rozdílná jsou kritéria kvality a očekávání zúčastněných aktérů, úhel pohledu každého na shodnou věc se liší. Kvalita každého veřejného prostoru úzce souvisí se zvyklostmi a pocity uživatelů prostoru, zpravidla jen obtížně je možné nalézt opravdu přesvědčivé objektivní a paušální atributy kvality.

Kvalita či úspěch nelze nahlížet jednotně, je třeba je vždy vnímat a hodnotit v určitém kontextu, prostorově-funkčním, sociálním, estetickém. Měřítkem kvality a úspěchu musí být vždy celý soubor ukazatelů (indikátorů) a kritérií zahrnující nejrůznější parametry veřejného prostoru. Jen jedno hledisko hodnocení nestačí. Stejně tak nestačí názor jednoho uživatele.

I přes všechna výše uvedená úskalí je v architektuře, urbanismu i plánování měst legitimní a nezbytné o kvalitě hovořit. Kritéria a normy kvality a úspěšnosti se nedají kvantifikovat, názor na ně se utváří a precizuje postupně, formou odborných i laických diskusí, komunikací a také polemikami a spory o kvalitu.

Veřejné prostory nepředstavují jen volné plochy vymezená budovami, ale jsou „interiérem“ našich obcí, měst i krajiny, obývacím pokojem obyvatel, „výkladní skříní“ společnosti a komunity, která je obývá. Tady se lidé pohybují, střetávají, rozmlouvají a naslouchají, odpočívají. I přesto, že jednotlivé veřejné prostory v rámci jejich celého systému i v jeho jednotlivých částech se od sebe navzájem odlišují a jsou každý vlastně unikátem, jejich uživatelé, lidé, jsou všem prostorům společní. Lidé rozhodují o kvalitě a úspěšnosti.

Vnímání veřejných prostorů v jednotlivých epochách, kulturách či náboženských oblastech se liší, stejně, jako se liší a vyvíjejí nároky v dané době a danou společností na veřejné prostory kladené. Především proto je nezbytné neustále se zabírat otázkou, jaké ukazatele a vlastnosti veřejných prostorů jsou dokladem jejich kvality, správné funkčnosti, jejich úspěšnosti?

Ukazatele úspěšnosti veřejného prostoru

Co vlastně vypovídá nejlépe o tom, že nějaký veřejný prostor je úspěšný, dobrý, kvalitní? Jak již bylo řečeno v úvodu této kapitoly, měřítka kvality a úspěchu veřejných prostorů jsou značně rozdílná, přesto však je možné identifikovat některé ukazatele, které objektivně vypovídají o tom, že některý veřejný prostor je úspěšnější než jiný.

Vycházíme ze základního předpokladu, že veřejný prostor má sloužit všem lidem bez rozdílu a omezení. Úspěšnost každého veřejného prostoru je tak nutné vždy posuzovat prostřednictvím jeho uživatelů a prostřednictvím aktivit, které uživatelé ve veřejném prostoru provozují a vykonávají.

O úspěšnosti veřejného prostoru nic nevypovídají udělená architektonická ocenění za jeho design, výtvarné a materiálové ztvárnění, pokud se v takovém veřejném prostoru nezdržují lidé, nepobývají zde a neužívají jej k účelu, pro který byl navržen a realizován.

Před čtyřiceti lety identifikoval William H. Whyte v rámci svého výzkumu městských náměstí a náměstíček¹ následující soubor ukazatelů, které charakterizují úspěšnost a kvalitu veřejného prostoru z hlediska pobytu lidí v něm²:

➤ **Převaha skupin nad jednotlivci**

Podle Whytea, pokud se na jednom místě schází naráz víc lidí, tedy skupina lidí, znamená to, že na takovém setkání byli předem domluveni a daný prostor cíleně pro své setkání vybrali a preferovali jej před prostory jinými. Pro preferenci prostoru konkrétní skupinou uživatelů lze takový prostor považovat za úspěšnější, než ostatní prostory (nejedná se přirozeně o preferenci prostoru skupinami jakkoli sociálně vyloučených osob, bezdomovců, narkomanů apod.)

➤ **Vyšší počet žen než mužů**

Podle Whytea jsou ženy vybíravější, vybírají místa pohodlnější a bezpečnější. Volba prostoru k pobytu ženami svědčí o jeho vysoké kvalitě.

➤ **Rozdílné věkové kategorie**

Podle Whytea je přítomnost různých věkových skupin v prostoru dokladem jeho atraktivity pro širokou klientelu, jedná se tak o prostor vysoce flexibilní s širokou nabídkou aktivit uspokojující různé preference uživatelů prostoru.

➤ **Různost aktivit**

Podobně, jako v případě rozdílných věkových skupin, je i různost aktivit odehrávajících se naráz v jednom veřejném prostoru dokladem jeho vysoké flexibility a atraktivity pro široký okruh jeho uživatelů.

➤ **Citové projevy**

Podle Whytea kvalitní veřejný prostor vybízí mnohem častěji k projevům pozitivních emocí, vzájemné náklonosti a projevům lásky a štěstí či jiných citů.

Whyteovy závěry představují jen jeden z mnoha souborů ukazatelů úspěšnosti a kvality veřejných prostorů, a s ohledem na zaměření výzkumu výhradně na malé prostory amerických měst jej rovněž nelze zcela zobecňovat. I přesto však výzkum jasně dokládá, že na úspěšnost každého veřejného prostoru je nezbytné hledět vždy prostřednictvím jeho uživatelů, lidí, kteří se ve veřejném prostoru shromažďují, přičemž měřítkem úspěšnosti je nejen jejich množství, ale také jejich složení a spektrum aktivit, které ve veřejném prostoru vykonávají.

¹ Výsledky svého zkoumání zveřejnil William H. Whyte v knize *The Social Life of Small Urban Spaces* (Sociální život malých městských prostorů).

² Volně dle publikace *Utváření místa – příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství* (Kolektiv 2003).

Kritéria úspěšnosti veřejného prostoru

Kritéria úspěšnosti veřejného prostoru lze zobecnit takto:

➤ Přítomnost lidí

Každý veřejný prostor je užíván lidmi, veřejností – obyvateli, návštěvníky. Úspěšný veřejný prostor lidi přitahuje, protože pro ně představuje prostředí s nabídkou aktivit, které vyhledávají, nebo naopak místo klidné, vhodné pro jejich odpočinek, relaxaci, rozjímání.

O tom, že je konkrétní veřejný prostor úspěšný, vypovídá zpravidla skutečnost, že je využíván adekvátně svému zamýšlenému účelu a že jej lidé pro tento účel mezi ostatními veřejnými prostory cíleně vyhledávají a preferují. Veřejné prostory mají v první řadě umožňovat vykonávání nejrůznějších aktivit a činností jejich uživateli, tedy veřejností, a proto je tedy také přítomnost lidí v daném prostoru a způsob a intenzita, jakým jej využívají, jedním z nejzákladnějších ukazatelů jejich úspěšnosti a tedy také kvality.

Z uvedeného vyplývá, že ne každý veřejný prostor, který vykazuje vysokou kvalitu například architektonického řešení, designu nebo třeba použitých materiálů, musí být nutně úspěšný. Naopak, nalezneme v našich městech a obcích velkou spoustu veřejných prostorů, jejichž estetická kvalita není nikterak výjimečná (často se dokonce jedná o prostory do jisté míry zanedbané) a přesto jsou veřejností oblíbené, vyhledávané a tedy vlastně úspěšné.

Obr. 178, 179: Wien – Museumsquartier (Rakousko). Úspěšný veřejný prostor. (Foto: Veronika Šindlerová, 2009)

➤ Široké spektrum aktivit

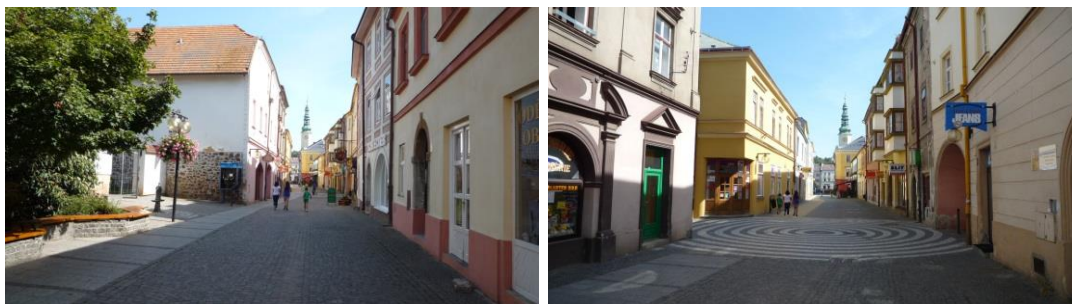
V úspěšném veřejném prostoru zpravidla probíhá celé spektrum různých aktivit v jeden okamžik, na jednom místě. Úspěšný veřejný prostor není okupován výhradně jednou aktivitou, například jen parkováním či průjezdem automobilů, ale naopak nabízí prostor pro vykonávání rozličných činností. Široké spektrum aktivit ve veřejném prostoru, proměnlivost aktivit a užití je zárukou atraktivity pro širší spektrum jeho uživatelů, a je tedy také předpokladem vyššího množství lidí přítomných v takovém prostoru.

Obr. 180, 181: Rakovník – Náměstí T. G. Masaryka. Nákupy, korzo, atrakce pro děti, trhy, parkování. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

➤ Preference pěšího pohybu veřejným prostorem

O úspěšnosti veřejného prostoru může vypovídat také skutečnost, že jej chodci preferují pro svůj pohyb před prostory jinými. Jinak řečeno, „chci takovým prostorem projít, i když nutně nemusím.“ Aktivita přítomná ve veřejném prostoru, estetický zážitek z pohybu v něm, pocit bezpečí nebo dobrá orientace v něm mohou ovlivnit preferenci trasy na cestě k cílovému místu, volbu trasy někdy i delší, ale příjemnější.

Obr. 182, 183: Moravská Třebová. Ulička plná vjemů. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

➤ Zájem a účast veřejnosti

Úspěšný veřejný prostor je také takový, na jehož utváření, obnově, následné údržbě a dalším rozvoji mají zájem se podílet samotní jeho uživatelé. Úspěšný je každý prostor, který vyvolává aktivitu jeho uživatelů na jeho správě a ochraně a dalším rozvoji.

Obr. 184, 185: Pardubice – Svítkov, U Bylanky. Opečovávaný komunitní prostor podél potoka Bylanka. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Kritéria kvality veřejného prostoru

Důkazem toho, že některý veřejný prostor je dobrý a kvalitní, rozhoduje přítomnost lidí a vůle k vykonávání širokého spektra aktivit v něm. Na kvalitu a úspěšnost každého veřejného prostoru má přítom vliv rozsáhlý soubor faktorů a vlastností veřejného prostoru, které jej předurčují k tomu, stát se místem vykonávání určitých aktivit, místem oblíbeným a vyhledávaným veřejností. Zmiňovaný soubor vlastností nesouvisí vždy výhradně s vlastnostmi samotného prostoru, řada faktorů, které kvalitu veřejného prostoru významně ovlivňují, vyplývá ze širších vztahů, z bezprostředního okolí daného prostoru nebo třeba z jeho polohy a pozice v rámci systému veřejných prostorů.

Jedním z typických důkazů toho, že o kvalitě a úspěšnosti veřejného prostoru nerozhodují zdaleka jen jeho „vnitřní“ vlastnosti, je například vliv využití objektů, které k veřejnému prostoru bezprostředně přiléhají. Zásadním kritériem pro přítomnost lidí ve veřejném prostoru a pro jeho užívání bývá využití přízemí objektů obklopujících veřejný prostor. Již Kevin Lynch (2004) zdůrazňuje význam využití přízemí objektů bezprostředně vymezujících veřejný prostor například pro kavárny, restaurace, obchody či provozovny služeb, tedy pro funkce, které zvyšují atraktivitu prostředí, zvyšují množství vjemů a tím také zlepšují orientaci v prostředí.

Kritéria kvality veřejného prostoru podle Tibbaldse a spol.

Atributy kvality veřejného prostoru se v minulosti zabývalo mnoho autorů. Britové Tibbalds, Colbourne, Karski, Williams a Monro¹ v roce 1993 kupříkladu specifikovali 8 klíčových faktorů kvality londýnského urbánního prostředí, tedy také jeho veřejných prostorů:

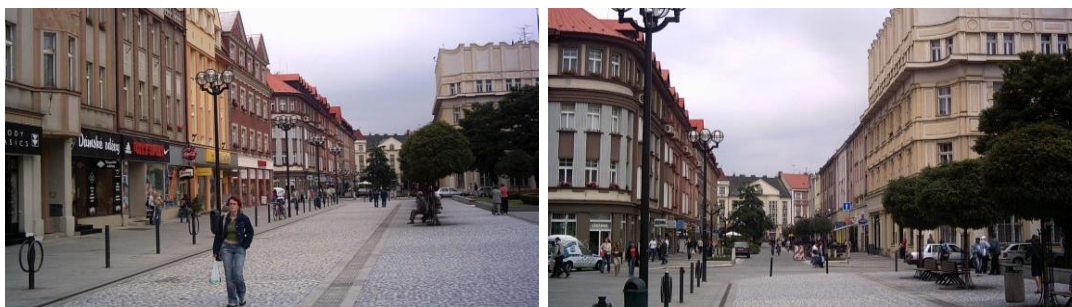
- ↘ lidské měřítko a kompaktnost
- ↘ struktura, čitelnost a identita
- ↘ čistota a bezpečnost
- ↘ správa městských prostorů (management prostorů)
- ↘ vizuální bohatost
- ↘ aktivity a rozmanitost využití
- ↘ jedinečnost místa
- ↘ pohyb v prostoru a přívětivost pro pohyb pěších.

Kritéria kvality veřejného prostoru podle Project for Public Spaces²

Nezisková organizace Project for Public Spaces provedla od doby svého založení v roce 1975 výzkum tisíců veřejných prostorů po celém světě, především pak ve Spojených státech amerických. Na základě těchto výzkumů stanovila organizace 4 klíčové okruhy faktorů kvalitního veřejného prostoru:

↘ Dostupnost

Aby byl veřejný prostor úspěšný, musí být dobře dostupný, pěšky, na kole, veřejnou dopravou i automobilem. Kvalitní veřejný prostor musí být přehledný, bezbariérový a přívětivý pro pohyb pěších. Uživatel se v prostoru musí dobře orientovat. Atraktivita pro pohyb a pobyt lidí závisí nejen na utváření a vybavení prostoru samotného, ale také na využití a utváření objektů, které veřejný prostor vymezují. Mnohem atraktivnější je chůze podél fasády s výlohami obchodů či předzahrádkami kaváren a restaurací, než podél stěny bez otvorů.

Obr. 186, 187: Hradec Králové – Masarykovo náměstí. Přítomnost aktivních funkcí (obchody, restaurace) v parteru objektů přiléhajících k veřejnému prostoru zvyšují jeho atraktivitu a obytnou kvalitu. (Foto: Veronika Šindlerová, 2005)

↘ Variabilní využití / různorodé aktivity

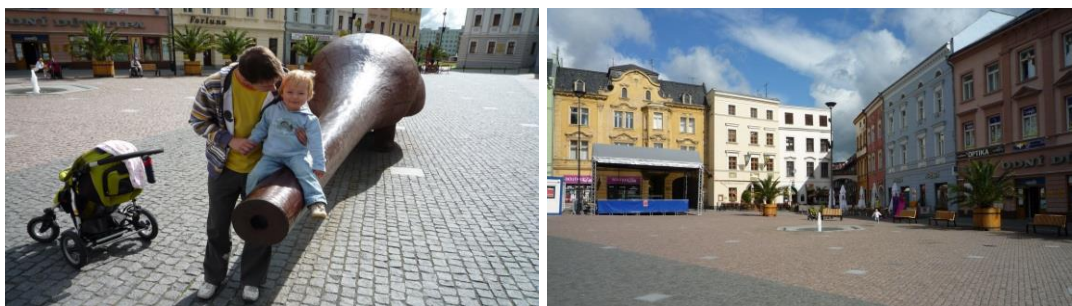
Využití a aktivity, pro jejichž provozování je veřejný prostor vybaven a uzpůsoben, jsou hlavními důvody, proč jsou prostory jejich uživateli vyhledávány. Atraktivní veřejný prostor nabízí v obecném případě prostor pro široké spektrum aktivit, není okupován jedinou funkcí nebo aktivitou. Aktivity činí veřejný prostor vždy jedinečným, odlišným od jiných veřejných prostorů. Aktivity ve veřejném prostoru jsou základem přirozené zdravé konkurence mezi prostory.

¹ Tibbalds, F. – Colbourne – Karski – Williams – Monro, 1993: London's Urban Environmental Quality. Romford: London Planning Advisory Committee, s. 22.

² Project for Public Spaces je nezisková plánovací, projekční a vzdělávací organizace založená v roce 1975 Williamem H. Whytem s cílem pomáhat při tvorbě a údržbě veřejných prostorů, které jsou předpokladem tvorby pevné komunity.

Kvalitní veřejný prostor je v obecném případě prostor polyfunkční.

Aktivity ve veřejném prostoru zcela zásadně ovlivňuje využití objektů, které veřejný prostor vymezují, zvláště pak využití přízemí těchto objektů. Je-li využití přízemí objektu aktivní (restaurace, kavárna, cukrárna, obchod), lze předpokládat také zvýšenou aktivitu v přilehlém veřejném prostoru.

Obr. 188, 189: Opava – Dolní náměstí. Herní prvky, vodní prvky, lavičky, zeleň, koncertní podium, kombinace příležitostí pro rozmanité aktivity v prostoru. (Foto: Veronika Šindlerová, 2010)

↘ Pohodlí / vzhled / mikroklima

Jedním z prvořadých faktorů, které hrají roli při rozhodování o volbě pohybu nebo pobytu ve veřejném prostoru, je také jeho vzhled, estetické kvality, čistota, vybavení pohodlným mobiliářem, pohodlnost povrchů, přítomnost zeleně vrhající v létě stín apod. Zásadní roli hraje také například měřítko veřejného prostoru, které má být „lidské“, tedy úměrné velikosti člověka, spíše drobné (odpovídající například historické zástavbě v centrech našich měst).

Obr. 190, 191: Wien – Museumsquartier (Rakousko). Úleva v parním letním dnu. (Foto: Veronika Šindlerová, 2009)

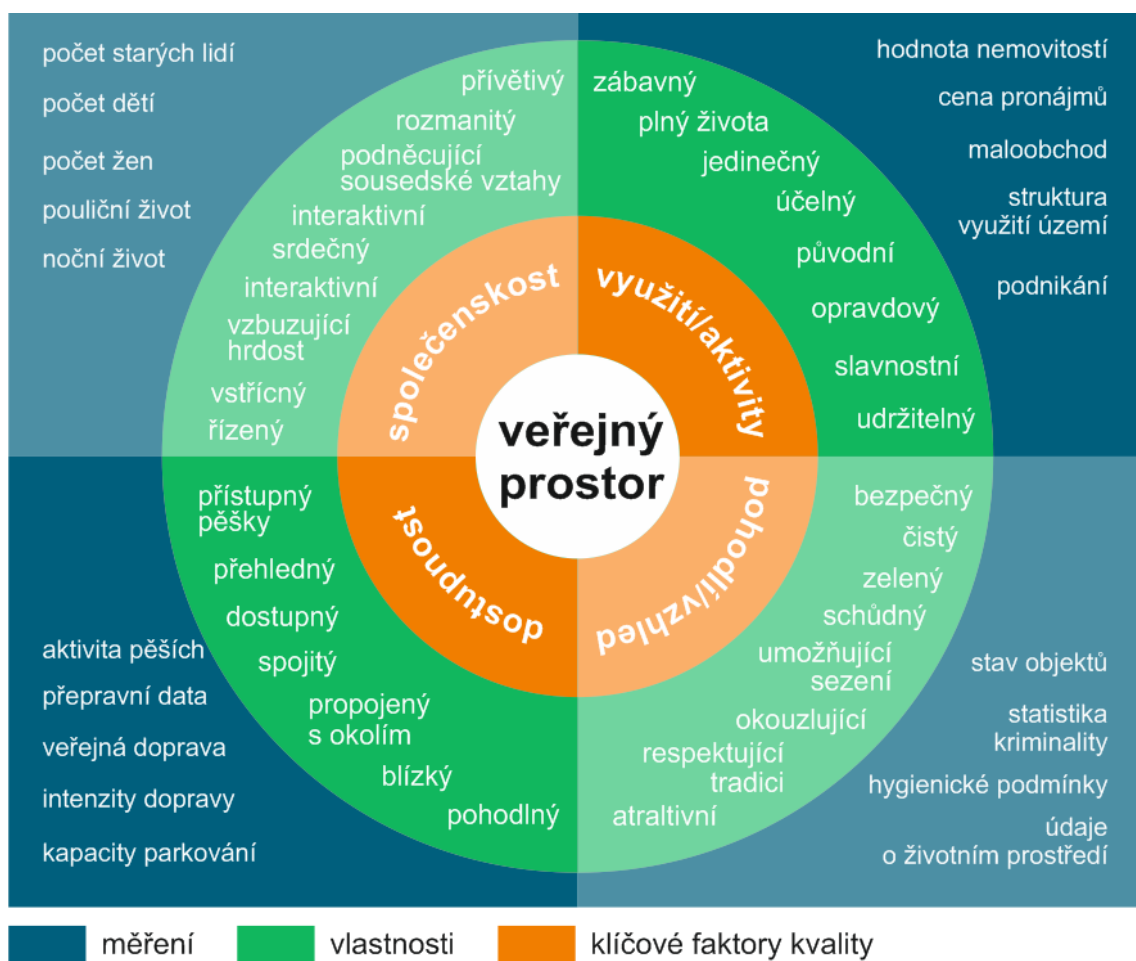
↘ Společenská / sociabilita

Kvalitní veřejný prostor přirozeně vybízí jeho uživatele ke vzájemné komunikaci, k zastavení a setrvání v nenuceném rozhovoru. Kvalitní veřejný prostor vytváří podmínky pro interakci různých sociálních skupin, dětí, dospělých, starých lidí, čímž vytváří optimální podmínky k přirozenému sociálnímu učení.

Obr. 192, 193: Pardubice – Polabiny I. Prostor komunikace. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Obr. 194: Diagram klíčových faktorů a vlastností kvality veřejných prostorů dle Project for Public Spaces.¹

Kritéria kvality veřejného prostoru podle Jana Gehla

Asi nejnámější jsou kritéria kvality veřejného prostoru vypracovaná Janem Gehlem (2012: 239). Ten svá kritéria v rámci své práce stále průběžně precizuje, doplňuje a zpřesňuje, na základě svých nejaktuálnějších vědeckých poznatků.

Gehl svá kritéria kvality veřejných prostorů hierarchizuje dle jejich významu, od kritérií ochrany a atributů bezpečí na prvním místě, přes kritéria pohodlí až po prožitky, jako je například radost:

Ochrana

Pocit bezpečí
(ochrana proti dopravě a nehodám)

- ochrana chodců
- eliminování strachu z dopravy

Pocit jistoty
(ochrana proti kriminalitě a násilí)

- živá veřejná sféra
- oči na ulici
- polyfunkční využití prostoru (překrývání denních a nočních aktivit)
- dobré osvětlení

Ochrana proti nepříjemným
smyslovým vjemům

- vítr
- déšť
- chlad / horko
- zplodiny
- prach / hluk / oslnění

¹ Diagram klíčových faktorů a vlastností kvality veřejných prostorů [online]. Dostupné z <www.pps.org/reference/grplacefeat> [cit. 27.6.2013].

Pohodlí

Možnost chůze <ul style="list-style-type: none"> ➤ prostor pro pěší ➤ bezbariérovost ➤ dobré povrchy ➤ přístup pro všechny ➤ zajímavá průčelí objektů	Možnost stát / setrvat <ul style="list-style-type: none"> ➤ efekt hraniční linie /atraktivní zóny pro stání / setrvání ➤ opory pro stání	Možnost se posadit <ul style="list-style-type: none"> ➤ zóny k sezení ➤ využití výhod (výhled, slunce, lidé) ➤ dobrá místa k sezení ➤ lavičky vhodné k odpočinku
Možnost vidět <ul style="list-style-type: none"> ➤ přiměřené pohledové vzdálenosti ➤ neomezené výhledy ➤ zajímavé pohledy ➤ osvětlení za tmy	Možnost mluvit a naslouchat <ul style="list-style-type: none"> ➤ nízká hladina hluku ➤ městský mobiliář, který vytváří „konverzační ostrůvky“	Možnost hrát si a cvičit <ul style="list-style-type: none"> ➤ motivace k tvořivosti, fyzické aktivitě, cvičení a hrám ➤ ve dne i v noci ➤ v létě i v zimě

Smyslový prožitek (radost)

Měřítko <ul style="list-style-type: none"> ➤ lidské měřítko budov a prostorů	Možnost užívat dobré počasí <ul style="list-style-type: none"> ➤ slunce / stín ➤ teplo / chlad ➤ vánek	Pozitivní smyslové zážitky <ul style="list-style-type: none"> ➤ dobrý design a detaily ➤ kvalitní materiály ➤ krásné výhledy ➤ stromy / rostliny / voda
--	--	---

Tab. 31: Kritéria kvality veřejného prostoru dle Jana Gehla (2012: 239).

Faktory ovlivňující kvalitu veřejného prostoru

Z výše uvedených různých spekter kritérií kvality veřejných prostorů, různých autorů a odborníků, lze zobecnit soubor faktorů a vlastností veřejných prostorů, které nejzásadněji, přímo či nepřímo, ovlivňují kvalitu veřejného prostoru:

<i>skupina faktorů</i>	<i>dílčí faktory</i>
kontextuální	poloha veřejného prostoru v rámci systému veřejných prostorů
	význam veřejného prostoru v rámci systému veřejných prostorů
	charakter provozních vazeb veřejného prostoru k okolním prostorům
prostorové	velikost / plošná výměra
	tvár / proporce
	měřítko
	vnitřní uspořádání / kompozice
	hmotové řešení objektů, které vymezují veřejný prostor
funkční	využití veřejného prostoru / rozmístění funkcí v prostoru
	využití objektů, které vymezují veřejný prostor (hlavně využití přizemí)
	polyfunkčnost
provozní	dostupnost
	přehlednost / orientace v prostoru
	údržba
	vybavení (mobiliář / drobná architektura)

estetické	architektonická kvalita objektů, které vymezují veřejný prostor
	design / materiály / barevnost
environmentální	vegetace / zeleň
	vodní prvky
hygienické	hluk
	exhalace / prašnost
	oslunění
	osvětlení
	provětrání
bezpečnostní	pachové vjemy
	ohrožení uživatelů na zdraví vlivem provozu
	ohrožení uživatelů kriminální činností a jinými sociálními patologiemi

Tab. 32: Faktory ovlivňující kvalitu veřejného prostoru.

Současné požadavky na kvalitní veřejný prostor

Nároky kladené na veřejné prostory se v průběhu vývoje našich obcí a měst měnily, a to především ve vazbě na proměny kulturních a politických podmínek a mění se ekonomickou a technickou vyspělost společnosti. Také v posledních desetiletích minulého století se u nás výrazně změnil pohled na veřejné prostory, když začaly být opět vnímány především jako místa pro život lidí. S rozvojem občanské společnosti se zásadně změnil nároky kladené na veřejné prostory, které by z pohledu jejich uživatelů neměly nadále plnit úlohu čistě účelových prostorů dopravních či technologických, ale měly by integrovat rozmanité spektrum aktivit podporujících kvalitu života.

„Mnohá města již pochopila, mnohá však doposud ne, že dnes již nestačí usilovat o kvalitu pouze v utilitární oblasti, tedy ve funkčně provozních vztazích nebo v hygienické a ekologické oblasti.“ (Konvička, 2005: 11) V současné evropské kultuře jsou prostřednictvím veřejných prostorů jejich uživateli - obyvateli a návštěvníky – hodnocena celá města, kvalita jejich životního a obytného prostředí, obyvatelost, vstřícnost, otevřenost. Lidé se ve veřejných prostorech pohybují denně, uspokojují zde však nejen své nezbytné potřeby, ale odehrávají se zde také lidské osudy, lidé se střetávají a rozcházejí, odpočívají, děti si zde hrají. Současné požadavky kladené společností na kvalitní veřejné prostory jsou tedy úzce spjaty s člověkem, který tyto prostory nejen utváří, ale také využívá.

Požadavky kladené v současné době běžně na kvalitní veřejný prostor by se daly shrnout do následujících tezí¹:

➤ Udržitelnost

Naplnování principů udržitelnosti života ve všech jeho oblastech patří celosvětově mezi současné priority každé moderní společnosti. Také stav veřejných prostorů má přímý i nepřímý vliv na další oblasti života a veřejné prostory je tedy třeba vnímat v kontextu naplňování vize udržitelného rozvoje, rovnováhy rozvoje sociálního, ekonomického a environmentálního.²

¹ K některým požadavkům na kvalitní veřejný prostor také viz (Šilhánková 2002a) nebo (Šilhánková 2003).

² V roce 2001 bylo např. Evropskou komisí iniciováno vytvoření „Společných evropských indikátorů udržitelného rozvoje na místní úrovni“, jejichž součástí je také indikátor s označením A4: Dostupnost veřejných prostorů a místních služeb. Tento indikátor vychází z předpokladu, že přístup občanů k veřejným prostorům a základním službám je nezbytným pro kvalitu život a životaschopnost ekonomiky trvale udržitelné komunity. European Common Indicators – ECI je Iniciativa založená na společném souboru integrovaných indikátorů, kde jednotlivé indikátory odrážejí vzájemné působení mezi hledisky ekonomickými, společenskými a environmentálními. Využití jednotné sady ukazatelů zároveň umožňuje, jako první, sběr srovnatelných informací o dosaženém pokroku směrem k udržitelnosti rozvoje na místní úrovni v rámci celé Evropy, za podmínky, že se iniciativy sledování zúčastní velký počet místních úřadů.

➤ **Obyvatelnost**

Obyvatelnost představuje jeden z nezákladnějších požadavků na veřejný prostor, který by měl poskytovat takové spektrum funkcí a aktivit, díky nimž se stane dostatečně přitažlivým místem pro pobyt. Obyvatelný prostor je tedy takový, který především dobře funguje a přitom je schopen uspokojit požadavky jeho uživatelů, obyvatel a návštěvníků, od bezkolizního pěšího pohybu, přes vzájemné kontakty, komunikaci až po rekreaci a odpočinek.

➤ **Prostorové a výtvarně-estetické kvality, design**

Do popředí zájmu navrhování našich měst se dostává problematika vzhledu, tedy výtvarného a estetického ztvárnění veřejných prostorů, jejich design. Pro vnímání veřejných prostorů jejich uživateli se stává stále významnějším jejich prostorové uspořádání, kompozice, členění parteru, řešení a podíl zeleně, dále kvalita a vzhled materiálů, mobiliář a drobná architektura, přítomnost vodních prvků a v neposlední řadě originalita řešení.

➤ **Polyfunkčnost, flexibilita**

Kvalitní veřejný prostor by měl disponovat prostředky pro plnění různých aktivit, a měl by umožňovat uspokojení rozličného spektra potřeb uživatelů. Uspořádání a vybavení prostoru by mělo zajistit možnost svobodné volby činnosti každému uživateli a jejich výkon bez vzájemných kolizí. Kvalitní veřejný prostor by měl nabízet možnost proměny funkčního využití s ohledem na momentální potřeby. Polyfunkčnost může být přitom založena na blízkosti a vzájemné interakci funkcí a aktivit v prostoru, nebo ve variabilním využití prostorů, a to buď současně, nebo v různých časových obdobích.

➤ **Dobře vyřešená koordinace funkčního využití a provozních vztahů**

Veřejné prostory využívá ve stejném okamžiku široké spektrum uživatelů, z nichž každý od daného prostoru očekává v danou chvíli uspokojení rozdílných potřeb. Předpokladem je dobré vyřešení koordinace jednotlivých funkcí v prostoru a vyřešení provozních vztahů, preference pěších a vyřešení dopravy v pohybu a parkování.

➤ **Dostupnost a bezbariérovost**

Ochota a vůle užívat veřejné prostory je dána jejich pokud možno snadnou a bezkolizní dostupností, s vyloučením provozních a prostorových bariér a s vyloučením nutnosti průchodu přes potencionálně nebezpečná místa.

➤ **Přehlednost, dobrá orientace, adekvátní míra prostorové informace v každém místě prostoru**

Samotný prostor by měl být pokud možno přehledný, jasně uspořádaný, aby se v něm člověk dobře a snadno orientoval, a necítil se nejistě a zmateně.

➤ **Místní originalita, specifičnost**

Veřejné prostory významně reflektují svojí dobou, vypovídají o kulturní vyspělosti národa, obyvatel i o celkové úrovni společnosti, o její prosperitě, růstu či případné stagnaci nebo úpadku. Především v souvislosti s celosvětovým trendem globalizace, integrace naší země do evropských struktur, nabývá na významu hodnota národní identity a kulturního dědictví národa. Veřejné prostory jsou jedním z klíčových prostředků prezentace místních tradic a regionálních specifických znaků tvorby urbánního prostředí i krajiny.

K iniciativě se již připojilo přes 150 evropských měst. V České republice indikátory ke konci roku 2006 sledovalo 15 měst a jeden mikroregion. (Šilhánková 2007: 90)

➤ **Bezpečnost**

Pocit bezpečí uživatelů veřejných prostorů souvisí s vyloučením či minimalizací jejich ohrožení na zdraví, životě či majetku, a dále s vyloučením patologických společenských jevů, jako kriminality či vandalství.

➤ **Zdravé klima**

V dnešní době je pro kvalitu veřejných prostorů rozhodující také jejich mikroklima, především eliminace vlivů rušící naše vjemy, tedy například vyloučení hluku, nepříjemných pachů, znečištění ovzduší, ale také zajištění dostatku přirozeného světla nebo naopak vyloučení přehřívání.

veřejné prostory ve 21. století

Veřejné prostory jsou, jako součást složitých urbánních a krajinných struktur, výsledkem stejně složitého vývoje, procesů souvisejících vždy s aktuálním stavem dané společnosti, s její hospodářskou a politickou situací, životním stylem obyvatel. Ve veřejných prostorech se zrcadlí tendence stavu a vývoje společnosti snad vůbec nejvýrazněji a nejvíce bezprostředně. Vedou se diskuse o tom, zda má veřejný prostor vliv na stav společnosti, nebo naopak stav společnosti ovlivňuje utváření veřejného prostoru. Podle Feldtkellera (1994: 12) „právě společenský život, který se ve veřejném prostoru odehrává, má přímý vliv na stav každé společnosti.“

21. století je charakterizováno prudkým rozvojem informační společnosti. Společnost produkce se proměňuje ve společnost konzumu a informačních a komunikačních technologií. Průmyslový věk přechází ve věk elektronický a digitální. Pojem veřejný prostor dostává právě díky novým technologiím nový rozměr. Kromě tradičního, fyzického, hmotného, veřejného prostoru je dnes k dispozici také veřejný prostor virtuální, v němž se odehrává řada aktivit ještě nedávno charakteristických výhradně nebo převážně pro veřejný prostor tradiční, pro prostor ulice, náměstí či parku.

Skutečný a virtuální svět si začínají být čím dál podobnější. Virtuální svět a jeho veřejný prostor nahrazuje v lečtém světě hmotný. Setkávání se, komunikace, výměna a formování názorů, to vše se dnes odehrává stejně intenzivně na internetu, prostřednictvím e-mailů a sdílení na sociálních sítích, nebo prostřednictvím SMS či telefonních rozhovorů, jako ještě před relativně krátkou dobou výhradně v ulicích, na náměstích, a v dalších tradičních veřejných prostorech. Virtuální prostor se propojuje, prolíná, s tím skutečným, fyzickým.

„Současná kultura rozšířila veřejnou oblast tím, že ji rozvíjí mimo fyzický prostor. Tento posun začal rozhlasem, po něm pak následovala televize. Nyní máme internet a dominantní veřejnou sférou se stávají mobilní komunikační systémy.“ (Geuze in Kratochvíl 2012: 133)

O vlivu informačních a komunikačních technologií na využívání a význam tradičních veřejných prostorů evropského města na počátku 21. století se vedou četné odborné diskuse a polemiky. Nepanuje úplná shoda v tom, zda informační technologie představují skutečné riziko popření významu a smyslu tradičního veřejného prostoru, nebo naopak, nebude-li rozvoj virtuálního veřejného prostoru o to více opodstatňovat

existenci veřejného prostoru fyzického, hmotného, tradičního a tím vlastně podporovat jeho smysl a význam.

„Potřebujeme ještě dnes k nějakým zásadnějším formám sociální komunikace a sdružování venkovní městský prostor, když nám moderní média od televize přes internet po mobily umožňují virtuálně sdílet společný globální svět, získávat klíčové informace a být v permanentním kontaktu s kýmkoli a kdekoli? Jaká úloha pak zbývá veřejnému prostoru ulice? Jaký je nadčasový smysl fyzicky ukotveného veřejného prostoru?“ (Kratochvíl 2012: 10)

„Zdá se, jako bychom veřejný prostor vůbec nepotřebovali – jezdíme auty či hromadnou dopravou, informace získáváme čtením v novinách či na internetu nebo – nejráději – v televizi, tedy v soukromí, v uzavřenosti. Kontakty navazujeme přes sociální sítě a zdá se, že už zapomináme mluvit. Ovšem, zdá se, že jsme přišli na to, že to nějak nestačí, že to není ono. Člověk je tvor společenský a nestačí mu jen psané a slyšené, nestačí mu kontakt zprostředkovaný. Potřebujeme ostatní lidi, potřebujeme prostor, který s nimi můžeme fyzicky sdílet. Možná díky tomu, že se mění funkce využívání veřejného prostoru, na rozdíl od minulosti víc dbáme na jinou rozmanitost, chceme veřejný prostor komorní, stejně jako prostor rozlehlý, jasně co nejširší společenský.“ (Sedláková 2011¹)

Dle mého názoru reálně nehrozí, že by existence tradičního veřejného prostoru byla kdy zcela zpochybněna a popřena. I přes hypotetické oslabení sociální role veřejného prostoru, jako prostoru cílené každodenní fyzické interakce a vzájemné komunikace příslušníků určité komunity, budou veřejné prostory dál plnit úlohu komunikačního prostoru ve smyslu provozním, ve smyslu přemísťování z místa na místo, dostupnosti jednotlivých částí území, jednotlivých soukromých pozemků a objektů. Nelze totiž předpokládat, že všechny lidské potřeby a činnosti se po celý život budou odehrávat výhradně v jednom, od svého okolí zcela izolovaném soukromém prostoru, bez nutnosti ho alespoň občas opustit.

Trendy

Současné trendy proměny našich veřejných prostorů souvisí více než s proměnou jejich prostorové formy a utváření mnohem více s proměnou míry jejich veřejnosti, s proměnou jejich vlastnictví a s ním souvisejícími aspekty přístupnosti a kontroly užívání prostorů, ale také se samotnými proměnami jejich užívání, jako důsledky globalizace společnosti či privatizace veřejné sféry. Trendy proměny veřejných prostorů se více než v jejich fyzické podstatě projevují v jejich užívání.

Motorem změny ve využívání veřejných prostorů je dlouhodobě (přinejmenším od poloviny 19. století) postupné vyčleňování řady činností původně se odehrávajících ve venkovním veřejném prostoru do specializovaných prostorů a objektů. Příklady takového vyčleňování činností jsou tržnice, výstaviště, jatky, spolkové a obecní domy, kulturní domy, nádraží, obchodní domy, sokolovny, v dnešní době pak nákupní nebo zábavní centra, sportovní areály. S příchodem rozhlasu a televize, nověji pak s příchodem internetu, se z veřejného prostoru vyčleňuje také značný díl mezilidské komunikace. Rostoucí prostorová mobilita společně s rozrůstáním urbanizovaných území, umožňuje v podstatě každému návštěvu právě takového veřejného prostoru, který mu momentálně vyhovuje. Využití veřejných prostorů není omezeno na výhradně na peší dostupnost od místa bydliště, jako tomu bylo v historii. Současné trendy ve využívání veřejných prostorů jsou proto především pokračováním změn, které probíhají v podstatě po celou moderní historii našich měst.

Zásadní vliv na současné veřejné prostory celého civilizovaného světa má také stále rychlejší životní tempo. Smyslem veřejných prostorů je stále méně poskytnout obytný prostor a prostor pro setrvání, pro pobyt a s ním spojenou komunikaci, pozorování a výměnu informací, o to více je smyslem veřejných prostorů pohyb z místa na místo, rychlý a bezkolizní přesun z bodu A do bodu B. Tradiční veřejný prostor se stává prostorem dopravního tranzitu ve všech jeho podobách. Převážně utilitární využití veřejných prostorů pro dopravu z místa na místo snižuje potřebu identifikace s veřejným prostorem. Uživatelé nemají ambice veřejné prostory přetvářet k obrazu svému, zabydlovat je, protože v něm ve skutečnosti

¹ Z abstraktu k úvodní přednášce doc. Ing. arch. Radomíry Sedlákové, CSc. Na konferenci Křížovatky architektury konané v Praze dne 15.9.2011.

nesetrvávají déle, než je nezbytně nutné. Sounáležitost a identifikace s veřejným prostorem je narušena, oslabena.

Přímá osobní interakce a komunikace ve veřejném prostoru byla v průběhu 20. století do značné míry nahrazena interakcí a komunikací nepřímou, telefonem, přes internet. Osobní kontakty byly nahrazeny pasivním sdílením mediálního prostoru prostřednictvím televize či monitorů počítače. Namísto chůze po ulici se pohybujeme autem, anonymně, uzavřeni ve svém soukromí, bez přirozených příležitostí k mezilidským kontaktům, které přirozeně vyvolává chůze po ulici. Nejen že se tak snižuje okruh potenciálních interakcí, ale s ulic a dalších veřejných prostorů se tak stávají dopravní koridory, které zbytkům účastníků komunikace ubírají pro jejich aktivity prostor a jejich komunikaci ruší.

O evropském městě panují názory, že podstata veřejných prostorů byla „vytunelována“ hned několika způsoby. Terčem kritiky jsou obvykle především „privatizace“ veřejných prostorů pro komerční využití a přesunutí tradičního veřejného života do nákupních a zábavních center, dále redukce veřejného života na prostý konzum, který veřejné prostory spotřebovává, ale nic jim zpátky nevrací, neinvestuje do nich, a v neposlední řadě obligátní obětování veřejných prostorů individuální automobilové dopravě, která okupuje ulice, náměstí a další veřejné prostory na úkor chodců. (Selle in Kratochvíl 2012: 78)

Privatizace

Část do nedávné doby výhradně veřejné sféry přechází postupně do soukromých rukou, do soukromé správy nebo přímo do soukromého vlastnictví. Veřejná sféra se částečně privatizuje. V oblasti veřejných prostorů se tato privatizace projevuje stíráním tradiční ostré hranice mezi veřejnou a soukromou sférou. Obě sféry se ve veřejném prostoru začínají stále více prolínat. Toto prolínání může mít řadu různých podob, od stále výraznějšího okupování veřejných prostorů soukromými zájmy (například v podobě nárůstu individuální automobilové dopravy a obsazení veřejných prostorů parkujícími i jedoucími automobily) nebo úplného přechodu do té doby veřejně spravovaných a vlastněných prostorů do soukromého vlastnictví.

Soukromé veřejné prostory / pseudoveřejné prostory / kvziveřejné prostory

„Stále častěji je veřejný prostor plánován, financován, kontrolován a spravován privátní sférou. Stále častěji je veřejný prostor integrální součástí soukromého hospodářství. Exemplárním příkladem je obsazení veřejného prostoru hustě ‚obydlenými‘ nákupními galeriemi, mally nebo náměstími multifunkčních kancelářských, nákupních a rekreačních center.“ (Bernd Meurer in Reicher, Kemme 2009: 196)

Rostoucí podíl veřejně přístupných a veřejně užívaných prostorů v soukromém vlastnictví je asi nejmarkantnějším projevem privatizace veřejného prostoru. Stále více prostorů, které se zdánlivě tváří a imitují tradiční veřejný prostor ulic či náměstí, je ve skutečnosti plně v soukromém vlastnictví a soukromé správě. Soukromý vlastník tak určuje, na rozdíl od tradičních veřejných prostorů, režim užívání takových prostorů, určuje „pravidla hry“ v prostorech, určuje mantinely tolerovaného chování v nich. Užívání takových veřejných prostorů je podmíněno čistě ekonomickými zájmy.

„Za ‚privatizací‘ se označuje přesun funkcí a aktivit: to, co se dříve odehrávalo v ‚opravdových‘ veřejných prostorech, dnes najdeme (také) v soukromě vybudovaných veřejně využívaných prostorech, např. v nákupních centrech – procházky, rozhovory, konzumace atd.“ (Selle in Kratochvíl 2012: 81)

Prostory veřejně užívané, veřejně přístupné, nesoucí znaky a saturující funkci tradičního veřejného prostoru, ale přitom v soukromém vlastnictví, dostávají nejružnější označení:

- Privatizované veřejné prostory
- Soukromé veřejné prostory
- Kvziveřejné prostory / quasi veřejné prostory
- Hybridní veřejné prostory
- Pseudoveřejné prostory
- Poloveřejné prostory.

Klasickými reprezentanty takových veřejných prostorů v soukromém vlastnictví v našich obcích a městech jsou nákupní centra, zábavní centra a nejrůznější administrativní komerční areály. Reprezentují vůbec nejčastěji proces transformace od skutečně veřejného prostoru k prostoru privatizovanému, pro který je charakteristická vysoká míra kontroly a dohledu a s tím související (riziko) exkluze. Míra zapojení těchto prostorů do systému veřejných prostorů celé obce bývá různá. Nákupní nebo jiná komerční zařízení například v centrech měst vytvářejí často důležitou součást systému veřejných prostorů, pasáže a kryté obchodní ulice často propojují důležité tradiční městské prostory. Příkladem může být AFI Palace v Pardubicích na Masarykově náměstí, obchodní centrum Central Most na 1. náměstí v centru města nebo obchodní dům Fórum v centru Ústí nad Labem. Jiná nákupní centra naopak vznikají v izolovaných polohách za městem, jsou přístupná výhradně osobním automobilem, v lepším případě pak městskou hromadnou dopravou. Od systému veřejných prostorů zbytku města jsou však zpravidla oddělena, mají tak charakter ostrovů v polích za městem. Tady je pak vytvářena iluze kousku tradičního města v klimatizované hale bez oken, izolované od svého okolí. Umělé vnitřní světy, fikce přirozeného městského prostředí, fikce tradičního veřejného prostoru.

Obr. 195: Systém veřejných prostorů města Pardubice (červeně) - veřejně přístupné pasáže nákupního centra AFI Palace v centru města (označeny modrým kruhem).¹

Je nákupní centrum na okraji města ještě veřejným prostorem? Je schopné dostatečně nahradit tradiční veřejný prostor centrálních částí našich obcí a měst, s obchody a dalšími společenskými aktivitami rovnoměrně rozptýlenými ve veřejném prostoru? Veřejné prostory nákupních center se těm tradičním veřejným veřejným prostorům sice podobají, ale platí v nich jiná pravidla.

Nákupní centrum se uzavírá do sebe. Utváří mikrosvět ulic, náměstí, pasáží, avšak zcela izolovaných od okolních veřejných prostorů, navíc v celém svém rozsahu v soukromém vlastnictví. Utváří přísně a permanentně kontrolovanou enklávu, v níž je akceptován jen určitý způsob chování, odchýlení od něho je trestáno zpravidla exkluzí, vyloučením z prostoru. Z prostoru jsou vyloučeni nepřizpůsobiví občané, bezdomovci, příslušníci vybraných „nežádoucích“ sociálních skupin, pochybná individua. Z prostoru je vyloučena ta část veřejnosti, která není ochotna nebo schopna ke koupi, která se nepodílí na zisku. Dodržovat pravidla znamená nakupovat, nikoli jen tak pobývat, sedět na lavičce, pozorovat nebo si číst knihu, venčit psa, jezdit na kole nebo kolečkových bruslích, hrát si s míčem, jak je to běžné v tradičním veřejném prostoru. Kontrola způsobu chování v prostoru je zajišťována jak fyzicky, pomocí přítomnosti ochranné služby, nebo kamerovými systémy. Prostory jsou pod permanentním dohledem. Prostory jsou velmi bezpečné, čisté, spolu s tím ale také sterilní a anonymní. Tyto charakteristiky jsou však pro tradiční veřejný prostor v moderní době jen těžko akceptovatelné, v podstatě nepředstavitelné.

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s.r.o., 2012).

Privatizované veřejné prostory představují zásadní riziko pro celý systém veřejných prostorů a jeho fungování. Přístupnost privatizovaných veřejných prostorů pro veřejnost je plně závislá na vůli vlastníka prostorů. Nad těmito prostory ztrácí veřejná sféra jakýkoli vliv. Zpravidla se uzavírají na noc. Prostupnost území je tak v noci výrazně snížena, především v situaci, kdy se privatizované veřejné prostory nacházejí v samém centru města či obce. Trvalé uzavření takových privatizovaných veřejných prostorů například z důvodu neúspěchu nebo změny obchodního záměru jejich vlastníka, pak může mít dokonce fatální dopad na spojitost systému veřejných prostorů. „Jednoho dne si to majitel, který uvidí jinou příležitost zisku, může klidně oplotit a zničit tak i tu zárodečnou urbanistickou strukturu, která se v místě začne přirozeně vytvářet.“ (Dejmal in Architekt 7/2002: 22)

Obr. 196: Nákupní centrum Forum v centru Ústí nad Labem. Svět nákupních pasáží a ulic uzavřený v betonových zdech.¹

Gated communities²

Obdobou privatizovaných veřejných prostorů nákupních a jiných komerčních či zábavních center jsou uzavřené obytné enklávy, jejichž prostory ulic, náměstí či parků jsou určeny k užívání výhradně obyvatelům daného obytného území, jsou veřejně nepřístupné, uzavřené za vstupní branou s přísně kontrolovaným vstupem. Jedná se o jakási „města ve městě“, která, podobně jako nákupní centra, vytvářejí svůj vlastní mikrosvět izolovaný od svého okolí. Na rozdíl od prostorů nákupních center, která jsou veřejně přístupná a určená k užívání veřejností, jsou naopak veřejné prostory uzavřených obytných souborů veřejnosti zcela nepřístupné.

V rámci systému veřejných prostorů představují uzavřené obytné soubory neprostupná území, která jsou často příčinou diskontinuity systému a příčinou lokální zhoršené prostupnosti území pro širokou veřejnost.

Gated communities navíc vykazují aspekt určité formy sociální exkluze. Ve většině případů totiž u nás není důvodem uzavření bezpečnost a ochrana majetku před gangy zlodějů, jako je tomu například v případě gated communities jinde ve světě, například v zemích latinské Ameriky, ale prostá snaha sociálního vyčlenění zástupců vyšší střední nebo vyšší třídy od zbytku společnosti a demonstrace jejího společenského postavení.

Příklady gated communities nalezneme v Praze například Na Krutci, v Divoké Šárce nebo na Strahově. Jedná se o kontrolované, uzavřené, lokality luxusního bydlení vybavené například i vlastními sportovními a relaxačními zařízeními, vlastními obchody a další čistě privátní infrastrukturou.

¹ Dostupné z <<http://specian.blog.idnes.cz/c/130638/Forum-dablu-v-Usti-nad-Labem.html>> [cit. 18.8.2013].

² Výraz „gated community“ není zvykem překládat do češtiny, jeho použití v originálním znění je u nás ustálené. Doslovný překlad je „komunita za branou“, nebo „uzavřená komunita“ a vyjadřuje obvykle prostorově vymezené obytné území s kontrolovaným přístupem pouze pro rezidenty, od okolí oddělené oplotením nebo ohradní zdí.

Obr. 197: Praha - Strahov. Kontrolovaný vstup a vjezd do obytné lokality. (Foto: Veronika Šindlerová, 2006)

Okupace veřejného prostoru automobily

Za jednu z měkkých forem privatizace veřejného prostoru je považována jeho okupace individuální automobilovou dopravou. Veřejný prostor zůstává sice, na rozdíl od prostorů nákupních center či gated communities, otevřený všem bez rozdílu, ve většině případů pak také zůstává ve veřejném vlastnictví i správě jako plnohodnotná součást veřejné sféry, ve veřejném prostoru však dochází ke střetu ryze soukromých zájmů motoristů a veřejných zájmů zbylých skupin nemotorizované veřejnosti.

Osobní automobil je vlastně mobilním soukromým prostorem. Nárůst automobilové dopravy a její stále větší dominanci ve veřejném prostoru lze považovat za obsazování veřejného prostoru pro prostor soukromý. Jak průjezdní doprava, tak především rozsáhlé plochy veřejných parkovišť ve veřejném prostoru omezují spektrum využití veřejného prostoru na úkor realizace soukromých zájmů.

„Odstavování aut na ulici neznamena nic jiného než obsazování veřejného prostoru pro soukromý účel.“ (Feldtkeller 1994: 182)

Mnohé veřejné prostory se staly dopravními tepnami, křižovatkami komunikací, záchytnými parkovišti. Jezdí se a parkuje v podstatě všude. Doprava od poloviny minulého století postupně degraduje veřejný prostor jako tradiční místa setkávání, obchodování a provozování různých aktivit. Místo trhů jsou parkoviště, místo promenád automobilové komunikace. Není vlastně divu, že jsou tak oblíbenými obchodní pasáže novodobých nákupních center, prostory přístupné výhradně pro pěší, vybavené lavičkami, zelení, květinovými zahradami, fontánami, chráněné před nepřízní počasí, klimatizované a celoročně vyhřívané na konstantní teplotu. Tradiční venkovní ulice je totiž zpravidla plná automobilů a pěšák je vytlačen do nedůstojné pozice na úzké chodníky podél fasád domů, plotů či zdí. Pohyb v tradičním městském veřejném prostoru je snad s výjimkou pěších zón, kterých ovšem není v našich městech a obcích mnoho, narušován trvale přítomností automobilů, jedoucích i parkujících.

Obr. 198: Hořice – náměstí Jiřího z Poděbrad. Veřejný prostor náměstí sloužící jako parkoviště. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Privatizace chování ve veřejném prostoru

Za další z měkkých forem privatizace veřejného prostoru lze považovat privatizaci chování ve veřejném prostoru. Do veřejného prostoru se plíživě šíří modely chování a jednání charakteristické tradičně pro soukromou sféru, ve veřejném prostoru dříve jen těžko představitelné. Lidé se dnes ve veřejném prostoru pohybují a chovají mnohem soukroměji, leží ve veřejném parku v plavkách, telefonují při chůzi po ulici, na veřejnosti provozují často velmi intimní aktivity.

Veřejný prostor ztrácí svou veřejnost. Je dějištěm často velmi soukromých činností. Veřejný prostor se stal jednou velkou telefonní budkou. Při pohybu a pobytu ve veřejném prostoru má dnes každý z nás možnost vyslechnout nepřeborné množství soukromých telefonních rozhovorů. Intimní zpovědi se stávající součástí života v ulicích, nákupních centrech, ve veřejných dopravních prostředcích. Záležitosti, které ještě nedávno díky absenci mobilních komunikačních technologií byly myslitelné výhradně v soukromí domovů nebo pracovišť, se přelévají do veřejného prostoru.

„Zvykli jsme si, že v tramvaji nebo na chodníku hlasitě telefonujeme, takže všichni slyší, co je u nás nového. Už jsme dávno prolomili hranice mezi veřejným a soukromým prostorem.“¹

Ve veřejném prostoru se sleduje televize, poslouchá rádio, vyřizují e-maily, pracuje na počítači. Chytré mobilní telefony, tablety a notebooky importují dříve čistě soukromé aktivity do veřejného prostoru. Z křesla svého domova nebo pracoviště se lidé za práci za hezkého počasí přesouvají na lavičky do parků, do kaváren, restaurací, pracují nebo sledují televizi v autobuse, tramvaji, v metru.

Mobilní telefon, přenosný počítač, zásadně proměňují význam veřejného prostoru. Tyto a podobné technologie izolují uživatele veřejného prostoru od veřejného dění v něm. Uživatel veřejného prostoru zabraný do hovoru přes mobilní telefon, podobně jako pisatel SMS nebo e-mailu, nevnímá aktivity ve veřejném prostoru, nekomunikuje přirozeně se svým okolím, není účasten tradičních sociálních interakcí, komunikace a procesu sociálního učení. Nevnímá své okolí, je soustředěn na ryze soukromou, intimní, činnost ve veřejném prostoru.

Gumové pantofle či „žabky“ určené původně jako domácí nebo plážová obuv se stávají běžnou součástí „společenského“ oděvu, podobně jako v létě plavky nebo sportovní oblečení, které ještě nedávno bylo charakteristické výhradně pro soukromé zahrady, uzavřená sportoviště nebo jiné soukromé, veřejnosti nepřístupné, prostory.

¹ Jan Gehl in Urbanismus a územní rozvoj č. 2/2011, s. 48.

Přebytek veřejného prostoru

Vedle strašáku privatizace veřejného prostoru ve formě přechodu vlastnických práv k původně veřejné sféře do soukromých rukou, je v současné době často diskutován také trend přebytku veřejného prostoru. Migrace obyvatel, například od nově založených suburbánních lokalit, vede ke snižování hustot osídlení, důsledkem je často vyliďňování celých městských čtvrtí, na venkově pak odchod především mladých rodin do městských aglomerací ohrožuje životaschopnost celých obcí či venkovských sídel. Nároky na množství, rozlohu, veřejného prostoru klesají ruku v ruce s klesajícím počtem jejich uživatelů v předmětném území. Dalším faktorem způsobujícím „přebytek“ veřejného prostoru je pokračující trend vymísťování některých jeho tradičních funkcí a činností, které se v něm tradičně odehrávaly, mimo něj, nejčastěji do specializovaných objektů nákupních, zábavních či sportovních center apod. Ubývá uživatelů veřejných prostorů, ubývá tak lidí, kteří by se s veřejným prostorem ztotožnili, identifikovali, kteří by ho přirozeně kontrolovali a opečovávali, udržovali.

Tématem diskuse řady našich měst a obcí jsou nároky na údržbu a opravy veřejných prostorů, jejich využití je často značně extenzivní. Investice do veřejných prostorů tak není adekvátně kompenzována příjmy z daní místních obyvatel nebo podnikatelských subjektů. V takové situaci je řízená privatizace veřejného prostoru vlastně žádoucí, především například v případě panelových sídlišť, kde je veřejných prostorů mezi domy přebytek. Vzniká tak možnost část veřejného prostoru ve vazbě na jednotlivé obytné objekty předat do soukromého užívání a správy, snížit tak mandatorní výdaje na údržbu veřejného prostoru a přitom vytvořit žádoucí přechodové zóny mezi veřejně přístupným prostorem a soukromých prostorem bytových domů tím, že v okolí domů budou vytvořeny soukromé předzahrádky vlastněné a udržované obyvateli domů. Příkladů takových privatizací veřejného prostoru na našich sídlišťích je však u nás příliš málo na to, abychom byli schopni objektivně hodnotit a generalizovat dopady takové privatizace.

Komericializace

Ruku v ruce s privatizací veřejného prostoru můžeme sledovat trend komercializace veřejného prostoru. Veřejný prostor se stává komoditou, obchodním artiklem generujícím přímo či nepřímo zisk. Veřejné prostory a plochy jsou za účelem ekonomického profitu, za úplatu, „propůjčovány“ čistě soukromým zájmům.

Pronájem veřejných prostorů pro soukromé zájmy a aktivity může mít mnoho podob. Běžně akceptovatelnou formou je pronájem prostorů pro předzahrádky restaurací, kaváren, cukráren a jiných stravovacích zařízení, nebo pro účel rozšíření interiéru obchodu do venkovního veřejného prostoru. Také konání nejrůznějších kulturních, společenských nebo sportovních akcí či politických meetingů ve veřejném prostoru patří k jejich běžnému koloritu. Většina těchto aktivit ve veřejném prostoru bývá dočasná, mobilní a v případě potřeby přemístitelná nebo zcela vymístitelná. Návrat k původnímu stavu je prostý.

Některé důsledky komercializace veřejného prostoru však mají o poznání negativnější důsledky pro utváření a charakter veřejných prostorů. Například pronájem veřejných ploch pro reklamní účely často narušuje obraz veřejných prostorů, zvláště pak v historickém prostředí center města a obcí. Podobně diskutabilním jevem jsou kupříkladu obcemi dnes velmi oblíbené dlouhodobé pronájmy původně veřejných parkovacích a odstavných stání ve veřejném prostoru konkrétním soukromým osobám. Důsledkem je pak trvalé omezení a snížení kapacit dopravy v klidu v některých částech měst a obcí a nelegální parkování na veřejných plochách původně k parkování a odstavování vozidel určených.

Obr. 199: Most – ulice Jana Kříže. Les dopravních značek dlouhodobě pronajatých odstavných stání ve veřejném prostoru. (Foto: Veronika Šindlerová, 2006)

Výzvy

Ve většině vyspělých zemí Evropy (především v její západní a severní části) tradičně představují veřejné prostory prioritu v procesu utváření životního a obytného prostředí. Veřejné prostory tam stojí v čele zájmu plánovacích procesů a urbanistické tvorby, disponují adekvátní podporou ze strany legislativy, politických reprezentací a všech účastníků podílejících se na jejich obnově a rozvoji. V mnoha zemích již dávno pochopily, že veřejné prostory a jejich celý systém představují klíčový faktor kvality obytného prostředí, který navíc významně motivuje také soukromé vlastníky k údržbě či obnově jejich nemovitostí k veřejnému prostoru přiléhajících.

Veřejné prostory našich obcí a měst představují řadu výzev. Veřejné prostory u nás nejsou veřejnou správou stále vnímány jako priorita ovlivňující kvalitu života v obcích a městech. Veřejné prostory jsou stále chápány spíše jako „přidaná hodnota“ obcí a měst, bez zásadního významu pro jejich fungování a pro život jejich obyvatel. Priority obcí se zaměřují primárně na řešení dopravní a technické infrastruktury, v lepším případě na péči o zeleň, veřejné prostory jako celek zůstávají nedoceny.

Veřejný prostor jako priorita správy a rozvoje území

Význam veřejných prostorů pro fungování každého území je nezastupitelný. Není pochyb o tom, že veřejné prostory představují základ každé sídelní struktury. Nezdá se však, že by toto poznání hrálo dlouhodobě dostatečně důležitou roli ve veřejné správě území a plánování jeho rozvoje. Strategický význam veřejných prostorů pro každou obec či město se prozatím dostatečně neodráží v komunální politice a lokální správě území. Často pod tlakem soukromých investorů a developerů a ve snaze místní samosprávy za každou cenu zajistit přísun finančních prostředků do obecní pokladny, je územní rozvoj často realizován bez ohledu na možnost dosáhnout potřebný standard a kvalitu veřejných prostorů. Samosprávy by přitom měly dbát na koncepční plánování územního rozvoje měst a obcí, v dlouhodobém horizontu, bez snahy uplatňovat momentálních zájmů v časovém rozsahu svého funkčního období. Při plánování rozvoje území by přitom mělo být právě plánování veřejných prostorů a jejich celého systému.

Výdaje na veřejné prostory, do realizace nových i do obnovy a údržby těch stávajících, jsou pro obce finanční zátěží. Prioritou místních samospráv jsou tak jiné druhy výdajů, než na veřejné prostory (např. do technické infrastruktury, silnic, do údržby objektů apod.). Pro vysoké náklady na údržbu řada měst a obcí mnohdy odmítá podpořit návrh nových veřejných prostorů, jejichž rozsah překračuje nezbytné minimum

pro fungování území, neboť po jejich dokončení je bude muset převzít do svého užívání a své správy, včetně výdajů na jejich údržbu a obnovu.

V procesu obnovy a rozvoje veřejných prostorů našich měst zpravidla chybí systémové pojetí, ucelený pohled v širších souvislostech. Ani městské správy ani developeri si často neuvědomují význam kvality veřejných prostorů pro atraktivitu a v konečných důsledcích i pro ekonomickou hodnotu nemovitostí v předmětném území. Chybí také multioborové chápání celé problematiky, na práci s veřejnými prostory se tak nedostatečně podílejí odborníci z oboru sociologie, sociální geografie či ekologie. Přístup k práci s veřejnými prostory by měl být multioborový, přesahující rámec finančního kalkulu, architektury a urbanismu. Obnova a rozvoj veřejných prostorů přitom vyžaduje systémové pojetí na úrovni celé obce nebo její ucelené části, řešení má postupovat od koncepce celku k návrhu jednotlivých prostorů.

Ve správě veřejných prostorů je u nás často patrná značná ambivalence. Na jednu stranu jsou investovány značné finanční prostředky do obnovy a údržby veřejných prostorů v reprezentativních a vysoce frekventovaných polohách, kde se pak nalézají i velmi zdařilé příklady obnovy nebo vybudování nových prostorů, na druhou stranu pak zcela na okraji zájmu lokální politiky leží prostory v periferních polohách, přitom však neméně důležité pro fungování obce a společenství jeho obyvatel.

V procesu plánování veřejných prostorů stále chybí dostatečná osvěta, lidé stále nedoceňují význam veřejných prostorů pro kvalitu jejich života. Participace veřejnosti na procesu plánování veřejných prostorů je v našich podmínkách, ve srovnání s jinými vyspělými zeměmi, stále ještě nedostatečná a neadekvátní významu veřejných prostorů.

„Veřejné prostory – ulice, náměstí, parky a vzhled celého města jako takového – představují v každém městě nejvýznamnější elementy vyžadující tu nejpřísnější ochranu. Veřejné prostory formují obraz města a reprezentují kvalitu, ve které obyvatelé města tráví svůj každodenní život, stejně jako reprezentují prestiž města v souboji o obyvatele, návštěvníky, investory či stavitele s jinými městy. Výjimečný význam veřejných prostorů je musí povýšit na prioritu místních politiků, územních plánovačů, architektů, vědců, procesu vzdělávání a médií. Dlouhodobé rozvojové koncepty veřejných prostorů, jejich vzhled a prostředí musí být veřejně obhospodařované a opečovávané adekvátně tomu jak moc se občané ztotožňují se svým městem.“ (Weeber – Weeber 2007: 12)

Veřejný prostor pro všechny

Proměny demografické struktury obyvatelstva, především trend postupného stárnutí populace, tedy zvyšování podílu obyvatel v postproduktivním věku (65+) a tedy segmentu populace se sníženými a omezenými schopnostmi prostorové mobility, bude klást nové specifické nároky na veřejné prostory. Utváření, uspořádání i detailní provedení veřejného prostoru bude muset zohlednit možnost užívání všemi generacemi, mladými i starými.

Pohyb a mobilita budou hrát ve veřejném prostoru klíčovou roli. Na jedné straně rostoucí mobilita mladých obyvatel a obyvatel středního věku a jejich schopnost přesunout se do kteréhokoli veřejného prostoru odpovídajícího jejich preferencím, i na velké vzdálenosti, na druhé straně požadavky seniorů na snadnou a bezbariérovou dostupnost veřejných prostorů v bezprostředním okolí jejich obydli. Bezpečná a bezbariérová prostupnost území, pěší dostupnost zařízení každodenní potřeby z míst bydliště a tvorba měst krátkých vzdáleností se stane jedním z hlavních úkolů plánování rozvoje území. Kvalitní veřejný prostor v okolí bydliště se stane obytným prostorem stále větší skupiny obyvatelstva

Veřejné prostory přitom musí být utvářeny přívětivě pro všechny věkové kategorie uživatelů, tak, aby byla zachována možnost přirozené sociální interakce různých generací a byly tak vytvořeny podmínky pro přirozené sociální učení a vyšší míru sociální kontroly prostoru.

Znovudobytí veřejného prostoru

V uplynulém půlstoletí ovládla naše veřejné prostory automobilová doprava ve všech svých formách, v pohybu, bariéra prostupnosti území a zdroj hluku a emisí, v klidu, hradby parkujících automobilů usurpující si prostor, který patří lidem, chodcům, cyklistům, rekreatům, pozorovatelům.

Kvalita veřejného prostoru musí spočívat v dostupnosti pro různé účely. Není žádoucí, aby prostor byl ovládnut jednou aktivitou, která vytlačí všechny ostatní. Automobily se bez veřejného prostoru neobejdou, není jiného prostoru, kde by se mohly volně pohybovat. Stejně tak se veřejný prostor do značné míry neobejde bez automobilu. Je však nezbytné neustále hledat vhodnou míru a formu vzájemné koexistence.

Znovuzískáním veřejného prostoru musíme rozumět uvolnění jeho významné části zpátky chodcům a cyklistům, hrajícím si dětem, rekreujícím se obyvatelům a návštěvníkům. Do ulic se musí vrátit obchod, kultura a společenské vyžití vůbec. Prostory se musí stát bezpečnějšími, oproštěné od neustálých rizik kolizí s automobily.

**[4] teorie:
systém
veřejných
prostorů**

Obr. 200: Ledec nad Sázavou – pohled na veřejné prostory centra města. (Foto: Veronika Šindlerová, 2010)

Podobně jako je lidské tělo soustavou orgánů vzájemně propojených a na sobě funkčně závislých, také každé město, každou obec, každé sídlo, i krajinu, si lze s trochou nadsázky představit jako organismus, jehož jednotlivé součásti a složky „nežijí“ zcela svým vlastním životem, ale jsou mezi sebou vždy vzájemně provázány, funkčně, provozně, zpravidla i prostorově. To platí o území jako celku, stejně tak jako o veřejných prostorech. Jednotlivé ulice, náměstí, nábřeží, parky a další veřejné prostory se v rámci struktury území nevyskytují nikdy samostatně a izolovaně, ale vytváří více či méně ucelený systém, kostru, skelet, síť, zabezpečující stabilitu a základní životní funkce každého území.

Aby bylo vůbec možné přehlédnout a pochopit, účelně utřídit, analyzovat a následně také hodnotit a navrhovat různorodé množství veřejných prostorů, je nezbytné uplatnění systémového přístupu, studium jednotlivých prvků a jejich pozice v rámci celku, studium vztahů mezi součástmi a prvky systému a jejich vzájemného působení. Stejně, jako životnost struktury území jako celku musí být výrazně delší než životnost jeho jednotlivých prvků a součástí, také systém veřejných prostorů musí vykazovat životnost respektive životaschopnost delší, než jednotlivé dílčí prostory.

V souvislosti s neustálými změnami v území se jeho struktura stává prostorově stále rozsáhlejší, různorodější a komplexnější, dochází k jejím kvalitativním proměnám, vztahy mezi jednotlivými součástmi a prvky struktury se tak stávají stále složitějšími. Především proto nelze dnes chápat žádné území, město, obec, sídlo ani krajinu jako prostý souhrn a součet jeho jednotlivých složek a součástí, je nutno jej naopak chápat jako jeden celek, v jehož rámci je nezbytné zajistit zachování příznivých životních podmínek pro jeho obyvatele a uživatele.

system veřejných prostorů: paralely

Řada systémů v území má své jasné vymezení, kodifikaci v právních předpisech či normách, disponuje rozsáhlou teoretickou základnou a metodickými postupy prověřenými dlouholetou implementací v praxi, je pevně zakotvena v procesu plánování rozvoje území a urbanistické tvorbě. Jako se systémy se s nimi cílevědomě dlouhodobě pracuje, systémový přístup je v práci s nimi nezpochybnitelnou samozřejmostí.

Většina takových systémů poskytuje řadu cenných a ověřených principů a zákonitostí, které mohou být pro práci se systémem veřejných prostorů inspirativní a které mohou být při práci se systémem veřejných prostorů vhodně využity. Považuji proto v úvodu části disertační práce věnované teorii systému veřejných prostorů za přínosné, zmínit se o několika vybraných systémech v území, které jsou běžnou součástí urbanistické a územně plánovací tvorby nebo jsou této praxi velmi blízké, jsou systému veřejných prostorů analogické svým charakterem a skladbou prvků, zákonitostmi vnitřních vazeb a fungováním.

Zatímco řešení dopravních systémů v území nebo řešení územního systému ekologické stability či systému sídelní zeleně je v procesu plánování rozvoje území věnována značná pozornost, o veřejných prostorech se jako o systému příliš nehovoří. To přirozeně ještě nemusí znamenat, že se s veřejnými prostory v procesu plánování rozvoje území jako se systémem nepracuje. Je však otázkou, proč systému veřejných prostorů dlouhodobě není věnována taková pozornost, jako je věnována právě jiným systémům v území, proč systémové pojetí veřejných prostorů postrádá svou teorii, metodologii práce, proč systém veřejných prostorů není jednoznačně definován a popsán, jako jsou popsány například dopravní systémy, systémy technické infrastruktury a další.

Uvedené paralely nejsou vybrány náhodně. Jejich definice, skladba či vlastnosti, se staly významným inspiračním zdrojem pro mé vlastní pojetí systému veřejných prostorů a jeho definici a staly se jedním z klíčů k uchopení a pochopení samotného systému veřejných prostorů. Při bližším zkoumání i praktických zkušenostech s řešením některých ekvivalentních systémů (například územní systém ekologické stability nebo dopravní systémy) jsem se ujistila, že základní charakteristiky jejich skladby a vazeb mezi prvky a součástmi systému jsou se systémem veřejných prostorů velmi podobné nebo dokonce shodné.

Ekosystém

Definice ekosystému je obsažena v naší platné legislativě, konkrétně v § 3 zákona č. 17/1992 Sb. o životním prostředí:

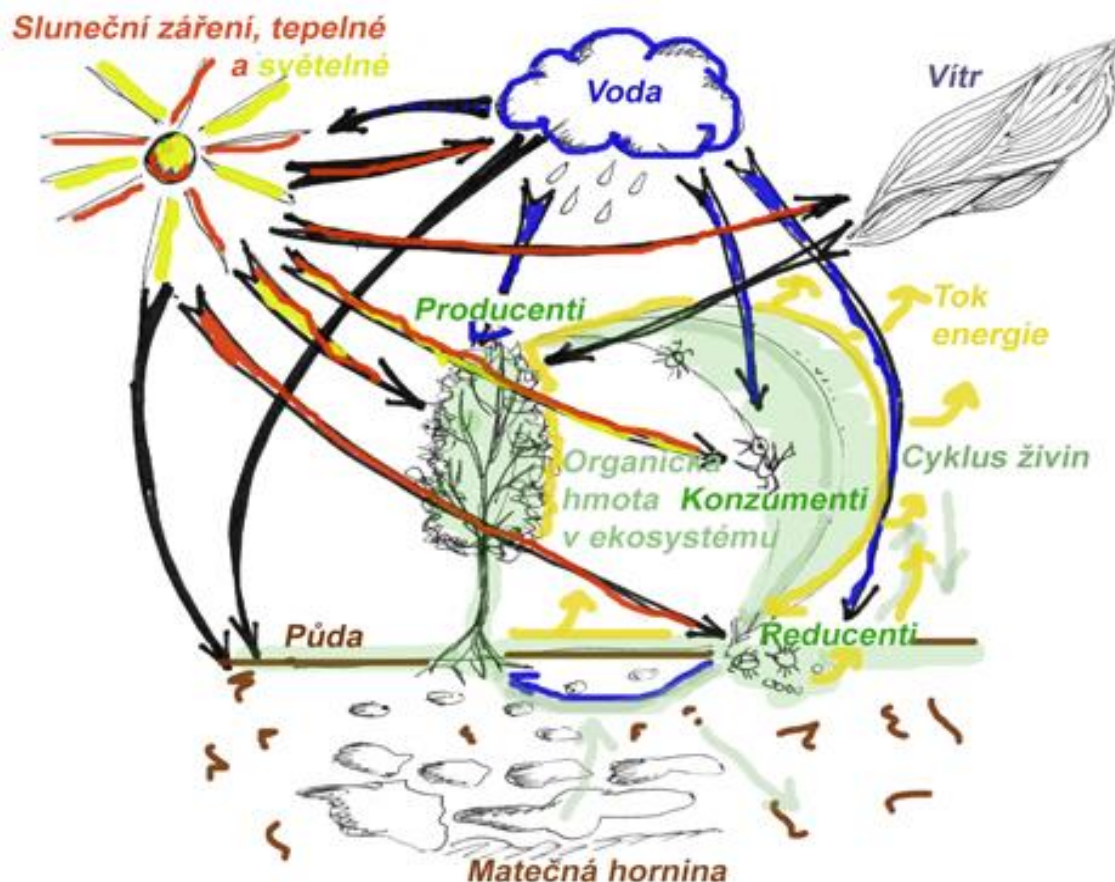
Ekosystém je funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací, a které se vzájemně ovlivňují v určitém prostoru a čase.

Ekosystém má svou definici také v jedné z mnoha českých státních norem. Oborová norma ON 48 0002 Pěstování lesů - názvy a definice, vydaná Výzkumným ústavem lesního hospodářství a myslivosti v roce 1991 chápe ekosystém takto:

Ekosystém je relativně trvalý dynamický systém souboru organismů a jejich prostředí (ekotopu) vytvářející určitou stabilitu danou potravními vazbami, resp. koloběhem živin a tokem energie uvnitř této úrovně.

Ve zcela původním pojetí (Tansley 1935) se ekosystémem rozuměl soubor organismů a jejich prostředí v jednotě jakékoli hierarchické úrovně. Další alternativní pojetí jako ekosystém označují úhm všech živých organismů a abiotického prostředí v daném časoprostoru (Jeník 1995), nebo soubor všech životních forem a jejich projevů probíhajících v uvažovaném období a topograficky vymezeném prostoru.

Ekosystémy mohou být uspořádány hierarchicky, tj. jeden může být součástí druhého. Lze tak postupovat z planetární, globální úrovně na úroveň kontinentální, regionální, krajinnou až lokální. Je možno definovat subekosystémy, jež jsou součástí ekosystémů vyššího řádu (např. rákosina v rámci ekosystému rybníka, smrkový porost v rámci lesního komplexu), popřípadě supraekosystémy, zahrnující naopak ekosystémy nižšího řádu (ekosystém krajiny zahrnující lesní porosty).

Obr. 201: Složky ekosystému.¹

¹ Složky ekosystému [online]. Dostupné z <http://fd.czu.cz/vyzkum/nauka_o_lp/ekologie/ekosystemy.html> [cit. 15.7.2013].

Ekosystémy mohou být dále uspořádány vedle sebe, jejich ohraničení bývá přitom z hlediska jejich určení jako systémů otevřených často obtížné. V přírodě mezi ekosystémy existují hranice konvergentní (sevřené, ostré) či divergentní (pozvolné, difúzní). Ve všech případech je mezi dvěma sousedícími ekosystémy možno vylíčit přechodnou zónu čili ekoton, zahrnující směr faktorů obou odlišných typů ekosystémů.

Ekosystémy jsou soustavy dynamické, tj. proměnlivé v čase. Změny probíhají v různých časových rozměrech, čili časových horizontech. Lze popsat změny aktuální (charakteru události či v intervalu hodin, dnů, roční sezóny a roků), sekulární v rozsahu staletí a tisíciletí a geohistorické s časovým určením desetitisíců či milionů let.¹

Paralela ekosystému k systému veřejných prostorů spočívá mimo jiné v tom, že jednotlivé prvky v ekosystému jsou spolu vzájemně spojeny konkrétními vazbami, z nichž dominantní jsou vazby potravní související se vzájemnou výměnou látek a tokem energie. Jakékoli porušení těchto vazeb je příčinou nerovnováhy celého systému, narušení potravního řetězce nebo toku energie.

Hierarchické uspořádání prvků v rámci ekosystému odkazuje na jeden z řídicích principů fungování v podstatě každého systému, tedy na významovou strukturu prvků systému, vzájemnou nadřazenou a podřazenost. Hierarchie prvků a součástí systému je vlastní také systému veřejných prostorů, kde každý prvek má v rámci celku nějaký význam, jeden prostor je nadřazený nebo podřazený jinému.

Princip subsystémů a suprasystémů, jako systémů fungujících v rámci jiného systému, je v rámci systému veřejných prostorů naplněn nadřazeností systému veřejných prostorů řadě funkčních systémů v území, které prostorově i provozně fungují v jeho rámci (například některé dopravní systémy nebo jejich části, systémy technické infrastruktury apod.)

Stejně jako bývá obtížné určení přesného ohraničení jednotlivých ekosystémů, je v případě systému veřejných prostorů mnohdy velmi nejednoznačné určení jeho hranice, tedy rozhraní mezi veřejným a soukromým prostorem. Nejasnost tohoto rozhraní je zpravidla tím větší, čím výraznější je přechodová zóna mezi veřejným a soukromým prostorem tvořená prostorem sice veřejně přístupným, ale s vysokou mírou sociální kontroly (například předzahradka bytového domu vymezená pouze obrubou nebo změnou vegetace, nikoli však jednoznačně fyzicky oddělená od veřejného prostoru, nebo veřejně přístupný interiér budovy, kde jeho uživatel proniká do hloubi chodeb s narůstající mírou nejistoty, nenachází-li se již v prostoru veřejnosti zapovězeném). Takové přechodové zóny mezi veřejným a soukromým prostorem představují paralelu k ekotonu, přechodové zóně mezi dvěma a více různými ekosystémy (například přechodová zóna mezi okrajem lesa a polem, nebo rozhraní mezi loukou a vodním tokem, kde se oba krajinné ekosystémy vzájemně prolínají).

Proměnlivost ekosystému v čase, dynamika systému, je opět systému veřejných prostorů analogická. Systém se v čase vyvíjí, mění se jeho skladba, rozsah, vazby mezi prvky.

Územní systém ekologické stability

Územní systém ekologické stability (ÚSES) je zakotven v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který v § 3 obsahuje jeho definici:

Územní systém ekologické stability krajiny je vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu. Rozlišuje se místní, regionální a nadregionální systém ekologické stability.

ÚSES reprezentuje funkční ekologické minimum, které je nezbytné v krajině prosadit za účelem udržení její ekologické stability. Představuje tedy jakousi spojitou ekologicky stabilní síť, pavučinu stabilních ekosystémů, procházející územím.

¹ Volně dle <http://fd.czu.cz/vyzkum/nauka_o_lp/ekologie/ekosystemy.html> [cit.15.3.2009].

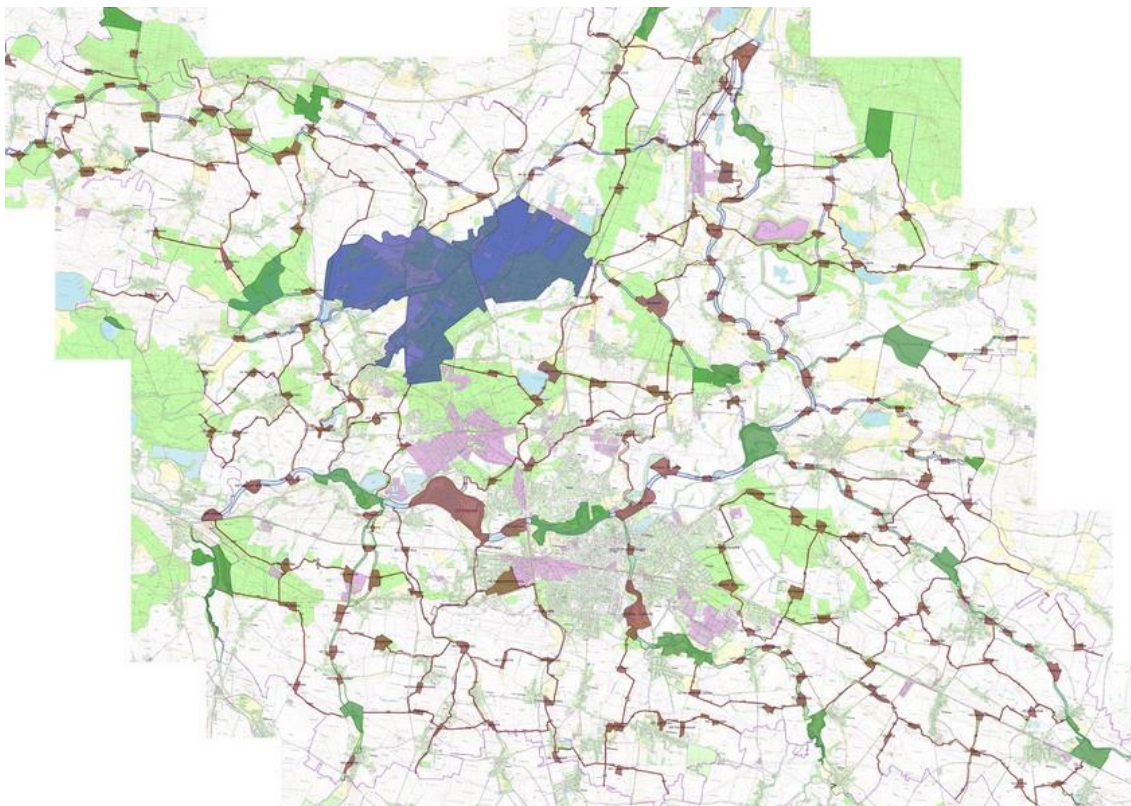
ÚSES disponuje v našich podmínkách jednou z nejpracovanějších metodik ze všech systémů v území a v procesu územního plánování představuje jeden z mála systémů v území, který má jednoznačně definované prostorové a funkční parametry a zásady zajišťující jeho plnou funkčnost.

„ÚSES je na území ČR členěn do tří hierarchických úrovní: nadregionální, regionální a lokální (místní), které dále navazují na ekologické systémy vyšších hierarchických úrovní (EECONET – Evropská ekologická síť). Nejvýznamnější hierarchickou úrovní z hlediska přímého vlivu na krajinu je lokální ÚSES, který je reprezentován poměrně hustou sítí skladebných prvků.“ (Sklenička 2003: 238)

Skladebnými prvky ÚSES jsou:

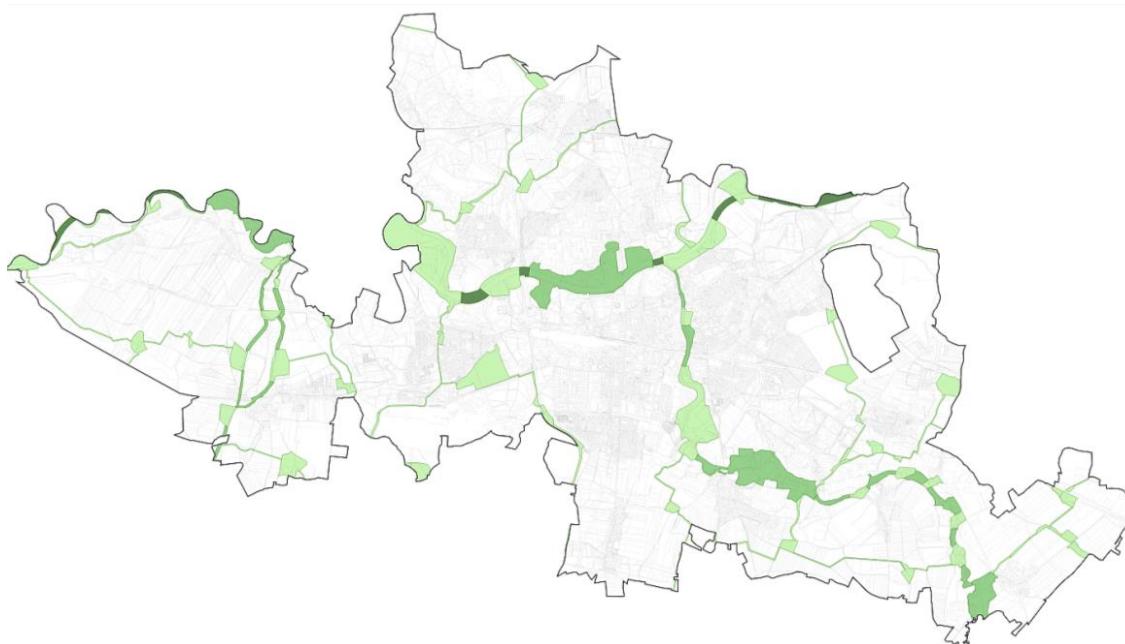
- **Biocentra** - základní skladebné prvky ÚSES plošného charakteru, které ve své ploše / ve svém prostoru umožňují existenci cílových druhů a společenstev přirozeného genofondu krajiny
- **Biokoridory** – základní skladebné součásti ÚSES lineárního charakteru, propojující vzájemně jednotlivá biocentra, umožňující a podporující převážně pohyb, především pak migraci organismů v krajině, čímž zabraňují jejich nežádoucí prostorové izolaci
- **Interakční prvky** – doplňkové skladebné prvky ÚSES, které zprostředkovávají pozitivní působení ekologicky relativně stabilnějších krajinných prvků na okolní ekologicky labilnější krajinu (jedná se například o meze, dřevinný doprovod cest či vodních toků, remízy, solitérní skupiny stromů apod.); oproti biocentrům a biokoridorům neplatí pro interakční prvky nutně podmínka jejich propojení s ostatními prvky ÚSES.

Pro srovnání se systémem veřejných prostorů je zásadní prostorová spojitost ÚSES a jeho v podstatě nekonečný rozsah, tedy charakter sítě kontinuálně postupující celým územím, a to jak územím zastavěným, tak územím nezastavěným, volnou krajinou. Paralelu lze dále spatřovat v hierarchizaci prvků a skladebných součástí systému, tedy jednoznačné deklaraci významových úrovní systému od úrovně globální, národní, regionální až po úroveň místní.

Obr. 202: Územní systém ekologické stability na území ORP Pardubice.¹

¹ Generel lokálního ÚSES ORP Pardubice (Projekce zahradní, krajinná a GIS, s.r.o., 2010).

Obr. 203: Územní systém ekologické stability na území města Pardubice.¹

Homocentra (uzly) a homokoridory (spojnice)

Ze všech krajinných a ekologických systémů má ÚSES k systému veřejných prostorů charakterově jednoznačně nejbližší.

Stejně, jako zvířata migrují krajinou mezi jednotlivými stanovišti – místy pobytu, i lidé se v rámci urbanizovaného území pohybují ulicemi z místa na místo, střetávají se a pobývají na náměstích, parcích, na křižovatkách.

Stejně, jako je biocentrum místem pobytu a interakce přírodních druhů, je homocentrum jedním z míst pobytu (kromě vlastních míst bydliště nebo pracoviště, kde je však míra interakcí omezena na okruh rodiny resp. spolupracovníků) a veřejné interakce lidí v území.

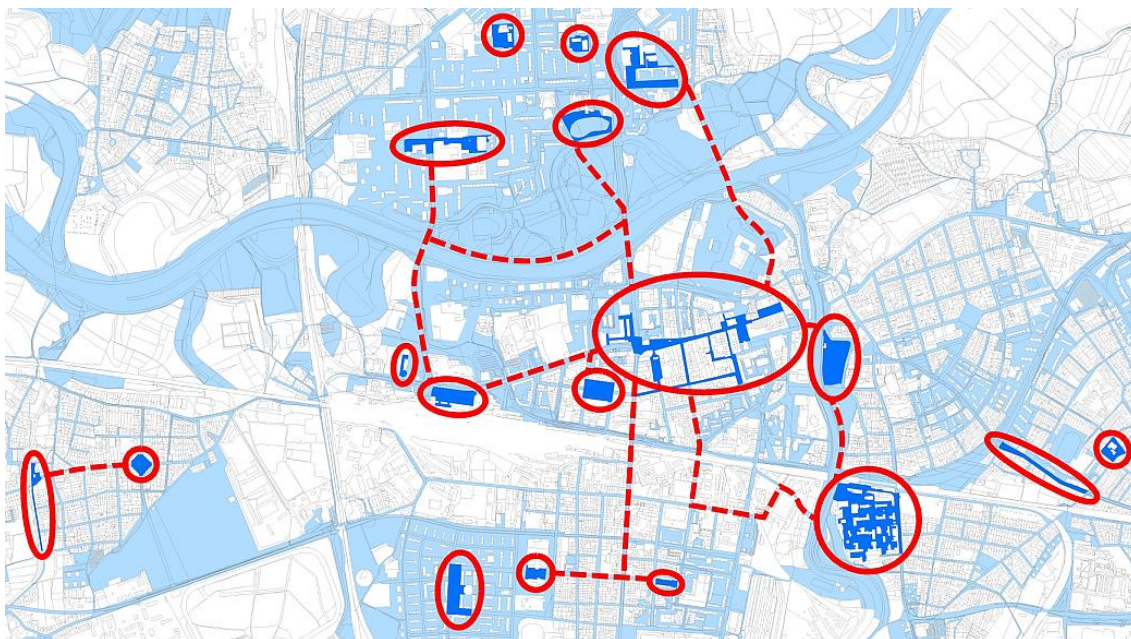
Stejně, jako je biokoridor vzájemnou spojnici biocenter a koridorem pohybu přírodních druhů, je homokoridor prostorem pohybu lidí ve městě, spojnici křižovatek, náměstí, parků.

Homocentra jsou reprezentována prostory křížení významných směrů pohybu veřejnosti, prostory koncentrace aktivit ve veřejném prostoru, prostory pobytu a interakce veřejnosti, střetávání. Homocentra jsou lidskými „mraveništi“, uzly v síti vztahů.

Homokoridory jsou nositeli pohybu ve městě prostory koncentrovaného pohybu veřejnosti, spojnice homocenter, nositelé pohybu ve městě, prostory koncentrace aktivit ve veřejném prostoru.

¹ HaskoningDHV Czech Republic, spol. s.r.o., 2013.

Obr. 204: Soustava hlavních homocenter a homokoridorů na území města Pardubice.¹

System zeleně

„System zeleně je tvořen souborem objektů zeleně přirozených nebo uspořádaných podle zásad zahradně krajinářské tvorby nebo krajinné ekologie do menších či větších, zpravidla však vícefunkčních kompozic, které utvářejí nebo doplňují dané prostředí.“ (Šrytr 2001: 184) Podle Kučery (2004) „System zeleně vnímáme jako účelně uspořádanou, prostorově spojitou síť rozvojových uzlů a rozvojových os (pohledových, pěších, cyklistických, rekreačních,...).“

„V rámci systému zeleně jsou vegetační objekty navzájem spojeny sítí vztahů v jeden celek. Definování konkrétního systému zeleně je založeno na fungování a následně na formulování vzájemných vztahů mezi jednotlivými základními plochami zeleně. Tyto vzájemné vztahy mohou mít různý charakter, mohou být kompoziční, provozní, nebo mohou vyplývat z přirozené ekologické povahy území. System zeleně budují především prostorové a funkční vazby mezi jednotlivými plochami zeleně, přičemž každá plocha má v systému jiný význam.“ (Šrytr 2001: 185, 186)

System zeleně je podle Šrytra (tamtéž) složen ze čtyř typů skladebných prvků:

- **Rozvojové osy** - prostorově a funkčně spojitý systém, charakterizovaný a budovaný vzájemnými vazbami jednotlivých ploch zeleně, který se opírá o významné (zpravidla historicky vyvinuté) objekty zeleně, které přímo navazují na krajinné struktury; osy mohou tvořit systém radiál, systém okružní nebo rastrový apod.
- **Objekty zeleně rozvojových os** – polyfunkční integrované a zpravidla intenzivně urbanizované části území, v nichž více než jinde hrají významnou prostorotvornou roli vegetační prvky.
- **Rozvojové uzly** - polyfunkční integrovaná a zpravidla intenzivně urbanizovaná území, v nichž více než jinde hrají významnou prostorotvornou roli vegetační prvky a které jsou utvářeny na vzájemném křížení rozvojových os.
- **Zelené klíny** - různorodá mozaika vegetačních prvků zpravidla s extenzivním stupněm péče o zeleň, které vytváří souvislé vegetační klíny prostupující z volné krajiny do zastavěného území; zelené klíny mohou být tvořeny různými funkčními typy zeleně, od ploch zemědělských (orná půda,

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

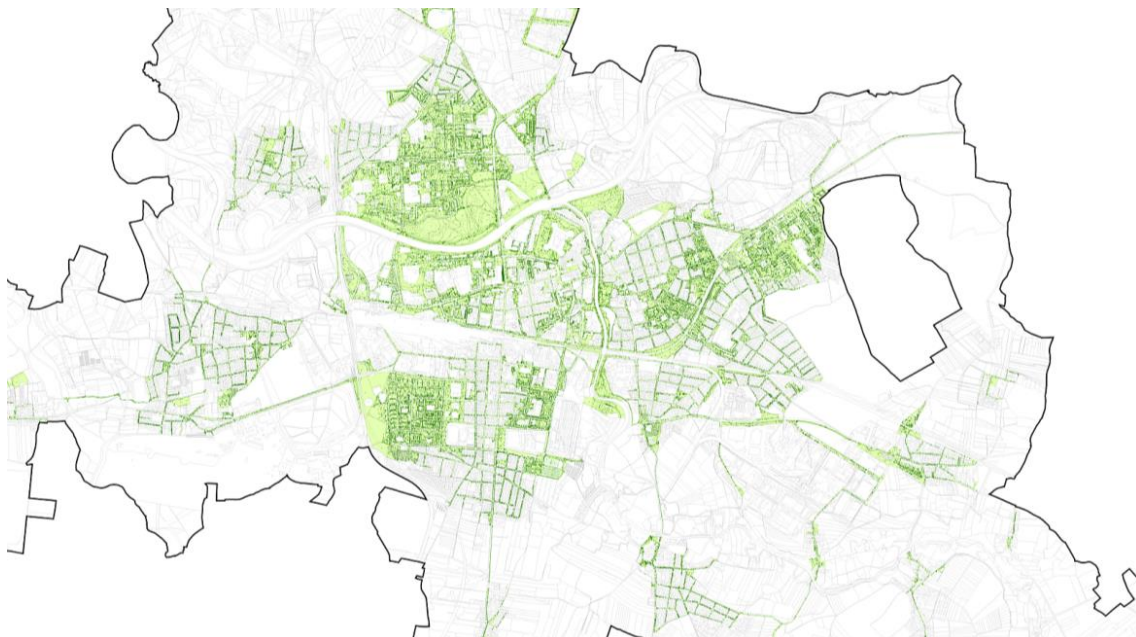
trvalé travní porosty), přes lesy, krajinnou zeleň podél vodotečí, zahrádkové osady, soukromé zahrady, rozsáhlé parky či lesoparky apod.

Podobně jako systém veřejných prostorů, také systém zeleně je tvořen nejrůznějšími funkčními typy zeleně (tamtéž: 189):

- park
- parkově upravená plocha
- nábrežní zeleň / pobřežní zeleň
- ostatní zeleň
- rekreační zeleň
- ochranná zeleň
- zeleň hřbitovů
- stabilizační vegetace svahů
- uliční stromořadí
- zeleň obytných souborů
- zeleň školních zařízení
- zeleň kulturních zařízení
- zeleň zdravotnických zařízení
- zeleň sportovních areálů
- zeleň průmyslových závodů
- zeleň lázeňských areálů
- zeleň hotelových domů
- zeleň železničních tratí
- zeleň dopravních staveb
- zeleň letišť
- zeleň občanské vybavenosti
- zeleň technické vybavenosti
- břehová zeleň vodotečí a vodních ploch
- zahrádkářské osady a kolonie
- zeleň na střechách.

Systém zeleně se se systémem veřejných prostorů zčásti prostorově prolíná. Řada skladebných prvků a vegetačních objektů systému zeleně je totiž zároveň součástí systému veřejných prostorů. Je to veřejně přístupná zeleň, tedy zeleň ve veřejném prostoru.

Stejně jako systém zeleně je také systém veřejných prostorů systémem spojitým, složeným ze vzájemně prostorově navazujících prvků a součástí, které vytvářejí nejrůznější prostorové struktury, rastrové, radiální, radiálně okružní či lineární. Prostorové vazby v systému jsou předpokladem jeho plné funkčnosti, prostorové diskontinuity mají nepříznivý vliv především na provozní a funkční vazby v systému, stejně jako jakákoli bariéra v systému veřejných prostorů představuje jeho provozní problém.

Obr. 205: Systém zeleně centrální části města Pardubice.¹

Dopravní systém

Systémový přístup k řešení dopravy má v plánování rozvoje území dlouhou tradici, která souvisí především s rychlým rozvojem nejprve železnice v devatenáctém století, ale především pak automobilové dopravy ve století dvacátém. Vzhledem k tomu, že jednotlivé dopravní systémy, hlavně pak systémy komunikací, mají zásadní vliv na formování osídlení, na strukturu zástavby a obsluhu území, je jim dlouhodobě věnována značná pozornost. Dopravní systémy patří mezi jedny z neprogresivnějších funkčních systémů území, jsou tradičně dlouhodobě pevně zakotveny v naší platné legislativě, disponují rozsáhlou a propracovanou terminologií, normami a nejrůznějšími metodikami a sofistikovanými způsoby třídění složek a prvků systémů, postupy navrhování a plánování.

Dopravním systémem se rozumí soubor různých více či méně samostatných systémů, které vzájemně kooperují. Jednotlivé dopravní systémy se skládají ze souboru dopravní infrastruktury (dopravní cesty, dopravní stavby jako zastávky, nádraží, letiště, přístavy apod.), dopravních zařízení (telematická zařízení, zabezpečovací zařízení, elektroinstalace, čerpací stanice, depa, garáže, apod.) a dopravních prostředků. Dopravní systémy svým rozsahem, prostorovým uspořádáním a složením odpovídají rozsahu a potřebám území, které obsluhují. Prvky a součásti dopravních systémů jsou hierarchizovány od úrovně celosvětové, kontinentální, národní, až po úroveň regionální a lokální (městskou, obecní).

Znakem systémového pojetí dopravy je chápání všech vlivů vstupních a výstupních v jednom dynamicky proměnném celku. Vlivy vstupní vyvolávají potřebu dopravy v území, vlivy výstupní jsou dopravou vyvolané nároky na území a jeho osídlení. Takto chápané jednotlivé druhy dopravy tvoří dopravní systémy, přičemž v rámci každého dopravního systému mohou existovat další dopravní subsystémy (například systém městské hromadné dopravy může být dále členěn na subsystémy autobusové, tramvajové, trolejbusové dopravy nebo subsystém metra nebo nejrůznějších nekonvenčních dopravních systémů).

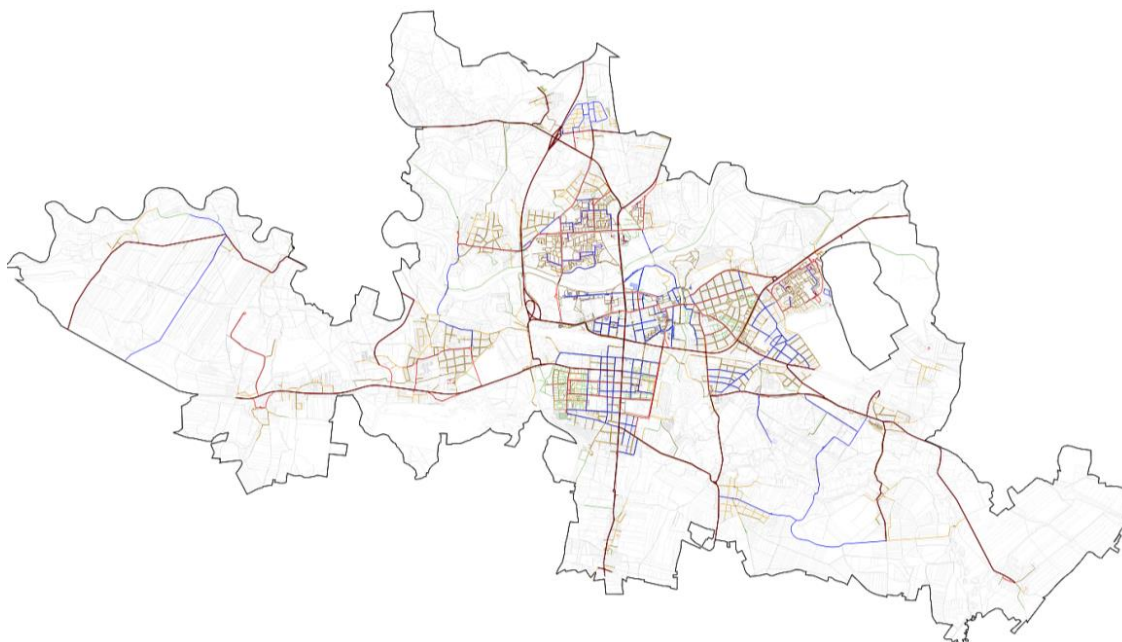
„Systémové pojetí dopravy se, kromě zkoumání vnějších vstupních a výstupních vlivů, zabývá také vzájemnými interakcemi dopravních systémů neboli vzájemným ovlivňováním jednotlivých dopravních systémů mezi sebou.“ (Kotas 2007: 17)

¹ HaskoningDHV Czech Republic, spol. s.r.o., 2013.

Podobně, jako systém zeleně, také dopravní systémy se z velké části prolínají se systémem veřejných prostorů. Některé dopravní systémy jsou dokonce jako celek prostorovou a provozní součástí systému veřejných prostorů, například systém místních komunikací, nebo systém pěších či cyklistických tras, jejichž všechny prvky jsou vždy součástí veřejných prostorů a bez lokalizace ve veřejném prostoru si je nelze vůbec představit.

Analogie dopravních systémů se systémem veřejných prostorů spočívá především opět v jejich obdobném prostorovém uspořádání, prostorové struktuře, která má charakter plošně rozsáhlých a komplexních spojitých sítí, které mají rastrové, radiální, radiálně okružní nebo jiné uspořádání. Dopravní systémy pokrývají plošně celé území, přičemž hustota systémů se v různých částech území může přirozeně lišit, podobně, jako je v území proměnná hustota sítě veřejných prostorů.

Prvky a součásti dopravních systémů jsou opět důsledně významově hierarchizované. Na páteřní součásti systému zajišťující vždy hlavní tranzitní dopravní vazby v území navazují hierarchicky podřízené prvky a součásti, vždy s nižším dopravním významem. Pro dopravní systémy je charakteristický postupný pozvolný přechod jednotlivých hierarchických úrovní systému tak, aby bylo zatížení dopravního systému jako celku vždy rovnoměrné a nevznikaly střety mezi silně zatíženými součástmi systému a součástmi dopravě extenzivně využívanými.

Obr. 206: Systém místních komunikací města Pardubice.¹

Systémy technické infrastruktury

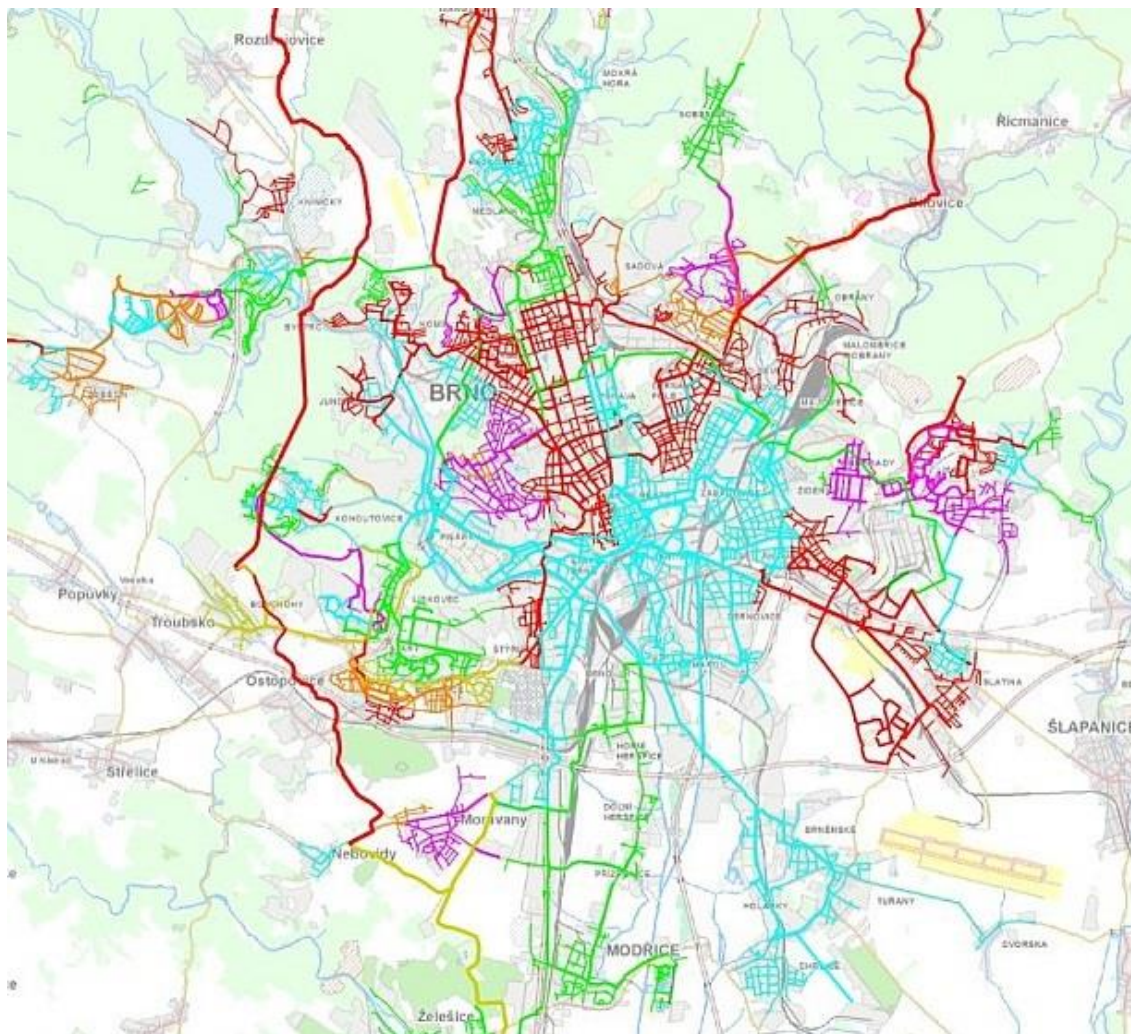
Systémy technické infrastruktury dnes představují plošně velmi rozsáhlé a komplikované soustavy, a jako zcela nezbytná se ukazuje nejen zmiňovaná vzájemná koordinace jejich jednotlivých složek a prvků, ale také důsledná hierarchizace a diferenciacie dle významu, účelu nebo třeba kapacit. V dnešní době již systémy technické infrastruktury představují nezastupitelnou funkční složku každého urbanizovaného území, jedním z nejzákladnějších požadavků je potřeba spojitosti jejich struktury, neboť jakékoli přerušení systému má vždy negativní následky a ohrožuje funkčnost systému jako celku.

Provozní schopnost urbanizovaného území a technickou stránku jeho fungování zajišťuje zpravidla několik různých systémů (přičemž ne všechny musí být nutně v každém území zastoupeny), diferencovaných podle charakteru přenášeného média. Jedná se o systémy vodohospodářské, jako jsou systémy zásobování pitnou nebo technologickou vodou, systémy odvodnění a odkanalizování území, dále se jedná

¹ HaskoningDHV Czech Republic, spol. s.r.o., 2013

o systémy energetické zajišťující zásobování území nejrůznějšími energetickými médii jako elektrickou energií, zemním plynem, párou či horkou vodou.

Systémy technické infrastruktury jsou tvořeny vždy více či méně plošně rozsáhlými přenosovými soustavami, tedy sítěmi vedení příslušných hmot, energetických médií či informací, doplněné o nezbytné objekty a zařízení zajišťující funkčnost těchto přenosových cest. Vzhledem k velkému rozsahu a značné složitosti systémů, a to i v případě menších sídel, je nezbytná jejich hierarchizace, tedy členění systému jako celku do jednotlivých úrovní, s ohledem na význam v rámci struktury osídlení či sídla a dále s ohledem na nejrůznější technické parametry, jakými jsou například kapacity vedení, délky tras, fyzikální vlastnosti přenášených médií apod. Smyslem hierarchizace systémů technické infrastruktury je dosažení optimálního a pokud možno úsporného fungování systémů, jejich stabilita a odolnost vůči nepředvídaným událostem při jejich provozu a především dosažení celkové vyšší přehlednosti systému.

Obr. 207: Systém vodovodů města Brna.¹

¹ Systém vodovodů města Brna [online]. Dostupné z <<http://www.bvk.cz/zakaznikum/sluzby/zasahy-na-vodovodni-siti/>>, [cit. 14.7.2013].

system veřejných prostorů: základní skladba

Každé území je ve svém uspořádání, formě, výrazu, funkční náplni i provozních vztazích unikátem, daným souhrnem individuálních podmínek a daností konkrétního území, především podmínek přírodních, morfologických, klimatických, ale také hospodářských apod. Stejně tak je zcela specifický každý jednotlivý systém veřejných prostorů každého území, území jedné obce, města, regionu nebo jakéhokoli jiného dílčího území. Přesto je ale možné vymezit určité společné prvky a znaky, které se opakují, ať už ve formě, struktuře, funkční skladbě, provozních vazbách, ve vzájemných vztazích jednotlivých prvků systému a v neposlední řadě pak v jeho obsahu, náplni činností a v něm vykonávaných aktivit.

Struktura každého systému veřejných prostorů bývá výsledkem dlouhodobého vývoje, složitých urbanizačních procesů a procesů proměny krajiny, a širokého spektra nejrůznějších dalších vlivů. Uliční a cestní sítě, soustavy náměstí, prostorů zeleně a dalších veřejných prostorů prodělaly řadu změn jak ve své formě, tak především v charakteru jejich funkčního využití, kterému slouží, ve významu a vzájemných vztazích. Dnes představují systémy veřejných prostorů složité a komplexní útvary, které musí reagovat na nové, aktuální podmínky, požadavky a nároky současné společnosti, v posledních desetiletích prochází postupnou obnovou a proměnami, dále se plošně rozvíjejí, vznikají prostory nové, a utvářejí se tak také zcela nové vazby a vztahy.

Skladbu systému veřejných prostorů je nutné chápat ve třech základních úrovních, vzájemně závislých a provázaných. Každý systém veřejných prostorů má svou formu, tedy prostorové utváření, prostorovou strukturu, morfologii, hmotnou podstatu. Tato forma je naplněna vždy určitým obsahem, reprezentovaným jednak nejrůznějšími funkcemi, k nimž je systém veřejných prostorů využíván, a dále pak provozními vztahy a vazbami mezi jednotlivými prvky a součástmi systému. Na skladbě každá ze zmiňovaných úrovní systému se vždy podílí soustava specifických dílčích součástí a prvků.

základní skladebné úrovně systému

skladebné součásti nebo prvky systému

FORMA

PROSTOROVÁ STRUKTURA

morfologické typy prostorů

FUNKCE

FUNKČNÍ NÁPLŇ

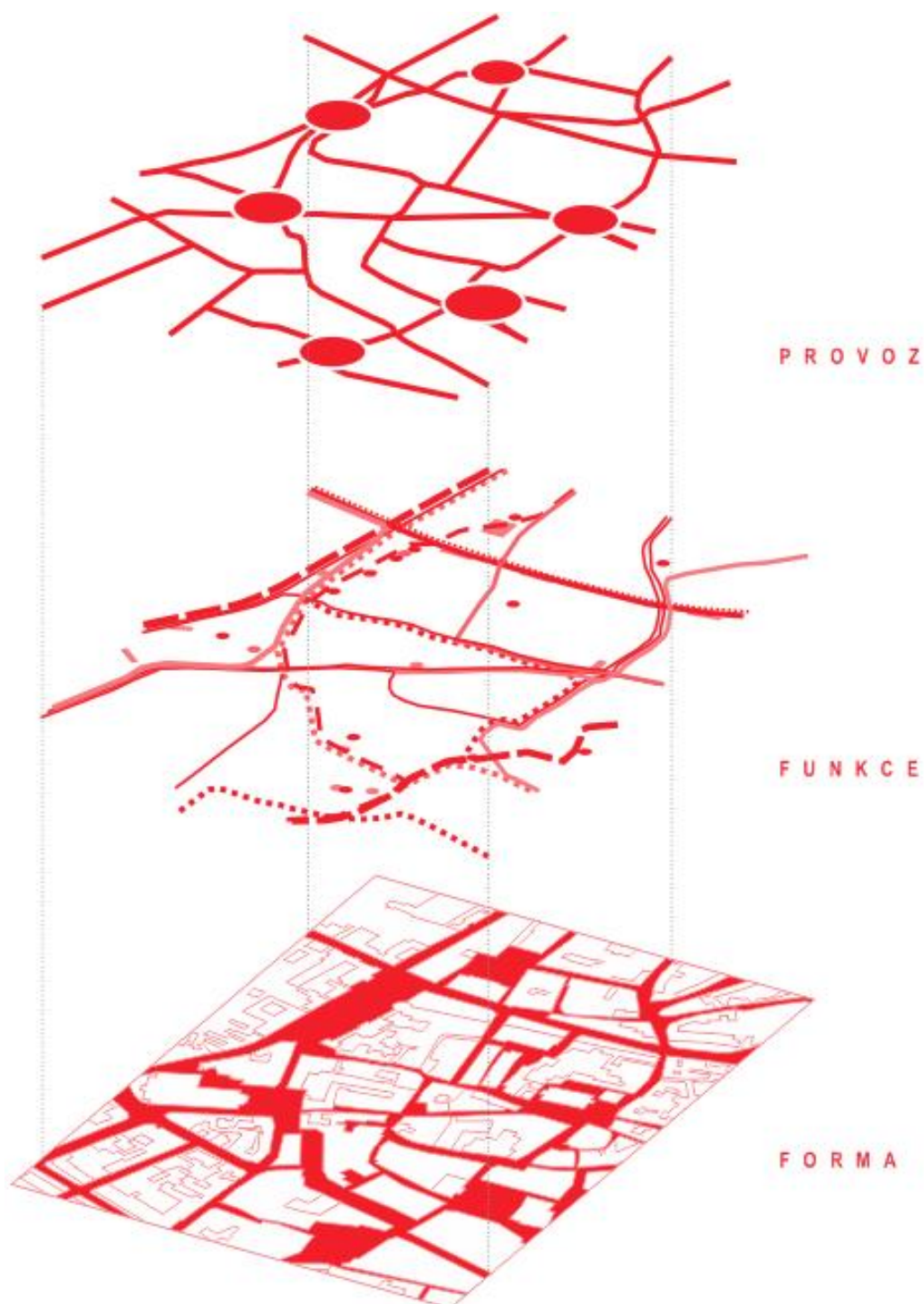
funkční systémy a subsystémy

PROVOZ

PROVOZNÍ VZTAHY A VAZBY

uzly a spojnice

Tab. 33: Základní úrovně skladby systému veřejných prostorů.

Obr. 208: Základní úrovně skladby systému veřejných prostorů.

Forma: prostorová struktura

Každý systém veřejných prostorů vytváří vždy určitou prostorovou (fyzickou) strukturu, která je charakterizována vzájemným prostorovým uspořádáním jednotlivých morfologických typů veřejných prostorů. Na formě prostorové struktury veřejných prostorů se zpravidla nejvýrazněji podílí uliční síť (v případě zastavěného území) resp. cestní síť (v případě krajiny). Právě uliční resp. cestní síť vytváří základní kostru, základní pavučinu, prostorové struktury každého území a tedy také systému veřejných prostorů. Uliční a cestní síť je potom doplněna dalšími lineárními a plošnými typy veřejných prostorů jako jsou náměstí, parky, nábřeží, lesy a lesoparky, louky, ale také volně plynoucí prostory veřejné prostory sídlištní apod.

Prostorová struktura je tedy tvořena soustavou prostorů nejrůznějšího hmotného (fyzického) utváření a uspořádání, různými morfologickými typy prostorů. Prostorové charakteristiky jednotlivých dílčích prostorů, jejich geometrické rozměry, proporce, nebo třeba jejich otevřenost či uzavřenost, se podílejí na utváření výsledné formy a hmotného obrazu, tedy prostorové struktury systému veřejných prostorů jako celku. Prostorovou strukturu systému veřejných prostorů není však možné chápat jako prostou adici jednotlivých prostorů rozdílných forem, naopak je nutno vnímat jejich vzájemné prostorové uspořádání a vazby. Způsob organizace systému veřejných prostorů má pro tvorbu hmotného prostředí určující význam. Zásadní význam pro vnímání prostorového utváření systému veřejných prostorů má také způsob a charakter vymezení jednotlivých prostorů, hmotami domů, zelení, oplocením, terénem nebo jinými způsoby.

Funkce: funkční systémy a subsystémy

Systém veřejných prostorů slouží nejrůznějším účelům, odehrává se v něm množství mnohdy zcela rozdílných aktivit a střetává se v něm různorodé spektrum uživatelů, majících v konkrétním prostoru zcela rozdílné zájmy. Ve veřejných prostorech se uskutečňuje převážná část veřejné dopravní obsluhy, pěší a cyklistické i automobilové, je zde umístěn dominantní podíl sítí a zařízení technického vybavení města, střetávají se zde lidé, pohybují se a pobývají zde, veřejné prostory mohou být také dějištěm nejrůznějších akcí, kulturních, společenských, sportovních a dalších.

Typickým rysem systému veřejných prostorů je prolínání a návaznost různých funkcí, různých zájmů, různých funkčních systémů a jejich subsystémů.

Systém veřejných prostorů v sobě zahrnuje celý soubor různých funkcí, z nichž většina je reprezentována samostatnými (autonomními) funkčními systémy, např. z oblasti dopravní a technické infrastruktury, životního prostředí, a dalších funkčních složek území. Vzhledem k tomu, že tyto funkční systémy fungují buď jako celek nebo z určité části jako integrální součást systému veřejných prostorů, a to jak prostorově, tak funkčně a provozně, lze systém veřejných prostorů v podstatě chápat jako těmto systémům nadřazený. Ve veřejném prostoru musí být tyto funkční subsystémy vzájemně důsledně koordinovány, neboť jejich přítomnost, včetně nutného umístění a fungování s nimi souvisejících objektů, zařízení, prvků a součástí mohou mít někdy i dosti zásadní vliv na prostorové utváření veřejných prostorů a jejich systému, ale také na jeho vnímání, uspořádání, způsob využití, kvalitu a také význam.

Každý z funkčních systémů resp. subsystémů v rámci systému veřejných prostorů vykazuje zpravidla zcela rozdílné prostorové nároky na využívání daných veřejných prostorů, vyžaduje jiné prostorové a podmínky pro provoz, vedení, ochranná pásma nebo třeba údržbu. Prostorově snad nejnáročnějšími na využití veřejných prostorů jsou systémy dopravní, především systémy pro automobilovou dopravu. Utváření veřejného prostoru však výrazně ovlivňuje například také mobiliář veřejné hromadné dopravy, jako jsou zastávky veřejné hromadné dopravy, informační a telematické dopravní systémy, zvláště prostorově náročné jsou samostatně vedené tramvajové tratě. Estetiku veřejného prostoru pak ovlivňují také například trolejová vedení trolejbusových a tramvajových tratí. Systémy technické infrastruktury naproti tomu, snad s výjimkou třeba veřejného osvětlení, mají na samotný veřejný prostor minimální vliv, o to větší nároky však vykazují na vzájemnou koordinaci pod povrchem veřejného prostoru a tudíž na

koordinaci prvků a zařízení vystupujících do veřejného prostoru jen lokálně. Z rozdílnosti nároků jednotlivých funkčních systémů na využívání veřejných prostorů vyplývají také časté vzájemné konflikty jednotlivých správců těchto systémů, konflikty různých resortních zájmů (dopravy, technické infrastruktury, ochrany přírody ad.) a v neposlední řadě také konflikty mezi zájmy veřejnými a soukromými, především na rozhraní jednotlivých vlastnických sfér. „Jako často velmi konfliktní a neřešitelná je uváděna úprava vztahu zařízení resortu dopravy k okolí, tedy k ostatním složkám a zařízením ve veřejném prostoru tak, jak jej upravuje zákon č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích. Pozornost zejména zasluhuje ztotožnění pojmu ‚veřejný prostor‘ s pojmem ‚prostor místní pozemní komunikace‘, a to i přesto, že resort dopravy uskutečňuje ve veřejném prostoru výhradně své úzké resortní zájmy.“ (Šrytr 2001: 213)

Obr. 209: Pardubice – Palackého třída. Prolínání funkčních systémů v prostoru jedné ulice – pěší doprava, cyklistická doprava, automobilová doprava, městská hromadná doprava, trolejová vedení trolejbusů, zeleň, veřejné osvětlení, dopravní značení, dopravní telematika, informační systémy. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Řada funkčních systémů a subsystémů v území je prostorově umístěna a funguje v rámci systému veřejných prostorů, uvnitř systému, v jeho hranicích / mantinelech. Výběr funkčních systémů, které se prostorově a provozně zcela, nebo z části „překrývají“ se systémem veřejných prostorů, a pro něž je systém veřejných prostorů suprasystémem, systémem nadřazeným, je uveden v následující tabulce:

<i>kategorie systémů</i>	<i>dílčí systém / subsystém</i>
dopravní systémy	system pěších komunikací
	system pěších tras
	system cyklistických komunikací
	system cyklistických tras
	system bezbariérových tras
	system „slepeckých koridorů“
	system místních komunikací
	system dopravy v klidu / parkování
	system parkovacích zón
	system linek autobusové hromadné dopravy

<i>kategorie systémů</i>	<i>dílčí systém / subsystém</i>
	system trolejbusových tratí a trolejových vedení
	system tramvajových tratí a trolejových vedení
	pneumatický dopravní systém
systemy technické infrastruktury	system zásobování pitnou vodou
	system zásobování požární vodou
	system zásobování užitkovou / technologickou vodou
	system dešťové kanalizace
	system splaškové kanalizace
	system jednotné kanalizace
	system zásobování elektrickou energií
	system zásobování plynem
	system centralizovaného zásobování teplem
	system odpadového hospodářství / system nakládání s odpady
	system veřejného osvětlení
informační a orientační systemy	system značených pěších turistických tras
	system značených cykloturistických tras
	system značených naučných stezek
	místní (městský, obecní) informační systém
	místní (městský, obecní) orientační systém
	system dopravního značení
telematické dopravní systemy	system řízení dopravy
	system sčítání vozidel a dopravních proudů
bezpečnostní systemy	kamerový systém (civilní, dopravní)
	system civilní ochrany
	system protipovodňové ochrany
system městského mobiliáře	
environmentální systemy	system zeleně
	územní systém ekologické stability
	system vodních ploch a toků

Tab. 34: Funkční systemy v rámci systému veřejných prostorů.

Provoz: uzly a spojnice

Z hlediska fungování a vzájemných vazeb prostorových i provozních, se systém veřejných prostorů principiálně skládá z uzlů a spojnic těchto uzlů. Pro srovnání, například Shane (2005) třídí prostory na enklávy (angl. enclaves) a spojky (angl. armatures). Toto třídění je sice značně zjednodušené a abstrahované, nicméně vystihuje základní princip fungování de facto většiny veřejných prostorů v rámci jejich systému. Na jedné straně jsou prostory, které v rámci systému vykazují jednoznačný charakter cílových bodů, tedy ohnisek naplněných životem a pobytovými aktivitami, určených spíše k setrvání v nich. Prostorová forma uzlů nabývá nejčastěji podoby koncentrického centrálního prostoru, charakteru náměstí (nemusí to však být pravidlem, také lineární (ulicový) prostor může vykazovat atributy uzlu (Tunka 1985)). Na straně druhé pak jsou prostory, které tato ohniska aktivit propojují a slouží převážně k pohybu mezi nimi. Tyto prostory mají nejčastěji charakter ulice, koridorového prostoru, nicméně může se jednat také o ostatní pěší či cyklistické, nebo dopravně smíšené trasy.

Rozhodující pro provozní skladbu systému veřejných prostorů jsou tzv. „proudy“, trajektorie pohybu jednotlivých uživatelů systému veřejných prostorů, směry a intenzity proudění lidí při chůzi či jízdě, cíle těchto proudů a místa jejich koncentrací.

Podobně, jako v případě dopravních systémů, systémů dopravní infrastruktury nebo ÚSES, také veřejné prostory vytvářející uzly a jejich spojnice jsou v rámci systému veřejných prostorů významově hierarchizované. Intenzita provozu v jednotlivých uzlech a spojnicích je rozdílná. Vybrané spojnice vytvářejí z hlediska významu a intenzity provozu a využití páteř celého systému veřejných prostorů, stejně jako vybrané uzly tvoří jeho hlavní opěrné body, ohniska systému. Na páteř a ohniska pak navazují podružné prvky a články systému s nižším významem a s nižším provozním významem. Nejnižší provozní význam mají zpravidla okrajové / periferní prvky systému, ze spojnic například koncové (často slepě zakončené) ulice v obytném souboru apod. I na periferii systému veřejných prostorů však ve výjimečných případech mohou některé jeho prvky a součásti nabývat provozně zásadního významu. Typickým příkladem jsou nákupní centra nebo třeba veřejné letiště, často také nádraží, na jedné straně prostorově alokovaná na periferii systému veřejných prostorů, přitom zpravidla značně provozně zatížená.

system veřejných prostorů: vlastnosti

Každý systém se vyznačuje souborem svých specifických vlastností, které jej charakterizují, a zároveň více či méně odlišují od jiných systémů. Soubor konkrétních vlastností činí každý systém vždy jedinečným, nezaměnitelným.

Podle základních vlastností rozlišujeme celou řadu systémů. Systémy mohou být například tvrdé a měkké, podle toho, zda jsou spojovány s jedním specifickým (strukturovaným) problémem (do kategorie „tvrdých“ systému spadá většina technických systémů), nebo do nich naopak vystupuje celá řada faktorů, které je ovlivňují (faktorem měkkého systému může být člověk jako aktivní prvek systému, individualita působící na systém jako celek). Systémy mohou být otevřené nebo uzavřené, podle předpokladů k dalšímu rozvoji a strukturálním změnám, deterministické nebo stochastické, podle míry předvídatelnosti jejich chování a fungování, statické nebo dynamické, spojené nebo nespojené, elementární nebo komplexní, čili jednoduché nebo složité...

Systém veřejných prostorů je hierarchicky strukturovaný. Uvažujeme-li o jeho nejvyšší úrovni, dostaneme se k rozsahu celého kontinentu či celé planety země. Tato disertační práce se však primárně zaměřuje na lokální úroveň systému veřejných prostorů, především v rozsahu správního území jedné obce nebo jednoho města. V této práci sledované a diskutované vlastnosti a další charakteristiky systému veřejných prostorů se však i přesto vztahují v podstatě na jakoukoli jeho úroveň.

Každý systém veřejných prostorů jednotlivé obce nebo města, jejich části, například jednotlivého sídla, je jedinečný, neopakovatelný. Systém veřejných prostorů každé obce má vždy přinejmenším jedinečnou prostorovou strukturu, síť ulic a náměstí a dalších prostorů. Přesto můžeme identifikovat určité základní vlastnosti, které jsou pro systém veřejných prostorů charakteristické bez ohledu na jeho konkrétní rozsah, morfologii, nebo polohu v území. Vlastnosti, které jsou všem systémům veřejných prostorů společné.

Vlastnosti systémů veřejných prostorů jsou dány jejich zpravidla dlouhodobým historickým vývojem a v dnešní době již značnou plošnou rozsáhlostí a rozmanitou náplní, a to ve všech úrovních, jak na úrovni lokální, tak na úrovni regionální i úrovni vyšší. Přitom některé ze základních vlastností systému veřejných prostorů se často liší s ohledem na konkrétní aspekt nebo prostorovou součást či jednotlivý prvek systému.

Práce se systémem veřejných prostorů a rozhodování o zásazích do jeho uspořádání či využití by vždy měla respektovat především následující soubor jeho vlastností:

➤ **Jedinečnost**

Každý systém veřejných prostorů je jedinečný, neopakovatelný, založený na specifických prostorových a provozních vazbách, na unikátním utváření, které je determinované konfigurací terénu, přírodními podmínkami a danostmi území, ale také třeba historickým kontextem. Každý jednotlivý systém veřejných prostorů je jedinečný také v utváření jeho rozhraní, rozhraní mezi veřejným a soukromým prostorem, v zastavěném území kulisou objektů nebo hranic soukromých pozemků, v krajině vegetací, otevřenosti či uzavřenosti krajinných scén.

Neexistují dva zcela identické systémy veřejných prostorů. Jiný je systém veřejných prostorů každého města, každé obce, každého sídla. Jiný je například systém veřejných prostorů středověkého města, jiný systém veřejných prostorů sídliště panelových domů.

Práce se systémem veřejných prostorů proto vyžaduje individuální přístup zohledňující jedinečné a specifické rysy každého systému.

➤ **Složitost / komplexita**

Každý systém veřejných prostorů je více či méně složitý, mnohvrstevnatý, integrující široké spektrum složek, součástí i celých subsystémů, které jsou v neustálé vzájemné interakci.

Práce se systémem veřejných prostorů vyžaduje celostní přístup odpovídající komplexnosti jeho utváření.

➤ **Hierarchizace**

Systém veřejných prostorů je významově hierarchizovaný, každý jednotlivý veřejný prostor má v rámci celku svůj význam, jednotlivé veřejné prostory jsou si v systému vzájemně podřazené nebo naopak nadřazené.

➤ **Rozmanitost**

Pokud má systém veřejných prostorů uspokojit různé nároky svých uživatelů a respektovat rozdílnost využití jednotlivých částí území, musí obsahovat adekvátně rozmanité prvky a součásti i celé subsystémy.

➤ **Dlouhodobá stabilita prostorové struktury / formy**

Systém veřejných prostorů se vyznačuje značnou časovou stabilitou své prostorové struktury a formy, svého fyzického utváření. To je způsobeno především setrvačností majetkoprávních vztahů k prostorům, ekonomickou nutností využívat dříve vložených nákladů a investic do veřejných prostorů a vůbec finanční náročností do případné změny fyzické podstaty systému veřejných prostorů.

Spíše se zboří a znovu na stejném místě postaví dům, než by se změnilo trasování celé ulice nebo třeba poloha náměstí.

Právě časová stabilita a trvanlivost formy systému veřejných prostorů v porovnání s jinými systémy a součástmi sídelní a urbanistické struktury je důvodem se její strukturou, analýzou a plánováním systematicky zabývat. Chybný zásah do prostorového uspořádání systému veřejných prostorů se tak zpravidla dodatečně velmi obtížně odstraňuje a jeho důsledky mají proto takřka vždy dlouhodobý charakter. Zásadní změny v prostorové struktuře systému veřejných prostorů jsou vždy spojeny se značnými ekonomickými finančními náklady a náklady zpravidla výrazně převyšujícími původní očekávanou výši. Zásadní změny mohou vyvolat také nejrůznější sociální důsledky.

➤ **Dynamika a proměnlivost využití / náplně**

Na rozdíl od značné dlouhodobé stálosti prostorové struktury a formy systému veřejných prostorů se v průběhu času zpravidla mnohonásobně rychleji a častěji, často cyklicky, mění nároky na využití prostorů, jejich funkční náplň a provozní podmínky, vybavení či využití přilehlých objektů, které veřejné prostory vymezují.

Veřejné prostory jsou v různé době využívány k různým účelům, aniž by při tom bylo nutno zasahovat do jejich formy, struktury, uspořádání. Využití řady veřejných prostorů se výrazně liší v jednotlivých ročních obdobích, s ohledem na konkrétní den v týdnu, využití prakticky každého veřejného prostoru se pak liší v průběhu dne a noci, resp. v různých částech dne.

Systém veřejných prostorů tak musí vykazovat značnou funkční a provozní flexibilitu při zachování své prostorové formy.

➤ **Otevřenost**

Systém veřejných prostorů je systémem otevřeným, neukončeným ve vývoji své prostorové formy, proměnným ve své náplni, využití, aktivitách. Systém veřejných prostorů je v permanentní interakci se svým okolím, s prostory soukromými.

Systémy veřejných prostorů se neustále plošně rozvíjejí. Na rozdíl od historických měst, jejichž plošný rozvoj byl nejčastěji dlouhodobě limitován linií hradeb, dnešní urbánní systémy včetně systémů jejich veřejných prostorů se běžně rozrůstají o nové součásti, anebo již existující součásti systému veřejných prostorů jsou doplňovány o nové prvky nebo součásti (například při konverzích dříve veřejnosti nepřístupných areálů kasáren, výrobních areálů apod.)

➤ **Spojitosť**

Jednotlivé prostory v rámci systému veřejných prostorů se nikdy nevyskytují zcela izolovaně, jsou vždy vzájemně prostorově propojené a proto také provozně více či méně vzájemně závislé. Jednotlivé veřejné prostory na sebe v systému vždy vzájemně navazují, jeden na druhý, vytvářejí kontinuum. Z každého veřejného prostoru v rámci systému veřejných prostorů je vždy možné se dostat do kteréhokoli jiného veřejného prostoru v rámci systému bez toho, aby bylo nutné tento systém opustit.

Jedním ze základních cílů urbanistické tvorby je vytvářet podmínky pro spojitost systému veřejných prostorů a odstraňovat a překonávat bariéry, které tuto spojitost narušují. „K tomu, aby veřejné prostory mohly plnit svou roli, musí být přístupné, dostupné a prostupné, území by nemělo mít vnitřní bariéry, je třeba tyto bariéry odstraňovat a vytvářet vazby nové.“¹

➤ **Vzájemná podmíněnost prvků a součástí systému**

Fungování jednoho prvku systému veřejných prostorů ovlivňuje fungování prvků ostatních, sousedních, navazujících, ale často i prostorově vzdálených. Vzájemná podmíněnost prvků a součástí systému je daná příslušností prvků a součástí k systému a je podporována jeho spojitostí. Čím pevnější funkční a prostorové vazby existují mezi prvky a součástmi v systému, tím je vyšší míra jejich vzájemné podmíněnosti.

Veškeré zásahy do systému veřejných prostorů je třeba posuzovat se zřetelem na širší souvislosti a vazby těchto dílčích zásahů.

---

¹ Strategie pro veřejné prostory Prahy 10 [online]. Dostupné z <vp.kamil.cz> [cit. 12.5.2013].

↘ **Nekonečnost**

Každý systém veřejných prostorů, například systém veřejných prostorů jedné obce nebo jednoho města je vždy jen součástí vyššího hierarchického celku, nadřazeného systému veřejných prostorů, například celého regionu. Systémy veřejných prostorů nemají ani začátek ani konec, veřejné prostory v systému na sebe navzájem navazují, řetězí se a pronikají souvisle celým územím.

Systém veřejných prostorů sídla, zastavěného, urbanizovaného území není nikdy ukončen na jeho hranici, ale přechází volně do okolí, do přilehlé volné krajiny.

↘ **Interakce systému veřejných prostorů se soukromou sférou**

Soukromé prostory jsou negativně vymezeny veřejnými prostory. Hranici systému veřejných prostorů tvoří hranice prostorů soukromých, proto mezi soukromými a veřejnými prostory vzniká na jejich rozhraní těsná vzájemná vazba, tenze a pnutí. Utváření a využití soukromých pozemků (například využití objektů na rozhraní, především pak přízemí objektů přiléhající bezprostředně k veřejnému prostoru, poloha vstupů do soukromých objektů, poloha vjezdů a vstupů na soukromé pozemky apod.) má neustálý vliv na utváření a užívání přilehlých prostorů veřejných.

Soukromé a veřejné prostory se vzájemně ovlivňují jako externality. Soukromá sféra představuje pro systém veřejných prostorů externalitu, která systém veřejných prostorů permanentně ovlivňuje z vnějšku.

system veřejných prostorů: význam

System veřejných prostorů je maticí území, jeho řídicím systémem, řídicím principem.

System veřejných prostorů využívají v podstatě všichni lidé, a to prakticky každodenně. V systému veřejných prostorů se každý z nás denně pohybuje, využívá jej pro přemísťování z místa na místo, pro uspokojování každodenních fyzických i duševních potřeb.

Jeden z hlavních významů systému veřejných prostorů spočívá ve zcela utilitárním zajištění základního fungování území jako celku, zabezpečení jeho obsluhy a provozu. System veřejných prostorů prostupuje kontinuálně celé území a propojuje jeho zastavěné / urbanizované části s okolím, nezastavěnou volnou krajinou. Síť ulic, soustava náměstí, parků, nábřehů, obytných a dalších veřejných prostorů umožňuje obsluhu jednotlivých objektů a pozemků, jejich zásobování, přístup k nim, a to bez ohledu na jejich vlastnictví. System veřejných prostorů umožňuje volný pohyb po území, prostupnost území, dostupnost jeho jednotlivých částí, spojení a scelení území v jeden celek.

Organizace systému veřejných prostorů má určující význam pro tvorbu hmotného prostředí. Spolu s hmotami objektů se system veřejných prostorů spolupodílí na prostorovém formování území, jeho prostorové struktury a formy. Z pohledu formy je každé území, obec, město, sídlo, krajina, sítě různých typů veřejných a neveřejných prostorů uspořádaných v určitém měřítku a vzájemné vzdálenosti, kterou vyplňuje život vytvářený lidmi, přírodními živými elementy nebo mobilními stroji. Zároveň je sídlo v interakci s vnějším prostředím, s volnou krajinou.

To, že spolu jednotlivé veřejné prostory navzájem komunikují, že jsou spolu fyzicky i provozně propojené, má pro každé území zcela zásadní a nezastupitelný význam. System veřejných prostorů tvoří základní / primární složku struktury každého území, podílejí se na jeho hmotném utváření, členění zastavěných ploch, vytváří základní infrastrukturální prostředí pro funkci a provoz území.

Hlavní úlohy systému veřejných prostorů

Hlavní úlohy systému veřejných prostorů, klíčové pro fungování každého území, především pak území sídel, obcí či měst, stručně specifikuje následující přehled:

➤ **Strukturování / členění území, organizace území**

Systém veřejných prostorů strukturuje území, organizuje ho.

Veřejný prostor je nositelem struktury každého území. Systém veřejných prostorů opticky člení území na jednotlivé dílčí části, člení ho na menší jednotky, prvky, plochy, podílí se na tvorbě vizuálních předělů a hranic jednotlivých částí území.

Veřejný prostor utváří výraz území, jeho vnější i vnitřní obraz, je nositelem jeho identity. Forma a utváření veřejného prostoru, jeho využití a aktivity v něm provozované se podílejí na tvorbě vnějšího obrazu území. Systém veřejných prostorů zprostředkovává představu uživatele, ve kterém se fyzicky právě nachází.

Obr. 210, 211: Ostrava – pohled na město ze střechy Nové radnice. Strukturování území města uliční sítí, plochami veřejné zeleně, soustavou náměstí, náměstíček, ad. (Foto: Veronika Šindlerová, 2009)

➤ **Svázání / propojení / integrace**

Systém veřejných prostorů, stejně jako vizuálně člení strukturu území na jednotlivé části, je také zároveň prostředkem jejich vzájemného propojení. Systém veřejných prostorů integruje území dohromady, v jeden celek. Funguje jako síť, která drží území pohromadě, spojuje, svazuje jednotlivé části území k sobě, zabezpečuje vzájemné prostorové a provozní vazby, komunikaci. Systém veřejných prostorů zabezpečuje také propojení zastavěného území s okolní krajinou, nezastavěným územím.

Hustota propojení území veřejnými prostory je stupněm integrace území. Čím hustší systém veřejných prostorů, tím vyšší míra integrace území. Prostorové bariéry v území a překážky snižují míru integrace a představují riziko oslabení resp. ztráty integrace.

Obr. 212, 213: Cheb - Loužek – integrace krajinných a urbánních struktur. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

➤ Orientace¹

„Orientace v prostoru je pro všechny živé tvory nanejvýš důležitá. Řeší v podstatě tři otázky: kde se nachází, jak se mají dostat na místo určení a jak poznají, že tam dorazili?“ (Hexner – Novák 1996: 34). „V praxi se orientace v terénu odehrává kombinací tří následujících způsobů: topologicky, tedy poznáváním kontinuity terénu, identifikačně, tedy rozlišováním prvků a jejich zařazováním do známého rámce a pozičně, tedy fyzickým prostorovým nasměrováním.“ (tamtéž: 35)

Na orientaci lidí v prostoru se nezastupitelným způsobem podílejí veřejné prostory a celý jejich systém. Každý uživatel území, jeho obyvatel nebo návštěvník, využívá pro svůj pohyb územím v převážné míře systému veřejných prostorů. Prostřednictvím něho se pak, ve spojení s dalšími prvky ovlivňujícími vnímání, jako je architektura či přírodními prvky, orientuje v prostředí, v území. Při pohybu územím vnímá člověk hmotné prostředí téměř výhradně prostřednictvím veřejných prostorů. Například i prostá viditelnost výškové stavební dominanty jako orientačního prvku v prostoru je přímo závislá na poloze pozorovatele v rámci veřejného prostoru.

Jasná a čitelná struktura veřejných prostorů je podmínkou pro jasnou a čitelnou strukturu celého území, pro jeho čitelnost a pro dobrou orientaci v území.

K orientaci v území přispívá hierarchizovaný systém veřejných prostorů. Dobrá orientace v území je předpokladem pro pocit bezpečí a klidu jeho uživatelů, obyvatel, návštěvníků.

„Člověk se chce ztotožnit se svým městem, místem, bydlíštěm: potřebuje se orientovat, uvnitř i vně, jak v celém sídle, tak v jeho části. Veřejný prostor by měl být nástrojem srozumitelnosti sídla, a proto sám srozumitelný.“ (Jehlík 2010: 9)

Obr. 214, 215: Olomouc – průhled Denisovou ulicí na dóm sv. Václava. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

➤ Prostupnost / propustnost

Systém veřejných prostorů zabezpečuje prostupnost území, možnost pohybu, přemístění se z místa na místo, z bodu A do bodu B, a to jak v lokálním měřítku (například v měřítku jednoho sídla, obce, města), tak v měřítku regionálním (mezi jednotlivými sídly resp. například mezi sídlem a krajinou), i v měřítku globálním (mezi jednotlivými regiony, zeměmi).

Stupeň propustnosti území je zároveň stupněm volnosti pohybu v území. Překážky a bariéry brání prostupnosti území, snižují jeho propustnost pro veřejnost. Jane Jacobs (1993) například identifikuje jako jeden z předpokladů živého města hustou síť ulic a průchodů.

¹ Na nutnost lepší orientace v městském prostředí, jeho čitelnost, srozumitelnost a pochopení poukázal svou knihou *Obraz města již v 60. letech minulého století* Kevin Lynch (2004). Pomocí prvků městské struktury oblast, trasa, rozhraní, uzel a orientační bod se pokusil doložit vliv městské struktury na orientaci jejich uživatelů v ní.

Obr. 216, 217: Šternberk – prostupnost území části města Obora. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

↘ Dostupnost / zpřístupnění

Veřejné prostory a celý jejich systém zabezpečují dostupnost a zpřístupnění jednotlivých částí území, jednotlivých čtvrtí, a v mikrostruktuře území především dostupnost a zpřístupnění jednotlivých pozemků a nemovitostí, objektů, areálů, hospodářských pozemků v krajině apod. pro pěší, cyklisty i automobily.

Snadná dostupnost nemovitostí je jedním z faktorů jejich atraktivity a tedy i jejich ekonomické hodnoty. Z ekonomického hlediska je snadná dostupnost klíčová pro vyšší polohové renty.

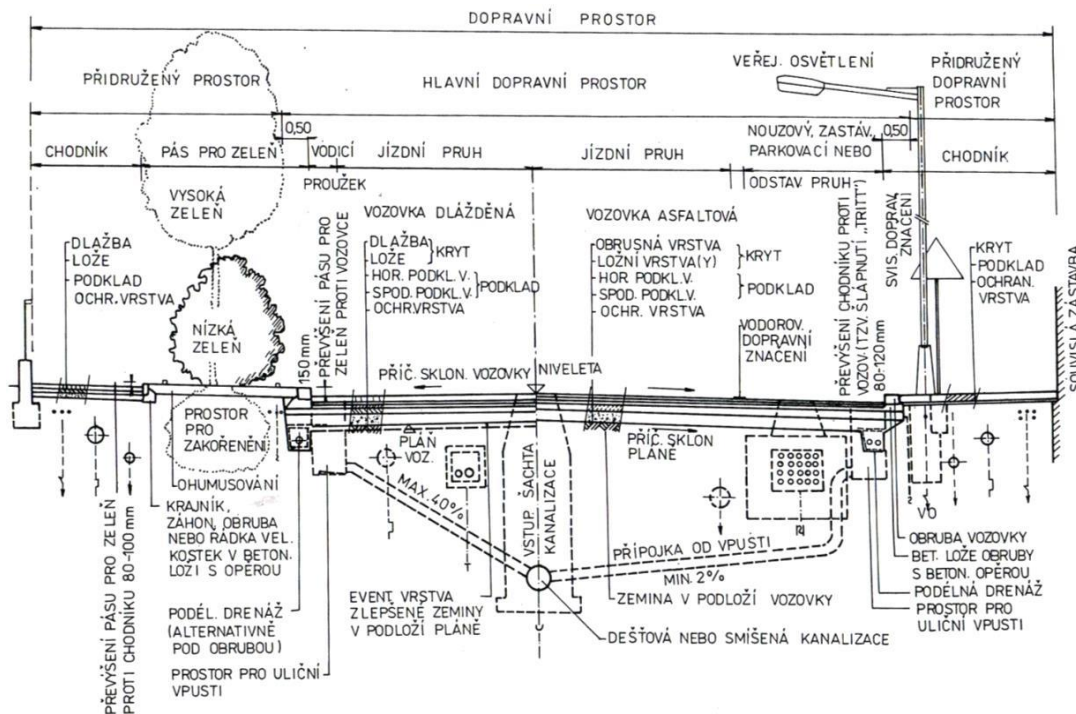

Obr. 218, 219: Šternberk – dostupnost soukromých zahrádek na Světlově. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

↘ Technické a dopravní obsluha území

Systém veřejných prostorů integruje významnou část nejrůznějších funkčních systémů území nebo jejich součástí (například některé systémy dopravní, systémy technické infrastruktury, systém odpadového hospodářství), které jsou dnes absolutně nepostradatelnými prostředky zajišťujícími fungování a provozuschopnost každého území. Řádné fungování území vyžaduje jeho dopravní obsluhu, zajištění pěšího přístupu, příjezdu, zásobování energiemi a hmotami, odstranění odpadů z území, jeho údržbu.

Veřejné prostory slouží jako technologický prostor, pro umístování nejrůznějších technických sítí a zařízení zajišťujících obsluhu a životaschopnost území.

Obr. 220: Ulice jako technologický prostor.¹

↘ Sociální interakce

Systém veřejných prostorů je sítí mezilidských vztahů, systémem sociálních interakcí, nepřetržitých mezilidských kontaktů, prostorem sociálního učení. Ve veřejných prostorech se volně a přirozeně setkávají lidé sobě navzájem cizí.

Systém veřejných prostorů tradičně hraje významnou úlohu v kontaktech mezi lidmi, které nelze v celé své šíři a rozmanitosti v rámci soukromí (rodiny nebo úzké uzavřené skupiny lidí) uskutečnit. Jedná se o kontakty různých věkových, sociálních, etnických a jinak orientovaných skupin obyvatelstva. Osobní komunikace mezi lidmi, která se ve značné míře odehrává právě ve veřejných prostorech, vede k výměně informací, idejí (nápadů), inspiraci, zaujímání postojů a názorů a je zdrojem stimulace určitého sociálního chování a jednání.

Ve veřejných prostorech se člověk stává přirozenou součástí sociálního dění, jehož významnou složkou je sociální učení. To probíhá v mnoha úrovních a nabývá různých podob, jako je například učení dětí formou hry, učení se toleranci a vlastní odpovědnosti. Veřejné prostory jsou také prostředím, kde dochází ke konfrontaci různých vzorů chování a tedy ke společenskému diskurzu a ke tvorbě společenských konsensů.

Obr. 221, 222: Pardubice – sídliště Dubina. Lidé komunikující ve veřejném prostoru. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

¹ Šrytr 1999: 42, obr. 3.1.

↘ Nadechnutí

Systém veřejných prostorů poskytuje každému území nadechnutí. Převážná část veřejných prostorů v systému jsou totiž prostory otevřené, nezastavěné, volné otevřené prostory mezi budovami, volné prostory v krajině, v nezastavěném území. Systémem veřejných prostorů proudí vzduch.

Součástí systému veřejných prostorů je také systém zeleně, uliční stromořadí, plochy parků, rozptýlené zeleně, zelených nábřeží, veřejně přístupných lesů, luk, které systém veřejných prostorů obohacují o přírodní složku.

Obr. 223, 224: Rakovník – nadechnutí města kolem Rakovnického potoka. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

system veřejných prostorů: uživatelé

Systémy, které jsou ať už jako celek nebo alespoň z části integrální součástí systému veřejných prostorů, předurčují přímo okruh uživatelů systému veřejných prostorů. Každý systém, jehož prvky a součásti jsou součástí systému veřejných prostorů, na něho klade své specifické nároky.

Rozdílné nároky na využití systému veřejných prostorů mají jeho uživatelé. Pro každou skupinu uživatelů veřejného prostoru nabývá tentýž systém veřejných prostorů jiný význam a z něho vyplývající nároky na jeho vybavení, prostorové parametry, uživatelské vlastnosti a kvality. Pohled na systém veřejných prostorů každou ze skupin uživatelů je jiný, každá má od systému veřejných prostorů při jejich užívání rozdílná očekávání.

Uživateli systému veřejných prostorů je veřejnost, lidé, občané, obyvatelé daného území, jeho návštěvníci. Uživatelé systému veřejných prostorů jsou různého věku, sociálního statutu, mobility. Jejich identifikace s konkrétními veřejnými prostory nebo částí systému veřejných prostorů je rozdílná.

Pro celé spektrum uživatelů systému veřejných prostorů představuje znalost systému veřejných prostorů prostředek pro vytvoření optimálních podmínek pro uspokojování právě jejich potřeb. Na potřeby všech skupin uživatelů je při tvorbě a plánování systému veřejných prostorů nezbytné pamatovat, brát zřetel a zohledňovat jejich potřeby a nároky.

Veřejné prostory mají být utvářeny pro lidi, mají být místem určeným pro naplňování činností a aktivit, které nelze ve shodné kvalitě či dokonce vůbec suplovat v prostoru soukromém. Dále by veřejné prostory měly být utvářeny tak, aby v nich mohly být naplněny nezbytné funkce dopravní či technické infrastruktury, zeleně a dalších složek prostředí.

Skupiny uživatelů systému veřejných prostorů

Uživatele veřejných prostorů můžeme rozdělit do mnoha různých skupin podle společných specifických nároků na uspořádání a utváření systému veřejných prostorů a podle nároků, které kladou na uživatelskou kvalitu systému veřejných prostorů. Smyslem není postihnout konečnou šíři všech možných skupin uživatelů systému veřejných prostorů. Smyslem a cílem je charakterizovat především nejpočetnější skupiny uživatelů, nebo skupiny uživatelů, kladoucí na systém veřejných prostorů ve srovnání s ostatními skupinami uživatelů některé specifické nároky.

Uživatelé podle poměru k veřejným prostorům

➤ **Běžní občané**

Běžní občané využívají systém veřejných prostorů převážně utilitárně, nejčastěji ke každodenním cestám pěšky, na kole, autem nebo veřejnou hromadnou dopravou z místa na místo, z místa svého bydliště do školy, do práce, za nákupy, na úřady, za zábavou. Běžní občané využívají veřejné prostory také ke každodenní rekreaci, širokému spektru venkovních sportovních aktivit, děti ke svým hrám.

➤ **Pracovníci / lidé vykonávající své povolání**

Systém veřejných prostorů je často místem výkonu povolání. Může se jednat o zástupce celého spektra profesí, například o policisty v terénu, zahradníky a jiné zaměstnance pečující o veřejnou zeleň, zametače a zaměstnance pečující o čistotu a pořádek veřejných prostorů, zemědělce hospodařící v krajině a podílející se mimo jiné na kultivaci krajinných veřejných prostorů, ale také třeba o prodejce na trhu.

➤ **Podnikatelé**

Pro podnikatele je systém veřejných prostorů zdrojem příjmů z jejich podnikatelské činnosti. Jedná se například o majitele prodejních stánků, majitele či nájemce předzahrádek restaurací, kaváren a jiných stravovacích zařízení, ale také o majitele nebo nájemce soukromých nemovitostí, které přiléhají k veřejnému prostoru, obchodů, stravovacích zařízení apod., kteří od systému veřejných prostorů očekávají jeho vysokou atraktivitu, která je podmínkou přítomnosti lidí ve veřejném prostoru a tedy také podmínkou vyšší kupní síly.

➤ **Vlastníci pozemků veřejných prostorů**

Posláním a předmětem zájmu vlastníků veřejných prostorů je jejich správa, zajištění údržby, čištění a udržování pořádku v rámci systému veřejných prostorů.

➤ **Nežádoucí uživatelé / uživatelé parazitující**

Určitou specifickou skupinou uživatelů systému veřejných prostorů podle jejich poměru k veřejným prostorům, mohou být skupiny na veřejném prostoru v podstatě parazitující. Může se jednat například o bezdomovce, drogové dealery, kapsáře, ale také prostitutky a další skupiny uživatelů, jejichž přítomnost ve veřejném prostoru je zpravidla nežádoucí, neboť snižuje bezpečnost a atraktivitu užívání systému veřejných prostorů.

Uživatelé podle věku

➤ **Děti (předškolní a školní děti)**

Pro děti, zvláště pak pro děti předškolního věku, má zásadní význam „mikrosystém“ veřejných prostorů v docházkové vzdálenosti jejich bydliště, zpravidla do vzdálenosti několika set metrů (400 m u dětí předškolního věku, u školních dětí se pak operační prostor postupně zvětšuje až na 600 – 800

m). Operační prostor malých dětí předškolního věku a prvních ročníků základní školy ve veřejném prostoru je vymezen „dohledem“ od jejich bydliště, kde se děti ještě cítí bezpečně, orientují se v prostoru, poznávají prostředí i lidi, kteří se v něm pohybují, a kde jsou si jisti, že odtud treťí zpátky domů.

Nároky dětí na systém veřejných prostorů jsou spojeny především s pocitem bezpečí, tedy s přehledností prostoru, snadnou orientací v něm a především s nároky na minimální podíl nebo úplné vyloučení automobilové dopravy, frekventovaných automobilových komunikací a jiných dopravních bariér vzniklých dopravou v pohybu i dopravou v klidu a jiných nebezpečných míst ve veřejném prostoru, při jejichž překonávání hrozí riziko střetu a ohrožení života nebo zdraví. Na druhou stranu však děti ke svým aktivitám ve veřejném prostoru a hrám vyhledávají prostředí pestré, proměnlivé, výrazně diverzifikované.

➤ **Dospívající a mládež**

Akční rádius dospívajících dětí a mládeže ve veřejném prostoru se oproti malým dětem výrazně zvětšuje. Na významu nabývá systém veřejných prostorů v rozsahu čtvrti, kde bydlí nebo kde chodí do školy, v případě venkovských obcí a menších sídel se operační prostor zvětšuje na celý rozsah zastavěného území sídel i nejbližší přilehlé krajiny. Mobilita v systému veřejných prostorů je pro dospívající a mládež ovšem, na rozdíl do dospělých, vázána na pěší chůzi, jízdu na kole nebo použití prostředků veřejné hromadné dopravy. Proto hraje stále největší význam vzdálenost od bydliště v řádech několika set, maximálně tisíců, metrů, případně okolí školy nebo rekreačních ploch či místa mimoškolních aktivit a dále spojnice mezi bydlištěm a školou a místy výkonu mimoškolních aktivit.

Nároky dospívající mládeže na systém veřejných prostorů se příliš neliší od nároků dospělých, trvá ale požadavek na maximální možnou bezpečnost obdobně jako u dětí. Zásadní význam má stále rozmanitost veřejných prostorů, s důrazem na jejich vybavení pro každodenní sportovní a rekreační využití, respektive na zpřístupnění sportovního a rekreačního vybavení v nich.

➤ **Dospělí v aktivním věku**

Akční rádius dospělých v rámci systému veřejných prostorů je zpravidla značný. Operabilita ve veřejném prostoru se u dospělých (na rozdíl od dětí, dospívajících a mládeže) už neomezuje výhradně na pěší chůzi, cyklistickou dostupnost nebo použití veřejné hromadné dopravy, ale mobilita v systému veřejných prostorů se výrazně zvětšuje díky možnosti každodenního využití automobilu, případně motocyklu.

Dospělé uživatele systému veřejných prostorů, pokud nejsou jakkoli omezeni ve své mobilitě vlivem zdravotního postižení apod., lze označit za uživatele vůbec nejflexibilnější, kteří mají ze všech uživatelů nejvyšší schopnost přizpůsobení se na podmínky ve veřejném prostoru, a to například i tím, že jsou schopni své aktivity flexibilně přesunout do jiných alternativních prostorů. I přesto je však dospělé zásadní spojitost systému veřejných prostorů umožňující rychlé, bezpečné a bezkolizní každodenní přesuny z domova do práce, na nákupy či na úřady a za volnočasovými aktivitami.

➤ **Senioři**

Nároky seniorů na systém veřejných prostorů se v mnohém neliší od nároků dětí nebo dospívajících a mládeže. Akční rádius seniorů v rámci systému veřejných prostorů se oproti dospělým opět výrazně zmenšuje, a na významu opět nabývá bezprostřední okolí bydliště, v docházkové vzdálenosti v řádu několika set metrů, a hledisko bezpečnosti.

Pro seniory a jejich užívání systému veřejných prostorů má zcela zásadní význam vyloučení překážek, bariér pěšího pohybu, a to jak detailu (výškové rozdíly, schody, rampy), tak v širším měřítku, tedy vyloučení nutných „závleků“ na každodenních cestách a nutnost obcházení nejrůznějších plošných bariér pohybu (uzavřené areály, neprostopná území apod.). Pohyb v systému veřejných prostorů musí být pro seniory co nejpřímější a co nejpřirozenější. Význam má také dostatečná nabídka pobytových možností ve veřejném prostoru, jeho uzpůsobení pro možnost posezení a vůbec setrvání v prostoru v pravidelných odstupech.

Uživatelé podle prostředků mobility

↳ Chodci

Chůze patří mezi nejpřirozenější a nejdostupnější formy pohybu vůbec. Jedněmi z nejpočetnějších uživatelů systému veřejných prostorů z řad veřejnosti jsou proto právě chodci, kteří systém veřejných prostorů využívají každodenně pro přesun z místa na místo, k nejrůznějším cílům. Systém veřejných prostorů je nejčastěji, jak laickou tak odbornou veřejností, vnímán právě prostřednictvím systému pěších tras a pěší dostupnosti území.

Nároky chodců na uspořádání, utváření a využití systému veřejných prostorů patří mezi ty vůbec nejzásadnější. Pro chodce má hlavní význam spojitost systému veřejných prostorů, umožňující rychlý, bezpečný a přirozený pěší pohyb v území. Každá bariéra pěšího pohybu snižuje uživatelskou kvalitu veřejných prostorů, stejně jako například nedostatečné prostorové dimenze prostorů pro pěší pohyb, nutnost častého střetu s automobilovou dopravou. Stejný účinek mají nucené zacházky a obcházky, ke kterým chodce nutí například nevhodné uspořádání přechodů pro chodce či nadchodů nebo podchodů překonávající fyzické bariéry pohybu.

V rámci systému veřejných prostorů tak existuje a funguje hierarchizovaný subsystém pěších tras, z nichž každá je jinak frekventovaná a také jinak významná. Preference jednotlivých tras v rámci jejich systému je závislá na mnoha faktorech, na atraktivitě prostředí kudy prochází, na délce a tedy času potřebném pro jejich překonání, pohodlnosti a jejich dalších vlastnostech. Porozumění systému pěších tras, především pak jejich hlavních koridorů, směrů a cílů má pro plánování a rozvoj systému veřejných prostorů zásadní význam.

↳ Cyklisté

Nároky cyklistů na utváření, uspořádání a využití systému veřejných prostorů se zásadně neliší on nároků chodců. Prioritou je spojitost systému umožňující bezkolizní dostupnost území pro cyklisty. Podobně jako u chodců má zásadní význam bezpečnost, a tedy dostatečný prostor pro jejich pohyb, především pak ve vztahu k automobilové dopravě, ale také ve vztahu k chodcům, jejichž vysoká koncentrace představuje pro pohyb cyklistů stejný problém a bariéru, jako automobily.

Přizpůsobení veřejných prostorů cyklistům u nás, snad s výjimkou veřejných prostorů v krajině, není samozřejmostí. Preference automobilové dopravy před cyklistickou i pěší stále zásadně snižuje uživatelskou kvalitu celého systému veřejných prostorů pro nemotorové uživatele systému, tedy pro chodce a cyklisty.

↳ Osoby s omezenou schopností pohybu a orientace (vozičkáři, osoby se sníženou a omezenou pohyblivostí, nevidomí, lidé s dětskými kočárky nebo malými dětmi)

Nároky osob s omezenou schopností pohybu a orientace na systém veřejných prostorů souvisí především s vyloučením jakýchkoli překážek, bariér, a to jak detailu (výškové rozdíly, schody, rampy), tak v širším měřítku, tedy vyloučení nutných „závleků“ na každodenních cestách a nutnost obcházení nejrůznějších plošných bariér pohybu (uzavřené areály, neprostopná území apod.). Na významu nabývá i detail řešení veřejných prostorů, jako jsou druhy povrchů prostorů, dlažby, provedení obrub pěších komunikací apod.

Součástí systému veřejných prostorů by měl přirozeně existovat subsystém tras umožňujících pohyb osob s omezenou schopností pohybu a orientace, prostupující kontinuálně celým územím, minimálně v rozsahu zastavěného území jádrových sídel každé obce či města a zpřístupnění všech budov, jak veřejných, tak soukromých. Existence takového systému bezbariérových tras není v našich obcích a městech samozřejmostí.

Nároky na detailní řešení veřejných prostorů s ohledem na osoby s omezenou schopností pohybu a orientace jsou jednoznačně dané platnou legislativou a při tvorbě nových veřejných prostorů nebo při obnově stávajících veřejných prostorů musí být plně respektovány.¹

➤ **Motoristé (řidiči a cestující v automobilu)**

Významnou skupinu uživatelů systému veřejných prostorů tvoří lidé pohybující se a odstavené dopravní prostředky. Ti v rámci systému veřejných prostorů kladou značné nároky na tvorbu vlastních subsystémů, např. systému pozemních komunikací, parkovacích a odstavných ploch apod. Přítomnost automobilů ve veřejném prostoru a značné plošné a prostorové nároky na jejich pohyb i odstavení má zásadní vliv na užitnou, především pak obytnou kvalitu veřejných prostorů, a také na prostorové a funkční členění systému veřejných prostorů i struktury území jako celku, a také na jeho bezpečnost.

Veřejné prostory s vysokým podílem automobilové dopravy představují ve struktuře každého území zásadní bariéry. Zatímco přirozeným posláním veřejných prostorů je integrovat, veřejné prostory s vysokým podílem automobilové dopravy území a jeho strukturu fyzicky a provozně spíše fragmentují.

Nároky motoristů se jen málo slučují s potřebami v podstatě všech ostatních uživatelů systému veřejných prostorů. Uživatelé – motoristé – mají v systému veřejných prostorů zpravidla zvláštní privilegované postavení, které vyplývá ze značné prostorové náročnosti automobilového provozu a jednoznačných pravidel provozu, včetně nutnosti ochránit ostatní uživatele systému veřejných prostorů před nebezpečím, které pro ně automobilová doprava představuje.

➤ **Cestující ve veřejné hromadné dopravě**

Jedním z významných prostředků mobility uživatelů systému veřejných prostorů jsou prostředky veřejné hromadné dopravy, přímo ve veřejném prostoru pak autobusy, trolejbusy či tramvaje. Trasy linek veřejné hromadné dopravy a související objekty a zařízení jsou přímou a nedílnou součástí systému veřejných prostorů.

Znalost systému veřejných prostorů přispívá k optimálnímu řešení vedení tras MHD, k lokalizaci zastávek, přestupních uzlů apod., s ohledem na poptávku uživatelů veřejných prostorů po mobilitě na delší vzdálenosti a s ohledem na lokalizaci nejvýznamnějších zdrojů a cílů cest veřejnosti v rámci systému veřejných prostorů.

Uživatelé podle identifikace s veřejnými prostory

➤ **Obyvatelé**

Obyvatelé jsou každodenními uživateli systému veřejných prostorů, minimálně v rozsahu okruhu svého bydliště, obytné čtvrti, části města, v případě malých měst nebo obcí pak zpravidla v rozsahu celé obce, zastavěné části i přilehlé okolní krajiny. Obyvatelé si k relativně rozsáhlým částem systému veřejných prostorů vytváří dlouhodobě a systematicky osobní vztah, identifikují se a ztotožňují s veřejnými prostory, v jejich utváření, využití či vybavení si všímají detailů, které zůstávají pro cizí návštěvníky zpravidla bez povšimnutí. Nároky obyvatel na veřejné prostory souvisí s intenzitou, se kterou je využívají.

Obyvatelé zajišťují v rámci systému veřejných prostorů jeho přirozenou sociální kontrolu.

Obyvatelé očekávají od systému veřejných prostorů určitou přidanou hodnotu podílející se na zvýšení obytné kvality celého území.

---

¹ Viz například vyhláška č. 398/2009 Sb., o technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb.

↘ **Návštěvníci**

Návštěvníci systému veřejných prostorů jsou uživatelé, kteří do předmětného území, například do obce, města nebo jejich částí přicházejí odjinud. Návštěvníky jsou například obyvatelé okolních obcí nebo jiných částí větších obcí a měst, kteří využívají systém veřejných prostorů spádového sídla / spádové obce nebo jejich části při návštěvě za účelem práce, docházky do školy, návštěvy lékaře či vyřízení administrativních záležitostí. Návštěvníci využívají příslušný systém veřejných prostorů nebo jeho část převážně pro uskutečnění potřebných aktivit a pobyt návštěvníků v prostoru je časově omezen.

Návštěvníci se na rozdíl od místních obyvatel s příslušným systémem veřejných prostorů zpravidla intenzivněji neztotožňují a nevytváří si k němu výrazně niterný vztah. Nároky na systém veřejných prostorů ze strany návštěvníků souvisí s účelovostí jeho využívání a omezují se tak primárně na základní funkčnost, základní parametry spojitosti a základní vybavení. Návštěvník od systému veřejných prostorů zpravidla neočekává významnou přidanou hodnotu.

↘ **Turisté / rekreanti**

Specifickým okruhem uživatelů systému veřejných prostorů z řad návštěvníků jsou turisté. Trasy jejich pěšího pohybu nebo pohybu na kole v rámci systému veřejných prostorů jsou specifické tím, že propojují významné atraktivity cestovního ruchu, přírodní atraktivity, historické památky, kulturně a společensky významná a zajímavá místa i celé lokality a infrastrukturu cestovního ruchu jako jsou ubytovací zařízení, sportovní, kulturní nebo společenská zařízení.

„Tvorba spojitého systému veřejných prostorů propojujících jednotlivé unikátní místní atraktivity vytvoří podmínky pro efektivní využívání místních zdrojů na podporu cestovního ruchu a vytvoří předpoklady pro vytvoření spojitého systému místních atraktivit – návštěvník bude vytvořeným systémem „veden“ k návštěvě více atraktivit v místě a k využití dalších služeb spojených s cestovním ruchem, a to prostřednictvím „uživatelsky příjemného systému“ veřejných prostorů (ulic, náměstí a ploch zeleně).“ (Šilhánková 2006: 6)

Pobyt turistů v systému veřejných prostorů je zpravidla velmi krátký, často dokonce jediný v celém jeho životě. Zásadní význam ve vnímání systému veřejných prostorů turisty hraje proto vždy první dojem, který bývá i tím posledním. Důležitá je snadná orientace v systému, pocit bezpečí a také estetická kvalita jednotlivých prostorů v rámci systému a to nejen v rozsahu veřejných prostorů samotných, ale také ve vztahu k objektům a dalším fyzickým prvkům a součástí, které veřejné prostory a jejich celý systém vymezují.

systemové pojetí veřejných prostorů

Celek je více než jen souhrn jednotlivostí.

Systemové pojetí je práce s prvky ve vzájemných vztazích a interakcích. I když je důležité pracovat s každým jednotlivým veřejným prostorem zvlášť, individuálně, naprosto zásadní je každý jednotlivý prostor neustále vnímat jako součást vyššího celku, celé sítě, celého systému.

„Aby mohly veřejné prostory plnit dobře funkce na ně kladené, nemohou být pouhými ostrůvky v organismu města, ale musí se stát celou živoucí tkání – musí být vytvořen plně funkční systém veřejných prostorů.“ (Šilhánková 2003: 138)

System veřejných prostorů je nutno chápat nikoli jako prostý souhrn jednotlivostí, ale jako soustavu, jejíž součásti fungují na principu „spojitých nádob“, vzájemně se ovlivňují a v níž změna jedné části vyvolává reakci v části jiné a má schopnost ovlivnit dokonce systém jako celek. Nad vztahem jednotlivých složek prostředí a o nutnosti chápat území, město, obec, jako jeden nedílný celek se zamýšlí také Jiří Hruza (1960: 110): „u ulice záleží její architektonické řešení nejen na tom, zda je to ulice obytná nebo hlavní, ale i na jejím vztahu k ostatní uliční síti a městskému zastavění, na tom, zda ústí do hlavního náměstí nebo směřuje k okraji města, zda vede k parku nebo k průmyslovému závodu.“

Systemy veřejných prostorů se neustále vyvíjejí, společně s procesem urbanizace a růstem měst a obcí se zvětšuje jejich plošný rozsah, komplikuje se jejich struktura, dochází v nich ke konfliktům zájmů jednotlivých uživatelů. Systemy veřejných prostorů, stejně jako celá města a sídelní struktury, musí stále flexibilněji reagovat na měnící se a nové nároky na ně kladené, ať už jejich uživateli prostřednictvím změn životního stylu, tak rozvíjející se dopravou, technickými nároky na fungování, provoz a obsluhu složek území. Je nezbytné, zabývat se veřejnými prostory v kontextu jejich celku, chápat je jako ucelený systém, protože jedině tvorba spojitého, funkčně vyváženého, hierarchizovaného a diferencovaného systému veřejných prostorů může být zárukou zajištění bezkolizního fungování území ve všech jeho složkách, společenských, technických, ekologických, ekonomických a dalších.

Hlavním cílem této kapitoly a zároveň také jedním z cílů celé disertační práce, je pokusit se formulovat argumenty pro potřebnost systémové pojetí veřejných prostorů. Specifikovat, proč je nezbytné řešit veřejné prostory systémově a jaký má systémové pojetí veřejných prostorů přínos.

Následující přehled se pokouší shrnout zásadní argumenty, které vypovídají o potřebě a smyslu zabývat se veřejnými prostory jako uceleným systémem. Jako klíč k pochopení významu systémového pojetí veřejných prostorů slouží především vybrané procesy a možnosti, které lze v plánování a realizace úspěšného a udržitelného systému veřejných prostorů uplatnit téměř výhradně v rámci práce se systémem jako celkem, včetně vztahu tohoto celku k jeho okolí.

Důvody potřebnosti systémového pojetí veřejných prostorů

1. Aby zásahy do systému veřejných prostorů nebyly příčinou jeho degradace, ať už lokální nebo v krajním případě i celkové, je třeba tento systém v první řadě detailně znát, orientovat se v jeho struktuře a vztazích mezi jeho jednotlivými prvky a součástmi, pochopit zákonitosti, které ovlivňují jeho fungování a jednotlivé vnitřní procesy. Je nezbytné sledovat systém jako celek a soustředit se primárně na širší kontext a vztah jednotlivostí k tomuto celku.
2. Systémové pojetí veřejných prostorů přispívá k dosažení vyváženého stavu systému, a to jak z hlediska prostorového (optimální podíl veřejných prostorů, dostupnost veřejných prostorů, propojení prostorů mezi sebou navzájem apod.), tak z hlediska funkční náplně a provozních vztahů (koordinace činností a aktivit, rozmístění funkcí, rozmanitost nabídky aktivit v rámci systému apod.).
3. Práce s veřejnými prostory jako uceleným systémem umožňuje kvalifikovanější rozhodování o činnostech v území a zásazích do území, a představuje prostředek pro dosažení udržitelného stavu a harmonického a koordinovaného rozvoje nejen vlastního systému veřejných prostorů, ale i dalších struktur území.
4. Systémový přístup k veřejným prostorům umožní jejich optimální hodnocení, stanovování deficitů a hodnot v různé optice dílčích profesí, které na systému veřejných prostorů participují, a to vždy s cílem tyto deficity odstraňovat a přitom udržet a násobit jeho hodnoty.

Sledované přínosy systémového pojetí veřejných prostorů

Jednotlivé veřejné prostory by měly být co nejlépe zapojeny do celkového systému. Systémové pojetí veřejných prostorů má zásadní přínos pro dosažení následujících charakteristik systému veřejných prostorů:

↘ Hierarchizace jednotlivých prvků a součástí systému

Hierarchizace systému veřejných prostorů, především podle jejich významu v rámci struktury celku, spádových okruhů uživatelů, náplně, intenzity jejich využití pro nejrůznější účely a aktivity, je prostředkem ke zpřehlednění často velmi složitých struktur. Hierarchizace vytváří podmínky pro optimální „dělbou práce“ mezi jednotlivými prostory a součástmi systému.

Cílem hierarchizace by mělo být jasné vymezení základní „nosné kostry“ systému, hlavních koridorů a uzlových prostorů, které se zpravidla vyznačují zvýšenou koncentrací aktivit a vysokou atraktivitou pro velký okruh uživatelů a tedy také vysokou intenzitou využití a provozu. Na tuto „kostru“ by pak měly kontinuálně navazovat součásti systému, jejichž význam je lokální a okruh uživatelů tedy vymezený konkrétním místem či specifickým místním způsobem využití.

↘ Diferenciace a diverzifikace jednotlivých prvků a součástí systému

Zárukou udržitelnosti, životaschopnosti a odolnosti vůči nejrůznějším vnějším vlivům prakticky každého systému je jeho diverzita, tedy rozmanitost jeho struktury, druhové skladby a typologie jeho

prvků a součástí. Prostředkem pro dosažení takové různorodosti a rozmanitosti v případě systému veřejných prostorů je vysoká míra diverzity jednotlivých prostorů, především s ohledem na převládající způsob jejich využití a pestrost aktivit, pro něž je prostor přizpůsoben.

V rámci systému veřejných prostorů je možné zajistit optimální rozložení funkcí a aktivit, a tím se vyvarovat kupříkladu nadměrnému kumulování a „zmnožování“ shodných funkcí v některé z částí systému nebo naopak úplné absence a nedostupnosti některého funkčního typu prostoru v místě, kde je po takovém využití prostoru poptávka. Rovnoměrným rozložením intenzity aktivit lze dosáhnout lepší dostupnosti prostorů pro jejich uživatele a vytvořit tak „zdravé konkurenční prostředí“ mezi jednotlivými prvky a součástmi systému.

➤ **Koordinace funkční náplně, činností a aktivit v rámci systému**

Veřejné prostory integrují řadu různých funkcí a odehrává se v nich množství aktivit, z nichž každá klade na dané prostory mnohdy zcela rozdílné nároky. Aby se jednotlivé funkce a aktivity odehrávající se ve veřejných prostorech nedostávaly do vzájemných kolizí a konfliktů, vzájemně se negativně neovlivňovaly či dokonce nevyklučovaly, a aby nedocházelo k přetížení nebo naopak nevyužití potenciálů jednotlivých prostorů a součástí systému, je nezbytné mezi jednotlivými funkcemi a aktivitami a mezi různými nároky uživatelů na jednotlivé veřejné prostory zajistit jejich vzájemnou koordinaci.

Při vnímání a interpretaci systému veřejných prostorů a při jeho koncipování je tedy nezbytné vyvarovat se tendence k přeceňování některých z jeho funkčních součástí a naopak se snažit o dosažení vyváženého stavu a optimální koordinace mezi jednotlivými součástmi. Jednotlivé funkční složky musí vedle sebe koordinovaně fungovat tak, aby žádná z dílčích součástí nedegradovala kvalitu a význam vyplývající z těch ostatních.

➤ **Kooperace jednotlivých prostorů v rámci systému**

Jednotlivé prostory vytvářejí v rámci jejich systému nejrůznější funkční a provozní vazby, vzájemně se ovlivňují a nefungují tak v rámci systému prakticky nikdy zcela samostatně, jako izolované „enklávy“. Mezi prostory by tak měly být vytvářeny takové vazby, které povedou ke vzájemné kooperaci, tedy k optimální „dělbě práce“ a tím k pokrytí spektra poptávky uživatelů systému na jejich využití a provozování aktivit v prostorech.

➤ **Spojitosť systému / překonání bariér**

Vzájemné prostorové a funkčně-provozní vazby mezi jednotlivými prostory a součástmi systému veřejných prostorů představují jeden z klíčových předpokladů pro jeho optimální fungování. Proto je cílem vytvářet systém spojitý / kontinuální, s vyloučením nežádoucích bariér, které se stávají příčinami nejrůznějších disfunkcí a disproporcí představujících v krajním případě negativní dopad na fungování systému jako celku.

Mají-li veřejné prostory přispět k udržitelnému životu našich měst, musí nezbytně vytvářet spojitý, optimálně vyvážený a bezkolizně fungující systém, v němž jsou zachovány všechny důležité vazby a to jak prostorové, tak provozní a funkční.

➤ **Stanovení priorit a optimálního postupu obnovy prvků a součástí systému**

Znalost systému veřejných prostorů, jeho celková analýza a vyhodnocení deficitů a potenciálů je prostředkem k optimálnímu stanovení priorit jeho obnovy, včetně její etapizace z hlediska prostorového i časového a dále prostředkem ke stanovení klíčových oblastí a úkolů obnovy. Umožňuje operativně reagovat na vzniklé náhlé změny nároků na využívání systému.

➤ **Vytváření optimálních vazeb stávajících součástí systému na nové při jeho rozvoji**

Systém veřejných prostorů je otevřeným útvarům, vzhledem k neustálému růstu většiny sídel, obcí, měst se trvale plošně narůstá a prostorově se rozvíjí. Každá nová součást systému navazující na součásti stávající může představovat zásah do fungování systému jako celku. Vytváření nových

vazeb by tedy mělo vždy vycházet ze znalosti vazeb stávajících tak, aby byla zachována kontinuita systému a stávající součásti systému jeho dalším rozvojem nebyly nevratně degradovány.

➤ **Možnost rozkladu a zpětné adice součástí systému**

Práce se systémem veřejných prostorů umožňuje jeho rozklad na jednotlivé součásti nebo dílčí prostory podle předem zvolených kritérií a umožňuje tak následně se zabývat vztahy mezi těmito částmi a také jejich vlastní vnitřní strukturou. Na základě pochopení vzájemných vazeb je pak možné jednotlivé součásti zpátky složit do původního celku.

**[5] vymezení
systému
veřejných
prostorů**

Obr. 225: Pardubice – Masarykovo náměstí, snímek z telekomunikační věže. (Foto: Veronika Šindlerová, 2013)

Výchozím předpokladem pro další práci se systémem veřejných prostorů, například pro jeho podrobnou analýzu, hodnocení, pro identifikaci jeho potenciálů a deficitů, ale také pro plánování jeho rozvoje, navrhování obnovy, koordinaci jeho využití a aktivit v něm, nebo pro jeho každodenní správu a údržbu, je jeho vymezení.

Pavučina, síť, soustava veřejných prostorů extrahovaných ze struktury území, sama o sobě, aniž bychom dále pronikali do její hloubky, aniž bychom jí jakkoli složitě zkoumali, na první pohled poskytuje o daném území mnoho cenných informací. Vypovídá o řadě kvantitativních vlastností systému veřejných prostorů, například o jeho plošném rozsahu, o podílu plochy veřejných prostorů na ploše daného území, poměru veřejných prostorů k prostorům soukromým, o plošné hustotě veřejných prostorů. Poskytuje základní přehled o klíčových prostorových charakteristikách systému veřejných prostorů, o jeho morfologii, prostorové struktuře, kompozici, prostorových vazbách, o vzájemných vztazích jednotlivých veřejných prostorů.

Cílem vymezení systému veřejných prostorů je určení jeho vnějších hranic, jednoznačné ohraničení systému a jeho odlišení od ostatních systémů v území. Cílem vymezení systému veřejných prostorů je definice jedné ze základních a nejdůležitějších struktur každého území, definice jeho základní matrice.

účel vymezení

Proč vůbec vymezovat systém veřejných prostorů?

Stanovení zásad a předpokladů vymezení systému veřejných prostorů je jedním z hlavních cílů a úkolů disertační práce. Smyslem není systém veřejných prostorů dále jakkoli analyzovat, hodnotit, nebo se zabývat návrhem jeho rozvoje, ale na základě předem stanovených aspektů vymezit pavučinu, systém veřejných prostorů jako podklad / matici pro další práci s ním.

Abychom mohli s jakýmkoli systémem dále pracovat, musíme takový systém nejen přesně definovat, popsat a poznat jeho skladbu, skladebné součásti a prvky a znát jeho základní vlastnosti, musíme ho také vymezit, tedy jednoznačně ohraničit a odlišit od ostatních systémů v území. Vymezit, abychom jej mohli následně podle předem zvolených kritérií zase fragmentovat, rozkládat na jednotlivé součásti, subsystemy a dílčí prvky a znovu skládat do výchozího celku, a tím odhalovat zákonitosti skladby a fungování systému, analyzovat skladbu systému podle nejrůznějších hledisek, funkčních, prostorových, provozních, hodnotit a porovnávat jednotlivé systémy mezi sebou navzájem, porovnávat jejich kvantitativní i kvalitativní charakteristiky.

Vymezení systému veřejných prostorů je výchozím předpokladem pro další práci se systémem.

Cílem je takový způsob vymezení a zobrazení systému veřejných prostorů, který bude názorně a přehledně zobrazovat systém veřejných prostorů pro potřeby využití v procesu územního plánování na místní úrovni, na úrovni obcí a měst, tedy na úrovni zpracování územních a regulačních plánů, územně analytických podkladů, územních studií nebo i jakýchkoli detailnějších návrhů a projektů na úrovni části obce, nebo i jednotlivých pozemků.

„Je běžné, že optické vymezení prostoru přesahuje vlastní území řešené lokality, a naopak, že řešený prostor je vizuálně vnímán z širšího navazujícího okolí. I tato fakta musíme uvažovat.“ (Štencel et al., 1983: 12) Zásadní význam pro vymezení systému veřejných prostorů má rozhodnutí, jaké prostory budou do systému nakonec zahrnuty, a to především s ohledem na jejich prostorové charakteristiky, charakter fyzického vymezení, vzhledem k jejich přístupnosti pro veřejnost a ke způsobu a režimu jejich užívání veřejností.

historická zkušenost

Kdo se v minulosti zabýval vymezením systému veřejných prostorů?

Giambattista Nolli¹, italský architekt a geometr, je autorem obdivuhodného mapového díla, až neuvěřitelně podrobného zobrazení Říma v období jeho největšího rozkvětu, v období baroka. Tento plán, La Pianta Grande di Roma (Velký plán Říma) z roku 1748, jehož hodnota nespočívá jen v jeho unikátním kartografickém zpracování, se na více než dvě století stal nejdetailnějším a nejpopisnějším zobrazením architektonické a urbanistické struktury renesančního a barokního města. Až do roku 1970 byl tento plán, pro svou trvalou vypovídací hodnotu, používán jako klíčový podklad pro plánování rozvoje Říma.

Nolliho plán Říma lze bez nadsázky označit za jeden z prvních pokusů o pochopení urbanistické struktury města jako celku prostřednictvím důkladného vymezení jeho veřejně přístupných a veřejně užívaných prostorů, bez ohledu na jejich vlastnictví. Právě samotným způsobem vymezení systému a zobrazení budov a prostorů se Nolliho plán zásadně liší od všech starších plánů nejen Říma, ale i jiných světových měst a urbánních struktur. Princip zobrazení spočívá v tom, že veškeré „obydlené“ objekty nebo jejich části, tedy půdorysy objektů nepřístupné veřejnosti, jsou zobrazeny černými plnými plochami. Všechny ostatní (bílé) plochy zobrazují prostory přístupné veřejnosti a veřejnosti užívané, a to včetně všech veřejně přístupných interiérů budov.

Zejména pro architekty a urbanisty jde o jedno z nejzásadnějších historických děl, které dokonale znázorňuje veřejné i soukromé prostory v rámci městské struktury.

Poprvé v historii se v případě Velkého plánu Říma setkáváme s určitou formou vymezení a zobrazení systému veřejných prostorů v měřítku celého města, jehož součástí jsou nejen veřejné prostory ulic, náměstí, parků či nábřeží řeky Tibery, ale také všechny další prostory často v soukromém vlastnictví, avšak přístupné veřejnosti a veřejnosti užívané. Bílými plochami, společně s ostatními veřejnými prostory, jsou tak jako součást systému zobrazeny také všechny veřejně přístupné vnitrobloky budov, palácové

---

¹ Giambattista Nolli (1701-1756) žil v Římě a svůj život zasvětil dokumentaci architektonických a urbanistických forem renesančního a barokního Říma. Svůj plán Říma, Pianta Grande di Roma, zpracovával v letech 1736-1748, na podkladě staršího, tzv. Buffaliniho plánu z roku 1551.

dvory a vnitrobloky, palácové zahrady, a to včetně přístupových cest (průchodů, podchodů, pasáží), ale také například všechna loubí či kolonády, a s nebývalou přesností také veřejně přístupné interiéry veřejných i soukromých budov, interiéry všech kostelů, divadel, oratorií, celnic, úředních budov, dokonce společné chodby a schodišťové prostory a haly.

Celý Nolliho Velký plán Říma je zobrazen metodou schwarzplanu, kombinací bílých a černých ploch. Nolli vymezil a znázornil dichotomii veřejný prostor / neveřejný prostor nezávisle na tom, zda jde o exteriér nebo interiér. Jiné dichotomie otevřený prostor / uzavřený prostor, vně / uvnitř zde nehrají žádnou roli. Podstatná není ani otázka vlastnictví. Jednotlivé vymezené a zobrazené veřejně přístupné prostory nejsou nijak diferencovány dle majetkové příslušnosti či jiných aspektů, nicméně jasně dokládají uvědomění si významu všech prostorů přístupných veřejnosti s veřejností užívaných pro fungování města jako celku.

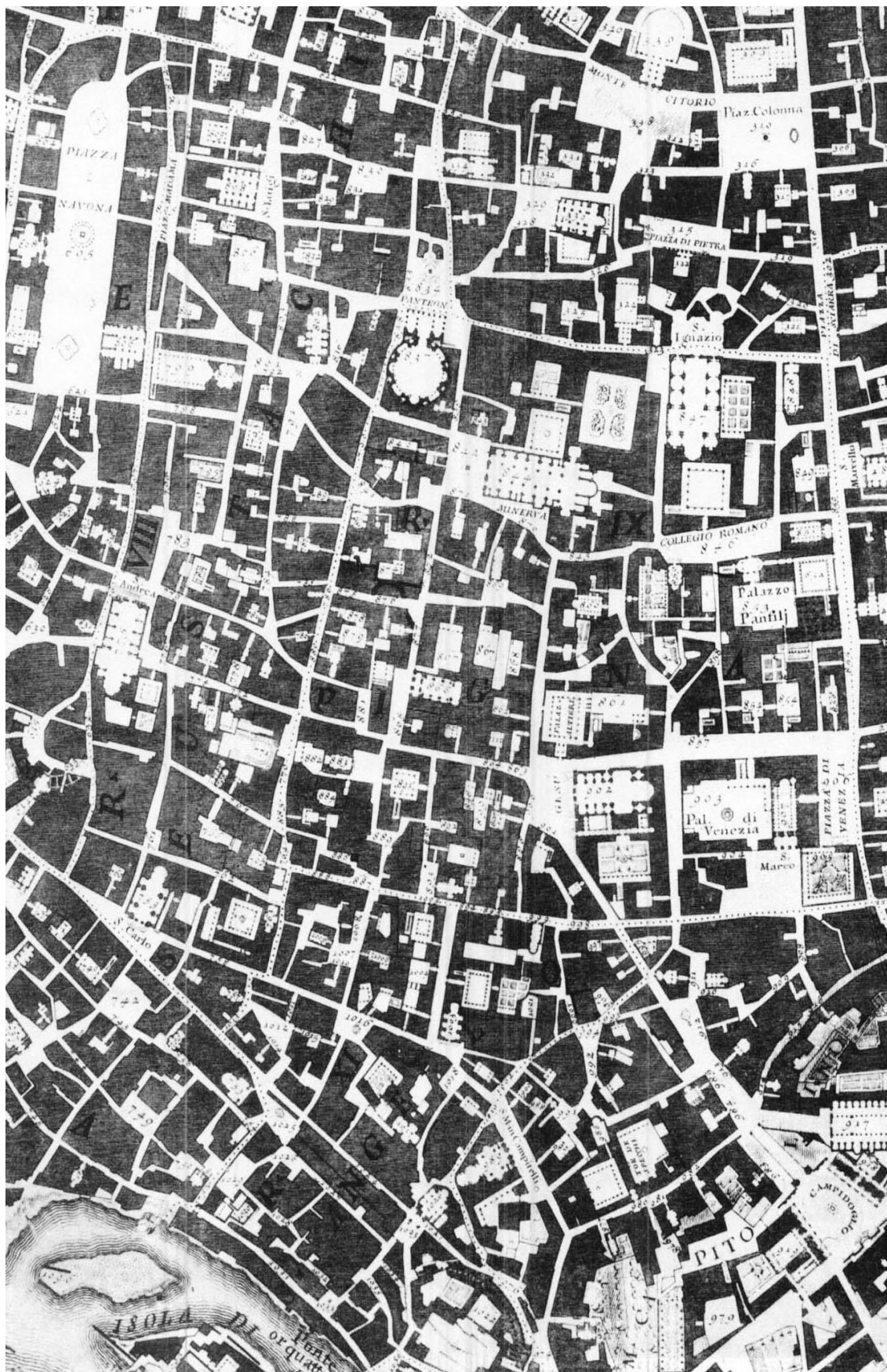
Hodnota Nolliho Velkého plánu Říma spočívá už v samotném pojetí veřejně přístupných prostorů města jako systému. Při bližším zkoumání plánu totiž zjistíme, že bíle zobrazené veřejně přístupné prostory vytvářejí skutečně důsledně spojitou síť, žádný z bíle zobrazených prostorů nezůstává v Nolliho plánu separovaný od svého okolí, bez návaznosti na systém jako celek.

I přesto, že dichotomní metoda zobrazení veřejně přístupných prostorů města je aplikována pouze na zastavěné území a se stejnou důsledností plán nezobrazuje vazby na okolí města, na volnou krajinu, je plán důkazem, jak cenné je jen samotné vymezení veřejně přístupných prostorů města, jak cenný obraz městské struktury a informace o ní nám toto zdánlivě triviální zobrazení i bez dalších informací například o využití a aktivitách v prostoru, či o jejich detailním utváření, poskytuje.

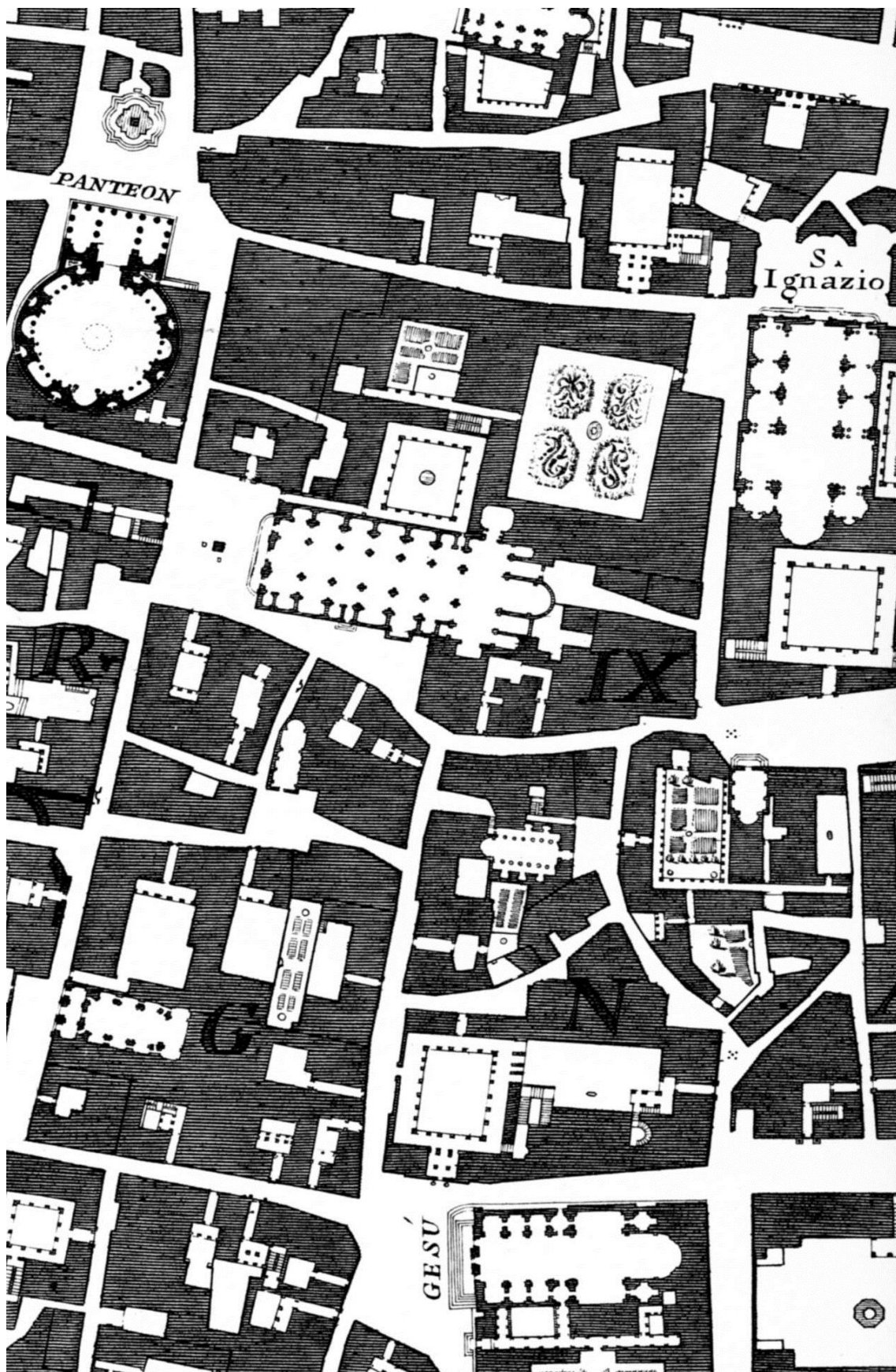
Obr. 226: Nolliho plán Říma - celek.¹

¹ Nolli plan [online]. Dostupné z <<http://nolli.uoregon.edu/map/index.html>> [cit. 22.6.2013].

Obr. 227: Nollis plán Říma – výřez centra města.¹

¹ Nollis plan [online]. Dostupné z <<http://nolli.uoregon.edu/map/index.html>> [cit. 22.6.2013].

Obr. 228: Nolliho plán Říma – detail centra města.¹

¹ Nolli plan [online]. Dostupné z <<http://nolli.uoregon.edu/map/index.html>>, [cit. 22.6.2013].

aspekty vymezení

Specifikace aspektů vymezení systému veřejných prostorů

Vymezení systému veřejných prostorů musí vycházet ze souboru jasně definovaných a podrobně specifikovaných aspektů. Pracovní okruh aspektů vymezení systému veřejných prostorů byl stanoven v rámci písemné přípravy na disertační práci a byl podkladem pro následné vypracování případové studie. Na základě praktických poznatků ze zpracování případové studie Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (viz oddíl [7] disertační práce) byl pracovní okruh aspektů vymezení systému veřejných prostorů upraven a doplněn, a byl tak stanoven definitivní soubor aspektů vymezení systému veřejných prostorů, který zde uvádím.

Soubor aspektů vymezení systému veřejných prostorů vychází ze základní premisy této disertační práce, že veřejným prostorem není výhradně prostor veřejně vlastněný. O zařazení do systému veřejných prostorů rozhodují naopak docela jiné aspekty prostorů, než je majetkoprávní příslušnost k nim. Ačkoli samotné vlastnictví prostorů není pro vymezení systému veřejných prostorů rozhodující, povědomí o vlastnických vztazích k veřejným prostorům v rámci systému veřejných prostorů má přesto svůj význam. Především s ohledem na existenci veřejně přístupných prostorů v soukromém vlastnictví. Tyto „soukromé veřejné prostory“ představují v systému veřejných prostorů relativně vysoké riziko potenciální budoucí diskontinuity systému v případě, kdy se soukromý vlastník třeba rozhodne svůj dosud veřejně přístupný prostor oplotit nebo uzavřít.

Vlastnictví prostorů a jejich majetková držba a správa za jistých okolností může mít vliv na další z aspektů vymezení systému veřejných prostorů, především pak na způsob užívání a přístupnost veřejných prostorů pro veřejnost a možná omezení a kontrolu přístupnosti a užívání či míru sociální kontroly. Pro užívání a přístupnost veřejného prostoru může mít význam „komu prostor patří“. Majitel určuje pravidla hry, majitel rozhoduje, kdo smí nebo nesmí prostor užívat a jakým způsobem.

Čistě z informativních důvodů pro potřeby stanovení předpokladů a aspektů vymezení systému veřejných prostorů rozeznáváme dle jejich vlastnictví **prostory veřejné**, tedy prostory ve vlastnictví veřejného subjektu, například státu, kraje, obce nebo jiné veřejné instituce či organizace resp. prostory ve veřejném vlastnictví, svěřené soukromé správě (například areály letišť, nádraží, některých úřadů jako pošty apod., které pro veřejný subjekt formou outsourcingu služeb spravují soukromé společnosti) a **prostory soukromé**, tedy prostory ve vlastnictví soukromého subjektu.

Soubor aspektů vymezení systému veřejných prostorů vytváří matici, v níž o zařazení konkrétních typů prostorů do systému rozhoduje zpravidla kombinace více aspektů. Aspekty vymezení systému veřejných prostorů jsou:

A. přístupnost pro veřejnost

B. využití

C. kontrola vstupu a užívání

Aspekty vymezení systému veřejných prostorů nezahnují například aspekt atraktivity pro užívání veřejností nebo uzpůsobení jednotlivých prostorů pro pohodlný a bezpečný pohyb a pobyt v prostoru. Vymezení systému tak nezohledňuje ani intenzitu využití prostorů veřejností. I v současné době v podstatě veřejností nevyužívané prostory, avšak veřejně přístupné a veřejností potenciálně využitelné, mají pro systém veřejných prostorů zásadní význam a potenciál.

Pořadí uváděných jednotlivých aspektů vymezení systému veřejných prostorů neodráží jejich důležitost, všechny aspekty vymezení jsou si významově rovnocenné.

A. přístupnost pro veřejnost

Přístupnost je pro vymezení systému veřejných prostorů určující. „Přístupnost staví do popředí otázku umístění: nepřístupný ‚veřejný‘ prostor nemůže být skutečně veřejný.“ (Kratochvíl 2012: 48) Naproti tomu soukromý prostor, myšleno v soukromém vlastnictví, může být skutečně veřejný, je-li veřejně přístupný a volně veřejně užíván.

Míra omezení přístupnosti pro veřejnost vyplývá z vlastnictví prostorů jen omezeně, částečně. Přístupnost pro veřejnost a vlastnictví prostoru nejsou přímo závislé.

Pro účely vymezení systému veřejných prostorů má rozhodující význam „hranice“ veřejné přístupnosti, která je podmíněna

1. prostou fyzickou přístupností prostoru a jeho uzpůsobením pro volný, více či méně přirozený, pohyb, bez nutnosti vykonat nějaký výjimečný fyzický či sportovní výkon, například horolezecký výstup po strmé skále, přezení plotu nebo zdi, prosekání se skrz souvislý porost keřů a vysoké trávy, brodění se neprostupnými lány kukuřice nebo podzimním oraništěm, skok o tyči přes vodní tok nebo jeho přeplavání apod.
2. pocitem, kam až je možné zajít, aniž by měl člověk pocit, že někomu zasahuje do jeho soukromí a omezuje tak jeho soukromá práva.

Hranice veřejného prostoru tak může být na mnoha místech i značně nejistá, variabilní, podle míry, kdy je ještě na základě individuální intuice a posouzení možné považují fyzickou přístupnost za přirozenou a také podle subjektivního pocitu „veřejnosti“ respektive jednoznačného pocitu soukromí. I přesto se však lze domnívat, že obě dané míry má většina lidí nastaveny stejně respektive velmi podobně. Nebo že nikdo nebude považovat zahradu rodinného domu za veřejný prostor jen proto, že v oplocení jsou zrovna otevřená vrata, nebo že za veřejný prostor nebude nikdo považovat předzahrádku před řadovým rodinným nebo bytovým domem, která je od chodníku oddělena jen symbolicky, například pouhou obrubou či mírným zvýšením její úrovně, a do předzahrádky je tak v principu možné vkročit a vstoupit tak například do právě rozkvetlých tulipánů nebo macešek.

Pro vymezení systému veřejných prostorů má z hlediska aspektu přístupnosti prostorů pro veřejnost zcela zásadní význam v českém právním řádu pevně zakotvený princip práva veřejné přístupnosti krajiny, práva vstupu do lesa a obecného užívání pozemních komunikací. Podle § 63 Zákona č. 114/1992 Sb., o

ochraně přírody a krajiny, má každý právo na volný průchod přes pozemky ve vlastnictví či nájmu státu, obce nebo jiné právnické osoby, pokud tím nezpůsobí škodu na majetku či zdraví jiné osoby a nezasahuje-li do práv na ochranu osobnosti či sousedských práv. Je přitom povinen respektovat jiné oprávněné zájmy vlastníka či nájemce pozemku a obecně závazné právní předpisy. Při oplocování nebo ohrazování pozemků, na které se vztahuje právo volného průchodu, musí vlastník či nájemce zajistit technickými nebo jinými opatřeními možnost jejich volného průchodu na vhodném místě pozemku. Právo na volný průchod se podle zákona č. 114/1992 Sb. vztahuje především na veřejně přístupné účelové komunikace (polní a lesní cesty), stezky a pěšiny mimo zastavěné území, na něž se vztahuje tzv. „právo obecného užívání“ dle zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, právo na volný průchod se naopak nevztahuje na zastavěné či stavební pozemky, dvory, zahrady, sady, vinice, chmelnice a pozemky určené k faremním chovům zvířat; o, louky a pastviny jsou z oprávnění vyloučeny v době, kdy může dojít k poškození porostů či půdy nebo při pastvě dobytka.

Podle § 19 zákona č. 289/1995 Sb., o lesích, má každý právo vstupu do lesa bez ohledu na to, komu les patří, s výjimkou vojenských lesů, chráněných území, školek a plantáží, obor, bažantnic atd., kde režim vstupu určuje vlastník. Mimo lesní cesty nebo značené cesty je však zakázáno jezdit na kole, saních, lyžích a koních a obecně je zakázáno do lesa vjíždět motorovými vozidly.

Veřejně přístupné z pohledu českého práva jsou tak všechny účelové komunikace (polní a lesní cesty, pěšiny a stezky) a prostory určené k hospodaření v krajině jako lesy (nejsou-li oploceny jako lesní školky, obory, bažantnice apod.), louky (jsou-li sečené a volně pochozí), pastviny (nejsou-li oplocené /ohrazené) a výjimečně i třeba pole a jinak hospodářsky využívané prostory, je-li pohyb po nich přirozeně možný.

Pro účely vymezení systému veřejných prostorů rozeznáváme tyto kategorie přístupnosti prostorů pro veřejnost:

➤ **NEOMEZENÁ**

- volná přístupnost bez jakéhokoli omezení, pro všechny bez rozdílu

➤ **NEPŘETRŽITÁ**

- přístupnost non-stop, 24 hodin denně

➤ **OMEZENÁ ČASOVĚ**

- přístupnost časově omezená, určená otevírací / provozní dobou
- přístupnost nejčastěji omezená v noci

➤ **ZA POPLATEK**

- přístupnost podmíněná uhrazením vstupního poplatku / vstupného

➤ **OMEZENÁ PROSTOROVĚ**

- přístupnost umožněna do prostorově vyhrazeného prostoru výhradně k tomu předem určenými vstupy, které mohou (ale nemusí) být hlídané / střežené

➤ **PRO VYBRANOU ČÁST VEŘEJNOSTI**

- přístupnost umožněna jen předem vybrané části veřejnosti, například pouze žákům či studentům a personálu školy, pacientům léčebného zařízení, zaměstnancům apod. (pozemky školy, zahrady nemocnic, léčebných ústavů, pozemky uzavřených výrobních nebo administrativních areálů apod.)

➤ **ŽÁDNÁ**

- přístupnost veřejnosti zcela vyloučena
- přístup umožněn výhradně soukromým osobám (majitelům, nájemníkům, zaměstnancům apod.)

B. využití

Využití prostorů úzce souvisí s vlastnictvím prostorů. Způsob využití prostorů přístupných veřejnosti a určených k jejich užívání, avšak s rozdílnou vlastnickou příslušností, se může výrazně lišit. Způsob využití bývá rozdílný mírou nejrůznějších omezení v užívání, která vyplývají z podmínek stanovených vlastníkem nebo správcem prostoru. Nicméně také v rámci samotných veřejně vlastněných prostorů může být užívání nejrůznějším způsobem omezeno, například časově, omezení užívání pro určité skupiny veřejnosti, zpoplatnění užívání apod. Lidé by si měli stále uvědomovat, v jakém prostoru se nacházejí a co je a co není v tomto místě dovoleno. Při nevhodném vlastnickém vymezení prostorů tak může vzniknout konflikt či nejasnost mezi určeným účelem konkrétního místa a jeho definováním.

Pro účely vymezení systému veřejných prostorů rozeznáváme tato využití veřejného prostoru:

➤ VEŘEJNÉ

- využití prostoru všemi, širokou veřejností, bez jakýchkoli omezení a vyloučení

➤ SOUKROMÉ

- využití prostoru umožněno jen předem vybrané části veřejnosti nebo je využití prostoru veřejnosti zcela znemožněno (tedy využití prostoru výhradně soukromými osobami, vlastníky, nájemníky, zaměstnanci apod.)

C. kontrola vstupu a užívání

„Nediskriminující kontrola vstupu a užívání prostoru je životně důležitá pro veřejný prostor. Vyloučení jakékoli sociální skupiny z možnosti užívat veřejný prostor omezuje jeho veřejný charakter.“ (Kratochvíl 2012: 48) Kontrola vstupu do veřejného prostoru a cílená kontrola jeho užívání, například trvalou přítomností hlídací / ochranné služby nebo bezpečnostním kamerovým systémem (CCTV), je zpravidla motivována určitou mírou exkluze, možností resp. cílenou snahou vyloučit ze vstupu do prostoru nebo jeho užívání určitou sociální skupinu, část veřejnosti a tím přímo či nepřímo předejít rozvinutí konkrétních nežádoucích aktivit ve veřejném prostoru. Exkluze sociálních skupin či jednotlivců z veřejného prostoru se nejčastěji týká bezdomovců, osob pod vlivem alkoholu, uživatelů drog či jinak nepřizpůsobivých jednotlivců či skupin, může se ale také týkat konkrétní etnické skupiny, například Romů. Exkluze konkrétních uživatelů veřejného prostoru má zpravidla za cíl zvýšení bezpečnosti prostoru a prevence rozvinutí negativních sociálních patologických jevů a kriminality ve veřejném prostoru. Proto se zvýšená míra kontroly vstupu do veřejného prostoru a jeho užívání zpravidla týká prostorů se zvýšenou koncentrací veřejnosti, jako jsou nádraží, letiště, prostory veřejné hromadné dopravy, ale také úřady, obchodní a stravovací prostory apod.

Pro účely vymezení systému veřejných prostorů rozeznáváme tyto míry kontroly vstupu do prostoru a jeho užívání:

➤ ŽÁDNÁ

- vstup do prostoru volný pro kohokoli, bez jakékoli „vstupní“ kontroly
- užívání prostoru bez jakékoli kontroly
- výjimečně může být užívání prostoru z čistě preventivních důvodů (prevence kriminality a jiných patologických jevů) kontrolováno kamerovým systémem policie nebo preventivními hlídkami policie (například v případě ulic a náměstí v centrálních částech měst a obcí apod.)

➤ ČÁSTEČNÁ

- vstup do prostoru obvykle preventivně střežen hlídací službou (ochrankou) s cílem vyloučit ihned při vstupu z užívání prostoru nežádoucí osoby (bezdomovci, osoby pod vlivem alkoholu či drog apod.)
- vstup do prostoru není podmíněn žádnou registrací, ohlášením vstupu apod.

- užívání prostoru obvykle cíleně monitorováno hlídací službou (ochrankou) nebo průmyslovými kamerami / kamerovým bezpečnostním systémem (CCTV) za účelem cíleného vyhledávání rizikového chování v prostoru (konzumace alkoholu a drog, kapsářství, srocování podezřelých skupin veřejnosti, dlouhodobý pobyt bezdomovců apod.)

➤ ÚPLNÁ

- vstup do prostoru podmíněn průchodem „kontrolním místem“, kterým může být vrátnice, recepce, vstupní turniket
- vstup do prostoru podmíněn osobní registrací a evidencí vstupu
- volný vstup do prostoru umožněn zpravidla jen určité vymezené části veřejnosti, která disponuje klíči od vstupu prostoru, vstupními čipovými kartami, povolením ke vstupu apod. (majitel, nájemce, zaměstnanec, pacient, student dané školy, ubytovaný v hotelu, klient apod.)
- kontrola užívání prostoru je zajištěna trvalou přítomností personálu v prostoru (prodavači, číšníci, úředníci, recepční apod.) nebo cíleně v prostoru operující hlídací službou (ochrankou).

Určení součástí systému veřejných prostorů

Předpokladem vymezení systému veřejných prostorů je rozlišení veřejných prostorů od prostorů soukromých, tedy určení konkrétního okruhu typů prostorů, které jsou součástí systému veřejných prostorů. Nástrojem pro určení typů prostorů, které jsou součástí systému veřejných prostorů, je matice aspektů vymezení systému veřejných prostorů.

Systém veřejných prostorů je vymezen hranicí soukromého prostoru, nikoli však ve smyslu vlastnictví, ale ve smyslu přístupnosti a veřejné užitelnosti. Systém veřejných prostorů zahrnuje jakéhokoli prostory, které nejsou součástí sféry soukromé.

Hranice mezi prostory veřejnými a soukromými přitom nebývají vždy úplně ostré, právě proto, že o zařazení do systému rozhoduje kombinace různých aspektů, celá matice aspektů. Žádný z aspektů přitom nepředstavuje jednoznačně, exaktně, definovanou škálu, na níž by bylo vždy zcela objektivně možné jednoznačně určit rozhraní míry aspektu, která daný prostor nebo typ prostoru předurčuje pro zařazení do systému veřejných prostorů, nebo naopak ze systému vylučuje. Rozhodnutí pak závisí plně na osobě, která systém vymezuje a na jejím individuálním posouzení konkrétních hraničních případů v kontextu každého jednotlivého systému veřejných prostorů.

Hraničních případů nebude mnoho, ale s velkou mírou jistoty lze předpokládat, že se vyskytnou vždy. Hraničními případy budou totiž v podstatě všechny prostory na hranici mezi veřejnou a soukromou sférou. Rozhodnutí, jedná-li se ještě o sféru veřejnou, kde prokazatelně nezasahují do soukromí konkrétních osob a jedná-li se již o sféru čistě soukromou, kam je veřejnosti vstup zapovězen, nemusí být v reálném prostředí vždy jednoznačně čitelná. Podobně rozostřená hranice může být na přechodu mezi veřejnými prostory intenzivně urbanizovaného území a veřejnými prostory přírodními a ve volné krajině. Hraničním případem budou prostory obtížněji fyzicky přístupné, jako například nesečené louky, lesy s různou mírou fyzické prostupnosti a další prostory, u nichž bude rozhodující nikoli pocit veřejnosti respektive soukromnosti, ale snadnost a přirozenost fyzické přístupnosti a prostupnosti.

V rámci matice aspektů vymezení systému veřejných prostorů, které určují, má-li být konkrétní typ prostoru součástí systému veřejných prostorů nebo nikoli, nalezneme vždy jednoznačné póly, ryzí extrémy. Na jedné straně veřejné prostory jakými jsou tradiční ulice, náměstí, návsi, nábřeží či parky, prostory využívané a vyhledávané veřejností každodenně, prostory dobře veřejně dostupné a přístupné, tedy prostory, o jejichž zařazení do systému veřejných prostorů nelze pochybovat, a na druhé straně soukromé prostory, jakými jsou oplocené nebo jinak vyhrazené soukromé pozemky, zahrady, obory apod., tedy prostory veřejnosti nepřístupné, zapovězené, intimní, nedotknutelné. Mezi těmito jednoznačnými póly se však nachází celá řada typů prostorů, jejichž „veřejnost“ může být za určitých okolností zpochybnitelná, například s ohledem na velmi nízkou intenzitu veřejného využití nebo obtížnou dostupnost a přístupnost.

Takovými potenciálně „zpochybnitelnými“ veřejnými prostory mohou být například četné prostory ve volné krajině, jako louky, lesy nebo přírodní plochy podél vodotečí, ale také například veřejně přístupné prostory mezi řadovými garážemi, nejrůznější zákoutí a „prostory nikoho“.

Součástí systémy veřejných prostorů jsou, zjednodušeně řečeno, všechny tyto prostory:

- **Prostory veřejně přístupné**, neomezeně nebo časově nebo prostorově omezeně, ale vždy zdarma a všem
- **Prostory veřejně užívané**, a to i v minimální míře
- **Prostory ne-soukromé.**

Ze systému veřejných prostorů jsou přitom vyloučeny, zjednodušeně řečeno, všechny tyto prostory:

- **Prostory přístupné jen vybrané části veřejnosti**
- **Prostory veřejně přístupné za poplatek**
- **Prostory veřejně přístupné jen za výjimečných okolností** (např. zamrzlá vodní hladina)
- **Prostory veřejně přístupné jen na základě vstupní kontroly a osobní evidence vstupu**
- **Prostory veřejně přístupné, ale trvale kontrolované**
- **Prostory užívané výhradně k soukromým / intimním účelům.**

Vlastnictví prostorů v jejich zařazení do systému veřejných prostorů nehraje žádnou roli.

Matice aspektů vymezení systému veřejných prostorů

Matice aspektů vymezení systému veřejných prostorů je nástrojem pro kategorizaci typů prostorů dle jednotlivých aspektů vymezení a nástrojem pro určení, které typy prostorů jsou součástí systému veřejných prostorů a tedy předmětem vymezení systému veřejných prostorů:

Legenda matice aspektů vymezení systému veřejných prostorů:

	typy prostorů, které jsou součástí systému veřejných prostorů
	typy prostorů, které nejsou součástí systému veřejných prostorů

aspekty vymezení systému veřejných prostorů

vlastnictví	součást systému veřejných prostorů	přístupnost pro veřejnost	využití	kontrola vstupu a pobytu	příklady prostorů	
V E Ř E J N É		neomezená nepřetržitá	veřejné	žádná	ulice, náměstí, veřejné parky a lesoparky, nábřeží, veřejné prostory na sídlištích, volně nepřetržitě přístupné předprostory a nádvoří veřejných budov, veřejné podchody, průchody, lávky, mosty, veřejné vnitrobloky, veřejná parkoviště, silnice (kromě těch se zákazem vstupu chodců), veřejné (místní) komunikace a cesty v krajině	
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	žádná	veřejné parky a zahrady zavírané na noc, hřbitovy, ohrazená dětská hřiště zavíraná na noc, nádvoří nebo pasáže veřejných budov uzavírané na noc	
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	částečná	veřejně přístupné části nádraží, nádvoří státních hradů, zámků a dalších památek, veřejně přístupné části terminálů letišť, nádraží a stanic, veřejně přístupné interiéry kostelů a dalších církevních staveb	
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	úplná	veřejně přístupné části interiérů veřejných budov (úřadů, pošt, škol, nemocnic, sportovišť, kulturních zařízení, apod.), které jsou pod nepřetržitou kontrolou vstupu (vrátnice, recepce, turnikety) a užívání	
		omezená časově za poplatek omezená prostorově	veřejné	úplná	areály veřejných ZOO, botanických zahrad, skanzeny, placené prostory státních hradů, zámků a dalších památek, placené prostory metra, placené části veřejných sportovních areálů (koupaliště, bazény, lázně, tenisové kurty, sportovní stadiony a haly apod.), placené části veřejných kulturních staveb (expozice muzea, galerie apod.), perony nádraží, rozhledny, katakomby	
		pro vybranou část veřejnosti omezená prostorově	soukromé	úplná	vyhrazené části pozemků a objektů škol přístupné pouze žákům či studentům a personálu, vyhrazené části pozemků a objektů úřadů a dalších veřejných institucí, přístupné pouze zaměstnancům nebo návštěvníkům na povolení, zahrady nemocnic, léčeben nebo lázeňské parky přístupné pouze pacientům a personálu, vyhrazené prostory veřejných sportovišť, lesní školky	
			obtížná	veřejné	žádná	prostory obtížně přístupné z důvodu terénní konfigurace (skály, příkré svahy, břehy vodních toků a ploch), vodní plochy a vodní toky (s výjimkou osobní lodní dopravy a užívání pro sport a rekreaci), pole, oraniště, neprostupné vegetace
			žádná	soukromé	žádná	vymezené prostory drážních těles železnice, tramvajů apod. (vyjma k tomu určených přechodů), tunely, vybrané pozemní komunikace a další

aspekty vymezení systému veřejných prostorů

vlastnictví	součást systému veřejných prostorů	přístupnost pro veřejnost	využití	kontrola vstupu a pobytu	příklady prostorů
S O U K R O M Ě		neomezená nepřetržitá	veřejné	žádná	soukromé veřejně přístupné parky, veřejně přístupné vstupní předprostory a rozptylové plochy soukromých objektů občanského vybavení (obchodů, sportovišť, kulturních zařízení apod.), veřejně přístupná nádvoří nebo vnitrobloky soukromých budov, veřejně přístupné účelové komunikace (polní a lesní cesty), veřejně přístupné soukromé louky a lesy, parkoviště, přístupové prostory k soukromým garážím
		vyhrazená prostorově	veřejné	žádná	pasáže a průchody přes soukromé objekty, loubí, veřejně přístupné soukromé vnitrobloky
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	částečná	nákupní galerie, pasáže, kryté obchodní ulice v nákupních / komerčních centrech, veřejně přístupné části soukromých dopravních terminálů a staveb, veřejně a bezplatně přístupné části areálů a interiérů soukromých památek či soukromých církevních staveb
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	úplná	veřejně přístupné interiéry a obytné / prodejní prostory obchodů za pokladnami, stravovacích zařízení (včetně předzahrádek), zařízení administrativy a služeb (dvorany a přepážkové haly bank, spořitelen apod.), hotelů (hotelové haly, lobby), rekreačních a sportovních areálů
		omezená časově za poplatek omezená prostorově	veřejné	úplná	areály soukromých ZOO, botanických zahrad, placené prostory soukromých hradů, zámků a dalších památek, placené části soukromých sportovních areálů (koupaliště, bazény, lázně, tenisové kurty, sportovní stadiony a haly apod.), placené části soukromých kulturních staveb (expozice muzea, galerie apod.)
		pro vybranou část veřejnosti omezená prostorově	soukromé	úplná	uzavřený vnitroblok sloužící všem obyvatelům domu nebo všem zaměstnancům administrativního objektu/komplexu, oplocená společná předzahrádka bytového domu, uzavřené a veřejnosti nepřístupné společné prostory „hnízda“ rodinných domů, společná zahrada viladomu o více bytových jednotkách, společné vnitřní komunikace (chodby, schodiště, atria, pavlače) sloužící pro přístup do více bytů či kanceláří
		žádná	soukromé	úplná	soukromý byt, soukromý rodinný dům včetně pozemku, soukromý rekreační objekt včetně pozemku, soukromá zahrada, soukromá kancelář, lesní školka, obora, bažantnice

Tab. 35: Matice aspektů vymezení systému veřejných prostorů.

Matice aspektů vylučujících dané typy prostorů ze systému veřejných prostorů

Legenda matice aspektů vylučujících dané typy prostorů ze systému veřejných prostorů:

		aspekty vymezení systému veřejných prostorů			
		přístupnost pro veřejnost	využití	kontrola vstupu a pobytu	
V E Ř E J N Ě		neomezená nepřetržitá	veřejné	žádná	
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	žádná	
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	částečná	
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	úplná	
		omezená časově za poplatek omezená prostorově	veřejné	úplná	
		pro vybranou část veřejnosti omezená prostorově	soukromé	úplná	
		obtížná	veřejné	žádná	
		žádná	soukromé	žádná	
	S O U K R O M Ě		neomezená nepřetržitá	veřejné	žádná
			vyhrazená prostorově	veřejné	žádná
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	částečná	
		omezená časově omezená prostorově	veřejné	úplná	
		omezená časově za poplatek omezená prostorově	veřejné	úplná	
		pro vybranou část veřejnosti omezená prostorově	soukromé	úplná	
		žádná	soukromé	úplná	

Tab. 36: Matice aspektů vylučujících dané typy prostorů ze systému veřejných prostorů.

rozsah vymezení

Systém veřejných prostorů je kontinuum bez začátku a bez konce. Systém veřejných prostorů je v podstatě nekonečný. Systém veřejných prostorů nikde nekončí. V globálním měřítku, na nejvyšší z hierarchických úrovní, lze systém veřejných prostorů chápat jako nekonečnou síť pokrývající celou zemi, respektive s ohledem na nepřístupnost hladin moří a oceánů, pokrývající vždy celé kontinenty v rozsahu jejich pevniny a veřejně přístupných a užívaných ostrovů.

Pro běžnou práci se systémem veřejných prostorů je možné se omezit na hierarchicky nižší systémy veřejných prostorů, na systémy na místní úrovni, výjimečně na úrovni regionální. Za základní hierarchické úrovně systému veřejných prostorů pro účely vymezení systému a další práce s ním, se zaměřením na aplikaci v procesu územního plánování a urbanistické tvorby na místní úrovni, můžeme považovat:

- Systém veřejných prostorů v rozsahu správního území několika obcí (např. mikroregionu nebo ORP)
- Systém veřejných prostorů v rozsahu správního území jedné obce / města
- Systém veřejných prostorů v rozsahu části správního území jedné obce / města
- Systém veřejných prostorů v rozsahu jednoho sídla / zastavěného území
- Systém veřejných prostorů v rozsahu jedné čtvrti / obytného souboru / centra města.

Je nutné mít stále na paměti, že každá hierarchická úroveň systému veřejných prostorů na místní nebo regionální úrovni je vždy součástí hierarchických úrovní systému veřejných prostorů nadřazených.

Zastavěné území a krajina

Pro uvažování o rozsahu systému veřejných prostorů na místní úrovni má zásadní význam vztah zastavěného, tedy urbanizovaného území, a volné krajiny, území nezastavěného.

Naše sídla již nejsou od okolní krajiny oddělena souvislým pásem hradeb, jako tomu bylo v minulosti, a proto ani systémy jejich veřejných prostorů nelze dnes chápat jako jasně ohraničené a vymezené hranicí jejich zastavěných, urbanizovaných území. Zatímco zástavba za jistých okolností může vytvářet více či méně jasnou a čitelnou prostorovou hranici vůči svému okolí, veřejné prostory představují naopak prostředky propojení zastavěného území s jeho nezastavěným okolím, s volnou krajinou.

Systém veřejných prostorů je síť, pavučina, která volně přechází ze zastavěného území do krajiny. Krajina systém veřejných prostorů zásadně ovlivňuje v jeho využívání, rozvoji, v prostorových vazbách, a především pak v provozních a funkčních vztazích. Je tedy jasné, že chápeme-li sídlo, obec, město jako nedílnou součást krajiny, je tedy také systém jeho veřejných prostorů vždy součástí určitého širšího systému, zahrnujícího kromě veřejných prostorů urbanizovaného území také veřejně přístupné a veřejně užívané části této krajiny.

Okolní krajina může mít také v jistých ohledech vliv na vnímání jednotlivých veřejných prostorů uvnitř zastavěného území, uvnitř sídla. Svou roli zde sehrává především přírodní rámeček, do něhož je konkrétní sídlo zasazeno, a který se tak stává přímou součástí optického vnímání prostorů vnitřního sídla. Okolní krajina tak mnohdy ovlivňuje samotné prostorové působení jednotlivých prostorů (např. vytvářením tzv. „druhým plánu“), zásadnější však bývá vliv na využití a atraktivitu některých prostorů nebo celých částí systému, a to např. výhledy do krajiny a okolí sídla.

Obr. 229: Krajina kolem Louňovic pod Blaníkem. Veřejné prostory v krajině jako prostory integrace sídel. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Systém veřejných prostorů hraje naprosto rozhodující roli ve vzájemném působení sídel, obcí a měst v regionálním měřítku. Zprostředkovává vazby jednotlivých sídel mezi sebou navzájem. Vazby se sice odehrávají převážně automobilovou dopravou, ale ne jen. Systém veřejných prostorů se stává prostorovým i funkčním spojovacím článkem sídel mezi sebou, je prostorem orientace a páteří regionální identity.

Volná krajina je pojítkem mezi zastavěnými územími sídel, veřejné prostory, hlavně cesty a souvislé pásy veřejně přístupné krajinné zeleně, louky, lesy, údolní nivy a nábřeží řek a vodních toků, v krajině jsou nedílnou součástí systému veřejných prostorů. Páteří systému v krajině.

Součástí systému veřejných prostorů jsou nejen prostory v rámci zastavěného území, ale také všechny veřejné prostory mimo zastavěné a urbanizované území, veřejné prostory ve volné krajině. Sledovány jsou vazby prostorů v urbanizované části města a prostorů v okolní volné krajině.

Veřejné prostory urbanizovaného území společně s veřejnými prostory jeho krajinného zázemí vytvářejí jeden celek.

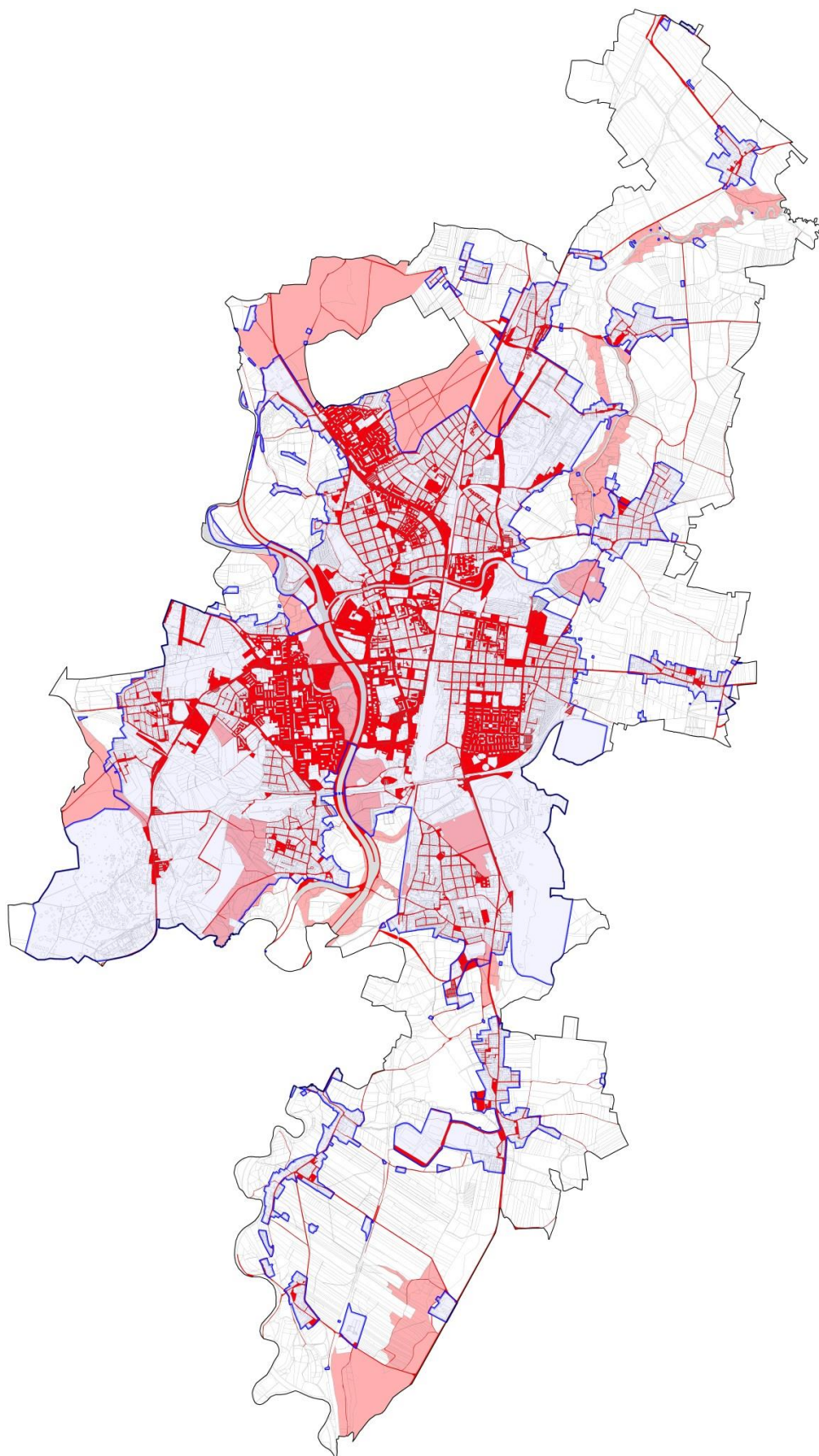
Obr. 230: Pardubice – silnice a cyklostezka mezi Mněticemi a Čermou za Bory. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Obr. 231: Pardubice – krajinný veřejný prostor mezi Nemošicemi a Mněticemi. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Obr. 232: Pardubice – krajinný veřejný prostor podél Labe mezi Pardubicemi a Smojedy. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Obr. 233: Pardubice – veřejné prostory (červeně) zastavěného území (modrý obrys a podbarvení) a v krajině.¹

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Ing.arch. Veronika Šindlerová.

podrobnost vymezení

Východiska

Podrobnost vymezení systému veřejných prostorů odpovídá plně podrobnosti zpracování územního plánu, tedy měřítku 1:5.000.

Pro účely vymezení systému veřejných prostorů jsou všechny prostory zobrazeny vždy do společně fyzicky vnímaného celku, který je ohraničen prostorem soukromým. Všechny plochy uvnitř veřejného prostoru jsou jeho nedílnou součástí, pokud nejsou soukromé, a pokud jsou při pobytu a pohybu v prostoru vnímány prostorově, funkčně i provozně jako jeden společný celek.

I v případě, kdy některé dílčí části prostoru nejsou fyzicky vůbec přístupné (například květinové záhony uprostřed náměstí, nebo skupina keřů v parku), je součástí systému veřejných prostorů takový prostor jako celek, pokud jej jako celek při pohybu a pobytu v něm vnímáme a pokud jako celek provozně funguje. Nejedná se totiž o soukromé součásti daného prostoru. Takové fyzicky nepřístupné části veřejných prostorů nemají charakter prostorů soukromých, proto není důvod je jakkoli z vymezení systému veřejných prostorů vylučovat. Jsou to integrální součásti veřejného prostoru a jsou proto také součástí systému veřejných prostorů.

Zásady pro podrobnost vymezení

Na několika vybraných základních / obecných typech veřejných prostorů jsou názorně ukázány zásady pro podrobnost vymezení systému veřejných prostorů. Vybrané příklady nezahrnují a nepokrývají všechny eventuality, které při vymezování systému veřejných prostorů mohou nastat. Vzorové příklady lze však použít analogicky i pro další obdobné situace.

Ulice

Součástí většiny ulic jsou komunikace pro motorová vozidla, vozovky, tedy jízdní pruhy pro automobily oddělené od komunikací pro pěší, od chodníků. V rámci plochy komunikací pro motorová vozidla, je-li ulice zároveň vybavena chodníky, je pohyb pěších vyloučen (s výjimkou ploch přechodů pro chodce přes vozovku). I přesto je součástí systému veřejných prostorů prostor celé ulice, tedy například u klasické blokové struktury zastavění celý prostor mezi zástavbou na obou stranách ulice bez ohledu na to, že část plochy ulice (a často i plošně převažující) je tvořena vozovkou, chodcům nepřístupnou.

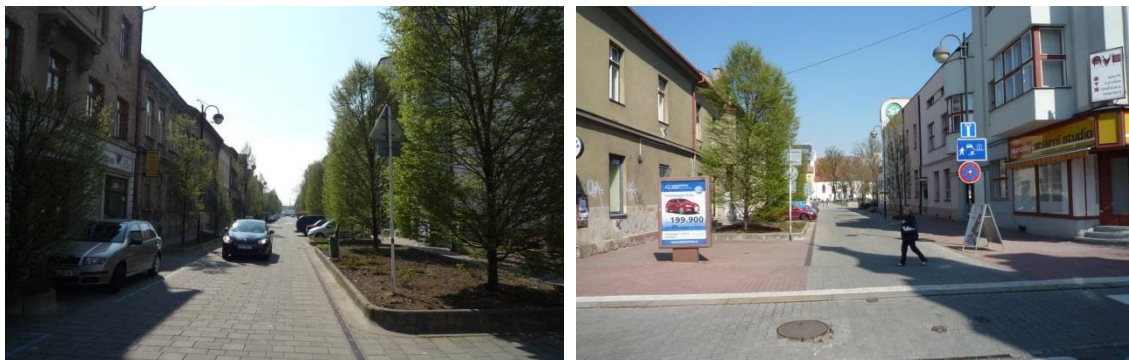

Obr. 234, 235: Pardubice – ulice Jana Palacha. Prostor ulice je vymezen uličními fasádami zástavby, vozovka včetně parkovacích pruhů a zářívů pro vozidla MHD je součástí prostoru ulice. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Obr. 236, 237: Pardubice – ulice Chrudimská. Prostor ulice je vymezen uličními fasádami zástavby, vozovka včetně parkovacích pruhů, zářívů pro vozidla MHD i pásy zeleně s keřovými porosty po obou stranách vozovky jsou součástí prostoru ulice. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Součástí ulice mohou být také větší či menší plochy trávníků, záhonů, keřových porostů, rabátek pro stromy a keře, a jiné plochy, na něž je přístup buď fyzicky zcela nemožný, nebo zakázaný (např. v případě květinových záhonů). Z hlediska vnímání prostoru ulice a jejího vymezení v rámci systému veřejných prostorů je však i přesto ulicí celý její prostor, například u klasické blokové struktury zastavění celý prostor mezi uličními fasádami zástavby po obou stranách ulice, bez ohledu na to, že některé fragmenty plochy ulice jsou ve skutečnosti fyzicky nepřístupné.

Obr. 238, 239: Pardubice – ulice Bratřanců Veverkových. Prostor ulice je vymezen uličními fasádami zástavby, vozovka včetně parkovacích pruhů i rabátek pro stromy jsou součástí prostoru ulice. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Náměstí

Podobně jako prostor ulice, také prostor náměstí nemusí být vždy v celé své ploše fyzicky přístupný. Jeho součástí mohou být opět více či méně rozsáhlé plochy zeleně, trávníků, květinových záhonů, rabátek pro stromy a keřové porosty, vodní prvky, u parkových náměstí může dokonce podíl nepochozích nebo fyzicky obtížně přístupných nebo zcela nepřístupných ploch zeleně převažovat. I přesto je v rámci systému veřejných prostorů vymezen prostor náměstí jako celek, nepochozí nebo nepřístupné fragmenty jeho plochy jsou integrální součástí prostoru, prostoru veřejného.

Obr. 240, 241: Pardubice – náměstí za AFI palácem. Prostor je po obvodu jednoznačně vymezen zástavbou, jeho součástí jsou i drobné plochy trávníků i svažitý zatravněný pás doplněný keřovými porosty a stromy. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Park

Ačkoli jsou v parku pro volný pohyb a pobyt určeny primárně pěší cesty a stezky a plochy trávníků jsou pochozí spíše výjimečně, například květinové záhony, husté a neprostopné keřové porosty nebo třeba vodní plochy pak dokonce vůbec, součástí systému veřejných prostorů je prostor parku jako celek, včetně jeho obtížně přístupných nebo zcela nepřístupných ploch, pokud je park vnímán při pohybu a pobytu v něm jako jeden celek a pokud park jako jeden funkční celek také funguje.

Obr. 242, 243: Pardubice – park na náměstí Čs. Legií. Součástí prostoru parku / náměstí jsou i všechny travnaté plochy porostlé stromy a keři, ačkoli pro pohyb a pobyt v parku jsou primárně určeny dlážděné cesty a plochy. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Zahrada

Prostoru zahrady zpravidla dominují komponované plochy květinových záhonů, pěstěných trávníků, keřových bordur, bosketů, vodních ploch a dalších zahradních úprav a prvků. Žádné z těchto ploch nejsou volně fyzicky přístupné, pohyb po nich je zpravidla zakázaný, stejně jako například koupání v kašně nebo jezírku. Pro pohyb a pobyt v zahradě jsou určeny zpevněné cesty, pěšiny a plochy. V rámci systému veřejných prostorů je však i přesto prostor veřejné zahrady vymezen jako celek, ohraničený zpravidla přiléhající zástavbou, oplocením zahrady nebo ohradní zdí, bez ohledu na to, že často i větší podíl jeho plochy je ve skutečnosti fyzicky nepřístupný.

Obr. 244, 245: Zámek Jemniště - okrasná zahrada. Prostor je po obvodu jednoznačně vymezen zástavbou, jeho součástí jsou i všechny travnaté plochy porostlé stromy a keři, ačkoli pro pohyb a pobyt v parku jsou primárně určeny jen zpevněné cesty a plochy. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

Nábřeží

Ačkoli například na „přírodním“, nezpevněném, nábřeží řeky je pro pohyb a pobyt primárně určena pěšina / cesta po koruně břehu, součástí systému veřejných prostorů je kromě této pohodlně pochozí pěšiny / cesty také celý zbylý veřejně přístupný prostor nábřeží, tedy celý břeh od vodní hladiny až po hranu zástavby resp. jinou hranici soukromého prostoru, který prostor nábřeží vymezuje.

Obr. 246, 247: Pardubice - nábřeží Labe v centru města. Součástí veřejného prostoru nábřeží jsou i vlastní břehy, které nejsou sice určeny primárně pro pohyb, ale jsou volně veřejně přístupné, je možná na nich například sedět a rekreatovat se. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Sídlištní veřejný prostor / sídlištní zeleň

Podobně jako v případě parku nebo náměstí, také v případě volně plynoucího otevřeného prostoru mezi zástavbou sídlištního typu je součástí systému veřejných prostorů tento prostor mezi zástavbou jako celek, přestože většina plochy je tvořena trávníky, některé jeho plochy jsou tvořeny vozovkami pro motorová vozidla, rozsáhlými parkovacími plochami, případně neprostupnými keřovými porosty.

Obr. 248, 249: Pardubice – sídliště Závodu míru. Součástí systému veřejných prostorů jsou všechny volně přístupné prostory mezi zástavbou. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

specifika vymezení

Vymezení systému veřejných prostorů má svá některá specifika a úskalí. Ty pramení z měřítka a podrobnosti vymezení a zobrazení, ale také například z proměnlivosti přístupnosti některých typů prostorů i v relativně krátkém čase, z různých charakterů a míry fyzické přístupnosti některých prostorů, nebo obecně z jejich některých specifických vlastností.

Rozhodnutí o zařazení některých prostorů do systému veřejných prostorů tak často záleží čistě na individuálním posouzení a rozvaze osoby, která systém vymezuje. Tato kapitola stručně shrnuje vybrané specifické případy a úskalí, na které lze nejčastěji narazit při vymezování a zobrazování prakticky každého systému veřejných prostorů.

Proměnlivost přístupnosti v čase

Přístupnost některých veřejných prostorů v rámci systému se může v krátkém čase, například v průběhu roku, měnit. Například: zatímco čerstvě pokosená louka je volně, snadno a pohodlně přístupná a i využitelná veřejností například pro procházky, hry dětí, rekreaci v přírodě, v létě například pro slunění, a je tak nepochybně nedílnou součástí systému veřejných prostorů, tatáž louka o několik týdnů později, nesečená a zarostlá vysokou travou, se může postupně stát jen obtížně přístupnou nebo dokonce zcela nepřístupnou, respektive přístupnou například jen v rozsahu vyježděných nebo vyšlapaných pěšin a cest, nikoli však v celé ploše tak, jako když je čerstvě pokosená.

Rozsah části systému veřejných prostorů se tak v relativně krátkém čase může změnit z rozsáhlého prostoru celé louky na redukované linie několika málo cest či pěšin napříč prostorem louky.

Obr. 250, 251: Pardubice – pravidelně sečené louky v údolní nivě Chrudimky mezi Nemošicemi a Mněticemi jsou jednoznačně součástí systému veřejných prostorů města. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Obdobná situace může nastat například v souvislosti s údržbou lesa, který může být před vyčištěním od spadaneho kletí a větví nebo třeba polomů v některých částech takřka neprostupný, po jeho vyčištění však může být volně a pohodlně přístupná jeho celá plocha.

V případě, že lze předpokládat údržbu a tedy přirozenou přístupnost a možnost využití celého prostoru (byť v omezené míře) po větší část roku, je žádoucí takové prostory zahrnout do systému veřejných prostorů jako celek.

Například intenzivně zemědělsky využívaná orná půda představuje prostor, u kterého nelze během větší části roku předpokládat jeho přirozenou a neomezenou přístupnost pro veřejnost a možnost veřejného využití. Po většinu vegetačního období je pole souvisle porostlé zemědělskými plodinami, a jeho prostor je proto fyzicky jen obtížně přístupný nebo zcela nepřístupný. Po sklizni zemědělských plodin pak zpravidla záhy následuje orba plochy zemědělské půdy, přičemž oraniště rovněž nelze považovat za prostor přirozeně a pohodlně přístupný a využitelný pro veřejnost.

Prostory polí, které jsou po většinu roku intenzivně zemědělsky využívány, není důvod zařazovat do systému veřejných prostorů. Součástí systému veřejných prostorů tak zůstávají jen prostory účelových komunikací, nezpevněných a zpevněných polních cest nebo trvale vyšlapaných cest a pěšin.

Obr. 252, 253: Pardubice – pole s pšenicí u Opočinku a makové pole u Srojed, přístupná výhradně v rozsahu účelových polních cest. (Foto: Veronika Šindlerová, 2012)

Plošná přístupnost

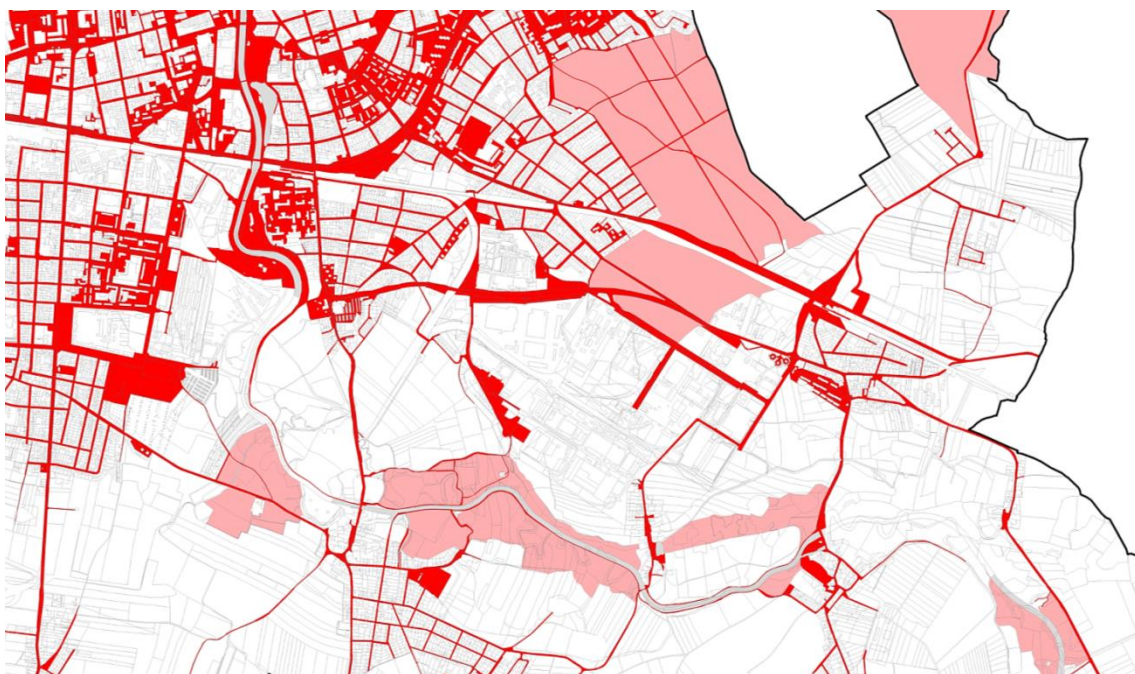
Některé typy prostorů o velké půdorysné plošné výměře vykazují v ploše značně proměnlivé podmínky přístupnosti a využití pro veřejnost. Jedná se nejčastěji o tyto typy veřejně volně přístupných, a veřejně využívaných prostorů:

- louky
- lesy

- lesoparky
- některé rozsáhlé parky.

Pro louky, lesy resp. lesoparky či některé parky je charakteristické, že jsou v úplně celé své ploše využívány zpravidla spíše extenzivně, nárazově, podmínky přístupnosti v ploše jsou proměnlivé, liší se co do pohodlnosti přístupu v různých místech a ne vždy je přístupná opravdu celá plocha, její některé části mohou být i zcela nepřístupné, nebo přístupné jen obtížně. Výrazně intenzivnější využití se v plochách luk, lesů, lesoparků či parků soustředí do sítě pěších cest, vyšlapaných pěšin či účelových komunikací, polních a lesních cest, které příslušné prostory protínají.

I přes proměnlivé podmínky přístupnosti a využitelnosti těchto typů prostorů pro veřejnost v jejich ploše je žádoucí, aby takové prostory byly vymezeny jako součást systému veřejných prostorů jako celek. Je-li to žádoucí, je možné tyto plošně proměnlivě přístupné typy prostorů v rámci systému veřejných prostorů zobrazit například odlišným odstínem barvy, pro odlišení od prostorů přístupných pohodlně a přirozeně v celé své ploše (prostory polních a lesních cest). Prostory totiž, i přes proměnlivost charakteru své přístupnosti v ploše, poskytují v celé své ploše potenciál pro veřejné využití, zpravidla pro rekreaci a pobyt v přírodě, v případě lesů například pro možnost sběru hub či lesních plodů, v případě luk, lesoparků a parků například pro venčení psů, procházky, hru dětí či sportovní aktivity.

Obr. 254: Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice – extenzivně využívané veřejné prostory lesů, lesoparků a pravidelně sečených luk podél Chrudimky (všechny prostory označeny růžově) jako součást systému veřejných prostorů. Polní a lesní cesty a pěšiny v ploše lesů, lesoparků a luk vyznačeny sytě červeně, shodně s ostatními veřejnými prostory přístupnými pohodlně v celé své ploše.¹

Voda jako součást veřejného prostoru

Vodní plochy a vodní toky nelze od přiléhajícího veřejného prostoru úplně oddělit. I přesto, že po většinu roku je přístupnost vodní hladiny pro veřejnost výrazně omezená, respektive zcela znemožněná, je vodní hladina pro svůj bezprostřední prostorový vztah k přilehlému veřejnému prostoru nábřeží a pro svou dobrou přehlednost, přirozeně vnímána jako součást tohoto prostoru.

Přístupnou se stává voda v případě plavby na lodi nebo lodičce, ale také například při plavání a koupání. Jedná se však o přístupnost, která není zcela přirozená a bez omezení, vyžaduje buď k tomu speciálně

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

určenou techniku, tedy plavidlo, nebo je přístupnost podmíněná specifickým sportovním výkonem vyžadujícím přinejmenším schopnost plavat a převlek do vhodného koupacího oděvu. Takovou přístupnost pro veřejnost není pro potřeby vymezení systému veřejných prostorů možné považovat za volnou, přirozenou a neomezenou.

Obr. 255: Madrid – Parque de Retiro. „Přístupnost“ vodní hladiny na lodičkách. (Foto: Veronika Šindlerová, 2004)

Jedinou výjimkou, kdy je vodní hladina přirozeně a v podstatě neomezeně přístupná, je v případě jejího zamrznutí dostatečně silnou a únosnou vrstvou ledu. Po dobu zamrznutí se tak v podstatě vodní hladina stává „dočasným“ veřejným prostorem, jehož trvání však v našich klimatických podmínkách zpravidla nepřesahuje několik dnů, v horských a chladných oblastech maximálně několik týdnů. Taková přístupnost je tak výrazně časově omezená a především zcela náhodná, obtížně predikovatelná.

Obr. 256: Praha – Hamerský rybník. Zamrzlá hladina rybníka jako „dočasný veřejný prostor.“¹

Ačkoli se tedy v krátkém období mrazů hladiny vodních ploch a toků stávají dočasnou součástí systému veřejných prostorů, není důvod všechny vodní plochy do systému veřejných prostorů plnohodnotně zařazovat, pro své specifické vlastnosti je však žádoucí je v rámci systému veřejných prostorů zohlednit a zobrazit (i když například graficky odlišně od ostatních „plnohodnotných“ veřejných prostorů). V rámci systému veřejných prostorů je vhodné zohlednit alespoň ty vodní plochy a toky, které jsou lemovány nebo obklopeny veřejnými prostory a při vnímání přilehlých veřejných prostorů se tak výrazně uplatňují.

¹ Dostupné z <<http://www.horydoly.cz/deti/brusleni-na-botici.html>> [cit. 19.8.2013]

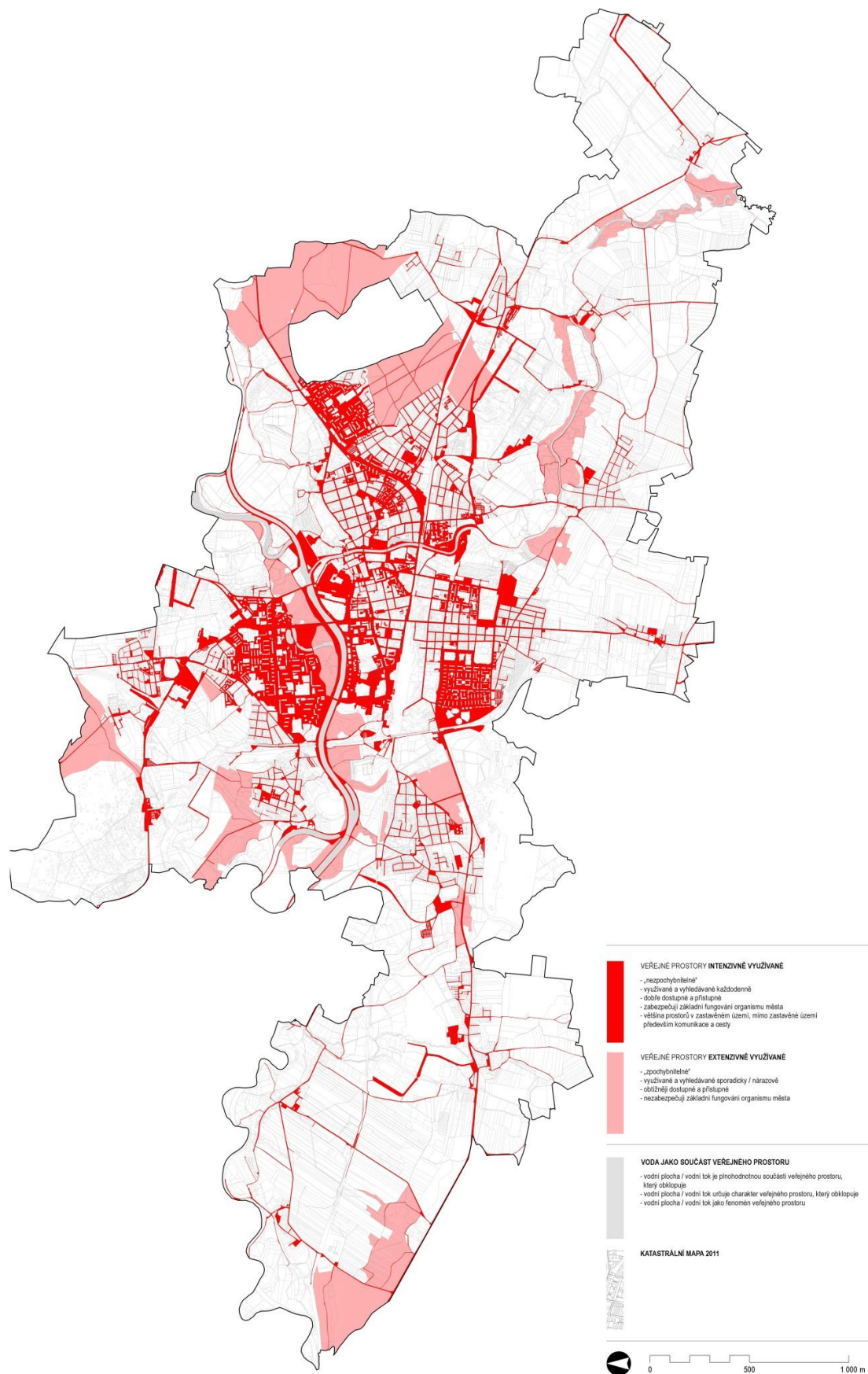
Obr. 257: Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice - voda (zobrazena šedými plochami) jako specifická součást systému veřejných prostorů.¹

---

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

ukázka vymezení

Ukázka vymezení systému veřejných prostorů v měřítku 1:5.000 pro účely následné implementace v rámci zpracování nového Územního plánu Pardubice je přiložena na následujících stranách.

Obr. 258: Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice.¹

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

Obr. 259: Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice - výřez.¹

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

**[6] aplikace
vymezení
systému
veřejných
prostorů**

Obr. 260: Pardubice – třída Míru a náměstí Republiky ze Zelené brány. (Foto: Veronika Šindlerová, 2011)

V rámci geografických informačních systémů našich měst, a dneska už celkem běžně i menších obcí, jsou důsledně vymezovány, inventarizovány či pasportizovány nejrůznější funkční systémy v území, systémy místních komunikací, dopravního značení, technické infrastruktury, veřejného osvětlení, systémy zeleně a další. Systémy, které jsou zpravidla jako celek, nebo z velké části integrální součástí systému veřejných prostorů. Data o prvcích a součástech takových funkčních systémů jsou nástrojem správy těchto systémů, a jedním z předpokladů rozhodování o jejich údržbě, o obnově nebo rozvoji jednotlivých prvků a součástí systémů i systémů jako celku, o prioritách jakýchkoli zásahů do systémů, o investicích do nich. Systém veřejných prostorů předmětem takové důsledné správy není.

Systém veřejných prostorů, a to zdaleka nejen z pohledu vlastnictví, ale především z hlediska nezastupitelnosti pro základní fungování každého území, je jeden z vůbec nejvýznamnějších veřejných statků. Měl by tak být zajištěn permanentní přehled o struktuře a skladbě systému veřejných prostorů, nejen pro správu systému, ale také jako podklad pro územně plánovací činnost, pro přehled o zásazích do systému a jejich možných důsledcích.

Není smyslem ani cílem této disertační práce dopodrobna a vyčerpávajícím způsobem postihnout všechny potenciální možnosti praktického využití vymezení systému veřejných prostorů. I přesto je však zcela na místě, na závěr této disertační práce, stručně na příkladech projektů a realizací z reálné praxe představit a presentovat vybrané možnosti dalšího praktického využití, aplikace, vymezení systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů jako takového.

praktické využití vymezení

Východiska

Veřejné prostory vytvářejí kostru každého území, jeho opěrnou soustavu. Veřejné prostory udržují území pohromadě, propojují území do jednoho spojitého celku, překonávají bariéry, tvoří páteř území stejně jako jednotlivá subtilní propojení, které společně udržují rovnováhu a stabilitu celé struktury území.

Stejně, jako v cévách proudí krev, ve veřejných prostorech proudí život. Lidé, věci, informace, myšlenky. Po povrchu se pohybují lidé, pěšky, na kole nebo ve svých automobilech, proudí, střetávají se, komunikují, vyměňují informace a myšlenky, navazují vztahy. Pod povrchem proudí voda, energie, data.

Veřejné prostory vytvářejí soustavu, systém, spojitou síť. Jednotlivé veřejné prostory v soustavě plní různé úlohy, různé role, mají rozdílný význam. Systém veřejných prostorů je spojitý, významově hierarchizovaný, funkčně a uživatelsky diferencovaný, prostorově diverzifikovaný.

Fungování každého území, zvláště pak území urbanizovaného, sídla, venkovské obce, města, je přímo závislé na fungování systému veřejných prostorů. Veřejné prostory zajišťují přístupnost každého území, dostupnost jednotlivých částí území a propojení s území sousedními, vzdálenějšími. Veřejné prostory zajišťují dostupnost jednotlivých pozemků a staveb na nich. Veřejné prostory umožňují uživatelům území – obyvatelům / návštěvníkům – pohyb v území, pohyb z místa na místo.

Plánovat sídlo = plánovat veřejné prostory.

Plánovat veřejné prostory = plánovat systém veřejných prostorů.

Plánovat = postupovat od celku k detailu.

Abychom zodpovědně rozhodli a navrhli, kde má konkrétní veřejný prostor v území přesně být, kudy má vést, jak má vypadat, jaké má mít využití, máme-li predikovat, kdo budou jeho potenciální uživatelé a jaká bude intenzita jeho využití, je nezbytné znát jeho roli v celém systému veřejných prostorů v daném území.

Náměty na využití vymezení systému veřejných prostorů

Analyzá systému veřejných prostorů

Analyzá systému veřejných prostorů je jen jednou z mnoha možných praktických aplikací vymezení systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů vůbec.

Předpokladem pro návrh funkčního a uživatelsky přívětivého systému veřejných prostorů je znalost stávajících součástí systému, jeho fungování a identifikace jeho stávajících deficitů a rozvojových potenciálů – podrobná analyzá systému veřejných prostorů.

Téma analyzá systému veřejných prostorů by vydalo na celou další disertační práci. Názorný příklad obsahu analyzá systému veřejných prostorů, aplikovaný rámcově při zpracování případové studie Analyzá soustavy veřejných prostorů města Pardubice, lze shrnout do následujících bodů a zobrazit do následujícího schématu / diagramu:

1. **Vymezení systému veřejných prostorů**
2. **Vymezení rozsahu aktivního parteru objektů¹ přiléhajících k veřejnému prostoru**
3. **Analyzá charakteru ohraničení veřejného prostoru** (charakter rozhraní mezi prostorem veřejným a prostorem soukromým (např. veřejný prostor ohraničený zástavbou, oplocením soukromých pozemků, vegetací, terénem apod.))
4. **Podrobná analyzá systému s ohledem na jednotlivé typologie veřejných prostorů², např.:**
  - ↘ Základní / obecná typologie
  - ↘ Typologie podle vzniku / původu
    - Typologie podle procesu utváření
    - Typologie podle původu
    - Typologie podle doby vzniku
  - ↘ Typologie podle prostorových aspektů
    - Typologie podle vztahu k vnějšmu prostředí
    - Typologie rozsahu vnímání okolí
    - Typologie podle polohy vůči terénu
    - Typologie podle zastřešení
    - Typologie podle proporce půdorysu
    - Typologie podle základní formy
  - ↘ Typologie podle funkčních aspektů
    - Typologie podle převládajícího způsobu využití
    - Typologie podle množství funkcí
  - ↘ Typologie podle provozních aspektů
    - Typologie podle intenzity využití
    - Typologie podle míry zatížení
    - Typologie podle aktivity

¹ Podrobnosti k typologiím jsou uvedeny v části [3] této disertační práce, v kapitole „Veřejné prostory: typologie“.

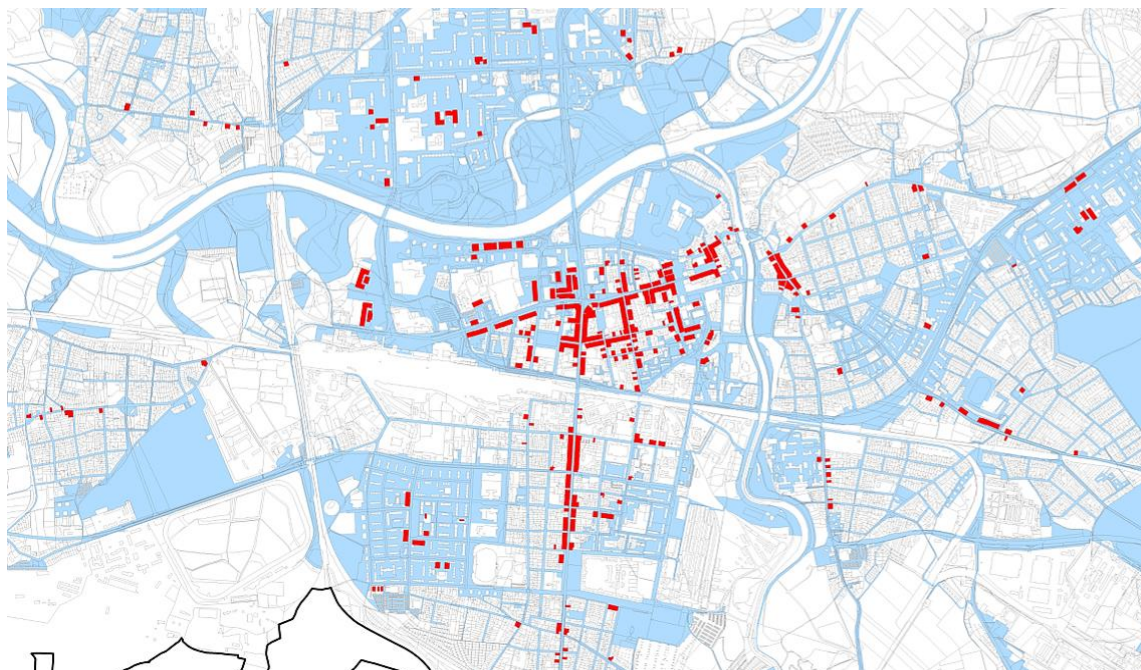
² „Aktivním parterem“ se rozumí využití přizemí objektů přiléhajících k veřejnému prostoru pro obchod, služby, veřejné stravování, kulturu a další využití, která aktivizují přilehlý veřejný prostor.

- Typologie podle podílu tranzitu
  - Typologie podle přístupnosti veřejnosti
  - Typologie podle kontroly vstupu a užívání prostoru
  - Typologie podle režimu užívání veřejností
  - Typologie podle atraktivity pro užívání veřejností
  - Typologie podle údržby
  - Typologie podle bezpečnosti
  - ↘ Typologie podle významu v rámci systému
  - ↘ Typologie podle vlastnictví
  - ↘ Typologie podle fyzikálních aspektů
    - Typologie podle oslunění
    - Typologie podle denního osvětlení
    - Typologie podle přirozeného provětrání
    - Typologie podle kvality ovzduší
    - Typologie podle hlukové zátěže
    - Typologie podle vytápění
- 5. Identifikace hlavních problémů / deficitů a rozvojových potenciálů systému veřejných prostorů**
- 6. Specifikace hlavních témat a výzev k řešení rozvoje systému veřejných prostorů.**

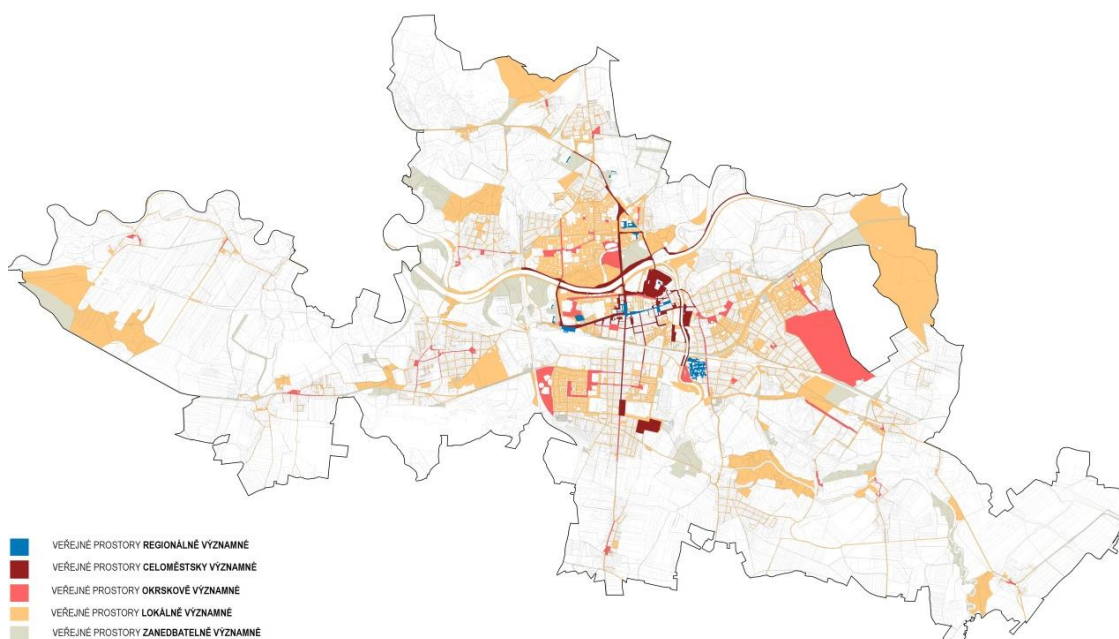

Obr. 261: Schéma příkladu obsahu analýzy systému veřejných prostorů.

Obr. 262: Aktivní parter (červeně) a systému veřejných prostorů (modře) v centrální části města Pardubice.¹

Obr. 263: Ukázka typologie veřejných prostorů města Pardubice dle jejich významu v rámci systému.²

Okruh konkrétních analyzovaných typologií, jevů či charakteristik systému veřejných prostorů bude vždy záležet na charakteru analyzovaného území, jeho urbanistické struktuře, velikosti a rozsahu území a dalších vlastnostech a především pak na účelu následné aplikace analýzy systému, tedy na očekávaných výstupech a přínosech analýzy.

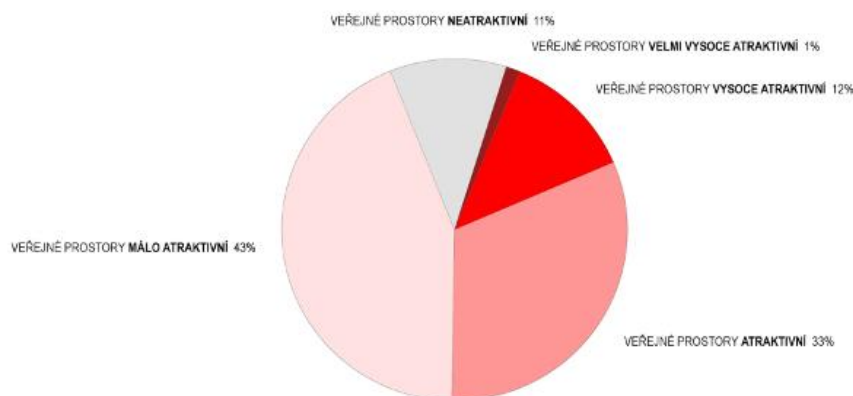
Vymezení systému veřejných prostorů a správa dat systému v některém z geografických informačních systémů představuje vhodný nástroj pro nejrůznější formy kvalitativní i kvantitativní analýzy a hodnocení systému veřejných prostorů, včetně sledování vývoje systému veřejných prostorů samotného i jeho jednotlivých charakteristik v čase. Data například poskytují velmi rychlý přehled o celkové výměře veřejných prostorů v rámci konkrétního území, o podílu veřejných prostorů k celkové ploše konkrétního území, tedy „hustotu“ veřejných prostorů v území, ale také poměr prostorů veřejných a prostorů

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

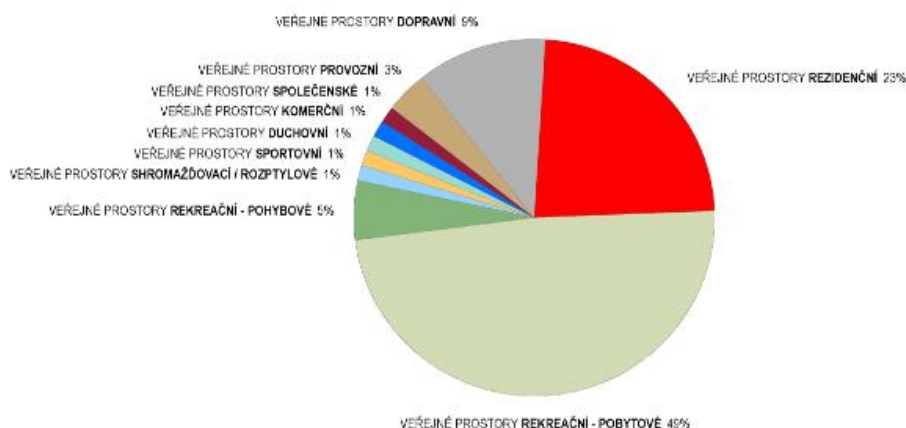
² Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová)

soukromých a další kvantitativní údaje o systému veřejných prostorů. Cenným podkladem pro kvalitativní hodnocení systému veřejných prostorů může být jeho územní srovnání, tedy porovnání vybraných charakteristik systému veřejných prostorů mezi různými systémy navzájem nebo v různých částech systému.

POMĚRNÉ ZASTOUPENÍ VEŘEJNÝCH PROSTORŮ DLE ATRAKTIVITY PRO UŽÍVÁNÍ VEŘEJNOSTÍ

POMĚRNÉ ZASTOUPENÍ VEŘEJNÝCH PROSTORŮ DLE PŘEVLÁDAJÍCÍHO ZPŮSOBU VYUŽITÍ

Obr. 264: Ukázky možných kvantitativních výstupů analýzy systému veřejných prostorů.¹

Cílem analýzy systému veřejných prostorů tak přirozeně není jen prostý nezbytný sběr dat o stavu systému, ale především komplexní rozbor systému, a tedy získání co největšího okruhu informací o uspořádání systému jako celku, o konkrétních vlastnostech a charakteristikách jeho skladby, ale také o vlastnostech jeho jednotlivých prvků a součástí. Smyslem analýzy je následná identifikace zásadních deficitů, problémů či závad systému a jeho potenciálů, jako podklad pro stanovení témat a výzev k řešení jeho obnovy nebo dalšího rozvoje, doporučení pro řešení v územním plánu, územních studiích nebo podrobných dokumentacích obnovy nebo návrhu nových prostorů, určení základních principů stabilizace, ochrany a rozvoje systému veřejných prostorů.

Management / správa systému veřejných prostorů

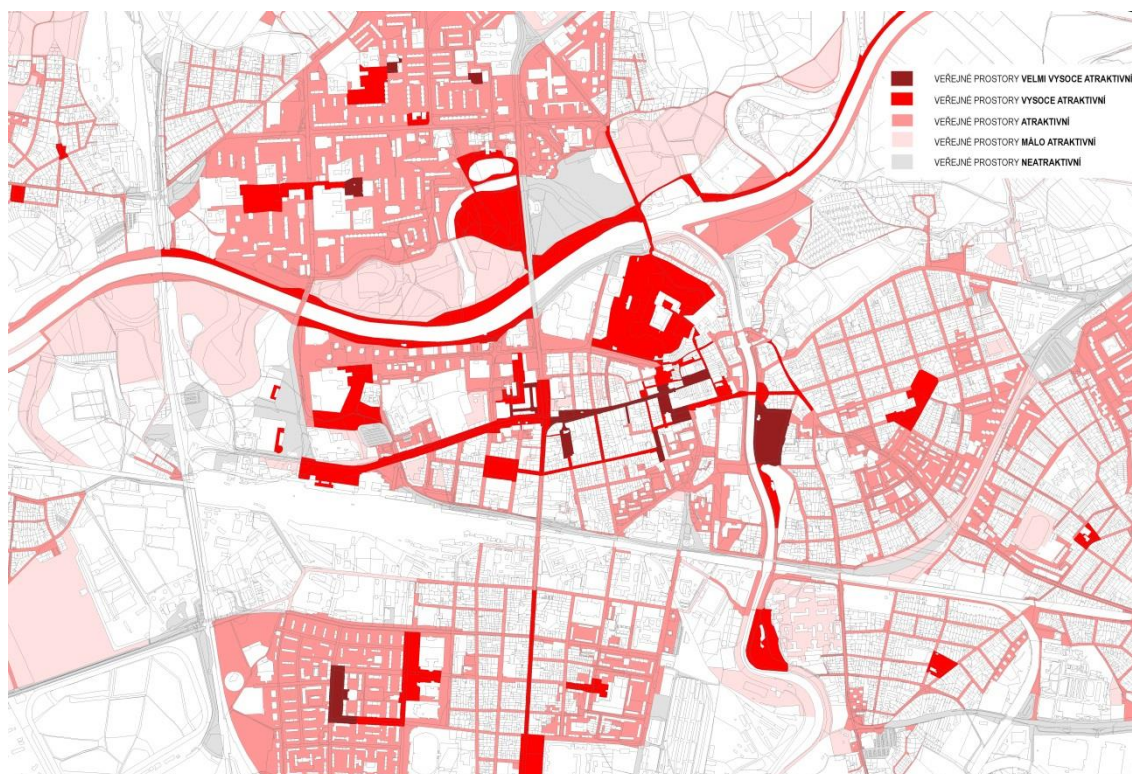
Znalost systému veřejných prostorů má zásadní význam pro činnost a naplňování různorodých cílů širokého spektra úřadů, orgánů a institucí místní veřejné správy, obecní či městské správy a pověřených institucí, které jsou zodpovědné za samotnou tvorbu a plánování systému veřejných prostorů, ale zajišťují také jeho správu, jeho údržbu nebo třeba bezpečnost v něm. Systémové pojetí veřejných prostorů je nezbytným předpokladem úspěšného rozvoje území a předpokladem pro tvorbu kvalitních územně plánovacích a dalších rozvojových dokumentů v území. Znalost a přehled o systému veřejných prostorů jsou klíčovými předpoklady pro jeho údržbu, na niž se nejčastěji podílejí různé orgány obce a obcí

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

pověřené instituce, např. správci komunikací, odbory životního prostředí (v případě údržby veřejné zeleně), odbory majetku a investic, a další.

Veřejné prostory a jejich celý systém nejsou obcemi a městy systematicky a trvale monitorovány, neexistuje přehled o jejich aktuálním stavu, fungování a především o aktuálních deficitech, nárocích a potřebách na ně kladených.

Města i menší obce v současné době zcela běžně disponují technickými mapami obsahujícími nejrůznější technické údaje o území, pasporty místních komunikací, pasporty zeleně, veřejného osvětlení, dopravního značení a dalšími databázovými a geografickými informačními systémy o území. Tyto nástroje využívají vlastníci a správci příslušných ploch, objektů a zařízení jednak pro potřeby evidence jimi vlastněného a spravovaného majetku, ale především také pro potřeby plánování údržby, obnovy, modernizace a dalšího rozvoje systémů.

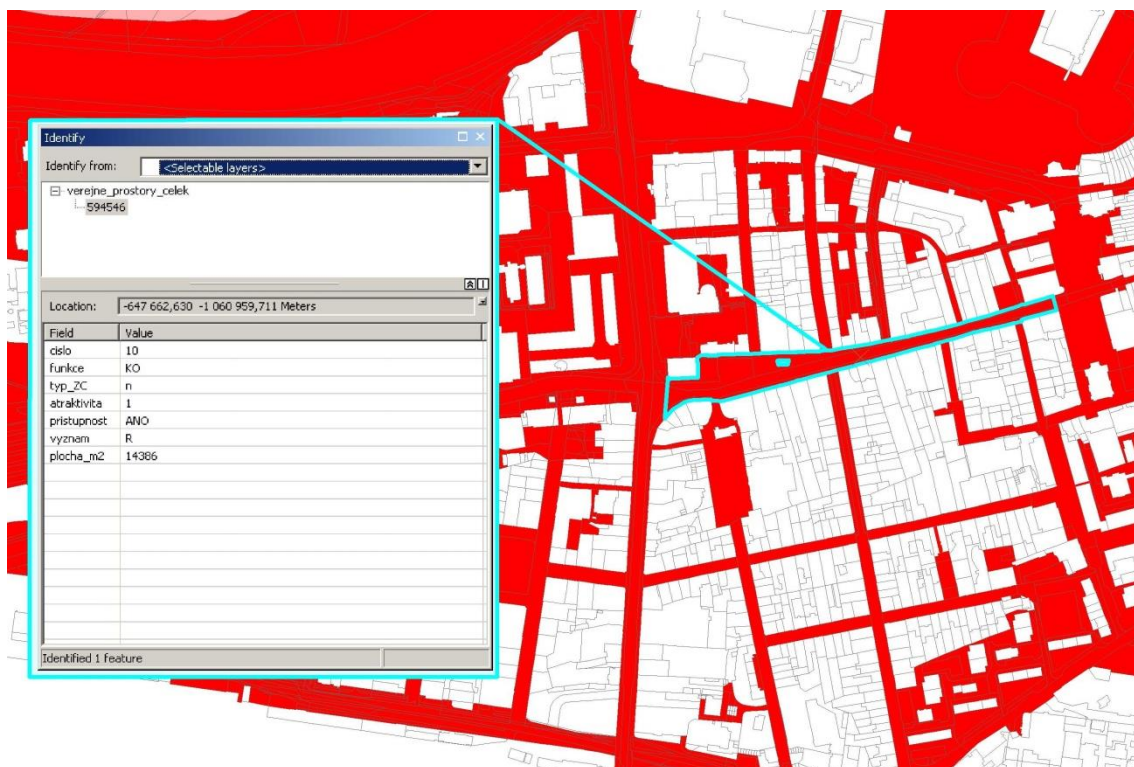

Obr. 265: Detail pasportu veřejných prostorů diferencovaných podle atraktivity pro užívání veřejností.¹

Zpracování vymezení a analýzy systému veřejných prostorů v prostředí některého z geografických informačních systémů nabízí široké možnosti dalšího využití. Analýza soustavy systémů prostorů, kromě možného dalšího využití v procesu tvorby územního plánu, může účelně sloužit také sama o sobě jako nástroj správy / managementu veřejných prostorů v daném území, jako podklad pro uplatnění koncepčních i realizačních rozhodnutí územní správy ve vztahu k údržbě, obnově či založení nových veřejných prostorů.

Analýza systému veřejných prostorů může představovat, podobně jako je tomu např. u běžně obcemi užívaného pasportu místních komunikací či pasportu zeleně, nástroj pro stanovení investičních preferencí, priorit a naléhavosti investic, ekonomické a časové náročnosti investic, pro stanovení vhodné koordinace realizace údržby a obnovy a také pro obhajobu všech dílčích kroků před veřejností.

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

Obr. 266: Ukázka využití nástroje GIS při správě veřejných prostorů obce / města.¹

Plánování rozvoje systému veřejných prostorů

Koncepce rozvoje území se odvíjí od koncepce rozvoje veřejných prostorů, která je determinující pro celou urbanistickou koncepci a koncepci rozvoje ostatních součástí veřejného vybavení.

Dobře fungující systém veřejných prostorů, jeho prostorová a provozní kontinuita, hierarchizace a diferenciacce, jsou zárukou dobrého fungování struktury území jako celku. Veřejné prostory jsou základním předpokladem integrace území, životaschopnosti komunit, prostupnosti území pro chodce a cyklisty, dostupnosti ploch občanského vybavení, sportu, rekreace a území pracovních příležitostí z obytných území. Veřejné prostory identifikují jednotlivá sousedství a zprostředkovávají vzájemnou komunikaci a kontakt mezi nimi. Veřejné prostory zabezpečují dostupnost volné krajiny ze zastavěného území a v krajině samotné umožňují pohyb po ní a její užívání pro každodenní rekreaci.

I vymezením ploch bydlení, občanského vybavení, rekreace, výroby, skladování, sídelní zeleně apod. přímo vytváříme podmínky pro vznik konkrétních typologických druhů nových veřejných prostorů. Charakter veřejného prostoru je pak odvislý od navrhované prostorové struktury zástavby, její hustoty, intenzity zastavění pozemků, výšky. Zástavba je kulisou veřejného prostoru.

Podrobná znalost systému veřejných prostorů, jeho vymezení, utváření, fungování, využití, prostorových a provozních vazeb, ale především jeho deficitů a rozvojových potenciálů je základním předpokladem pro návrh resp. plánování jeho dalšího rozvoje, ale také pro plánování rozvoje území jako celku.

Zvláště u obcí velikosti měst by se vymezení a analýza systému veřejných prostorů měly stát podkladem v podstatě pro jakoukoli územně plánovací činnost v území. Měly by být využívány nejen při tvorbě územních plánů nebo jejich změn, ale také při zpracování územních studií a dalších dokumentací, jejichž předmětem je řešení struktury vybraného území. Stejně, jako například pasport místních komunikací nebo pasporty systémů technické infrastruktury jsou předpokladem zachování kontinuity a funkčnosti těchto systémů v území, poskytují pro jakoukoli činnost v území informace o stavu systémů a možnosti jejich rozvoje, předpokladem pro zachování spojitosti a funkčnosti systému veřejných prostorů by mělo být jeho vymezení a analýza minimálně v rozsahu správního území každé celé obce.

¹ Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice (DHV CR, spol. s r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová).

Koordinace systémů v systému veřejných prostorů

Prostorovou i funkční součástí systému veřejných prostorů, zcela nebo z určité části, je široké spektrum nejrůznějších funkčních systémů v území, systémů dopravních, systémů technické infrastruktury, systémů ekologických jako je systém sídelní zeleně nebo třeba územní systém ekologické stability. Prvky a součásti každého z funkčních systémů má na samotný systém veřejných prostorů jiné nároky prostorové, ale také provozní a každý ze systémů tak zásadně ovlivňuje charakter každého jednotlivého veřejného prostoru, jeho utváření, uzpůsobení pro vykonávání různých aktivit a tedy uživatelský komfort každého prostoru a jeho atraktivitu pro užívání veřejností.

„Veškeré aktivity ve veřejných prostorech či aktivity směřující k jejich správě a rozvoji musí být koordinovány s cílem zajistit funkčnost systému veřejných prostorů, například vyváženost jednotlivých druhů dopravy, vyváženost aktivit, služeb a příležitostí. Řešení musí mít předem stanovené priority a zásady.“¹

Vymezení systému veřejných prostorů v některém z geografických informačních systémů obce může plnit úlohu nástroje pro vzájemnou koordinaci zájmů a prostorových, funkčních či provozních nároků na veřejné prostory, vyplývající z jednotlivých funkčních systémů fungujících v rámci systému veřejných prostorů.

Potenciální uživatelé vymezení systému veřejných prostorů

S možnostmi praktického využití vymezení systému veřejných prostorů úzce souvisí spektrum jeho možných uživatelů, jako nástroje pro výkon své profese, pro výkon veřejné správy, majetkové správy v území, ale také například pro činnost či rozhodování samosprávy. Potenciálními uživateli vymezení systému veřejných prostorů a dat a informací o systému veřejných prostorů jsou všichni přímí aktéři rozvoje území a aktéři jeho správy, stejně jako vlastníci či správci infrastruktury, stavebních součástí či zařízení v rámci systému veřejných prostorů. Tato kapitola obsahuje výběr potenciálních uživatelů vymezení systému veřejných prostorů a dat a informací vyplývajících z vymezení či analýzy systému.

➤ Tvůrci – architekti / urbanisté / projektanti

Potenciálními uživateli vymezení systému veřejných prostorů a informací o systému veřejných prostorů jsou tvůrci, odborná veřejnost, architekti, urbanisté, projektanti, podílející se aktivně na tvorbě prostředí, na plánování rozvoje území, navrhování jeho uspořádání a využití a také na navrhování konkrétních staveb, souborů staveb, včetně veřejných prostorů samotných.

Na úrovni obcí může být vymezení systému veřejných prostorů, stejně jako analýza systému cenou pomůckou a podkladem například při zpracování územního plánu nebo jeho změn, při zpracování regulačního plánu nebo při zpracování územních studií řešících uspořádání a využití území. Stejně tak může vymezení systému veřejných prostorů sloužit jako podklad při detailním navrhování jednotlivých staveb nebo jejich souborů, a to včetně veřejných prostorů samotných, jejich revitalizace nebo veřejných prostorů nových.

Veškeré nově navrhované zásahy do území je díky vymezení systému veřejných prostorů možné průběžně prověřovat v kontextu celku systému veřejných prostorů širšího území, v optimálním případě v kontextu celého správního území předmětné obce.

➤ Samospráva – koncepce rozvoje území / územní plánování

Správce a poskytovatelem dat a informací o systému veřejných prostorů na místní úrovni by měl být některý z odborů či úřadů místní veřejné správy zodpovědný za koncepci rozvoje území resp. za územní plánování. Ve strukturách veřejných správ na místní úrovni se jedná zpravidla o odbory či oddělení rozvoje nebo odbory či oddělení územního plánování. U větších měst se pak může jednat o odbory či útvary hlavního architekta nebo útvary rozvoje města, zodpovědné za koncepci rozvoje

¹ Strategie pro veřejné prostory Prahy 10, vydala Městská část Praha 10 v roce 2010.

svěřeného území, zpravidla však také za tvorbu územního plánu a jeho změn, územních studií, územně analytických podkladů, a dalších koncepčních dokumentů a materiálů.

Zmiňované úřady veřejné správy zpravidla disponují potřebným technickým vybavením, především programovým vybavením v podobě geografických informačních systémů, které jsou pro správu dat a průběžné aktualizace vymezení i analýzy systému veřejných prostorů nezbytností. Tyto úřady navíc denně koordinují rozvoj území, vyjadřují se k nejrůznějším rozvojovým záměrům na území obce, vyjadřují se k souladu záměrů nebo dokumentací pro územní a stavební řízení s územním plánem. Vytvářejí ale zpravidla také vlastní tvůrčí činnost, když samy vytvářejí nejrůznější koncepční rozvojové dokumenty, územní studie nebo podklady pro územně plánovací činnost na území obce, například územně analytické podklady. Jako zadavatelé veřejných zakázek tyto úřady také poskytují potřebné územně plánovací a projektové podklady tvůrcům – architektům / urbanistům / projektantům.

➤ **Samospráva – investice / správa majetku**

Kromě segmentu samosprávy zodpovědné za koncepci rozvoje území může být vymezení systému veřejných prostorů a informace o systému nástrojem pro výkon majetkové správy a investic na území obce, pro vzájemnou koordinaci zájmů jednotlivých správ nebo například pro potřebu plánování investic do údržby, obnovy nebo rozvoje veřejné infrastruktury, která je zcela nebo zčásti součástí systému veřejných prostorů.

➤ **Politická reprezentace obce**

Pro politickou reprezentaci obce může být vymezení systému veřejných prostorů a informace o systému veřejných prostorů jedním z podkladů a nástrojů pro kvalifikované rozhodování o prioritách rozvoje území a investicích do rozvoje, a to zdaleka nejen investic do údržby, obnovy a rozvoje veřejných statků či samotných veřejných prostorů.

➤ **Státní správa / orgány**

Také orgány státní správy, například na úseku dopravy, životního prostředí, kultury ad., mohou při své činnosti, při rozhodování v území a dalších činnostech souvisejících s výkonem státní správy využít informace obsažené ve vymezení a analýze systému veřejných prostorů.

➤ **Správci infrastruktury**

Prostředky zajišťující mobilitu veřejnosti a technická zařízení zajišťující fungování území jsou významnými součástmi systému veřejných prostorů. Majetkoví správci příslušné infrastruktury a zařízení (pozemní komunikace, dopravní značení, parkovací systémy, technická infrastruktura, ad.), stejně tak jako provozovatelé nejrůznějších dopravních nebo technických systémů v území (provozovatelé veřejné hromadné dopravy, provozovatelé systémů nakládání s odpady) mohou být dalšími uživateli vymezení systému veřejných prostorů a informací z něho vyplývajících.

➤ **Bezpečnostní složky**

Vymezení systému veřejných prostorů může být nástrojem pro monitorování a analyzování příčin nejrůznějších forem kriminality a dalších sociálních patologií. V rámci systému veřejných prostorů mohou být pravidelně vyhodnocovány bezpečnostně rizikové prostory vyžadující nejrůznější preventivní opatření, jako například zvláštní zvýšený dohled nebo trvalé monitorování kamerovými systémy apod.

➤ **Integrovaný záchranný systém**

Složky integrovaného záchranného systému, hasičský záchranný sbor, záchranná služba první pomoci a další mohou využít znalosti systému veřejných prostorů pro optimalizaci tras směřujících k místům nutného zásahu.

katalog příkladů aplikace

Katalog příkladů aplikace stručnou a přehlednou formou prezentuje ukázky využití vymezení systému veřejných prostorů v praxi, příklady reálných urbanistických projektů, plánů či návrhů s uplatněním systémového pojetí veřejných prostorů a příklady práce s veřejnými prostory jako se systémem.

Výběr příkladů aplikace vymezení systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů se zaměřuje na ty ukázky, které využívají vymezení systému veřejných prostorů jako podklad a nástroj pro další práci se systémem.

Mezi příklady aplikace jsou zastoupeny ukázky samotného vymezení systému veřejných prostorů a dále ukázky analýzy systému veřejných prostorů, hodnocení systému veřejných prostorů, plánování rozvoje systému veřejných prostorů, návrhu regenerace nebo rozvoje systému veřejných prostorů, návrh konkrétních dílčích opatření v rámci systému veřejných prostorů a příklady nástroje správy systému veřejných prostorů.

Vybrané příklady aplikace se zaměřují na české prostředí a na vybrané země Evropy, kde je systém veřejných prostorů na místní úrovni založen na shodných nebo velmi podobných historických základech, tradici, principech a předpokladech, a kde jsou chápání, vnímání, užívání a význam veřejných prostorů pro fungování území do značné míry shodné nebo velmi podobné, na rozdíl například od tradičních veřejných prostorů amerických nebo třeba asijských.

Mezi příklady aplikace jsou zastoupeny systémy veřejných prostorů jak v rozsahu celých správních území obcí či měst, tak v rozsahu menším, zpravidla v rozsahu jejich částí.

Ke každému z vybraných příkladů aplikace jsou shodně, v jednotné grafické a obsahové formě, uvedeny vždy následující údaje a informace:

- **Název projektu**
- **Stát**
- **Obec**
- **Autor / autoři projektu** (v případě studentských projektů s uvedením pedagogického vedení)
- **Datum zpracování projektu**
- **Typ dokumentace** (např. územní plán, studie, studentský projekt, koncepce apod.)
- **Zdroj informací a údajů o příkladu aplikace** (např. internetové stránky, publikace apod.)
- **Specifikace aplikace systémového pojetí veřejných prostorů**
- **Stručná anotace / charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů**
- **Grafické ukázky**

Součástí katalogu příkladů aplikace vymezení systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů jsou tyto konkrétní projekty:

- VEŘEJNÉ PROSTORY CENTRA PRAHY
- ÚZEMNÍ PLÁN VELTRUSY
- ÚZEMNÍ PLÁN MĚSTA BRNA – KONCEPT
- ÚAP HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY 2012
- ÚZEMNÍ PLÁN OLOMOUC – KONCEPT
- ZÜRICH – STADTRÄUME 2010
- COPENHAGEN – URBAN SPACES ACTION PLAN
- BERLIN – ADLERSHOF: VEŘEJNÝ PROSTOR VE MĚSTĚ VĚDY
- MÜNSTER – STADT MACHT PLATZ
- WEIMAR – REGENERACE VEŘEJNÝCH PROSTORŮ HISTORICKÉHO JÁDRA MĚSTA
- TAVIRA – PLANO DE PORMENOR DE PERO GIL
- GRÜN FÜR ERFURTER GRÜNDERZEITVIERTEL

---

název

VEŘEJNÉ PROSTORY CENTRA PRAHY

---

stát

Česká republika

obec

Praha

autor

Marta Mezerová pod vedení Prof. Karla Maiera, Veroniky Šindlerové a Jakuba Vorla, FA ČVUT v Praze

datum

2009 - 2010

typ dokumentace

---

studentský ateliérový projekt

zdroj

---

portfolio projektu

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

---

návrh regenerace systému veřejných prostorů

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

---

Cílem práce bylo nalezení vhodné úpravy systému veřejných prostorů v centru Prahy tak, aby byla posílena funkce bydlení v historickém jádru a zlepšeny podmínky pro pěší pohyb a vůbec uživatelská kvalita historického jádra především pro rezidenty a lokální uživatele.

Práce na základě podrobné analýzy typologie systému veřejných prostorů, rozdělení území na jednotlivé zóny podle jejich využití rozdílnými skupinami uživatelů a na základě závěrů SWOT analýzy a problémové mapy navrhuje vhodné úpravy systému veřejných prostorů. Přitom, až na drobné impakty, zcela zachovává stávající morfologii veřejných prostorů, regenerace systému veřejných prostorů se odehrává v jeho stávající formě, prostřednictvím návrhu úprav režimu užívání prostorů, posílení provozních vazeb mezi vybranými prostory a v neposlední řadě prostřednictvím změny organizace dopravy v pohybu i v klidu. Zvláštní důraz je kladen na regeneraci prostorů, jejichž využití je v současné době spíše extenzivní a cílem návrhu je zapojení těchto prostorů plnohodnotně do organismu celého systému veřejných prostorů historického jádra města.

Studentská práce je modelovou ukázkou práce s veřejnými prostory části města jako se systémem.

---

grafické ukázky (následující strany)

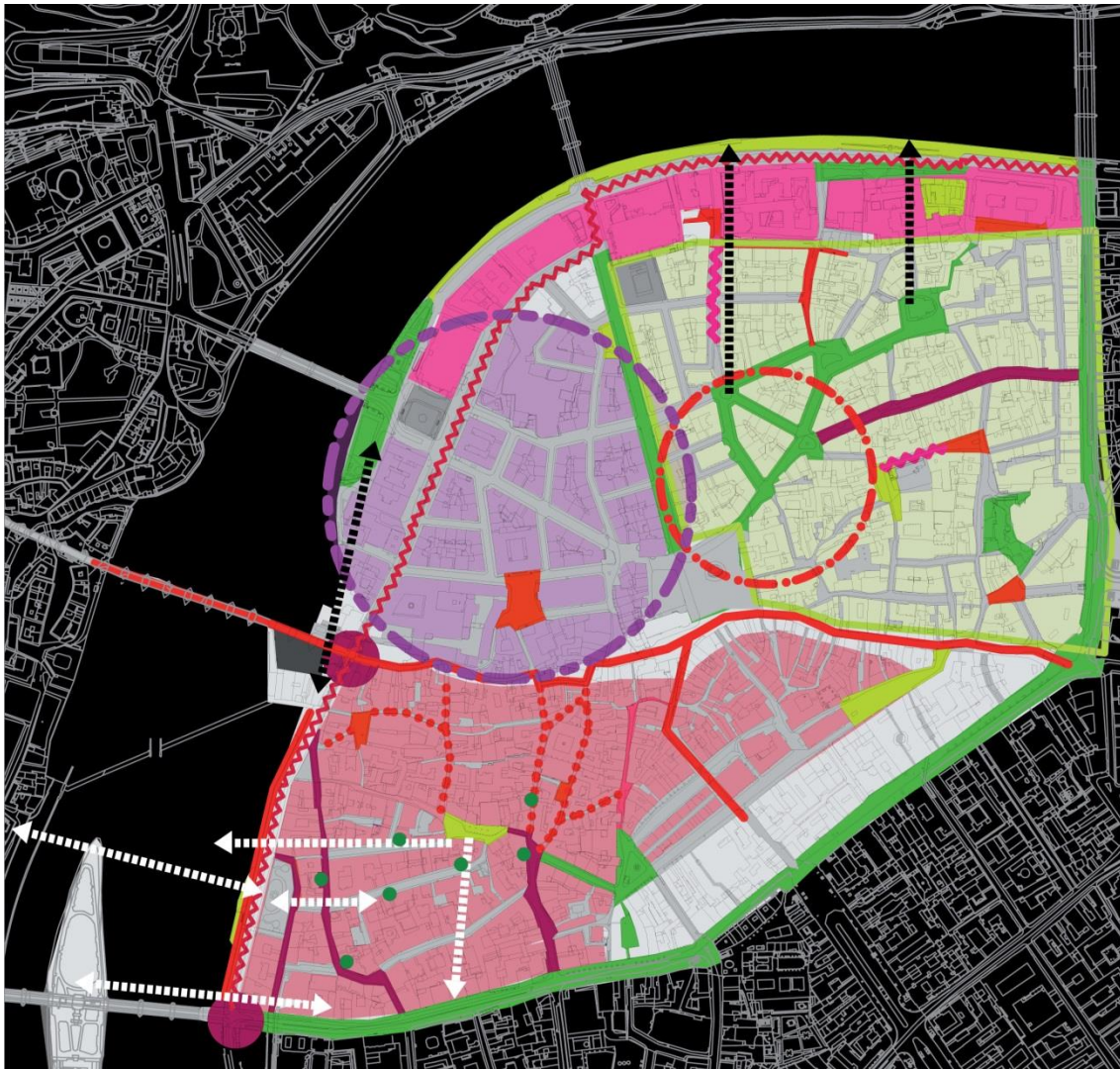

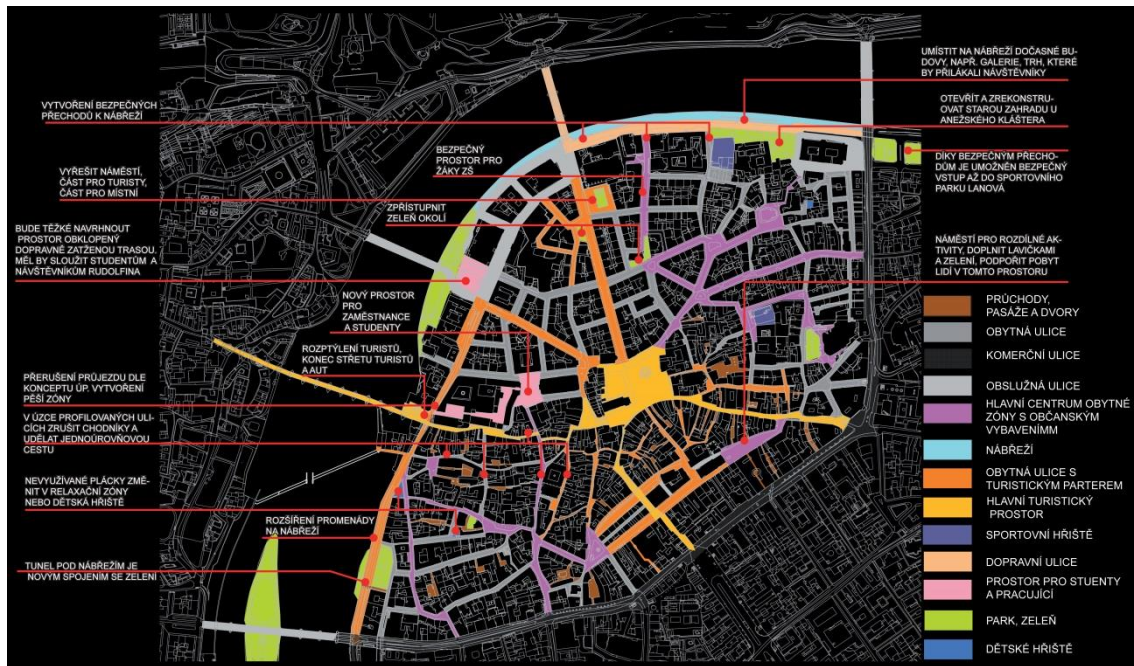
	TURISTICKÉ NÁMĚSTÍ		VOLNĚ PŘÍSTUPNÁ ZELEŇ		OBYTNÁ ULICE
	LOKÁLNÍ & TURISTICKÉ NÁMĚSTÍČKO		NEPŘÍSTUPNÁ ZELEŇ		HLAVNÍ DOPRAVNÍ TAH
	LOKÁLNÍ NÁMĚSTÍČKO		ČASOVĚ OMEZENÝ PARK		OBSLUŽNÁ ULICE
	ZEMĚ NIKOHO		KOMERČNÍ ULICE S TRAMVAJÍ		OBYTNÁ ULICE S TURISTICKÝM PARTEREM
	PLÁČKY A NÁMĚSTÍ VYUŽÍVANÁ JAKO PARKOVIŠTĚ		PĚŠÍ KOMERČNÍ ULICE		HLAVNÍ KOMERČNÍ ULICE V OBYTNÉ ZÓNĚ
	SPORTOVNÍ HRISTĚ		OBYTNÁ ULICE S PARTEREM		DVORY
	PROMÉNÁDA U ŘEKY		OBYTNÁ ULICE		PASÁŽ, PRŮCHOD

MÍSTNÍ NÁMĚSTÍČKO - MALÁ TURISTICKÁ NÁVŠTĚVNOST - PARTER PŘÍZPUSOBNÝ LOKÁLNÍMU ŽIVOTU - MALÉ DOPRAVNÍ ZATÍŽENÍ			TURISTICKÉ NÁMĚSTÍČKO / NÁMĚSTÍ - PŘEVAŽUJÍ TURISTI A TURISTICKY ZAMĚŘENÝ PARTER - ČASTO AZ PŘEPLNĚNÝ PROSTOR - UPŘEDNOSTNĚNÁ PĚŠÍ DOPRAVA - NEVYHLEDÁVANÁ MÍSTA MÍSTNÍCH LIDÍ		
OBYTNÉ ULICE S TURISTICKÝM PARTEREM - VYSOKÁ TURISTICKÁ NÁVŠTĚVNOST - PĚŠÍ DOPRAVA - NOČNÍ ŽIVOT - POSPOJOVÁNY PRŮCHODY A PASÁŽEMI			NÁMĚSTÍ A PLÁČKY VYUŽÍVANÁ JAKO PARKOVIŠTĚ - OMEZENÉ VENKOVNÍ AKTIVITY - PŘEDNOST AUT PŘED CHODCI		
SPORTOVNÍ PLOCHY - PŘÍSTUP JE ČASOVĚ OMEZEN - SPOJUJE ROZDÍLNÉ VĚKOVÉ SKUPINY			PRŮCHODY A PASÁŽE A DVORY - POUŽITÍ JE ČASOVĚ OMEZENO - DOBRŮ ZNALOST MAJÍ POUZE MÍSTNÍ - ZKRATKY VYHYBAJÍCÍ SE DAVŮM - ČÁST JE KOMERČNÍ		
PROMÉNÁDA U ŘEKY - OTEVŘENÝ PROSTOR - ŠPATNĚ PŘÍSTUPNÝ - BEZ FUNKCE A ZELENĚ - OHRAZEN DOPRAVNĚ NÁMÁHANOU SILNICÍ A MONOFUNKČNÍM PÁSEM BUDOV			VOLNĚ PŘÍSTUPNÁ ZELEŇ - BEZ OMEZENÍ PŘÍSTUPU - VYUŽÍVÁNO VŠEMI VĚKOVÝMI I SOCIÁLNÍMI KATEGORIEMI - PŘES NOC MĚNĚ BEZPEČNĚ		

Obr. 267: Veřejné prostory centra Prahy – základní typologie a charakteristika veřejných prostorů – současný stav.

Obr. 268: Veřejné prostory centra Prahy – problémový výkres.

Obr. 269: Veřejné prostory centra Prahy – návrh regenerace systému veřejných prostorů.

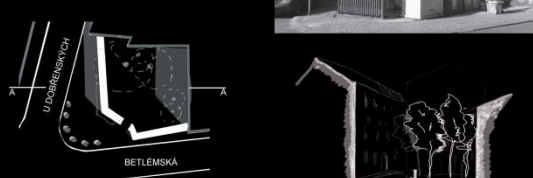
Obr. 270: Veřejné prostory centra Prahy – návrh veřejné zeleně (vlevo) a pohybu chodců (vpravo).

DETAIL Č. 1 DĚTSKÉ HRŠTĚ NA ZAHRADĚ NÁPRSTKOVA MUZEJA

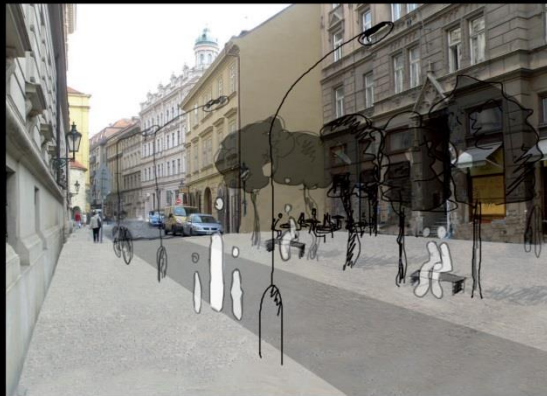

DĚTSKÉ HRŠTĚ SE NACHÁZÍ NA ROHU ULIC BETLÉMSKÁ A U DOBŘENSKÝCH. JEDNÁ SE O BÝVALOU ZAHRADU NÁPRSTKOVA MUZEJA A ROZŠÍŘENOU ČÁST PŘÍLEHAJÍCÍHO CHODNÍKU.

VSTUP NA HRŠTĚ BY MĚL BÝT POUZE PRO MÍSTNÍ OBYVATELSTVO. KONTEJNERY PRO ODPAD MOHOU BÝT PŘESUNUTY POD ZEM DO TEMNĚJŠÍ ČÁSTI CHODNÍKU.

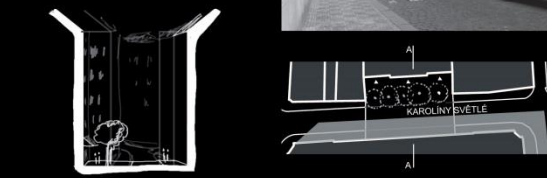

DETAIL Č. 2 PLÁCEK PRO ODPOČINEK NA ULICI KAROLÍNY SVĚTLÉ

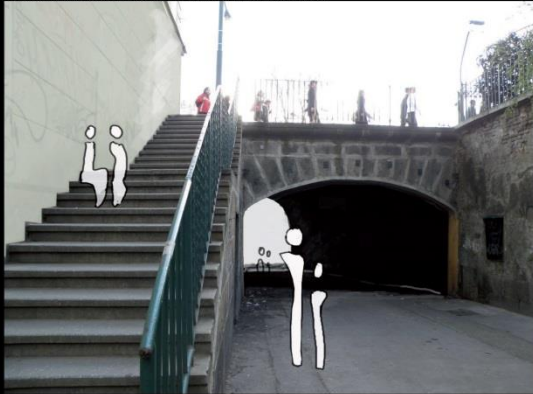

DKY USTUPUJÍCÍ FASÁDĚ JE MOŽNÉ V ULICI KAROLÍNY SVĚTLÉ VYTVOŘIT MALÝ PLÁCEK PRO ODPOČINEK.

PROSTOR BY MĚL BÝT V ÚROVNI CHODNÍKU, ČIMŽ SE I PODÁŘÍ ZPOMALIT PROUŽÍDEJÍCÍ DO PRAVU. PARTER PAK BUDE OPĚT ATRAKTIVNÍ PRO JIŽ ZAVŘENOU KAVÁRNU NEBO PEKÁRSTVÍ.

DETAIL Č. 3 TUNEL POD SMETANOVÝM NÁBŘEŽÍM

ZPRŮCHODNĚNÍM TUNELU Z ULICE DIVADELNÍ DOČILIM LEPŠÍHO A BEZPEČNĚJŠÍHO SPOJENÍ MEZI RESIDENČNÍ ČÁSTÍ KOLEM BETLÉMSKÉHO NÁMĚSTÍ A ZELENÍ NÁPLAVKY STRELECKÉHO OSTROVA, DĚTSKÉHO OSTROVA A.T.D.

TUNEL BY BYL UZAVÍRÁN PROTIPOVODNÝMÍ DVEŘMI A PŘÍSTUP BY BYL ČASOVĚ OMEZEN.

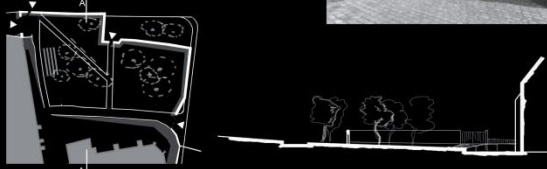

DETAIL Č. 4 NOVĚ OTEVŘENÁ ZAHRADA U ANEŽSKÉHO KLÁŠTERA

DNES ZANEDBANÁ ZAHRADA PŘÍLEHAJÍCÍ KE KOSTELU SV. SALVÁTORA V ANEŽSKÉM KLÁŠTERĚ BY PO SVŮJÍ RENOVACI MOHLA NÁVŠTĚVNÍKŮM NABÍDNOUT PŘÍJEMNÝ KOUT ZELENĚ S VZROSTLÝMI STROMY, SE ZAJIMAVÝM VYHLEDEM NA ZDI KLÁŠTERA.

PŘI TVORBĚ BEZPEČNÝCH PŘECHODŮ PŘES NÁBŘEŽNÍ KOMUNIKACE SE PAK ZAHRADA STANE SOUČÁSTÍ PEŠÍ CESTY OD HAŠTALSKÉHO NÁMĚSTÍ AŽ NA PROMĚNADU.

Obr. 271: Veřejné prostory centra Prahy – detaily řešení regenerace vybraných veřejných prostorů.

---

název

ÚZEMNÍ PLÁN VELTRUSY

---

stát

Česká republika

obec

Veltrusy

autor

Roman Koucký architektonická kancelář, s.r.o., doc. Ing. arch. Roman Koucký

datum

2006

typ dokumentace

územní plán

zdroj

časopis Architekt č. 5/2007, www.veltrusy.cz

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

---

návrh regulace systému veřejných prostorů

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

---

Územní plán města Veltrusy, města známého především svým historickým zámekem a zámeckým parkem, zpracovaný ještě v souladu s původní stavební legislativou platnou před 1.1.2007, klade v regulaci zastavění zvláštní důraz na veřejné prostory resp. veřejná prostranství. Územní plán stanovuje pro všechny uliční prostory města, stávající i navrhované, konkrétní svébytný charakter, odpovídající vždy hierarchickému významu každého jednotlivého prostoru v rámci celé soustavy, a který zároveň předurčuje charakter navazující zástavby. Kromě uličních profilů navrhuje územní plán dále systém veřejné zeleně v rámci veřejných prostranství, lokalizaci veřejného vybavení, systém chodníků a pozemních komunikací v rámci systému veřejných prostranství.

Veřejné prostory jsou v územním plánu řešeny v rozsahu celého zastavěného a zastavitelného území města, jako celek jsou veřejné prostory hierarchizovány, a pro celý systém jsou specifikovány konkrétní vlastnosti a charakteristiky jednotlivých prostorů, ulic.

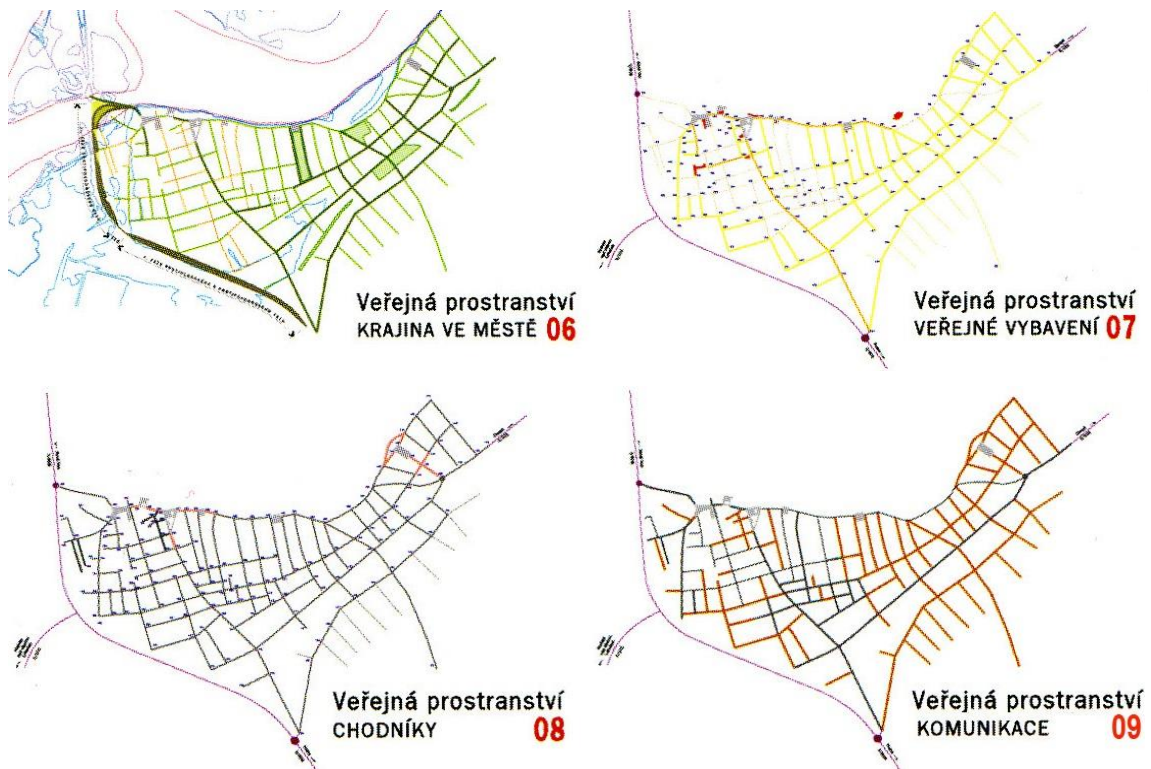
---

grafické ukázky (následující strany)

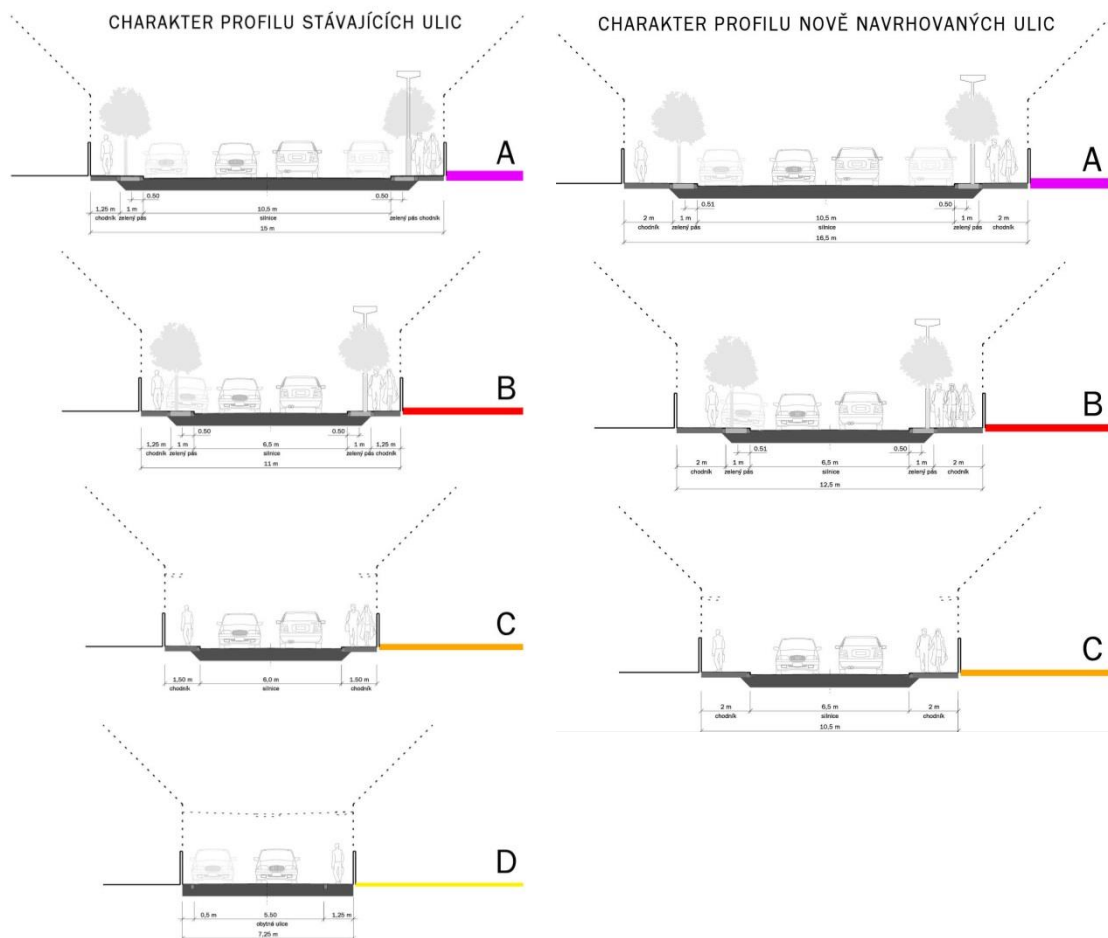
Obr. 272: Územní plán Veltrusy – struktura zastavění, charakter uličních profilů.¹

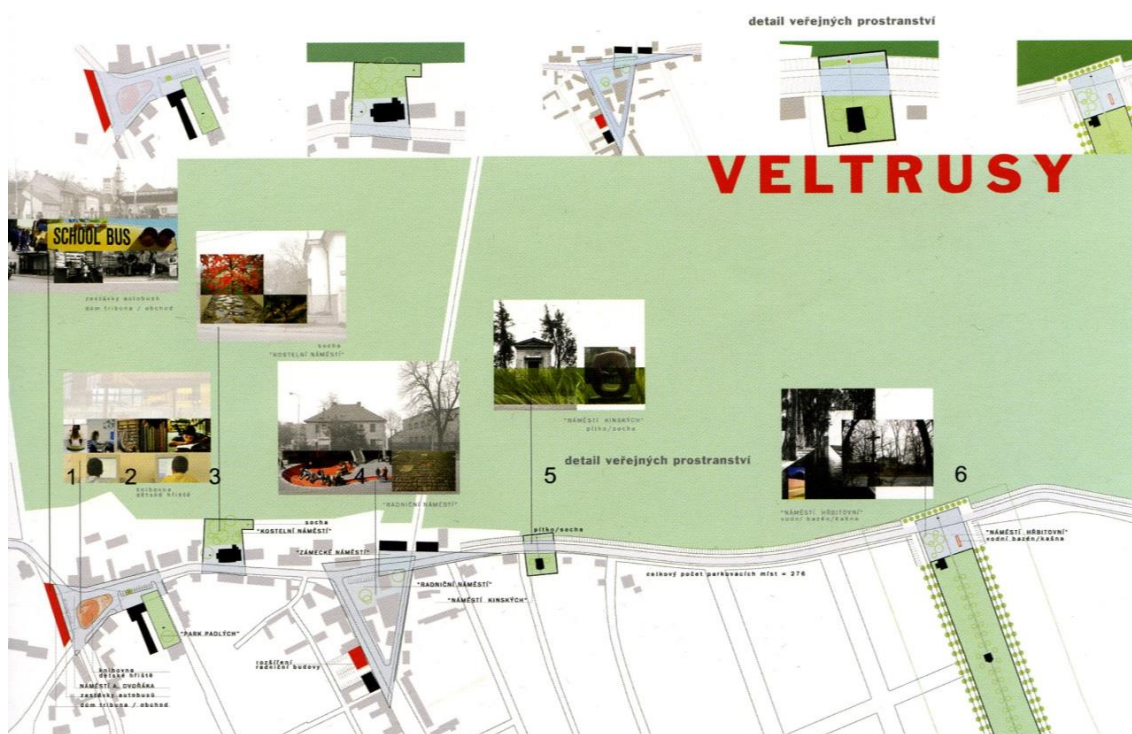
Obr. 273: Územní plán Veltrusy – charakteristiky veřejných prostranství.²

¹ Územní plán Veltrusy [online]. Dostupné z <<http://www.veltrusy.cz/phprs/view.php?cislocianku=2006080201>> [cit. 7.8.2013].

² Zdroj: Architekt č. 5/2007. Měsíčník Obce architektů. Praha: Architekt OA s.r.o., 2007, s. 41.

Obr. 274: Územní plán Veltrusy – charaktery profilů ulic.¹

Obr. 275: Územní plán Veltrusy – návrh úprav vybraných uzlových veřejných prostranství.²

¹ Zdroj: Architekt č. 5/2007. Měsíčník Obce architektů. Praha: Architekt OA s.r.o., 2007, s. 41.

² Zdroj: Architekt č. 5/2007. Měsíčník Obce architektů. Praha: Architekt OA s.r.o., 2007, s. 41.

---

název

ÚZEMNÍ PLÁN MĚSTA BRNA - KONCEPT

---

stát

Česká republika

obec

Brno

autor

Arch.Design, s.r.o., Ing. arch. Jaroslav Dokoupil

datum

2/2010

typ dokumentace

územní plán

zdroj

---

www.brno.cz

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

---

koncepte rozvoje veřejných prostorů

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace¹

Nový Územní plán města Brna (v současné době stále v rozpracovanosti ve fázi projednání konceptu) se pokouší odpovědět na otázku, co je koncepte veřejných prostranství a jak ji v územním plánu vyjádřit. V rámci konceptu územního plánu je zpracován výkres veřejných prostranství v měřítku 1:25.000, zatím umístěný v odůvodnění. Autoři územního plánu chápou tento výkres jako podklad a zdůvodnění vymezování ploch s rozdílným způsobem využití.

V Územním plánu města Brna jsou stanoveny 4 kategorie / typy veřejných prostranství:

1. Páteřní veřejná prostranství

Jedná se o liniová veřejná prostranství, která svým umístěním, délkou a využitím vytvářejí základní osy struktury města, jeho společenského života a jsou jedním ze základních prvků charakterizujících uspořádání města. Prochází spojitě napříč městskými částmi, ve kterých mají jejich úseky zpravidla postavení centrálního veřejného prostoru. Dopravně jsou tato veřejná prostranství využívána především pro vedení tras veřejné hromadné dopravy, pěších a cyklistů.

2. Obslužná veřejná prostranství

Jedná se zpravidla o liniová veřejná prostranství, která zajišťují dostupnost stavebních pozemků dopravní a technickou infrastrukturou. Jejich dimenze a vybavenost spoluvytváří identitu místa.

3. Centrální veřejná prostranství

Jedná se o plošná i liniová veřejná prostranství, která jsou umístována, dimenzována a vybavována tak, aby umožňovala intenzivní formy společenských kontaktů. Jsou umístována v centru města nebo v centrech městských částí, se kterými je spojována jejich identita.

4. Veřejná prostranství ve volné struktuře

Jedná se především o plošná veřejná prostranství, která svým umístěním, velikostí a vybavením slouží každodenní rekreaci a společenským kontaktům zejména na úrovni městských částí.

Výskyt všech čtyř typů veřejných prostranství na území města byl posuzován na základě kritérií: hierarchie, polycentričnost, dostupnost, hustota, velikost, spojitost, různorodost, identita.

---

grafické ukázky (následující strana)

---

¹ Anotace dle Janíková – Novotný 2008: 51 – 52.

---

název

ÚAP HLAVNÍHO MĚSTA PRAHY 2012

---

stát

Česká republika

obec

Praha

autor

Útvar rozvoje hlavního města Prahy

datum

2012

typ dokumentace

územně analytické podklady

zdroj

www.uppraha.cz

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

vymezení systému veřejných prostorů města

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace¹

Územně analytické podklady hlavního města Prahy (dále jen ÚAP HMP) identifikují strukturu veřejných prostorů města jako jednu z kulturních hodnot města, která utváří a formuje obraz města jako celku. Kompozice veřejného prostoru, jeho struktury, určuje charakter města, případně městské čtvrti. Založením veřejného prostoru vzniká koncepce sídla.

Strukturu sídla je možné vyjádřit rozhraním zastavěného a nezastavěného území nebo rozhraním veřejného a neveřejného prostoru. První jmenované vyjádření struktury popisuje hmotovou substanci města, jeho fyzický stav. Druhé vyjádření postihuje více dynamické jevy ve městě, souvisí totiž především s ději odehrávajícími se na pozadí fyzického prostoru a hmot. Z hlediska fungování městského organismu, z hlediska života ve městě je toto vyjádření výstižnější.

Pro strukturu města je důležitá hierarchie veřejného prostoru. Celoměstsky významné spojnice a ohniska definují jakousi superstrukturu, v jejímž rámci se odehrávají uvedené děje v největší intenzitě a na nejvyšším stupni významu. Superstruktura veřejných prostorů v zásadě určuje půdorysný obraz města. Tato základní kostra je pak dále zahuštěna spojnicemi a ohnisky lokálního významu. Lokální struktury se od sebe často liší, což přispívá k rozdílnosti charakterů jednotlivých městských čtvrtí.

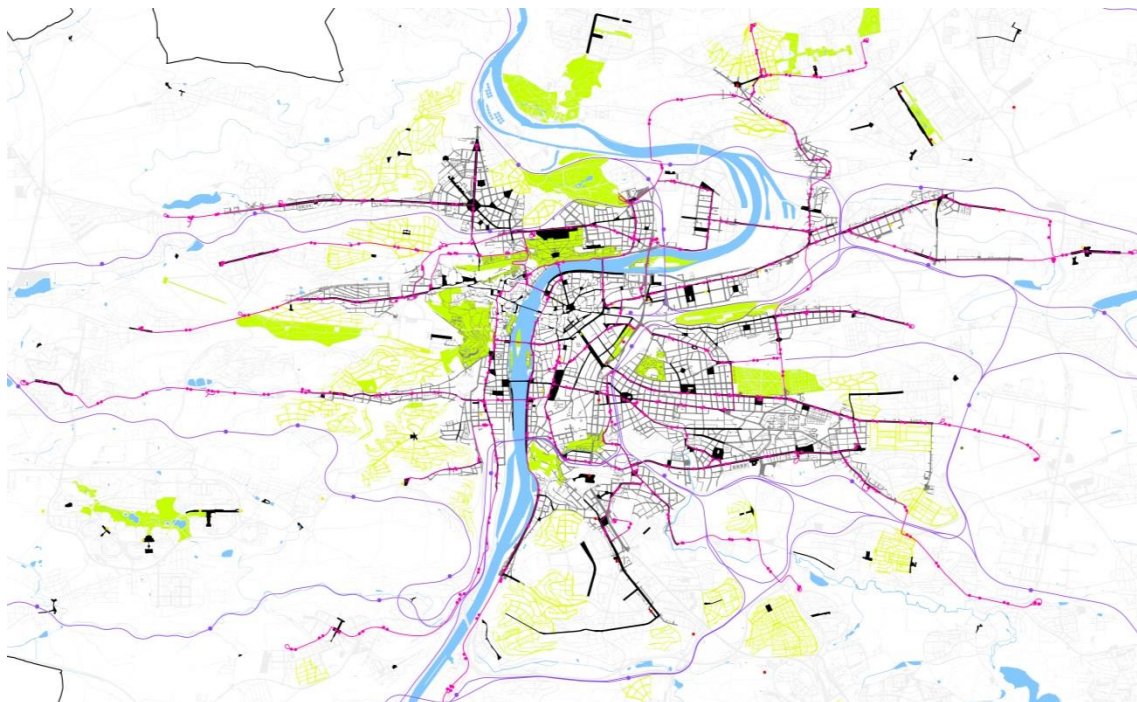
Územně analytické podklady hlavního města Prahy vymezují strukturu veřejného prostoru a tuto strukturu hierarchizují podle významu jednotlivých prostorů v rámci jejich celé soustavy. Pro soustavu veřejných prostorů definují územně analytické podklady zásady, které mají být dodržovány při zakládání nových veřejných prostorů resp. při rozvíjení těch stávajících. Při zakládání nové zástavby je proto nutné věnovat vysokou pozornost návrhu právě veřejného prostoru. Ten musí být založen jako promyšlená soustava s dobře volenou vnitřní kompozicí a hierarchií a s vhodnou, obvykle intenzivní, vazbou na okolní strukturu. V rámci rozvíjení stávajícího veřejného prostoru je potřeba vhodně spojovat jednotlivé části do logického systému a ctít existující hodnotné principy stávající sítě. V metafoře lze říci, že obecně by mělo být snahou tvořit strukturu, která umožní dobré prokrvení městského organismu, jež je nezbytné pro klíčové životní funkce města.

Vymezení a hierarchizace struktury veřejných prostorů a zásady stanovené pro její další rozvoj mají sloužit jako jeden z podkladů pro územně plánovací činnost na území hlavního města, především pro zpracování nového územního plánu.

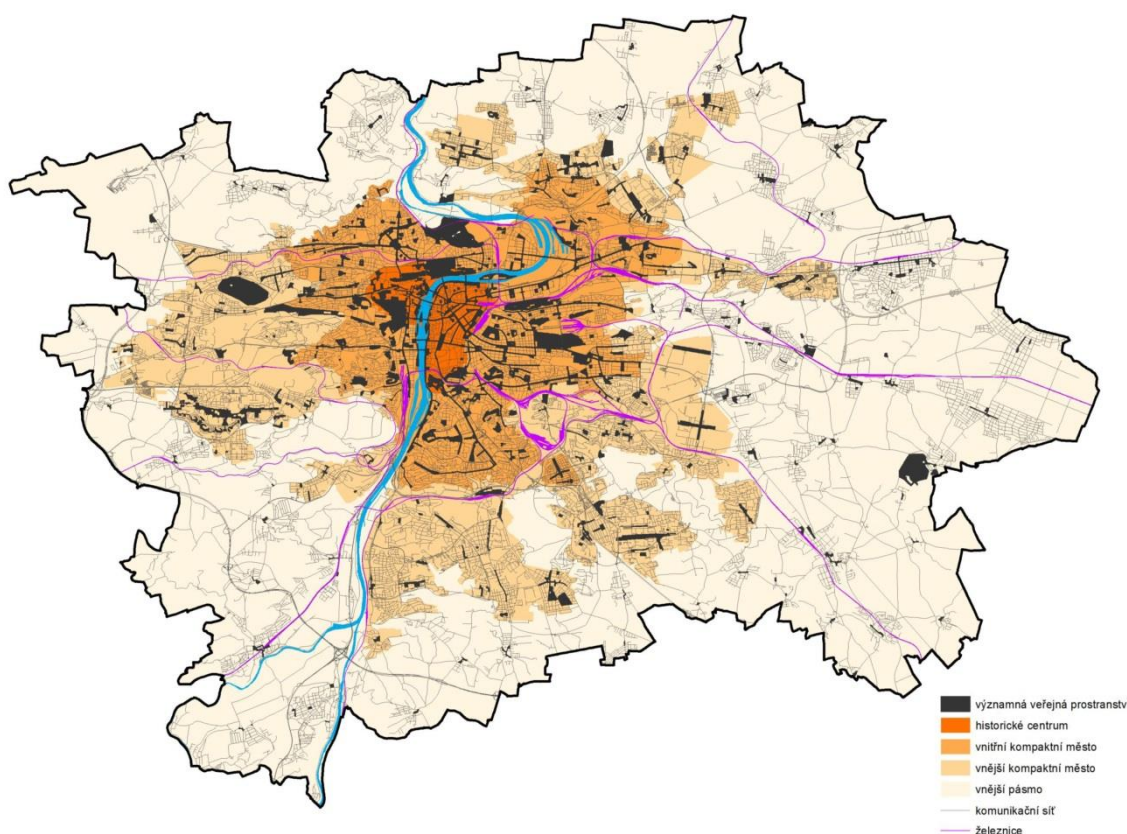
grafické ukázky (následující strana)

---

¹ Anotace dle textové části ÚAP hlavního města Prahy, kapitola 2.4. Památková ochrana města a kulturní hodnoty.

Obr. 277: Veřejná prostranství hlavního města Prahy.¹

Obr. 278: Schéma významných veřejných prostranství hlavního města Prahy.²

¹ Územně analytické podklady hlavního města Prahy 2012, textová část, kapitola 2.4 Památková ochrana města a kulturní hodnoty [online]. Dostupné z <http://www.uppraha.cz/uploads/assets/soubory/data/UAP/UAP2012/2_4_pamatkova_ochrana_mesta_a_kulturni_hodnoty.pdf> [cit. 23.6.2013], s. 79.

² Územně analytické podklady hlavního města Prahy 2012, textová část, kapitola 2.2 Sídelní struktura [online]. Dostupné z <http://www.uppraha.cz/uploads/assets/soubory/data/UAP/UAP2012/2_2_sidelni_struktura.pdf> [cit. 23.6.2013], s. 26.

---

název

ÚZEMNÍ PLÁN OLOMOUC - KONCEPT

---

stát

Česká republika

obec

Olomouc

autor

Knesl + Kynčl s.r.o., Ing. arch. Jiří Knesl, doc. Ing. arch. Jakub Kynčl, Ph.D.

datum

2010

typ dokumentace

územní plán

zdroj

---

www.olomouc.eu

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

---

koncepte rozvoje veřejných prostorů

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

---

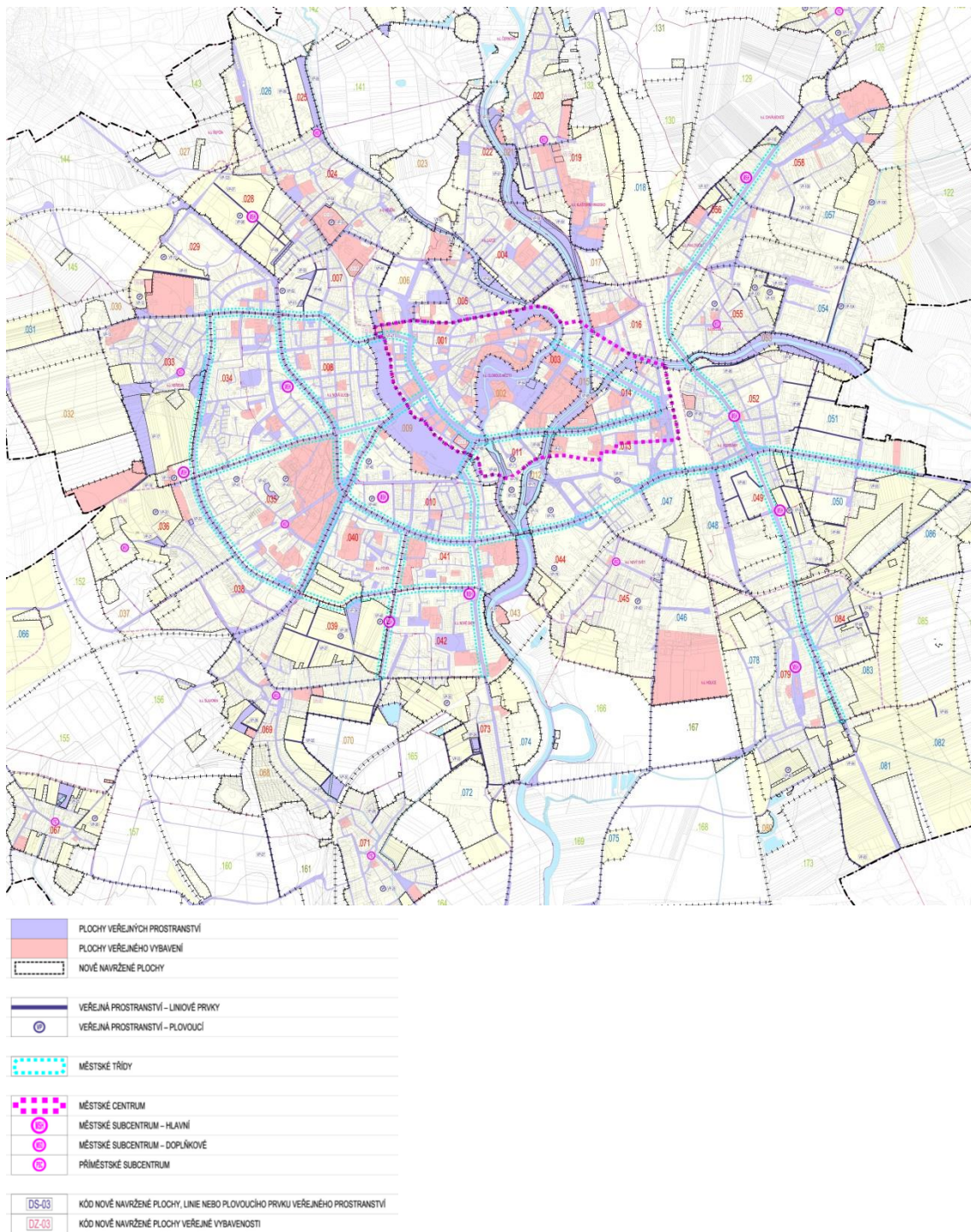
Přístup k řešení nového Územního plánu Olomouc, který je v současné době ve fázi těsně před jeho vydáním opatřením obecné povahy, byl ve fázi zpracování variantního konceptu územního plánu (2009 – 2010) výrazně velkorysejší, než je jeho výsledná podoba. Koncept Územního plánu Olomouc totiž, na rozdíl od jeho čistopisu, obsahoval samostatný výkres veřejných prostranství a veřejného vybavení, jako součást hlavního výkresu územního plánu. Výkres veřejných prostranství a veřejného vybavení zobrazoval celou síť veřejných prostranství v rozsahu celého správního území města, tedy území zastavěného i nezastavěného, volné krajiny, s rozlišením na stabilizované součásti a nově navrhované součásti této sítě.

Za slabinu výkresu lze považovat absenci jakékoli regulace veřejných prostorů, tedy absenci stanovení jakýchkoli specifických podmínek pro jednotlivá veřejná prostranství s ohledem na jejich polohu a význam v rámci celého systému. Jedinou výjimkou je vymezení tzv. městských tříd, pro něž územní plán stanovil specifické podmínky pro funkční a prostorové uspořádání, včetně specifických podmínek pro utváření prostorů zástavbou, která městské třídy vymezuje nebo měla vymezovat.

---

grafické ukázky (následující strana)

Obr. 279: Koncept Územního plánu Olomouc – hlavní výkres – veřejná prostranství a veřejné vybavení – výřez.¹

¹ Koncept Územního plánu Olomouc [online]. Dostupné z <<http://www.olomouc.eu/o-meste/uzemni-planovani/novy-uzemni-plan>> [cit. 12.3.2012].

---

název

ZÜRICH – STADTRÄUME 2010

---

stát

Švýcarsko

---

obec

Zürich / Curych

---

autor

Město Zürich

---

datum

2006 - 2010

---

typ dokumentace

plán / strategie rozvoje veřejných prostorů

---

zdroj

www.stadt-zuerich.ch

---

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

koncepce / strategie rozvoje systému veřejných prostorů

---

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

Švýcarské město Curych se v roce 2006 rozhodlo posílit význam a zvýšit obytnou kvalitu svých veřejných prostorů. Heslem strategie STADTRÄUME 2010 (Městské prostory 2010) se stalo konstatování, že „dobře utvářené veřejné parky a náměstí jsou pro každé město kromě jiného také významným marketingovým faktorem.“

Význam veřejných prostorů města Curychu v posledních letech významně vzrostl, především v souvislosti s proměnou finančního centra v otevřenou a přívětivou evropskou metropoli stále častěji vyhledávanou pro život. Vzrostl nejen tlak na využití veřejných prostorů, ale také zájem o jejich utváření a vzhled.

Utváření veřejných prostorů a jejich celého systému se v Curychu opírá o tři základní strategické cíle a soubor prostředků určených k jejich zdárnému dosažení:

Přehledná hierarchizace veřejných prostorů

Cílem je na úrovni celého města hierarchizovat jednotlivé veřejné prostory podle jejich významu pro městský život. Prostředkem k naplnění tohoto cíle je dokument s názvem Bedeutungsplan (doslovně „Plán významů“), který jednotlivé prostory města třídí na prostory s mezinárodním, regionálním, čtvrtovým a lokálním významem.

Koherentní utváření veřejných prostorů

Cílem je utvářet veškeré veřejné prostory v určitém, předem stanoveném, standardu. Prostředkem k naplnění tohoto cíle má být rozsáhlý a velmi detailní soubor standardů a zásad, jakýsi podrobný manuál, pro utváření a řešení jednotlivých typů prostorů: Gestaltungsstandards (doslovně „Standardy utváření“). Standard se týká jednotlivých typů prostorů, náměstí, ulic, parků, cest, dopravních prostorů, parkovišť, zastávek MHD a dalších. Dalším prostředkem pro dosažení tohoto cíle je opět velmi podrobný katalog utváření konkrétních elementů / prvků veřejných prostorů: Elementenkatalog. Tento katalog stanovuje standard materiálů pro povrchy, řešení dlažeb, řešení odvodnění, zeleně, městského mobiliáře, veřejného osvětlení, informačních systémů nebo třeba vybavení předzahrádek restaurací.

Vysoká obytná kvalita veřejných prostorů

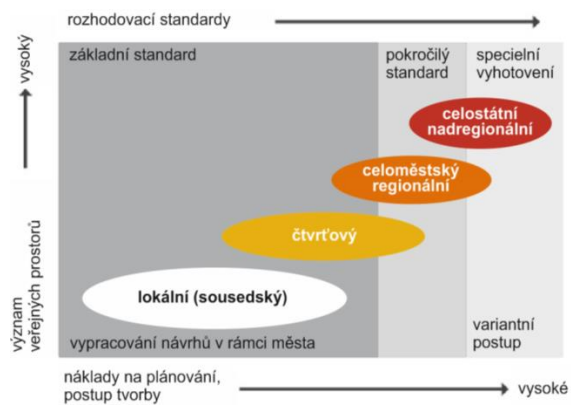
Prostředkem k dosažení trvalé vysoké obytné kvality veřejných prostorů má být průběžný monitoring intenzity a způsobů využití prostorů a analýza aktuálních potřeb jejich uživatelů.

---

grafické ukázky (následující strany)

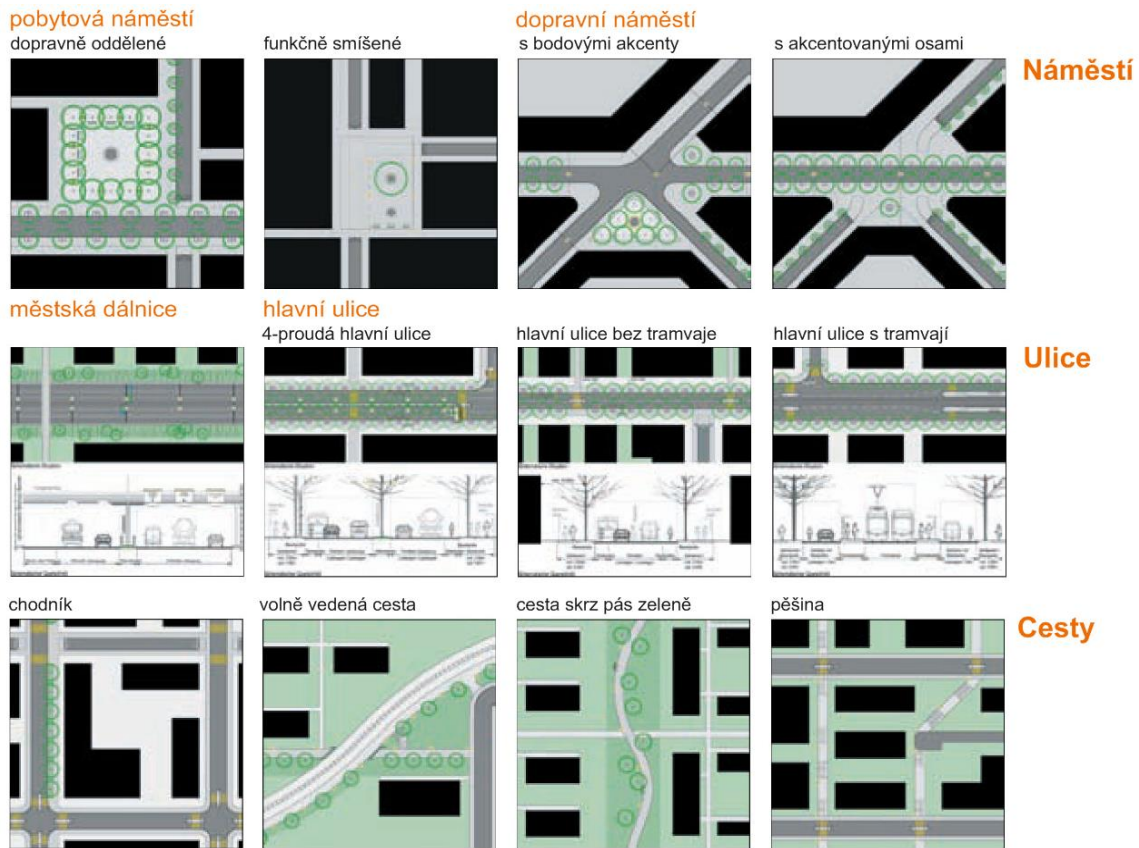
- mezinárodní / celostátní význam veřejných prostorů
- plánované (mezinárodní / celostátní)
- regionální / celoměstský význam veřejných prostorů
- plánované (regionální / celoměstské)
- lokální / čtvrtový význam veřejných prostorů
- plánované (lokální / čtvrtové)
- voda
- účelové veřejné prostory
- vyhrazené veřejné prostory
- lesy

Obr. 280: Plán významů (Bedeutungsplan) - systém veřejných prostorů města Curych s rozlišením jejich významu v rámci systému.¹

¹ Stadträume 2010 [online]. Dostupné z <http://www.stadt-zuerich.ch/content/prd/de/index/stadtentwicklung/stadt-_und_quartierentwicklung/strategien/weitere_strategien.html> [cit. 25.2.2009].

Obr. 281: Standardy utváření veřejných prostorů (Gestaltungsstandards) – ukázka.¹

Obr. 282: Katalog utváření jednotlivých prvků veřejných prostorů (Elementenkatalog) – ukázka.²

¹ Stadträume 2010 [online]. Dostupné z <http://www.stadt-zuerich.ch/content/prd/de/index/stadtentwicklung/stadt-und_quartierentwicklung/strategien/weitere_strategien.html> [cit. 25.2.2009].

² Stadträume 2010 [online]. Dostupné z <http://www.stadt-zuerich.ch/content/prd/de/index/stadtentwicklung/stadt-und_quartierentwicklung/strategien/weitere_strategien.html> [cit. 25.2.2009].

---

název

COPENHAGEN – URBAN SPACES ACTION PLAN

---

stát

Dánsko

obec

Kobenhavn (Kodaň)

autor

Město Kodaň, odbor územního plánování a architektury

datum

2010

typ dokumentace

---

plán / strategie rozvoje veřejných prostorů

zdroj

---

www.kk.dk

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

---

koncepce / strategie rozvoje systému veřejných prostorů

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

---

Systematická péče o veřejné prostory města má v Kodani dlouhou tradici. V roce 1963 zde byly uvedeny do provozu první dva kilometry první pěší zóny na světě. Od té doby se pěší zóna postupně rozšiřuje a v dnešní době již značná část městského centra funguje bez automobilů. Ve vazbě na rozvoj pěší zóny bylo v centru města i v okolních obytných čtvrtích přistoupeno k postupné obnově a utváření dalších společensky významných veřejných prostorů, především náměstí. Město se tak stalo místem příznivým pro střetávání lidí, muzikantů nebo třeba hrajících si dětí a mládeže.

Na tradici utváření veřejných prostorů navázala v roce 2004 městská samospráva, když iniciovala vznik "Akčního plánu rozvoje městských prostorů" (Urban Spaces Action Plan), s cílem vytvořit unikátní evropskou metropoli přitažlivou pro život lidí, se silnou identitou, a jejíž veřejné prostory budou reflektovat současné potřeby obyvatel města a budou je svým uspořádáním a náplní vybízet k venkovnímu veřejnému městskému životu.

Jedním ze základních prostředků naplnění vize akčního plánu má být strategie spojitosti veřejných prostorů města. Prostřednictvím „Plánu rozvoje veřejných prostorů města“ (Urban Space Development Plan) má být postupně vytvořen spojitý systém veřejných prostorů, sestávající ze čtyř základních kategorií prostorů: obchodních ulic, pěších prostorů, náměstí a pěších propojení. Zásady řešení stanovené na úrovni města jsou dále specifikovány jednak na úrovni plánů rozvoje veřejných prostorů jednotlivých čtvrtí (Plan for the Local Neighbourhoods) a dále ve specializovaných plánech dopravy, infrastruktury, městské zeleně, parkování a dalších.

---

grafické ukázky (následující strany)

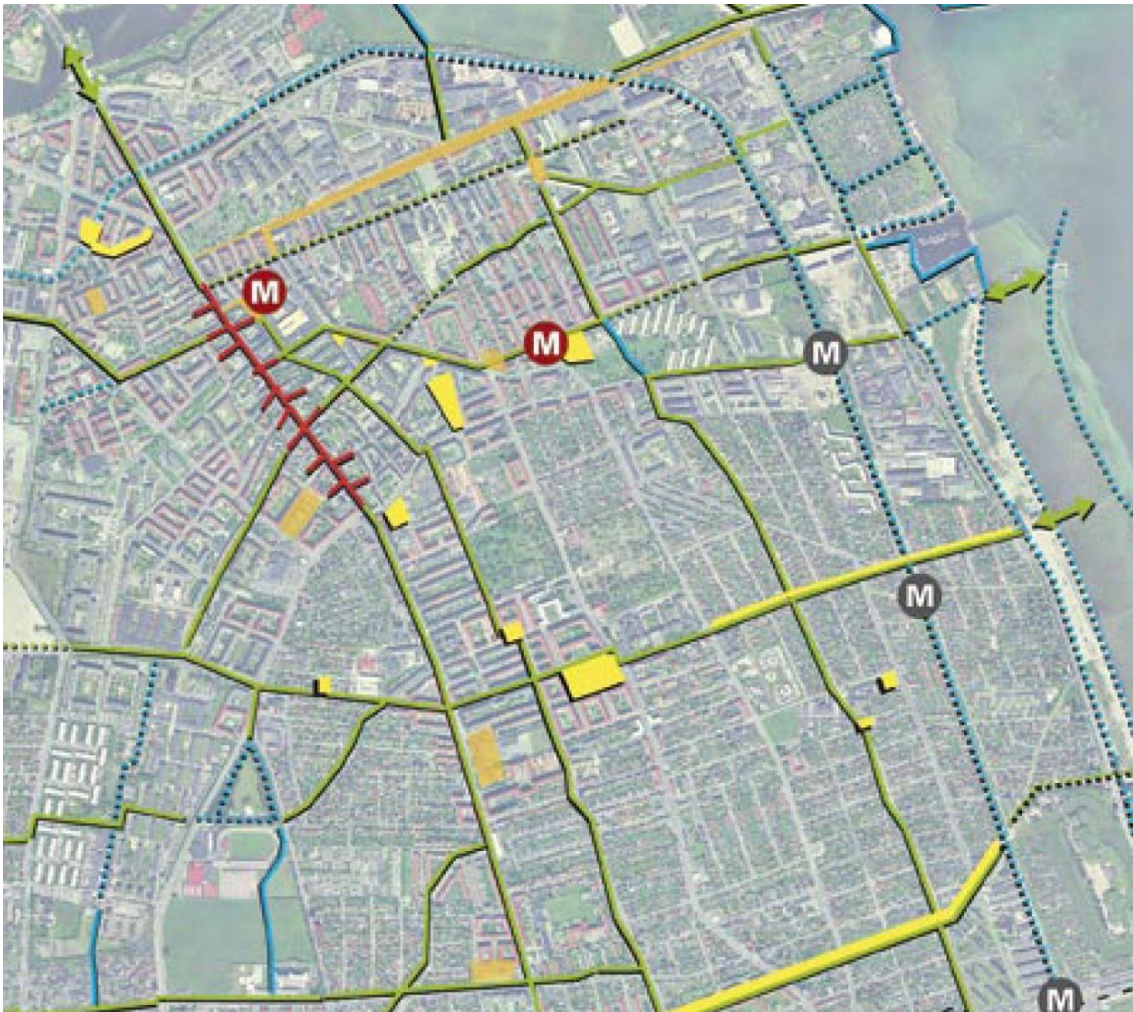

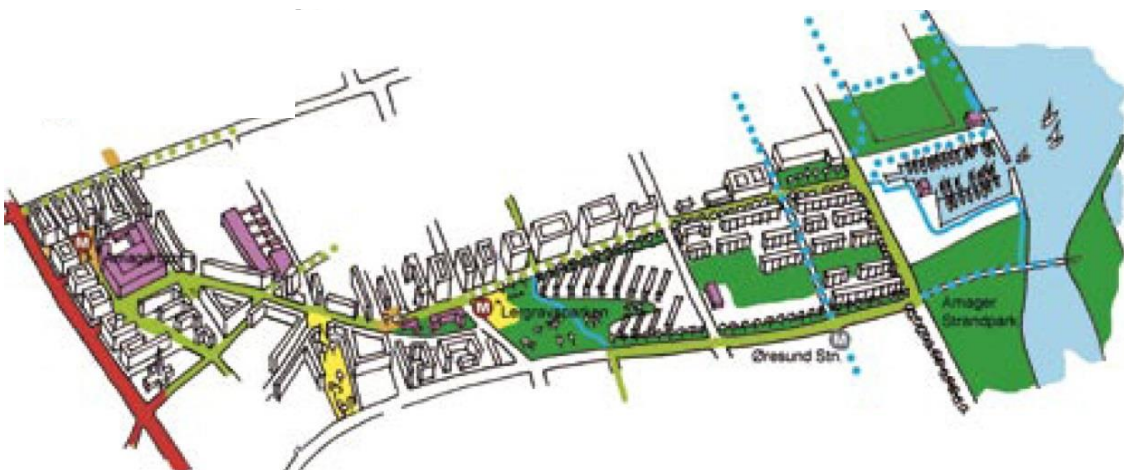
- obchodní ulice - stav a plánované
- obchodní ulice - potenciální
- náměstí - stav a plánované
- náměstí - potenciální
- pěší prostory - stav a plánované
- pěší prostory - potenciální
- propojení - stav a plánované
- propojení - potenciální
- Ⓜ stanice metra - stávající
- Ⓜ stanice metra - budoucí
- Ⓜ stanice tramvaje - existující

Obr. 283: Kodaň – Plán rozvoje městských prostorů / Urban Spaces Action Plan (výřez).¹

¹ Copenhagen – Urban Spaces Action Plan [online]. Dostupné z <<http://www.kk.dk/of/dagsorgen/nsf>> [cit. 17.2.2009].

Obr. 284: Kodaň – Plán rozvoje městských čtvrtí / Plan for the Local Neighbourhoods (výřez).¹

Obr. 285: Kodaň – koncepce rozvoje městské čtvrti Lagravsparken (výřez).²

¹ Copenhagen – Urban Spaces Action Plan [online]. Dostupné z <<http://www.kk.dk/of/dagsorgen/nsf>> [cit. 17.2.2009].

² Copenhagen – Urban Spaces Action Plan [online]. Dostupné z <<http://www.kk.dk/of/dagsorgen/nsf>> [cit. 17.2.2009].

---

název

BERLIN – ADLERSHOF: VEŘEJNÝ PROSTOR VE MĚSTĚ VĚDY

---

stát

SRN

obec

Berlin (Berlín)

autor

Machleidt + Partner, Becker Giseke Mohren Richard

datum

1996 - 1999

typ dokumentace

zastavovací plán

zdroj

Kniha Strassen – Plätze – Parks: Der öffentliche Raum in der Wissenschaftsstadt.

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

koncepte rozvoje veřejných prostorů

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

Berlínská čtvrť Adlershof byla dlouhá desetiletí veřejnosti prakticky nepřístupná. Jádrem čtvrtě bylo od roku 1909 v Německu vůbec první letiště obklopené výrobními a skladovými areály. Po druhé světové válce se území ocitlo na samé hranici mezi rozděleným Berlínem a soustředily se sem postupně nejrůznější bezpečnostně citlivé instituce a zařízení, jako například Akademie věd DDR nebo třeba filmová a televizní studia DDR.

Po znovusjednocení Německa a Berlína ztratila dříve přísně střežená zóna bezprostředně při Berlínské zdi svůj strategický význam a znovu se otevřela veřejnosti. Započal proces konsolidace a obnovy z uzavřené militarizované zóny na „město pro lidi“. Naskytla se tak jedinečná šance vytvořit v podstatě od základu novou městskou strukturu, jejímž základem se měla stát částečně obnovená, ale z větší části nově založená soustava veřejných prostorů. Cílem obnovy městské části se stala snaha vytvořit její nový obraz, obraz klasického evropského města se svými mnohými ulicemi, náměstími a parky.

V návaznosti na tradici místa soustředění technologií a inovací se Adlershof od 90. let minulého století dále rozvíjí jako město vědců a vědy, jako technologický a mediální park a univerzitní kampus, nicméně plně otevřený veřejnosti a s vysokým podílem bydlení. Veřejné prostory přitom pro Adlershof od počátku své proměny představují tradiční místa městských interakcí, místa občanského života, která vymezují bloky pro soukromou výstavbu. Nejsou to tedy jen „meziprostory“ a transportní cesty, ale jsou to prostory reprezentující město, místa pobytu a seberealizace obyvatel a institucí. Veřejné prostory utvářejí Adlershof, definují jeho adresy a umožňují dobrou orientaci v jeho prostředí.

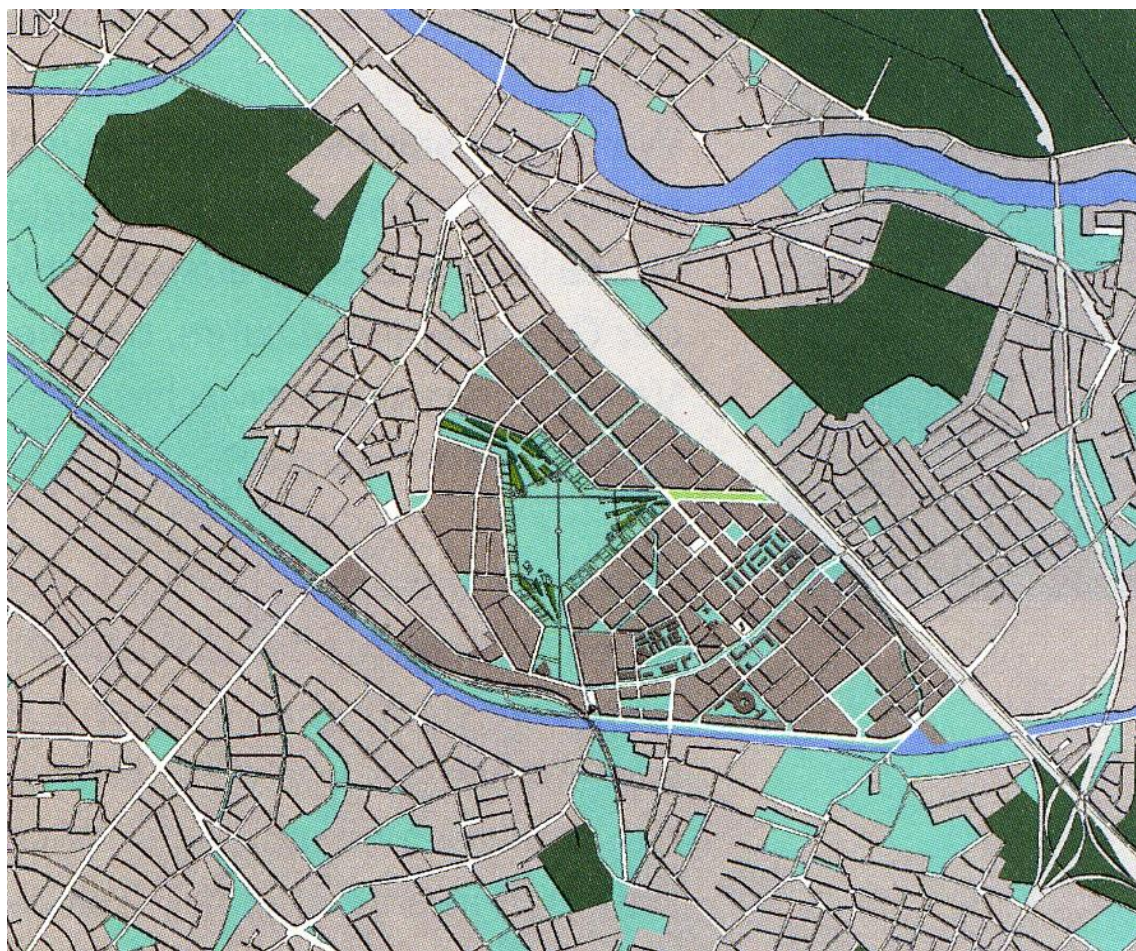
Veřejné prostory představují tedy klíčovou součást procesu obnovy této městské části, jako společné dílo veřejnosti a soukromých investorů, s cílem dosáhnout právě prostřednictvím precizního a promyšleného systému veřejných prostorů charakter a obraz celé lokality. Systém veřejných prostorů celé městské části je přísně významově hierarchizovaný, přičemž například každé z hierarchických úrovní uličních prostorů přináší konkrétní uliční profil a také například konkrétní druh stromů zvolený pro uliční aleje. Jednotlivé uzlové prostory náměstí, náměstíček, stejně jako centrální park nebo hlavní veřejné promenády dostávají každý svůj svébytný a nezaměnitelný charakter v rámci celého systému veřejných prostorů. Citlivá koncepte charakterů veřejných prostorů usnadňuje orientaci v území a vytváří její identitu.

grafické ukázky (následující strany)

Obr. 286: Berlin – Adlershof, celkový urbanistický koncept regenerace městské části.¹

Obr. 287: Berlin – Adlershof, morfologie prostorů městské části.²

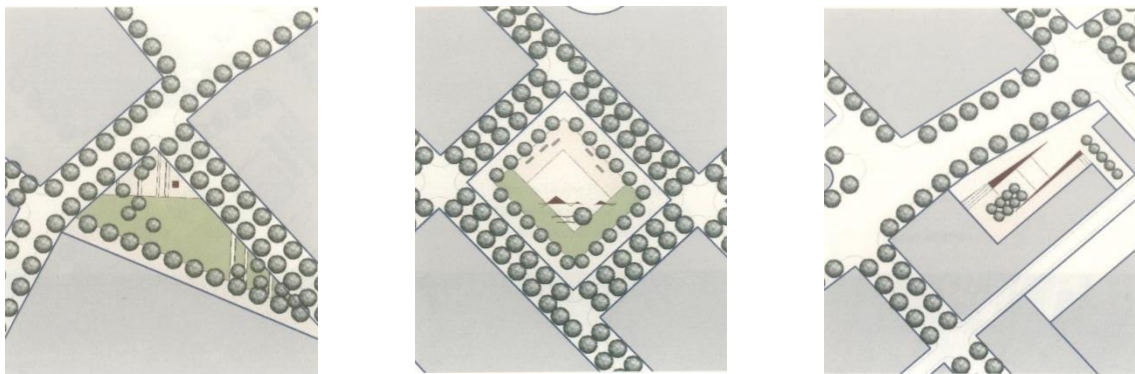
¹ BAAG Berlin 1999: 20.

² BAAG Berlin 1999: 21.

	uzlová náměstí		místa zvláštního významu		promenády
1. Segelfliegerplatz		8. Linse		14. Oktogon	
2. Winkelmannplatz		9. Aerodynamischer Park		15. Straßenbahnpromenade	
3. Kirschplatz				16. Promenade am Ernst-Ruska-Ufer	
4. Eisenhutplatz			centrální městská náměstí	17. Bahn-Promenade	
5. Köpenicker Platz		10. Rudower Platz		18. Uni-Promenade	
		11. Akademie Platz			
	čtvrťová náměstí	12. Forum			parky
6. Platz am Groß-Berliner Damm		13. Eichenhain		19. Natur- und Landschaftspark	
7. Karree				20. Robinienwäldchen	

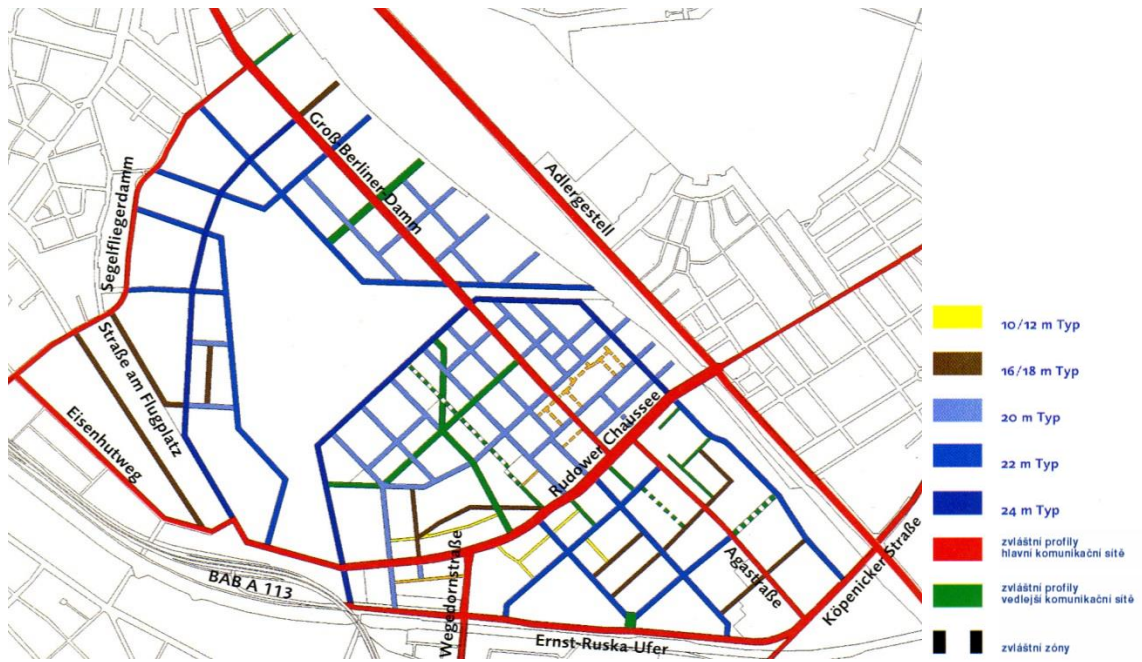
Obr. 288: Berlin – Adlershof, základní struktura náměstí, náměstíček, promenád a centrálního parku.¹

Obr. 289: Berlin – Adlershof, principy urbanistického řešení jednotlivých náměstí a náměstíček (příklady).²

¹ BAAG Berlin 1999: 42.

² BAAG Berlin 1999: 45, 46, 47.

Obr. 290: Berlin – Adlershof, typologie uličních prostorů podle příčného profilu.¹

Obr. 291: Berlin – Adlershof, typologie uličních prostorů podle vegetačního doprovodu.²

¹ BAAG Berlin 1999: 30.

² BAAG Berlin 1999: 33.

---

název

MÜNSTER – STADT MACHT PLATZ

---

stát

SRN

obec

Münster

autor

---

studenti Technische Universität Münster, Institut für Stadt und Regionalplanung

datum

2004 - 2005

typ dokumentace

---

studentský projekt

zdroj

Münster – Stadt macht Platz, presentace studentského projektu

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

---

analýza a hodnocení systému náměstí historického jádra města

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

---

Studentský projekt analýzy a hodnocení systému náměstí, náměstíček a plácků historického jádra města Münster vychází z předpokladu, že nositelem kvality každého města jsou veřejné prostory a zvláště pak uzlová místa, kde se střetává více, zpravidla lineárních, prostorů v jeden, stejně jako se zde střetávají cesty lidí, obyvatel města, jeho uživatelů: náměstí, náměstíčka, ale také například jen zdánlivě obyčejné plácky či křižovatky dvou ulic. Město je utvářeno jeho veřejnými prostory, město přitom poskytuje prostor pro utváření veřejného prostoru.

Historické město Münster má uvnitř svého promenádního pásu, bývalého hradebního okruhu nahrazeného soustavou parků a okružním bulvárem, více než 60 prostorů náměstí a náměstíček či plácků, nejrůznější velikosti a nejrůznějšího využití. Pilotní projekt programu StadtLabor (spolupráce vybraných německých univerzit s reprezentacemi měst s cílem ověřovat teoretické poznatky v praxi) se zaměřuje na zkoumání 58 z těchto veřejných prostorů, s cílem utřídit je do uceleného systému, tento systém zanalyzovat a vyhodnotit současné i budoucí nároky a požadavky kladené na jednotlivé prostory, vyplývající z jejich vzájemného uspořádání a rozdílných vlastností a především s ohledem na budoucí nároky uživatelů jednotlivých prostorů.

Předmětem zkoumání je pozice každého jednotlivého náměstí, náměstíčka či plácku, tedy význam, využití a vztah k ostatním veřejným prostorům, v topografii celého systému veřejných prostorů. Cílem je roztřídění vybraných prostorů náměstí a náměstíček dle předem zvolených kritérií, podle jejich formy, velikosti, způsobu využití (třídění na prostory městské (pobytové, residenční), dopravní a zelené) a podle významu a rozdílnosti uživatelů prostorů. Cílem je definovat současný charakter prostorů a jejich deficitů a potenciály pro budoucí využití v rámci jejich celého systému.

Smyslem projektu je zhodnocení možností využití potenciálu klíčových veřejných prostorů města pro oživení jeho životního a obytného prostředí v období demografických změn, úbytku počtu obyvatel a vylidňování historických center měst. Veřejný prostor, jehož utváření a kvalitu ovlivňuje přímo veřejná správa, je chápán jako generátor městského života a jeho kvalita jako rozhodující pro celkovou kvalitu obytného prostředí a atraktivitu města nejen pro bydlení, ale také pro podnikání a privátní investice vůbec.

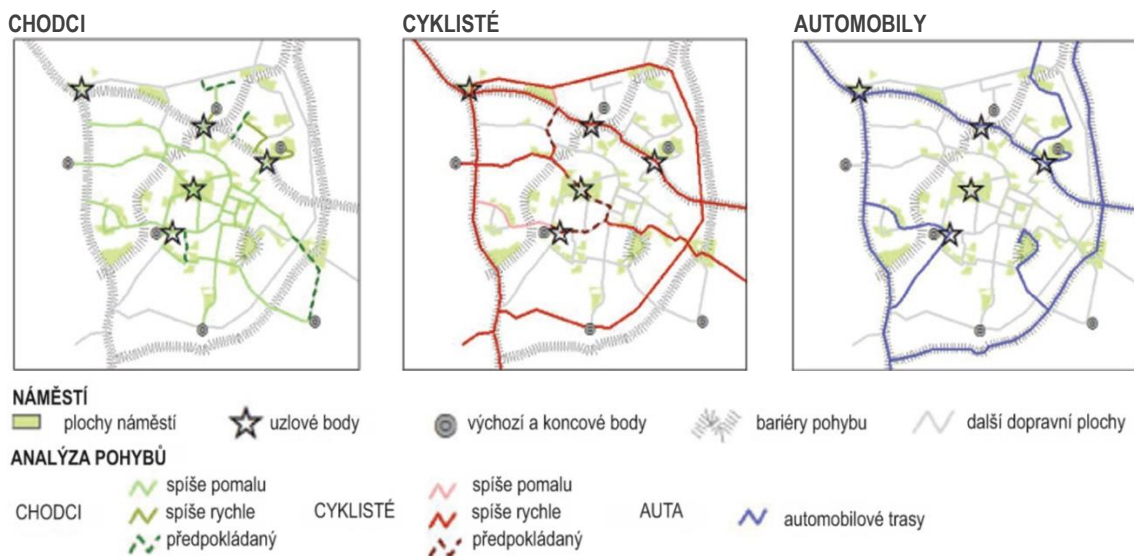
grafické ukázky (následující strany)

---

městské (pobytové)
  dopravní
  zelené

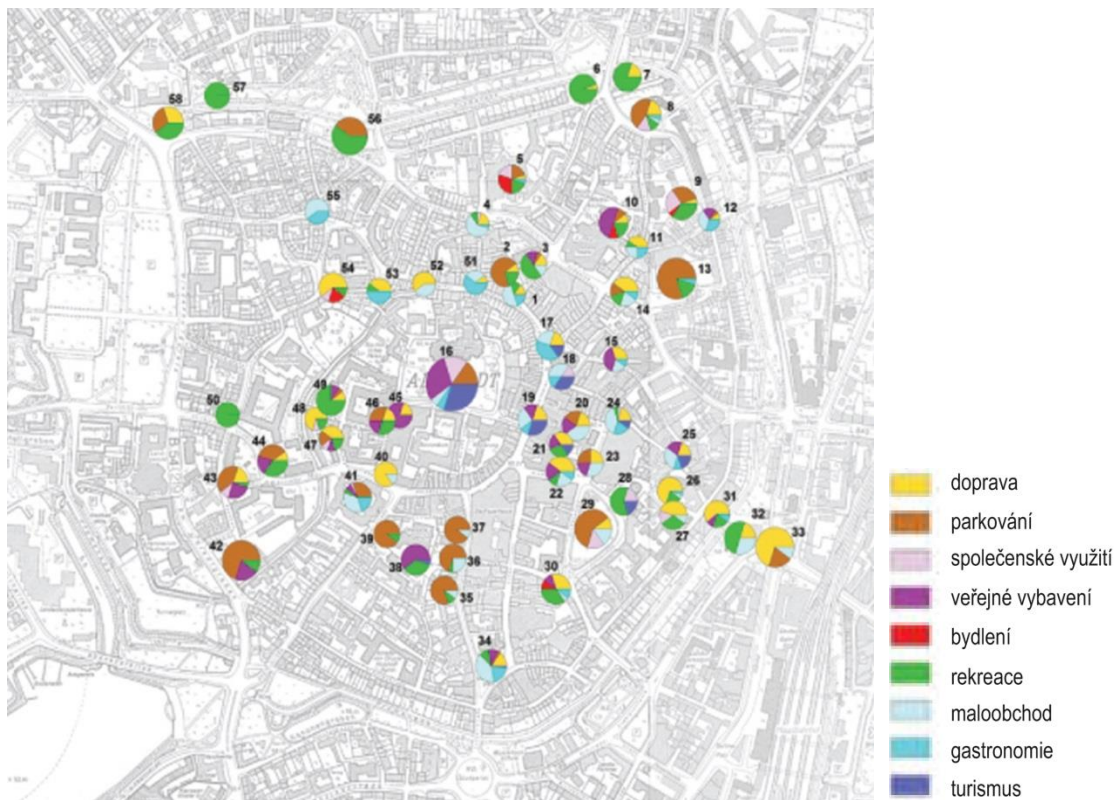
Obr. 292: Münster – typologie náměstí historického jádra města podle převládající funkce.¹

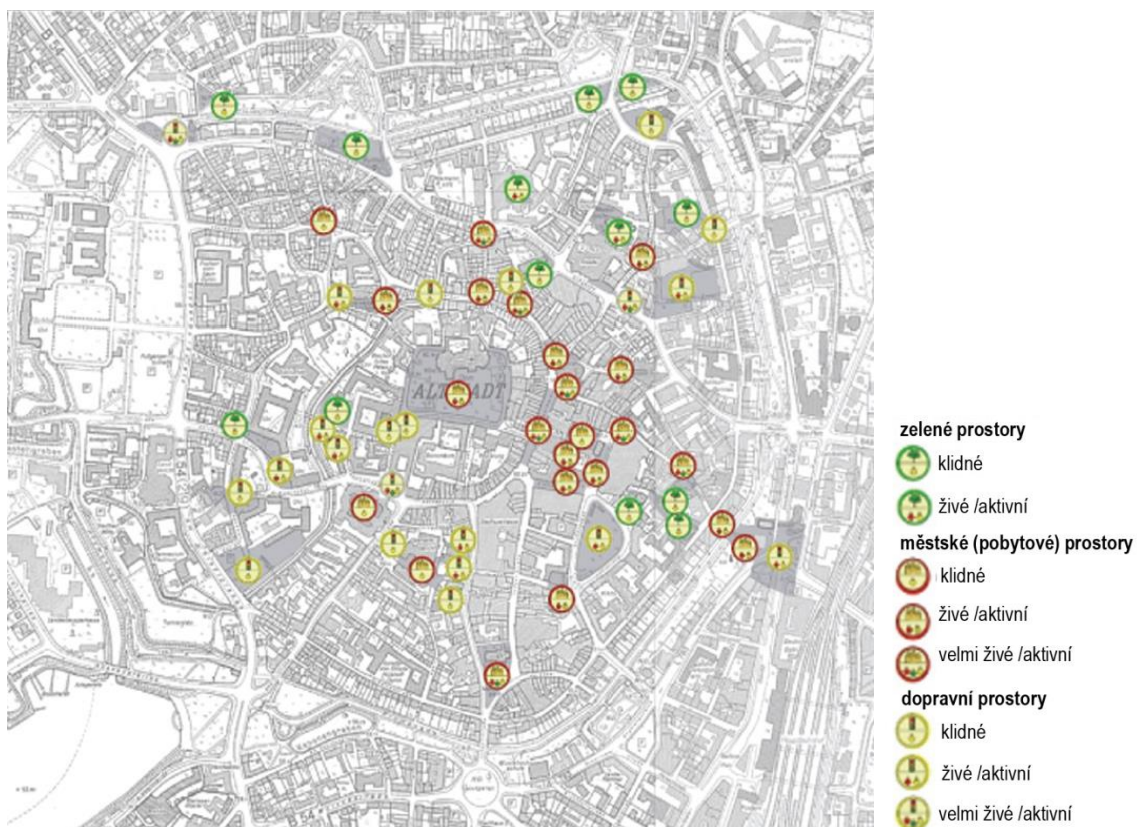
Obr. 293: Münster – analýza pohybu pěších, cyklistů a automobilů v historickém jádru města.²

¹ Zdroj: závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005).

² Zdroj: závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005).

Obr. 294: Münster – stávající funkční využití náměstí historického jádra podle jejich velikosti.¹

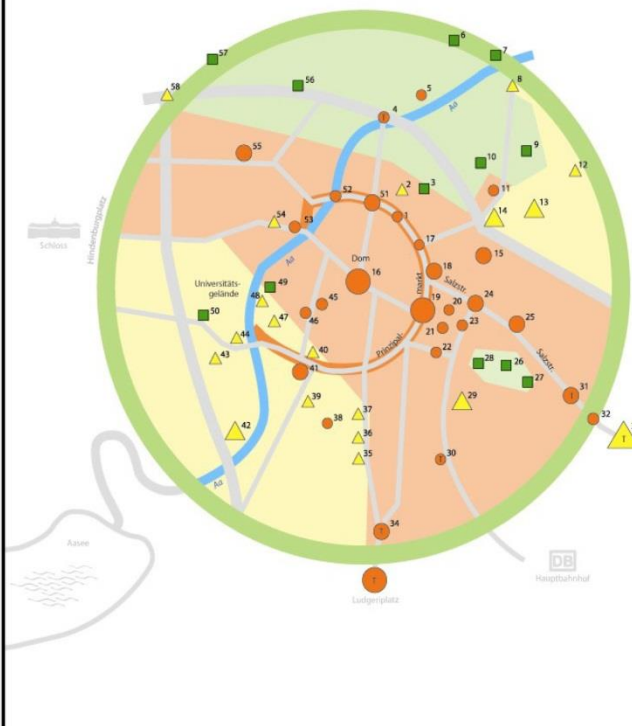

Obr. 295: Münster – stávající charakter náměstí historického jádra.²

¹ Zdroj: závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005).

² Zdroj: závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005).

- 1 Bogenstraße/ Neubrückenstraße
- 2 Parkplatz an der Neubrückenstraße
- 3 Apostelkirchplatz
- 4 Bergstraße (Brücke über die Aa)
- 5 Tibusplatz (Innenhof Altenheim)
- 6 Spielplatz Breul/ Kanalstraße
- 7 Grünplatz Kanalstraße
- 8 Parkplatz Lotharingerstraße
- 9 Schulplatz Lotharingerstraße
- 10 Martinikirchplatz
- 11 Platz Hörsterstraße
- 12 Platz Stadtarchiv
- 13 Parkplatz Ritterstraße
- 14 Bött
- 15 Alfred-Flechtheim-Platz
- 16 Domplatz
- 17 Drubbel
- 18 Lambertikirchplatz
- 19 Prinzipalmarkt
- 20 Syndikatplatz
- 21 Platz des westfälischen Friedens
- 22 Bushaltestelle Klemensstraße
- 23 Heinrich-Brüning-Straße
- 24 Salzstraße/ Julius-Voß-Gasse
- 25 Salzstraße/ Alter Steinweg
- 26 Maria-Euthymia-Platz
- 27 Servatikirchplatz
- 28 Klemenskirchplatz
- 29 Parkplatz an der Stubengasse
- 30 Harsewinkelplatz (Kastanien-Kirsch-Platz)
- 31 Osttor 1
- 32 Osttor 2
- 33 Osttor 3/ Servatipplatz
- 34 Marienplatz
- 35 Parkplatz Süd/ Königsstraße
- 36 Parkplatz Mitte/ Königsstraße
- 37 Parkplatz Nord/ Königsstraße
- 38 AegidiiKirchplatz
- 39 Parkplatz am AegidiiKirchplatz
- 40 Rothenburg/ Nadelöhr
- 41 AegidiiMarkt
- 42 Georgskommende
- 43 Krummer Timpen
- 44 Bispinghof
- 45 Landesmuseumplatz
- 46 Freiherr-Franz-Fürst
- 47 Seitenportal PetriKirche
- 48 Hauptportal PetriKirche
- 49 Aa/ Uni
- 50 Spielplatz Wilmergasse
- 51 Spiekerhof 1
- 52 Spiekerhof 2
- 53 Spiegelturm
- 54 Überwasserkirchplatz
- 55 Rosenplatz
- 56 Buckdenturm
- 57 Spielplatz Kleimannstraße
- 58 Hindenburgplatz/ Münzstraße

- promenáda
- hlavní ulice
- vedlejší ulice
- vnitřní městský okruh
- Aa

Základní charakter a význam prostorů

- T náměstí s funkcí brány
- náměstí městské
  - celoměstský význam
  - nadlokální (čtvrťový) význam
  - lokální význam
- náměstí zelené
  - celoměstský význam
  - nadlokální (čtvrťový) význam
  - lokální význam
- náměstí dopravní
  - celoměstský význam
  - nadlokální (čtvrťový) význam
  - lokální význam
- specifikace území
  - území charakterizované městskými prostory
  - území charakterizované zelenými prostory
  - území charakterizované dopravními prostory

Obr. 296: Münster – topografie náměstí historického jádra – současný stav.¹

- 1 Bogenstraße/ Neubrückenstraße
- 2 Parkplatz an der Neubrückenstraße
- 3 Apostelkirchplatz
- 4 Bergstraße (Brücke über die Aa)
- 5 Tibusplatz (Innenhof Altenheim)
- 6 Spielplatz Breul/ Kanalstraße
- 7 Grünplatz Kanalstraße
- 8 Parkplatz Lotharingerstraße
- 9 Schulplatz Lotharingerstraße
- 10 Martinikirchplatz
- 11 Platz Hörsterstraße
- 12 Platz Stadtarchiv
- 13 Parkplatz Ritterstraße
- 14 Bött
- 15 Alfred-Flechtheim-Platz
- 16 Domplatz
- 17 Drubbel
- 18 Lambertikirchplatz
- 19 Prinzipalmarkt
- 20 Syndikatplatz
- 21 Platz des westfälischen Friedens
- 22 Bushaltestelle Klemensstraße
- 23 Heinrich-Brüning-Straße
- 24 Salzstraße/ Julius-Voß-Gasse
- 25 Salzstraße/ Alter Steinweg
- 26 Maria-Euthymia-Platz
- 27 Servatikirchplatz
- 28 Klemenskirchplatz
- 29 Parkplatz an der Stubengasse
- 30 Harsewinkelplatz (Kastanien-Kirsch-Platz)
- 31 Osttor 1
- 32 Osttor 2
- 33 Osttor 3/ Servatipplatz
- 34 Marienplatz
- 35 Parkplatz Süd/ Königsstraße
- 36 Parkplatz Mitte/ Königsstraße
- 37 Parkplatz Nord/ Königsstraße
- 38 AegidiiKirchplatz
- 39 Parkplatz am AegidiiKirchplatz
- 40 Rothenburg/ Nadelöhr
- 41 AegidiiMarkt
- 42 Georgskommende
- 43 Krummer Timpen
- 44 Bispinghof
- 45 Landesmuseumplatz
- 46 Freiherr-Franz-Fürst
- 47 Seitenportal PetriKirche
- 48 Hauptportal PetriKirche
- 49 Aa/ Uni
- 50 Spielplatz Wilmergasse
- 51 Spiekerhof 1
- 52 Spiekerhof 2
- 53 Spiegelturm
- 54 Überwasserkirchplatz
- 55 Rosenplatz
- 56 Buckdenturm
- 57 Spielplatz Kleimannstraße
- 58 Hindenburgplatz/ Münzstraße

- promenáda
- hlavní dopravní ulice
- vedlejší dopravní ulice
- feka Aa

Základní charakter a význam prostorů

- T / T náměstí s významem vstupní brány
- náměstí městské
  - celoměstský význam
  - nadlokální (čtvrťový) význam
  - lokální význam
- náměstí zelené
  - celoměstský význam
  - nadlokální (čtvrťový) význam
  - lokální význam
- náměstí dopravní
  - celoměstský význam
  - nadlokální (čtvrťový) význam
  - lokální význam
- Propojení náměstí
  - Salzstraße
  - Innenring
  - Spange
  - Brunnenplätze
  - Grünplätze
  - Rund um den AegidiiMarkt
  - Wasserplätze

Obr. 297: Münster – topografie náměstí historického jádra – koncept.²

¹ Zdroj: závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005).

² Zdroj: závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005).

---

název

WEIMAR – REGENERACE VEŘEJNÝCH PROSTORŮ HISTORICKÉHO JÁDRA MĚSTA

---

stát

SRN

obec

Weimar (Výmar)

autor

Gruppe Planwerk Berlin, Weimarplan GmbH

datum

1994 - 1997

typ dokumentace

studie regenerace / projekt regenerace

zdroj

knihy Für W.¹ a Kulturstadt bauen²

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

koncepce rozvoje veřejných prostorů

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

Historické jádro města Weimar (Výmar) bylo již krátce po druhé světové válce vyhlášeno za památkově chráněné území s nejvyšším stupněm státní ochrany, v současné době je součástí světového kulturního dědictví UNESCO.

Poválečná obnova celého města probíhala sice pomalu, ale opírala se o urbanisticko-architektonickou koncepci, která kladla kromě obnovy stavebního fondu a architektury maximální důraz na obnovu veřejných prostorů v historickém jádru. Ojedinelá soustava několika významných prostorů náměstí, z nichž každé má svou specifickou atmosféru, propojených uliční sítí, se pro svou hodnotu stala hlavní prioritou poválečné obnovy města. Veřejné prostory historického jádra tak byly od počátku řešeny komplexně, s důrazem na zachování tradiční významové hierarchizace a účelové diferenciací jednotlivých prostorů a také s důrazem na vazbu na ostatní části města, na okolní obytné čtvrti a pozdější sídliště a ve vazbě na významné prostory městské a příměstské zeleně.

Novým impulsem pro celkovou obnovu veřejných prostorů města se stala na začátku 90. let minulého století kandidatura města na titul Evropské hlavní město kultury (EHMK), jehož nositelem se město stalo pro rok 1999. Veřejné prostory a jejich celý systém, se zvláštním zaměřením na historické jádro a jeho vazby na okolní části města, se opět staly ústředním motivem obnovy města. V souvislosti s očekávaným přílivem turistů a dalších návštěvníků z celého světa bylo jasné, že právě kvalitní, dobře vypadající a optimálně fungující veřejné prostory jsou prostředkem k vytvoření příznivého obrazu celého města. Heslem obnovy se stalo: „*veřejné prostory jsou nejdůležitějšími prostory města – tady se může střetávat staré s mladým, cizí s domácím a všichni společně je mohou užívat.*“

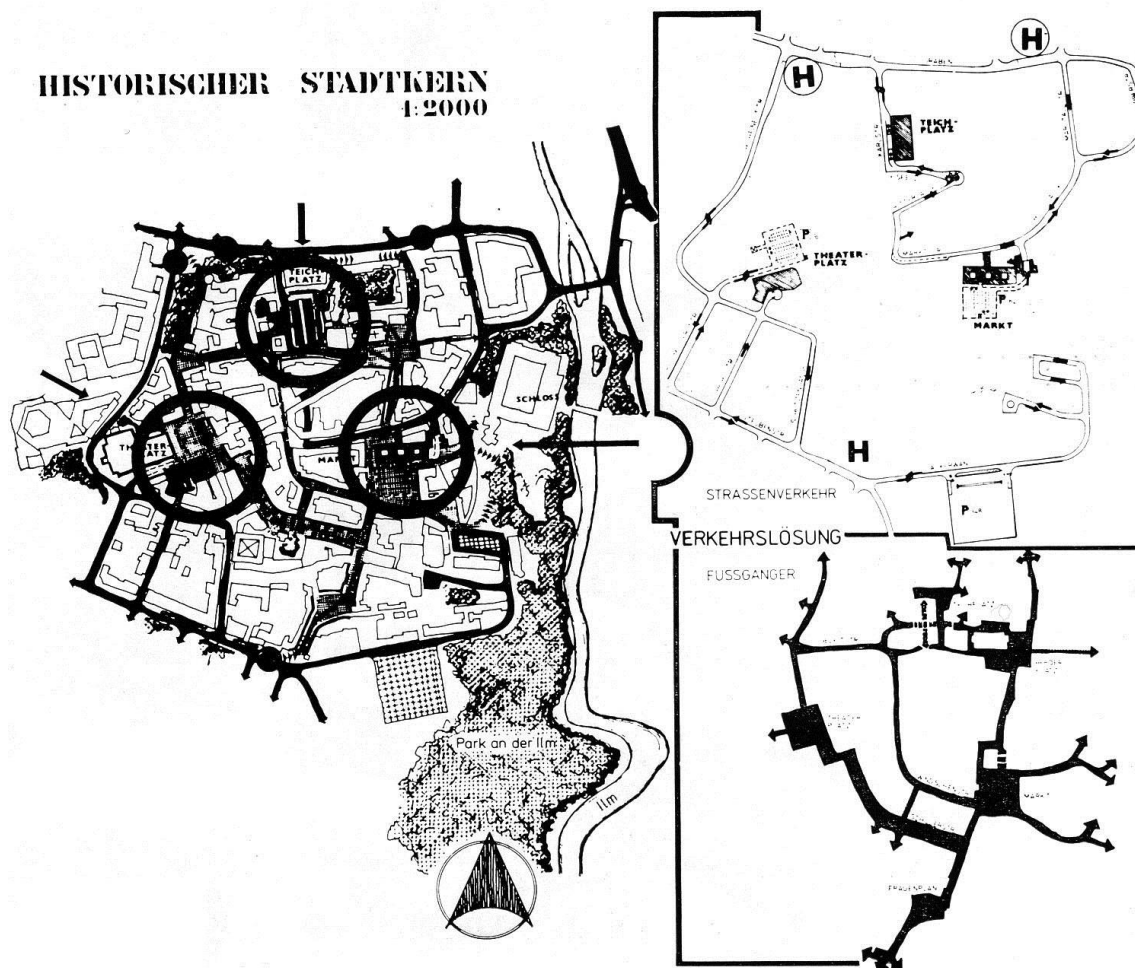
grafické ukázky (následující strany)

---

¹ Kolektiv, 1997: Für W. Weimar: DSK Weimar.

² Kolektiv, 1997: KulturStadtBauen. Weimar: Universitätsverlag.

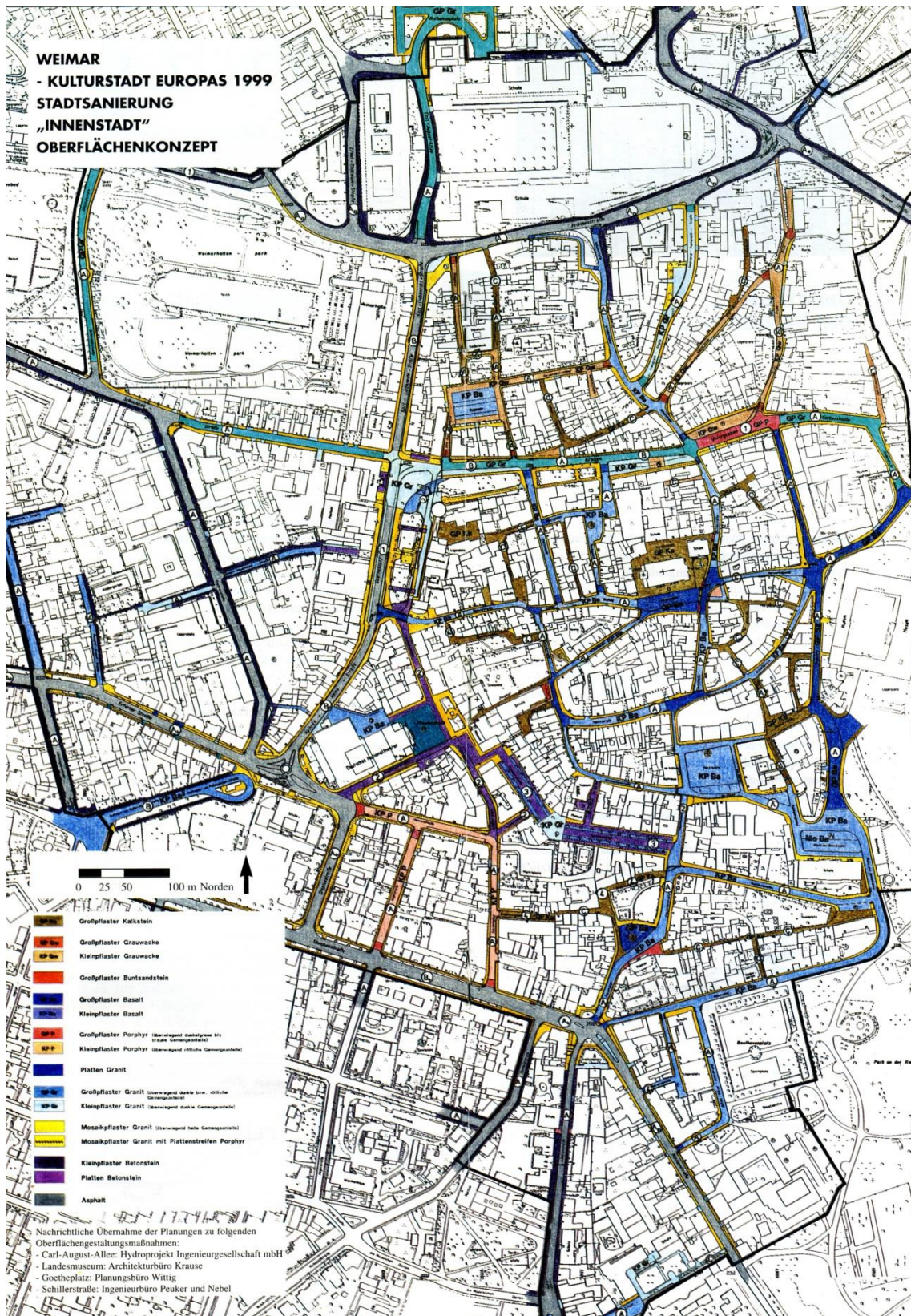
Obr. 298: Weimar – historické jádro města, základní organizace veřejných prostorů, dopravy a pěších tras (1977).¹

¹ Zdroj: Architektura ČSR, ročník 1977. Praha: Svaz českých architektů, s. 455.

Obr. 299: Weimar – historické jádro města, rámcový plán obnovy (Gruppe Planwerk Berlin, 1994).¹

¹ Zdroj: Kolektiv, 1997: KulturStadtBauen. Weimar: Universitätsverlag.

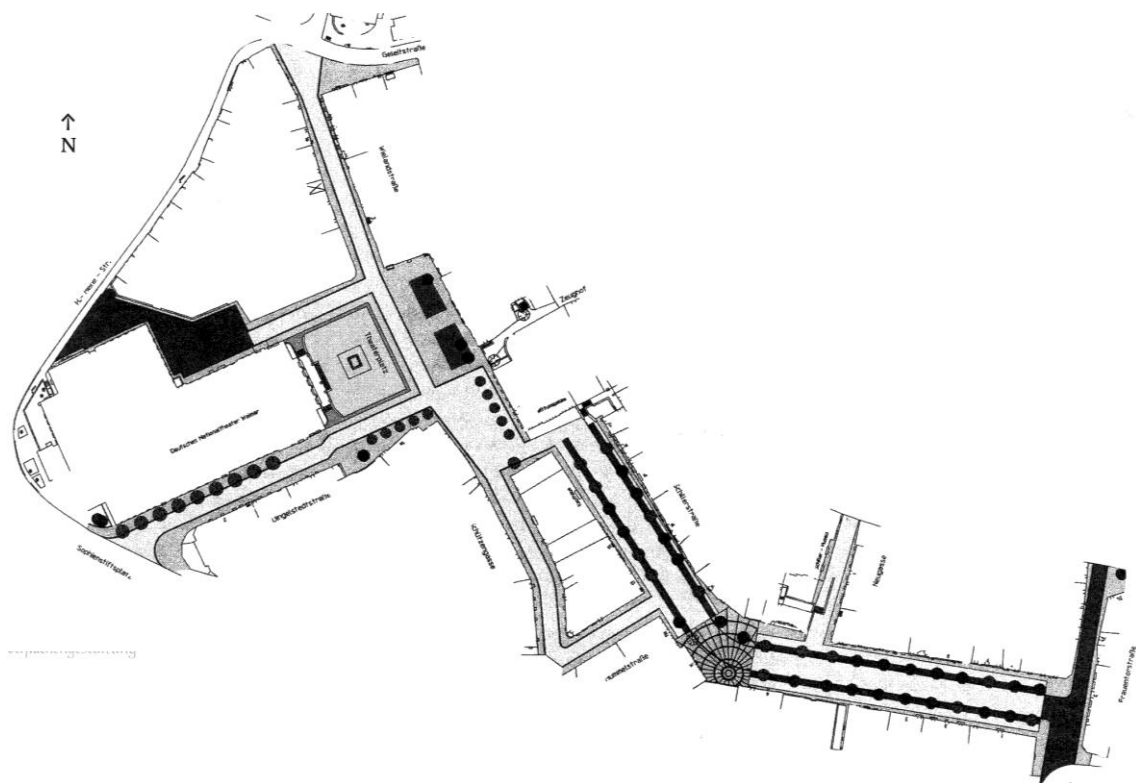

Obr. 300: Weimar – historické jádro města, návrh řešení obnovy povrchů veřejných prostorů (Weimarplan GmbH, 1997).¹

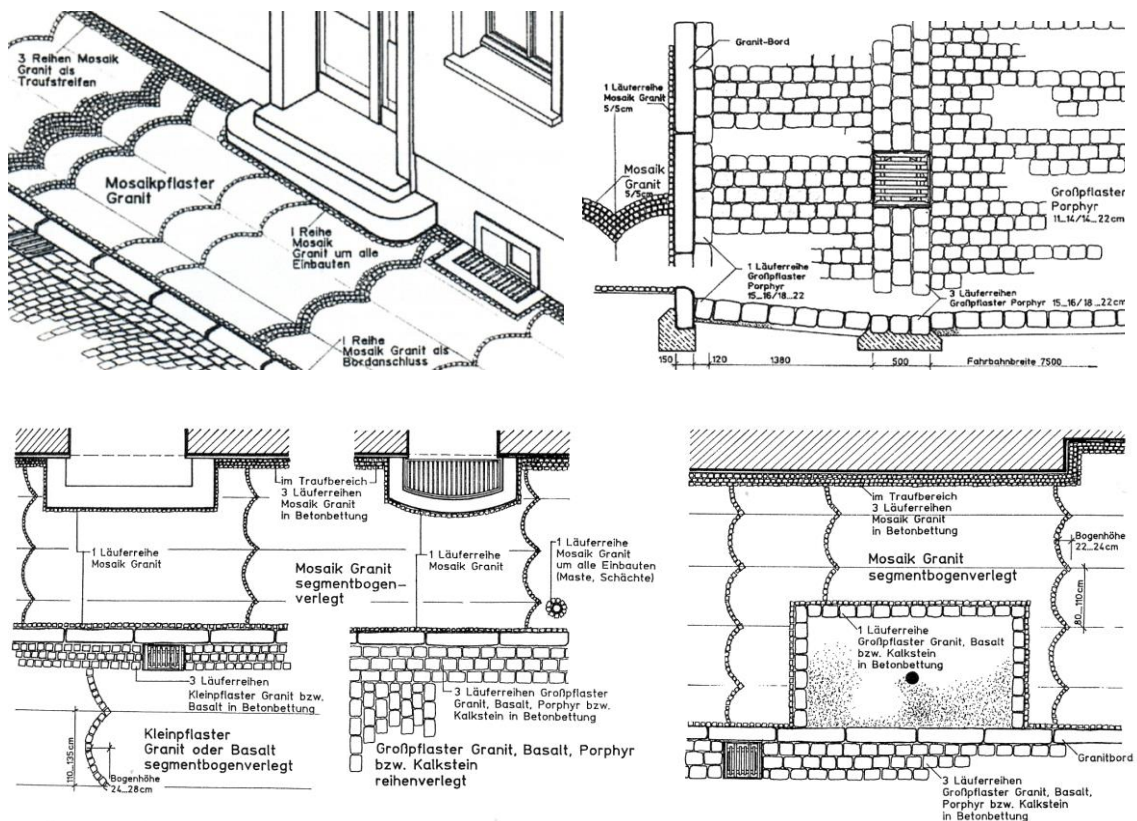
¹ Zdroj: Stadtsanierung Weimar, Info 15. Weimar: Stadtverwaltung, 1997.

Obr. 302: Weimar – rámcový návrh řešení obnovy povrchů veřejných prostorů v území Theaterplatz - Schillerstrasse (Weimarplan GmbH, 1997).¹

Obr. 303: Weimar – rámcový návrh řešení obnovy povrchů veřejných prostorů, principy řešení detailů dlažby (Weimarplan GmbH, 1997).²

¹ Zdroj: Kolektiv, 1997: Für W. Weimar: DSK Weimar, s. 49.

² Zdroj: Stadtsanierung Weimar, Info 15. Weimar: Stadtverwaltung, 1997.

---

název

TAVIRA – PLANO DE PORMENOR DE PERO GIL

---

stát

Portugalsko

obec

Tavira

autor

Cliff Moughtin, Miguel Mertens

datum

1992

typ dokumentace

plán rozvoje města

zdroj

kniha Urban Design: Street and Square¹

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

návrh rozvoje systému veřejných prostorů města

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

Tavira, historické město v portugalském regionu Algarve, je charakteristické svou zachovalou středověkou strukturou historického jádra, s rozmanitou strukturou náměstí, náměstíček a plácků propojených vzájemně sítí tradičních uliček.

Plán rozvoje města Tavira o celkem čtyři nové obytné čtvrti, které mají městu zajistit dostatečné rozvojové rezervy pro zajištění podmínek možného růstu počtu obyvatel, je vypracovaná na základě podrobné analýzy městského prostředí, jeho prostorové struktury, prostupnosti a čitelnosti, vizuálních aspektů vnímání prostředí a jeho využití, s cílem porozumět „geniu loci“ historického jádra města. Atraktivita vyhledávaného portugalského turistického letoviska na jižním pobřeží Atlantiku spočívá především v jeho unikátním souboru historických veřejných prostorů, v nichž převládají dvě základní role: zábava a relaxace. Právě rozvinutý turistický ruch je hlavních determinantem současného utváření veřejných prostorů a jejich systému. Předpokladem dalšího plošného rozvoje města je navázání na stávající systém veřejných prostorů a respekt k jeho hodnotám.

V rámci plánu rozvoje města jsou sledovány ulice, náměstí a další veřejné prostory města, způsob a intenzita jejich využití a také jejich vztah k prostorům poloveřejným, především k obchodům a dalším veřejně přístupným zařízením v soukromém vlastnictví. Výchoziskem vizuální (obrazové) studie města se stalo vymezení veřejně přístupných prostorů města ve formě negativního plánu, doplněného sérií ilustrativních perspektiv dle Cullenovi metody postupného vnímání prostorů v jednotlivých sekvencích pohybu. Návrh každé ze čtyř nových obytných čtvrtí je založen na vysoce strukturované soustavě veřejných prostorů, soustavě ulic a náměstí, které předurčují rámec pro zástavbu, která bude kolem těchto veřejných prostorů postupně umisťována. Rozvoj města je tak plánován na podkladě systému veřejných prostorů, jako řídicího systému struktury celého města podle zásady „zástavba následuje veřejný prostor“.

grafické ukázky (následující strana)

---

¹ Mertens – Moughtin: 2003.

Obr. 304: Plano de Pormenor de Pero Gil – navrhovaná struktura veřejných prostorů.¹

Obr. 305: Plano de Pormenor de Pero Gil – topologie veřejně přístupných prostorů historického jádra města.²

¹ Zdroj: Moughtin - Mertens 1992: 231.

² Zdroj: Moughtin - Mertens 1992: 225.

---

název

GRÜN FÜR ERFURTER GRÜNDERZEITVIERTEL

---

stát

SRN

obec

Erfurt

autor

Veronika Šindlerová pod vedením Prof. Jánose B. Koppándyho, Bauhaus Universität Weimar

datum

2002

typ dokumentace

---

studentský ateliérový projekt

zdroj

---

vlastní projekt

aplikace systémového pojetí veřejných prostorů

---

návrh rozvoje systému veřejných prostorů města

charakteristika systémového pojetí veřejných prostorů / anotace

---

Bývalé východoněmecké město Erfurt bylo, podobně jako řada dalších měst, postiženo po znovusjednocení Německa výrazným poklesem obyvatel a negativní proměnou jejich demografické struktury, především stárnutím populace. Proto bylo město zařazeno do programu spolkové vlády SRN Stadtumbau Ost na podporu stabilizace a rozvoje měst v bývalé NDR, které se potýkají se shodnými nebo podobnými problémy úbytku obyvatel a vyklidňování mnohdy i celých čtvrtí.

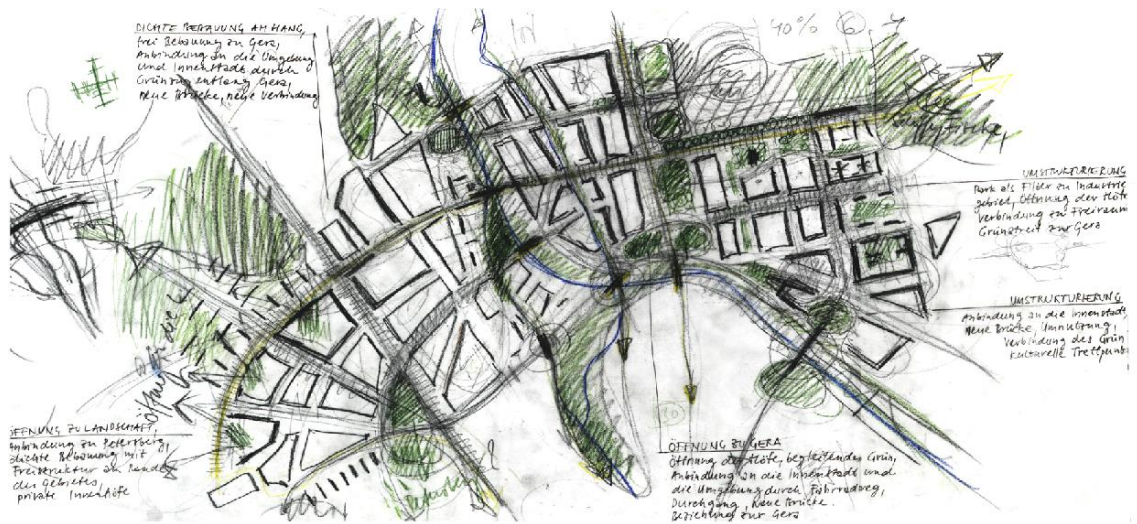
Tématem studentského projektu se stal návrh komplexní obnovy severního předměstí blokového typu z přelomu 19. a 20. století (Gründerzeitviertel), na pomezí mezi historickým, středověkým, rostlým jádrem města na jihu a Severním městem, rozsáhlým panelovým sídlištěm z období 60. - 70. let 20. století, na severu. Vybrané předměstí je typickou ukázkou lokality postižené masivním vyklidňováním, snižováním obsazenosti bytů i celých domů a tedy také poklesem atraktivity celého obytného prostředí.

Úkolem studentského projektu bylo nalézt prostředky ke stabilizaci celé čtvrti se zaměřením primárně na řešení veřejných prostorů jako klíčového indikátoru kvality městského a obytného prostředí a především jako motivátoru navazujících soukromých investic v území. Cílem řešení bylo nejprve vymezit a definovat jednotlivé veřejné prostory řešeného území, zhodnotit jejich stávající význam, potenciály a problémy a především specifikovat vazby jednotlivých veřejných prostorů mezi sebou navzájem a také jejich vazby na ostatní významné veřejné prostory okolních částí města a navrhnout jejich cílové uspořádání, hierarchizaci v rámci řešeného území se zohledněním vazeb na okolí a navrhnout jednotlivým prostorům jejich cílový charakter.

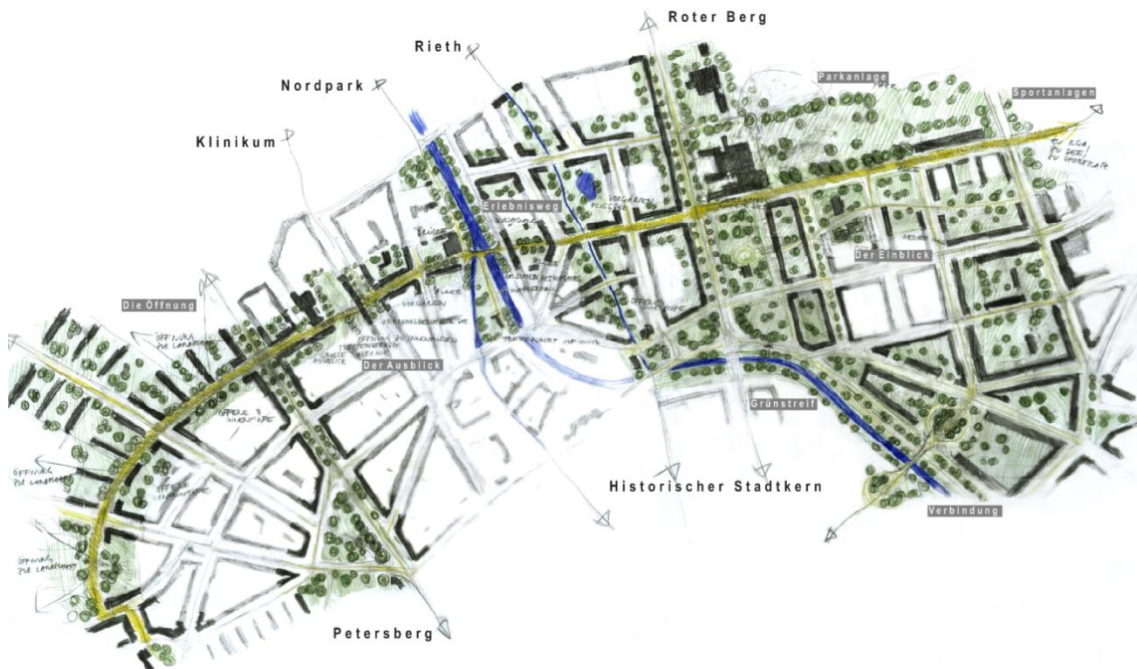
---

grafické ukázky (následující strana)

Obr. 306: Erfurt – rámcový koncept (skica) řešení integrace veřejných prostorů řešeného území.¹

Obr. 307: Erfurt – detailní koncept řešení veřejných prostorů řešeného území.²

Obr. 308: Erfurt – principy detailního řešení vybraných veřejných prostorů.³

¹ Vlastní projekt, 2002.

² Vlastní projekt, 2002.

³ Vlastní projekt, 2002.

**[7] případová
studie**

Zásady a předpoklady vymezení systému veřejných prostorů včetně ukázky jeho praktické aplikace, konkrétně pak včetně podrobné analýzy systému veřejných prostorů, byly v průběhu zpracování disertační práce prakticky ověřeny v rámci **ANALÝZY SOUSTAVY VEŘEJNÝCH PROSTORŮ MĚSTA PARDUBICE**.

Území města Pardubice je pro zpracování případové studie dostatečně názorné, je plošně dostatečně rozsáhlé (8.266 ha) a především rozmanité ve své struktuře. Na území města se kromě vlastního jádrového města nachází dalších 13 rozsáhlejších oddělených sídel, původně samostatných venkovských obcí s nejrůznějšími urbanistickými strukturami, ale také například rozsáhlé průmyslové areály. Výrazný podíl plochy území města je tvořen územím nezastavěným, volnou krajinou. I přes vysoký stupeň urbanizace má v mnohých částech území města zachovalý přírodní charakter, především ve vazbě na řeku Labe a řeku Chrudimku.

ANALÝZA SOUSTAVY VEŘEJNÝCH PROSTORŮ MĚSTA PARDUBICE byla zpracována jako územní plánovací podklad pro účely následné implementace v procesu zpracování nového Územního plánu Pardubice. Vizí rozvoje města Pardubice, stanovené pro nový Územní plán Pardubice, je ***NÁVRAT DO MĚSTA***. Jedním z konkrétních naplnění této vize rozvoje města v rámci územního plánu je návrh důsledné prostorové a provozní integrace celého správního území města, jádrového města, stejně jako jednotlivých oddělených sídel k tomuto jádrovému městu, prostřednictvím prostorově spojitého, významově hierarchizovaného, funkčně a uživatelsky diferencovaného a provozně diverzifikovaného systému veřejných prostorů. Cílem územního plánu je vytvořit podmínky pro optimální prostupnost území města pro chodce a cyklisty a pro bezkolizní a blízkou dostupnost zařízení každodenní potřeby, včetně území s nabídkou pracovních příležitostí a území každodenní rekreace, z ploch bydlení.

Systém veřejných prostorů, jako prostředek integrace území celého města, stejně jako prostředek zajištění základních vazeb města na širší okolí, prostředek prostupnosti území a dostupnosti všech jeho částí, je v rámci nového Územního plánu Pardubice povýšen na základní, řídicí systém celého území, předurčující zásadně urbanistickou koncepci a tedy determinující rozvojový potenciál území města, jeho zastavěného území i volné krajiny.

ANALÝZA SOUSTAVY VEŘEJNÝCH PROSTORŮ MĚSTA PARDUBICE byla zpracována projektovým týmem společnosti DHV CR, spol. s r.o.¹ pod vedením vedoucí projektu a zodpovědné projektantky Ing. arch. Veroniky Šindlerové, autorky této disertační práce.

Závěry a poznatky ze zpracování **ANALÝZY SOUSTAVY VEŘEJNÝCH PROSTORŮ MĚSTA PARDUBICE** se staly klíčovým podkladem pro dokončení této disertační práce. Upřesněny a doplněny byly na základě praktických zkušeností se zpracováním případové studie především předpoklady a aspekty vymezení systému veřejných prostorů stanovené ve studii disertační práce / písemné přípravě na disertační práci.

Případová studie **ANALÝZA SOUSTAVY VEŘEJNÝCH PROSTORŮ MĚSTA PARDUBICE** je, jako doklad praktického ověření teoretických předpokladů uvedených v této disertační práci, na následujících stranách doložena jako nedílná součást této disertační práce v původním znění, v původní grafické úpravě a tedy také s původním číslováním stran nezávislým na číslování stran této disertační práce. Pro úsporu místa je textová část případové studie doložena ve zmenšené podobě (2 původní strany na jednu stranu formátu A4), zmenšené (na výšku formátu A4) jsou rovněž všechny výkresy případové studie.

---

¹ Od 16.4.2013 HaskoningDHV Czech Republic, spol. s r.o.

[8] závěry

Výsledky disertační práce

Disertační práce přináší základ teorie systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů, kterými se ani u nás, ani v zahraničí, soudě podle dostupných relevantních pramenů, v podstatě nikdo cíleně nebo soustavně nezabývá. Stěžejním výsledkem disertační práce je tak přehledný souhrn poznatků o obecné problematice veřejných prostorů jako základních skladebných prvcích jejich celého systému, a dále pak definice a souhrn teoretických poznatků o vlastním systému veřejných prostorů, o jeho skladbě, základních specifických vlastnostech, účelu a významu pro fungování každého území. Zvláštní důraz je přitom kladen na hledání argumentů a objektivních důvodů, proč je důležité a přínosné zabývat se veřejnými prostory systémově a proč je důležité jednotlivé veřejné prostory vnímat vždy jako součást nějakého vyššího celku, systému.

Především jako podklad pro možnou praktickou aplikaci závěrů disertační práce jsou pak v disertační práci stanoveny aspekty a předpoklady vymezení a zobrazení systému veřejných prostorů na kterékoli jeho úrovni, se zvláštním zřetelem na úroveň obce či města. Výsledkem této části disertační práce je identifikace typů prostorů, které jsou součástí systému veřejných prostorů, a které jsou tak předmětem jeho vymezení.

V další části přináší disertační práce katalog příkladů možné praktické aplikace vymezení systému veřejných prostorů a systémového přístupu k veřejným prostorům a praktické příklady práce s veřejnými prostory jako se systémem. Stručnou a přehlednou formou jsou presentovány příklady reálných plánů, návrhů či projektů, které se zabývají veřejnými prostory v kontextu širšího území, například celého města nebo obce, nebo jejich ucelené části, a které využívají vymezení systému veřejných prostorů jako předpoklad další práce se systémem, k jeho analyzování, hodnocení a v neposlední řadě jako nástroj plánování obnovy a dalšího rozvoje systému. Výsledkem této části disertační práce jsou náměty a příklady na možné další praktické využití obsahu disertační práce v praxi. Tato část disertační práce dále dokládá, že i přes absenci ucelené teorie systému veřejných prostorů a jeho systematického teoretického zkoumání, se v zahraničí i u nás setkáváme s četnými příklady práce s veřejnými prostory jako se systémem.

Teoretické předpoklady disertační práce, a to včetně námětů na možné praktické využití systémového přístupu k veřejným prostorům, jsou ověřeny na případové studii, která je v disertační práci ve zmenšené podobě, avšak v původním originálním znění a rozsahu, publikována.

Zobecnění a hlavní přínosy disertační práce

Veřejné prostory představují jednu ze základních složek struktury každého území a nezastupitelně se podílejí na jeho fungování a na kvalitě životních podmínek obyvatel i ostatních uživatelů území. Tvorba veřejných prostorů, obnova těch stávajících a utváření prostorů nových, představují pro každé území jeden z významných prostředků pro stabilizaci a zkvalitnění prostředí, jako součástí naplňování cílů udržitelného rozvoje.

Veřejné prostory dnes tvoří rozsáhlé, ve své skladbě komplexní a po všech stránkách složité soustavy - systémy. Mají-li tyto systémy veřejných prostorů i nadále optimálně plnit svou funkci, při zachování všech nezbytných vazeb prostorových, provozních i funkčních, je nutné pracovat s nimi jako s jedním celkem, jehož jednotlivé prvky a součásti, jednotlivé prostory a jejich soubory, spolu úzce souvisejí a vzájemně se neustále ovlivňují. Pozornost by tak měla být soustředěna nejen na jednotlivé dílčí prostory, ale především na celek systému.

Teoretickým studiem jednotlivých veřejných prostorů, studiem jejich jednotlivých aspektů či charakteristik, stejně jako studiem vybraných typů veřejných prostorů, se zabývá celá řada teoretických prací. Jen výjimečně však narazíme na pojetí veřejných prostorů jako součástí celého jejich systému, jako nějakého vyššího celku.

Přínosem disertační práce je přehledné shrnutí, zhodnocení a rozvinutí současné problematiky systémového pojetí veřejných prostorů a položení základu teorie systému veřejných prostorů. Tato problematika dosud postrádá jasné teoretické uchopení a interpretaci. Postrádá definice základních pojmů, popis systému veřejných prostorů, specifikaci jeho fungování, skladby či významu pro každé území. Disertační práce shrnuje předpoklady pro další, hlubší, teoretické zkoumání systému veřejných prostorů, zaměřené například na hledání vhodné metodologie a přístupů k analýze systému veřejných prostorů nebo jeho hodnocení, například s cílem konkrétní aplikace v procesu územního plánování. Na praktických ukázkách aplikace vymezení systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů disertační práce přitom nastiňuje konkrétní možnosti další práce se systémem veřejných prostorů a jeho možného uplatnění v praxi.

Předpoklady a aspekty vymezení systému veřejných prostorů, stanovené v rámci písemné přípravy na disertační práci, byly prakticky ověřeny v rámci případové studie na reálném území města Pardubice. Závěry a praktické poznatky ze zpracování případové studie byly následně podkladem pro upřesnění a definitivní stanovení předpokladů a aspektů vymezení systému veřejných prostorů. Případová studie je zároveň ukázkou možné praktické aplikace vymezení systému veřejných prostorů a jejich systémového pojetí, konkrétně pak jako nástroj pro následné využití při tvorbě nového územního plánu.

Splnění cílů disertační práce

Na základě teoretického studia problematiky systémového pojetí veřejných prostorů byly v rámci písemné přípravy na disertační práci definovány její konkrétní cíle. Naplnění jednotlivých cílů v obsahu disertační práce je součástí následného stručného přehledu:

Strategický cíl:

Specifikovat význam, potřebu a konkrétní přínosy systémového přístupu k veřejným prostorům a nastinit možnosti praktického využití vymezení systému veřejných prostorů v rozsahu celé obce, v rozsahu jejího zastavěného území i navazující volné krajiny.

Strategický cíl disertační práce je naplněn v oddíle [4] disertační práce, kde jsou na základě podrobné specifikace základní skladby a především pak základních vlastností systému veřejných prostorů shrnuté hlavní důvody potřeby systémového pojetí veřejných prostorů a očekávané přínosy práce s veřejnými prostory jako uceleným systémem, v širším kontextu.

Konkrétní příklady praktického využití systémového přístupu k veřejným prostorům jsou prezentovány v rámci katalogu aplikace vymezení systému veřejných prostorů a systémového pojetí veřejných prostorů, v oddíle [6] disertační práce. Publikované praktické příklady a ukázky projektů, které se zabývají veřejnými prostory jako se systémem, zpravidla v rozsahu celého správního území celé obce či města, nebo jejich plošně rozsáhlejších ucelených částí, jsou dokladem, že aplikace systémového přístupu veřejných prostorů není v praxi, především v praxi územně plánovací a urbanistické, nijak výjimečnou.

*Jednou z praktických ukázek možného praktického využití vymezení systému veřejných prostorů, v rozsahu celé obce, v rozsahu jejího zastavěného území i navazující volné krajiny, je i vlastní případová studie **Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice**, prezentovaná v původním znění a původním rozsahu v oddíle [7] disertační práce.*

Díličí (postupové) cíle:

Teoretická část

Definovat systém veřejných prostorů a všechny klíčové související pojmy.

Definice systému veřejných prostorů, jako základ celé disertační práce, jako předpoklad správného a objektivního chápání jejího obsahu, je uvedena na úplném začátku disertační práce, v oddíle [1]. Kromě vlastního systému veřejných prostorů je zde pro potřeby disertační práce definován také veřejný prostor, a dále další klíčové pojmy související se systémem veřejných prostorů a s problematikou systémového pojetí veřejných prostorů.

Shrnout nejdůležitější teoretické poznatky o veřejných prostorech, jako podklad pro práci s vlastním systémem veřejných prostorů.

Veškeré nejdůležitější, a pro obsah disertační práce relevantní, teoretické poznatky o veřejných prostorech, jakožto základních skladebných prvcích systému veřejných prostorů, o šíři jejich chápání, o jejich aspektech, typologiích a třídění, významu, o jejich vlastnostech a dalších charakteristikách, jsou obsahem oddílu [3] disertační práce.

Podrobně specifikovat prvky a skladebné součásti systému veřejných prostorů, specifikovat jeho vlastnosti a charakteristické znaky.

Podrobná specifikace skladby systému veřejných prostorů, jeho vlastností a charakteristických znaků je součástí oddílu [4] disertační práce. Jednotlivé skladebné prvky a součásti systému veřejných prostorů, jejich typologie a různé způsoby třídění a dělení podle nejrůznějších aspektů a kritérií, je pak součástí oddílu [3] disertační práce.

Stanovit aspekty a předpoklady vymezení systému veřejných prostorů.

Specifikace aspektů a předpokladů vymezení systému veřejných prostorů, jako výchozí předpoklad pro další práci se systémem, jako podklad pro detailní zkoumání systému, pro jeho analýzu, hodnocení a další práci, je předmětem celého oddílu [5] disertační práce.

Praktická část

Případová studie:

Vymezení, zobrazení a základní analýza systému veřejných prostorů vybraného města v ČR.

Pro praktické ověření aspektů a předpokladů vymezení systému veřejných prostorů bylo v průběhu řešení disertační práce zvoleno město Pardubice, pro jehož území autorka disertační práce zpracovává, jako vedoucí projektu a zodpovědná projektantka, nový územní plán. Případová studie je v původním znění a v původním rozsahu publikována v oddíle [7] disertační práce.

Verifikace zvolených hypotéz disertační práce

Disertační práce vycházela ze třech základních hypotéz stanovených na začátku prací na disertační práci a upřesněných následně na základě rozpravy nad písemnou přípravou na disertační práci a na základě závěrů ze státní doktorské zkoušky. Všechny tři hypotézy jsou disertační prací potvrzeny. Jakým způsobem a do jaké míry je uvedeno v následujícím přehledu, ke každé z hypotéz zvlášť.

H1 Veřejné prostory vytvářejí systém.

Panuje-li všeobecná shoda na tom, že systém je souborem, souhrnem či množinou prvků, které mezi sebou souvisí přesně vymezeným způsobem, jsou v neustálé vzájemné interakci, neustále se ovlivňují a vytvářejí jednotný, účelný a smysluplný celek, který je organizován a funguje určitým způsobem, pak obsah této disertační práce potvrzuje, že také veřejné prostory vytvářejí systém. Systém veřejných prostorů vykazuje totiž následující atributy:

1. **Je souborem / souhrnem / množinou prvků**, kterými jsou jednotlivé veřejné prostory, například jednotlivé ulice, jednotlivá náměstí, parky, nábřeží a další prostory veřejně přístupné všem a bez omezení a veřejně užívané.
2. **Jednotlivé veřejné prostory, jakožto prvky systému, spolu vždy vzájemně souvisí.** Každý jednotlivý veřejný prostor je vždy spojen s nějakým dalším veřejným prostorem. Kterýkoli veřejný prostor je vždy dostupný z kteréhokoli jiného veřejného prostoru. Každé dva veřejné prostory kdekoli v rámci systému veřejných prostorů jsou vždy vzájemně propojené a dostupné prostřednictvím dalších veřejných prostorů, aniž by bylo nutné překonat jakýkoli prostor soukromý.
3. **Veřejné prostory v systému vytvářejí jeden celek.** Žádný veřejný prostor nemůže nikdy existovat jako zcela izolovaný prvek, jako samostatná entita. Každý veřejný prostor je vždy součástí nějakého vyššího celku, například hlavní městská třída je součástí soustavy veřejných prostorů centrální části města, obytná ulice součástí veřejných prostorů obytné čtvrti, venkovská náves je součástí soustavy veřejných prostorů celé vesnice. Stejně tak systém veřejných prostorů sídliště je součástí hierarchicky nadřazeného systému veřejných prostorů celého města, systém veřejných prostorů města je zase součástí hierarchicky nadřazeného systému veřejných prostorů celého regionu, státu či kontinentu.
4. **Systém veřejných prostorů je hierarchizovaný.** Mezi jednotlivými veřejnými prostory jako prvky systému existuje vzájemná významová nadřazenost a podřazenost. Některé prvky systému mají vyšší význam než jiné. Stejně tak v rámci systému veřejných prostorů existují nejrůznější jeho hierarchické úrovně, od úrovně lokální, přes regionální, celostátní, až po úroveň globální, kontinentální. Stejně jako v předchozím případě platí, že například systém veřejných prostorů sídliště je součástí hierarchicky nadřazeného systému veřejných prostorů celého města, systém veřejných prostorů města je zase součástí hierarchicky nadřazeného systému veřejných prostorů celého regionu, státu či kontinentu.
5. **Systém veřejných prostorů je složen z dílčích subsystémů**, tedy ze součástí a skupin prvků se shodnými nebo značně podobnými vlastnostmi a znaky. Subsystémem systému veřejných prostorů může být například systém náměstí nebo například systém obytných veřejných prostorů. Z hlediska funkčního je součástí systému veřejných prostorů řada dílčích subsystémů, například systémy dopravní a technické infrastruktury, systémy zeleně a další.

Hypotéza je v této disertační práci potvrzena souborem charakteristik a vlastností systému veřejných prostorů uvedených v oddíle [4] disertační práce. Základní vlastnosti systému veřejných prostorů odpovídají obvyklým vlastnostem v podstatě jakéhokoli systému, bez ohledu na to, jedná-li se o některý ekvivalentní funkční systém v území, nebo o systémy v širším pojetí. Paralely systému veřejných prostorů můžeme najít například v cévním systému nebo opěrné soustavě lidského těla, v systémech environmentálních či technických a ve strukturách a skladbách řady dalších systémů.

Potvrzení hypotézy, že veřejné prostory vytvářejí systém, vyplývá také z obsahu případové studie, publikované v oddíle [7] disertační práce. Vymezení a podrobná analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice jednoznačně dokládá, že veřejné prostory města vytvářejí organizovaný soubor prvků, jednotlivých dílčích veřejných prostorů, které na sebe vzájemně navazují, vytvářejí jednoznačně identifikovatelné vazby prostorové, provozní i funkční a v rámci soustavy jsou nositeli nejrůznějších významů a funkcí. Celek soustavy veřejných prostorů je pak, stejně jako jakýkoli jiný systém v území, jednoznačně vymezen, ohraničen a odlišen od systémů ostatních.

H2 Systém veřejných prostorů prostupuje plynule zastavěným územím i územím nezastavěným, volnou krajinou.

Většina odborných prací a publikací, zabývajících se veřejnými prostory, se zaměřuje buď výhradně, nebo převážně na veřejné prostory zastavěných území sídel, obcí, měst. Veřejný prostor je nejčastěji spojován se zastavěnými / urbanizovanými částmi území, především pak se zastavěnými částmi měst. Tato skutečnost má několik důvodů. Veřejné prostory jsou tradičně nositeli urbánnosti, tedy městskosti, veřejné prostory jsou jedním ze základních atributů veřejného městského života. Místa, kde se vzájemně zcela náhodně setkávají a komunikují sobě docela cizí lidé. Místa, kde intenzita interakcí formuje a tváří osobnosti uživatelů veřejných prostorů víc, než cokoli jiného. To odlišuje veřejné prostory města od veřejných prostorů malých, venkovských, obcí, kde se zpravidla setkávají známé tváře a kde míra interakcí plně odpovídá velikosti příslušného společenství lidí. Na veřejných prostorech malých obcí zdánlivě není co zkoumat, veřejné prostory v krajině, mimo sídla, obce, města, stojí pak na okraji zájmu úplně.

Cílem této disertační práce bylo definovat a popsat systém veřejných prostorů jako takový, jako celek, bez omezení se na některou jeho součást, například čistě na veřejné prostory měst nebo naopak venkova či krajiny, nebo například na veřejné prostory centrálních částí měst, veřejné prostory sídliště, obytných souborů apod. Cílem disertační práce bylo postihnout pokud možno všechny možné prvky a součásti systému veřejných prostorů, bez ohledu na jejich konkrétní polohu, význam či funkci v rámci systému.

S takto stanoveným cílem souvisí hypotéza, ze které tato disertační práce vychází. Že systém veřejných prostorů nemá svou přesně definovanou hranici například na okraji zastavěného území, ale že se naopak jedná i kontinuum, volně plynoucí soustavu prostorů prostupující bez přerušení, plynule zastavěným územím stejně jako územím nezastavěným, volnou krajinou.

Obsah disertační práce tuto hypotézu potvrzuje. Na příkladu modelového území města Pardubice, v rámci případové studie publikované v oddíle [7] disertační práce je jednoznačně doloženo, že v rozsahu správního území obce / města je systém veřejných prostorů tvořen veřejnými prostory zastavěného území jednotlivých sídel, které plynule přecházejí do veřejných prostorů, které jsou součástí krajiny, nezastavěného území. Charakteristickými příklady takového plynulého přechodu veřejných prostorů zastavěného území ve veřejné prostory území nezastavěného jsou například veřejné prostory podél vodních toků, řek, nábřeží, které plynule přechází z „městských“ nábřeží do nábřeží s převážně přírodním charakterem v krajině mimo sídla. Také řada ulic přechází plynule v cesty v krajině, ve veřejně přístupné polní nebo lesní cesty. Síť veřejně přístupných silnic také nerozeznává hranice mezi územím zastavěným a nezastavěným.

Veřejná přístupnost a veřejné užívání řady prostorů ve volné krajině je u nás dokonce garantována platnými právními předpisy. Jedná se o instituty veřejné přístupnosti krajiny podle zákona o ochraně přírody a krajiny, o právo vstupu do lesa podle zákona o lesích, nebo také o právo obecného užívání pozemních komunikací podle zákona o pozemních komunikacích. Jsou-li pro účely této disertační práce veřejnými prostory chápány (zjednodušeně) všechny prostory veřejně přístupné a určené k veřejnému užívání, pak institut veřejné přístupnosti krajiny v podstatě sám o sobě zaručuje minimální okruh veřejných prostorů i mimo zastavěné území jako nedílnou součást systému veřejných prostorů.

H3 Definice a vymezení systému veřejných prostorů je základním předpokladem jeho dalšího zkoumání, jeho analýzy, hodnocení, rozboru, plánování jeho rozvoje.

Chceme-li jakýkoli systém podrobit rozboru, zkoumání, analýze, musíme mít takový systém jednoznačně definován, znát přesný okruh jeho prvků a součástí, mít s vysokou mírou přesnosti systém vymezen, jako předpoklad odlišení zkoumaného systému od jiných, ostatních systémů. Chceme-li se podrobněji zabývat jakýmkoli systémem, musíme vědět, jak je vymezen a co přesně je jeho součástí, z jakých prvků se skládá.

Potvrzením hypotézy je případová studie, publikovaná v oddíle [7] disertační práce, ale také rozsáhlý soubor praktických příkladů aplikace vymezení systému veřejných prostorů a aplikace systémového

pojetí a přístupu k veřejným prostorům, presentovaný v oddíle [6] disertační práce. Všechny publikované příklady z reálné praxe, stejně jako vlastní případová studie dokládají, že základem v podstatě jakékoli další práce se systémem veřejných prostorů je jeho jednoznačná definice, upřesnění jeho chápání a vymezení systému, jeho ohraničení. Jednotlivým vymezeným prvkům a součástem systému veřejných prostorů jsou teprve posléze přidělovány různé atributy, vlastnosti, charakteristiky či významy. Základem další práce se systémem veřejných prostorů je však vždy znalost výchozí matrice, výchozí sítě veřejných prostorů, vymezení systému veřejných prostorů.

Využitelnost závěrů disertační práce v praxi

Využitelnost závěrů disertační práce je především v územně plánovací praxi na místní úrovni, tedy na úrovni obcí a měst. Závěry disertační práce by se pro obce i pro další aktéry územního rozvoje obcí měly stát návodem a podkladem pro práci s veřejnými prostory jako se systémem, v širším kontextu, v rozsahu celého správního území obce.

Závěry disertační práce by se pro obce měly stát návodem pro pořízení vymezení a analýzy systému veřejných prostorů jejich obce, jako jednoho ze základních podkladů pro plánování rozvoje území, jako podkladu pro pořízení a zpracování všech zásadních rozvojových dokumentů obce: strategického plánu rozvoje obce, územního plánu nebo jeho změn, regulačního plánu, ale také pro zpracování dílčích územních studií či územně analytických podkladů. Vymezení a analýza systému veřejných prostorů by se měly stát obdobným podkladem pro plánování rozvoje území, jakými jsou zcela běžně velmi přesná, důsledně strukturovaná a průběžně aktualizovaná data a informace například o systému místních komunikací, o systému cyklistických tras, o systému parkování nebo o jednotlivých systémech technické infrastruktury, o územním systému ekologické stability nebo o systému sídelní zeleně.

Existence aktuálních dat a informací o systému veřejných prostorů umožní v praxi jakýkoli zásah do systému, jakoukoli jeho plánovanou nebo navrhovanou změnu či úpravu, vždy ihned posoudit a zhodnotit v širším kontextu, v kontextu celého systému. Podrobná znalost systému veřejných prostorů, jeho struktury a skladby, ale především jeho aktuálních problémů a deficitů, a také jeho rozvojových potenciálů, by měla přispět k návrhu optimálního rozvoje celého systému.

Vymezení a analýza systému veřejných prostorů by se tak pro obce i další aktéry územního rozvoje měly stát datovou a informační základnou obce o tomto klíčovém systému v území, na stejné úrovni pozornosti a podrobnosti, která je běžně věnována například systémům dopravním nebo systémům technické infrastruktury.

Obsah této disertační práce má být v neposlední řadě impulsem k zamyšlení, zda by v praxi stejná pozornost, která je při plánování rozvoje území obvykle věnována výše uváděným jiným funkčním systémům v území, neměla být věnována také systému veřejných prostorů, jako jednoho ze základních systémů každého území. Zda by pozornost, která je například při zpracování územních plánů našich obcí a měst běžně věnována koncepci rozvoje dopravní infrastruktury či koncepci rozvoje systémů technické infrastruktury, a jaká je věnována zpravidla velmi podrobné regulaci jednotlivých prvků a součástí těchto funkčních systémů, neměla být věnována také systému veřejných prostorů. Zda by podobně, jako jsou celkem běžnou součástí grafických částí územních plánů podrobné výkresy koncepce dopravní či technické infrastruktury, věnující značnou pozornost typologii, hierarchizaci a funkční diferenciaci jednotlivých prvků a součástí těchto systémů, neměla být nedílnou součástí každého územního plánu také grafické příloha koncepce veřejných prostorů (v dikci platné české legislativy veřejných prostranství), specifikující podrobné podmínky využití a prostorového uspořádání celého systému.

Pro místní samosprávu, stejně jako pro úřady a instituce veřejné správy, může být soubor aktuálních dat a informací o systému veřejných prostorů, spravovaných s výhodou v rámci některého z geografických informačních systémů, účinným nástrojem správy veřejných prostorů, nástrojem pro kvalifikované a objektivizované rozhodování o prioritách údržby, obnovy nebo rozvoje systému veřejných prostorů, tedy o investicích do jednoho ze základních systémů každého území.

seznamy

seznam obrázků

Poznámka: v hranaté závorce uveden vždy zdroj obrázku.

- 1 Nové Město nad Metují – podloubí na Husově náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 2 Vlašim – veřejné prostory města a okolní krajiny. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 3 Systém a jeho prvky. [Vlastní kresba]
- 4 Předmět disertační práce – definice a vymezení systému veřejných prostorů. [Vlastní kresba]
- 5 Schéma struktury disertační práce. [Vlastní kresba]
- 6 Koncept Územního plánu Olomouc – výřez výkresu veřejných prostranství a občanského vybavení. [<http://www.olomouc.eu/o-meste/uzemni-planovani>, cit. 24.2.2012]
- 7 Územní plán sídelního útvaru Chomutov-Jirkov – výřez výkresu funkčního využití (před rokem 2007). [<http://www.chomutov-mesto.cz/uzemni-plan/ds-32616/p1=37002>, cit. 30.6.2013]
- 8 Územní plán sídelního útvaru Klatovy – výřez výkresu funkčního využití (před rokem 2007). [<http://www.klatovy.cz/mukt/uzemniplan.asp>, cit. 30.6.2013]
- 9 Návrh Územního plánu Pardubice – výřez hlavního výkresu. [HaskoningDHV Czech Republic, spol. s r.o., 2013]
- 10 Regulační plán centra města Říčany - výřez hlavního výkresu. [<http://info.ricany.cz/prilohyarchiv/9383/N1%20hlavni%20vykres.pdf>, cit. 29.6.2013]
- 11 Územní plán Pardubice – skica koncepce systému veřejných prostorů na úrovni celého města. [Veronika Šindlerová, 2013]
- 12 Územní plán Pardubice – skica koncepce systému veřejných prostorů v centrální části města. [Veronika Šindlerová, 2013]
- 13 Kadaň – ulice Jana Švermy. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 14 Praha – morfologie veřejných prostorů Vinohrad a části Nového Města a Žižkova. [Foto: Veronika Šindlerová, 2007]
- 15 Pardubice – nákupní centrum AFI Palace, „privatizovaný“ veřejný prostor. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 16 Pardubice – sídliště Dubina. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]

- 17 Hierarchie lidských potřeb dle Langa (1987). [Carmona et al 2003: 108]
- 18 Pardubice – sídliště Dukla. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 19 Pardubice – sídliště Dukla. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 20 Most – Chanov. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 21 Šternberk – Horní náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 22 Wien – Graben (Rakousko). Kulturní produkce na vídeňské ulici. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 23 Demonstrace neonacistů na Zerbster Strasse v Dessau (SRN), 7.3.2009. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 24 Pardubice – alej v ulici Jiránkova. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 25 Pardubice – Bajkal. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 26 Pardubice – stacionární protipovodňová stěna na levém břehu Labe u parku Na Špici. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 27 Plaza Mayor v Salamance (Španělsko) - noční osvětlení veřejného prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2004]
- 28 Pardubice – hypermarket Globus. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 29 Bruslení na Lipně – vodní nádrž jako „dočasný“ veřejný prostor. [<http://itras.cz/bruslarska-draha-lipno/galerie/12279/#foto>, cit. 17.8.2013]
- 30 Šternberk - Hlavní náměstí. Atraktivita vodního prvku v horkém letním dnu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 31 Berlin – Carolina v. Humboldt Weg (SRN). Veřejný prostor jako nositel image čtvrti. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 32 Pardubice – Pernštýnské náměstí. Pronájem pro předzahrádky restaurací. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 33 Pardubice – Palackého třída. Záplava reklamních poutačů v uličním prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 34 Most – ul. Jana Kříže na sídlišti Liščí vrch. Důsledek pronájmu parkovacích stání ve veřejném prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2006]
- 35 Pardubice – Třída míru. Hlavní obchodní ulice krajského města. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 36 Rakovník – stabilita základní sítě veřejných prostorů v čase. I. vojenské mapování – josefské. [http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?z_height=830&lang=cs&z_width=1200&z_newwin=1&map_root=1vm, cit. 5.7.2013]
- 37 Rakovník – stabilita základní sítě veřejných prostorů v čase. Císařský otisk mapy stabilního katastru. [http://www.geocaching.com/seek/cache_details.aspx?guid=2933af01-9aaf-43d8-8872-c019438aab42, cit. 5.7.2013]
- 38 Rakovník – stabilita základní sítě veřejných prostorů v čase. II. vojenské mapování – Františkovo. [http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?z_height=830&lang=cs&z_width=1200&z_newwin=1&map_root=2vm, cit. 5.7.2013]
- 39 Rakovník – stabilita základní sítě veřejných prostorů v čase. III. vojenské mapování – Františko-Josefské. [http://oldmaps.geolab.cz/map_root.pl?z_height=830&lang=cs&z_width=1200&z_newwin=1&map_root=3vm, cit. 5.7.2013]
- 40 Rakovník – stabilita základní sítě veřejných prostorů v čase. Topografická mapa TOPO S-1952. [http://archivnimapy.cuzk.cz/mapy/map.phtml?dg=topo_csr1&me=-953246.202901,-1587510.7158599999,-94531.42082800006,-865194&language=cz&config=topos&resetsession=ALL&resetsession=ALL, cit. 5.7.2013]
- 41 Rakovník – stabilita základní sítě veřejných prostorů v čase. Základní mapa ČR. [<http://www.mapy.cz/#!x=13.731742&y=50.101264&z=13&c=2-3-8-14-15-25-27-28-30-T>, cit. 5.7.2013]
- 42 Rakovník – proměny parteru náměstí T.G. Masaryka při zachování jeho prostorové formy. Historický pohled. [http://www.melcer.biz/img/pohledy/images_big/31442.jpg, cit. 5.7.2013]
- 43 Rakovník – proměny parteru náměstí T.G. Masaryka při zachování jeho prostorové formy. Současný pohled. [<http://www.turistika.cz/mista/webkamera-rakovnik>, cit. 5.7.2013]
- 44 Evropská ulice v Praze v době vojenské přehlídky u příležitosti státního svátku 28.10.2008. [Foto: Veronika Šindlerová, 2008]
- 45 Evropská ulice v Praze v době vojenské přehlídky u příležitosti státního svátku 28.10.2008. [Foto: Veronika Šindlerová, 2008]
- 46 Monbijoupark v Berlíně v létě roku 2010. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 47 Monbijoupark v Berlíně v létě roku 2010. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 48 Ulice v centru města Chemnitz (SRN) v neděli 8.3.2009 v poledne. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]

- 49 Ulice v centru města Chemnitz (SRN) v neděli 8.3.2009 v poledne. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 50 Večer v ulicích Utrechtu (Nizozemí). [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 51 Večer v ulicích Utrechtu (Nizozemí). [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 52 Pardubice – Pernštýnské náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 53 Pardubice – Příhrádek. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 54 Spálené Poříčí – Struhaře. [Foto: Veronika Šindlerová, 2013]
- 55 Magdeburg – Marktplatz. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 56 Pardubice – Palackého x K Polabinám. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 57 Pardubice – ul. 17. listopadu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 58 Pardubice – Pardubičky. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 59 Dresden – Terrassenufer. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 60 Madrid – Promenada Castellana. [Foto: Veronika Šindlerová, 2004]
- 61 Cheb – silnice u Potočiště. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 62 Pardubice – cesta v nivě Chrudimky. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 63 Hořice - Smetanovy sady. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 64 Pardubice – Svítkov. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 65 Pardubice – sídliště Dubina. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 66 Nové Město n. M. – zámecká zahrada. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 67 Milovice – lesopark. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 68 Stanovice - Nový Les u Kuksu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 69 Pardubice – louka u Hostovic. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 70 Pardubice – meandry Chrudimky. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 71 Pardubice – hřbitov Pardubičky. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 72 Granada – vyhlídková platforma. [Foto: Veronika Šindlerová, 2006]
- 73 Polná – hrad. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 74 Pardubice – vnitroblok Pernerova. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 75 Pardubice – ZŠ Benešovo nám. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 76 Pardubice – sídliště Závodu Míru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 77 Pardubice – Krajská nemocnice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 78 Pardubice – parkoviště K Polabinám. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 79 Pardubice – lávka přes Palackého ul. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 80 Pardubice – nadjezd v Rosicích n. L. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 81 Stockholm – Ostermalm. [Foto: Paula Martin Rodriguez, 2007]
- 82 Wien – Gasometer. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 83 Milovice – dvorana budovy MÚ. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 84 Pardubice – vestibul hlavního nádraží. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 85 Praha – pasáž Černá růže. [Foto: Veronika Šindlerová, 2006]
- 86 Pardubice – nákupní galerie AFI palác. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 87 Pardubice – průchod na n. Republiky. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 88 Pardubice – průjezd Pernerova ul. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 89 Pardubice – podchod Studánka. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 90 Pardubice – podjezd ul. 17. listopadu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 91 Nové Město nad Metují – náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 92 Žireč – zámecký park. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 93 Mariánské Lázně – kolonáda. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 94 Cheb – uličky v historickém jádru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 95 Josefov – založená uliční síť města. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 96 Žďárské vrchy – skalní pěšina. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]

- 97 Most – 3. náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2006]
- 98 Pardubice – Pernštýnské náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 99 Pardubice – náměstí za AFI palácem. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 100 Pardubice – vestibul hl. nádraží. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 101 Pardubice – ulice na Krétě. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 102 Olomouc – Horní náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 103 Pardubice – Polabiny I. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 104 Pardubice – sídliště Dubina. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 105 Pardubice – nábreží Chrudimky. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 106 Pardubice – sídliště Karlovina. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 107 Pardubice – podchod Dašická. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 108 Pardubice – Lávká přes Chrudimku. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 109 Litomyšl - Smetanovo náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 110 Karlovy Vary – kolonáda. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 111 Moravská Třebová – náměstí T.G.M. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 112 Litomyšl - Smetanovo náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 113 Josefov. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 114 Šternberk – Horní náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 115 Pardubice – Pernštýnské náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 116 Hradec Králové – Velké náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 117 Moravská Třebová – náměstí T.G.M. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 118 Pardubice – Jindřišská ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 119 Pardubice – Benešovo náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 120 Pardubice – vnitroblok Sladkovského. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 121 Lány na Důlku – víceúčelové hřiště. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 122 Lidice – památník. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 123 Pardubice – nábreží Závodu míru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 124 Pardubice – Trojice, řadové garáže. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 125 Pardubice – parkoviště u Globusu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 126 Pardubice – nákupní centrum Albert. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 127 Pardubice – Smilova ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 128 Karlovy Vary – ul. T.G.M. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 129 Opava – Ostrožná ul. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 130 Šternberk – ul. Okrajová. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 131 Šternberk - Světlov. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 132 Hořice – nám. Jiřího z Poděbrad. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 133 Pardubice – Polabiny II. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 134 Hořice – Janderova ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 135 Olomouc – náměstí Republiky. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 136 Opava – Sady Svobody. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 137 Ostrava – Masarykovo náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 138 Rakovník – Nádražní ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2013]
- 139 Opava – Hrnčířská ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 140 Opava – Dolní náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 141 Pardubice – městský hřbitov. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 142 Pardubice – Park Ohrádka. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 143 Pardubice – centrum Polabiny III. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 144 Pardubice – hypermarket Albert. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]

- 145 Olomouc – Křížkovského ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 146 Olomouc – kostel Sv. Mořice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 147 Litomyšl – klášterní zahrady. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 148 Pardubice – nábřeží Polabiny. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 149 Pardubice – ulice Jiřího Tomana. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 150 Pardubice – ulice Dělnická. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 151 Pardubice – Semtín. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 152 Pardubice – ulice Na Klínku. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 153 Pardubice – Hostovice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 154 Pardubice – Tolarova ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 155 Pardubice – Semtín. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 156 Praha – Zlatá ulička na Pražském hr. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 157 Praha – národní památník na Vítkově. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 158 Pardubice – Pernerovo náměstí. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 159 Pardubice – nábřeží Labe. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 160 Pardubice – centrum sídliště Dubina. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 161 Pardubice – vnitroblok na Dukle. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 162 Pardubice – slepé rameno U Trojice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 163 Pardubice – nám. Dukelských hrdinů. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 164 Jemniště – zámecká zahrada. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 165 Pardubice – centrum Polabiny III. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 166 Pardubice – ul. Bartolomějská. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 167 Litomyšl – Smetanovo nám. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 168 Pardubice – pasáž Globus. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 169 Ledec n.S. – nábřeží Sázavy. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 170 Cheb – ul. Cechovní. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 171 Madrid – letiště Barajas. [Foto: Veronika Šindlerová, 2006]
- 172 Plzeň – ul. Rokycanská. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 173 Les ve Žďárských vrších. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 174 Plzeň – podjezd u hl. nádraží. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 175 Těně – náves. [Foto: Veronika Šindlerová, 2013]
- 176 Berlín – Sony Center. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 177 Berlín – Chrysler Center. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 178 Wien – Museumsquartier (Rakousko). Úspěšný veřejný prostor. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 179 Wien – Museumsquartier (Rakousko). Úspěšný veřejný prostor. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 180 Rakovník – Náměstí T. G. Masaryka. Nákupy, korzo, atrakce pro děti, trhy, parkování. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 181 Rakovník – Náměstí T. G. Masaryka. Nákupy, korzo, atrakce pro děti, trhy, parkování. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 182 Moravská Třebová. Ulička plná vjemů. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 183 Moravská Třebová. Ulička plná vjemů. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 184 Pardubice – Svítkov, U Bylanky. Opečovávaný komunitní prostor podél potoka Bylanka. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 185 Pardubice – Svítkov, U Bylanky. Opečovávaný komunitní prostor podél potoka Bylanka. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 186 Hradec Králové – Masarykovo náměstí. Přítomnost aktivních funkcí (obchody, restaurace) v parteru objektů přiléhajících k veřejnému prostoru zvyšují jeho atraktivitu a obytnou kvalitu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]
- 187 Hradec Králové – Masarykovo náměstí. Přítomnost aktivních funkcí (obchody, restaurace) v parteru objektů přiléhajících k veřejnému prostoru zvyšují jeho atraktivitu a obytnou kvalitu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2005]

- 188 Opava – Dolní náměstí. Herní prvky, vodní prvky, lavičky, zeleň, koncertní podium, kombinace příležitostí pro rozmanité aktivity v prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 189 Opava – Dolní náměstí. Herní prvky, vodní prvky, lavičky, zeleň, koncertní podium, kombinace příležitostí pro rozmanité aktivity v prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 190 Wien – Museumsquartier (Rakousko). Úleva v parním letním dnu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 191 Wien – Museumsquartier (Rakousko). Úleva v parním letním dnu. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 192 Pardubice – Polabiny I. Prostor komunikace. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 193 Pardubice – Polabiny I. Prostor komunikace. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 194 Diagram klíčových faktorů a vlastností kvality veřejných prostorů dle Project for Public Spaces. [www.pps.org/reference/grplacefeat, cit. 27.6.2013]
- 195 Systém veřejných prostorů města Pardubice - veřejně přístupné pasáže nákupního centra AFI Palace v centru města. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 196 Nákupní centrum Forum v centru Ústí nad Labem. Svět nákupních pasáží a ulic uzavřený v betonových zdech. [http://specian.blog.idnes.cz/c/130638/Forum-dablu-v-Usti-nad-Labem.html, cit. 18.8.2013].
- 197 Praha - Strahov. Kontrolovaný vstup a vjezd do obytné lokality. [Foto: Veronika Šindlerová, 2006]
- 198 Hořice – náměstí Jiřího z Poděbrad. Veřejný prostor náměstí sloužící jako parkoviště. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 199 Most – ulice Jana Kříže. Les dopravních značek dlouhodobě pronajatých odstavných stání ve veřejném prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2006]
- 200 Ledec nad Sázavou – pohled na veřejné prostory centra města. [Foto: Veronika Šindlerová, 2010]
- 201 Složky ekosystému. [http://fld.czu.cz/vyzkum/nauka_o_lp/ekologie/ekosystemy.html, cit. 15.7.2013]
- 202 Územní systém ekologické stability na území ORP Pardubice. [Generel lokálního ÚSES ORP Pardubice. Projekce zahradní, krajinná a GIS, s.r.o., 2010]
- 203 Územní systém ekologické stability na území města Pardubice. [HaskoningDHV Czech Republic, spol. s.r.o., 2013]
- 204 Soustava hlavních homocenter a homokoridorů na území města Pardubice. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s.r.o., 2012, vedoucí projektu: Veronika Šindlerová]
- 205 Systém zeleně centrální části města Pardubice. [HaskoningDHV Czech Republic, spol. s.r.o., 2013]
- 206 Systém místních komunikací města Pardubice. [HaskoningDHV Czech Republic, spol. s.r.o., 2013]
- 207 Systém vodovodů města Brna. [http://www.bvk.cz/zakaznikum/sluzby/zasahy-na-vodovodni-siti/, cit. 14.7.2013]
- 208 Základní úrovně skladby systému veřejných prostorů. [Vlastní kresba]
- 209 Pardubice – Palackého třída. Prolínání funkčních systémů v prostoru jedné ulice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 210 Ostrava – pohled na město ze střechy Nové radnice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 211 Ostrava – pohled na město ze střechy Nové radnice. [Foto: Veronika Šindlerová, 2009]
- 212 Cheb - Loužek – integrace krajinných a urbánních struktur. [Foto: Veronika Šindlerová, 2013]
- 213 Cheb - Loužek – integrace krajinných a urbánních struktur. [Foto: Veronika Šindlerová, 2013]
- 214 Olomouc – průhled Denisovou ulicí na dóm sv. Václava. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 215 Olomouc – průhled ulicí Denisova na Dóm Sv. Václava. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 216 Šternberk – prostupnost území části města Obora. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 217 Šternberk – prostupnost území části města Obora. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 218 Šternberk – dostupnost soukromých zahrádek na Světlově. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 219 Šternberk – dostupnost soukromých zahrádek na Světlově. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 220 Ulice jako technologický prostor. [Šrytr 1999: 42, obr. 3.1]
- 221 Pardubice – sídliště Dubina. Lidé komunikující ve veřejném prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 222 Pardubice – sídliště Dubina. Lidé komunikující ve veřejném prostoru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 223 Rakovník – nadechnutí města kolem Rakovnického potoka. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 224 Rakovník – nadechnutí města kolem Rakovnického potoka. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 225 Pardubice – Masarykovo náměstí, snímek z telekomunikační věže. [Foto: Veronika Šindlerová, 2013]
- 226 Nolliho plán Říma - celek. [http://nolli.uoregon.edu/map/index.html, cit. 22.6.2013]

- 227 Nolliho plán Říma – výřez centra města. [<http://nolli.uoregon.edu/map/index.html>, cit. 22.6.2013]
- 228 Nolliho plán Říma – detail centra města. [<http://nolli.uoregon.edu/map/index.html>, cit. 22.6.2013]
- 229 Krajina kolem Louňovic pod Blaníkem. Veřejné prostory v krajině jako prostory integrace sídel. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 230 Pardubice – silnice a cyklostezka mezi Mněticemi a Černou za Bory. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 231 Pardubice – krajinný veřejný prostor mezi Nemošicemi a Mněticemi. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 232 Pardubice – krajinný veřejný prostor podél Labe mezi Pardubicemi a Srnojedy. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 233 Pardubice – veřejné prostory zastavěného území (modrý obrys a modré podbarvení) a v krajině. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 234 Pardubice – ulice Jana Palacha. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 235 Pardubice – ulice Jana Palacha. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 236 Pardubice – ulice Chrudimská. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 237 Pardubice – ulice Chrudimská. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 238 Pardubice – ulice Bratranců Veverkových. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 239 Pardubice – ulice Bratranců Veverkových. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 240 Pardubice – náměstí za AFI palácem. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 241 Pardubice – náměstí za AFI palácem. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 242 Pardubice – park na náměstí Čs. Legií. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 243 Pardubice – park na náměstí Čs. Legií. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 244 Zámek Jemniště - okrasná zahrada. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 245 Zámek Jemniště - okrasná zahrada. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 246 Pardubice - nábřeží Labe v centru města. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 247 Pardubice - nábřeží Labe v centru města. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 248 Pardubice – sídliště Závodu míru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 249 Pardubice – sídliště Závodu míru. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 250 Pardubice – pravidelně sečené louky v údolní nivě Chrudimky mezi Nemošicemi a Mněticemi jsou jednoznačně součástí systému veřejných prostorů města. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 251 Pardubice – pravidelně sečené louky v údolní nivě Chrudimky mezi Nemošicemi a Mněticemi jsou jednoznačně součástí systému veřejných prostorů města. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 252 Pardubice – pole s pšenicí u Opočinku a makové pole u Srnojed, přístupná výhradně v rozsahu účelových polních cest. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 253 Pardubice – pole s pšenicí u Opočinku a makové pole u Srnojed, přístupná výhradně v rozsahu účelových polních cest. [Foto: Veronika Šindlerová, 2012]
- 254 Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice – extenzivně využívané veřejné prostory lesů, lesoparků a pravidelně sečených luk podél Chrudimky jako součást systému veřejných prostorů. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 255 Madrid – Parque de Retiro. „Přístupnost“ vodní hladiny na lodičkách. [Foto: Veronika Šindlerová, 2004]
- 256 Praha – Hamerský rybník. Zamrzlá hladina rybníka jako „dočasný veřejný prostor.“ [<http://www.horydoly.cz/deti/brusleni-na-botici.html>, cit. 19.8.2013]
- 257 Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice - voda (zobrazena šedými plochami) jako specifická součást systému veřejných prostorů. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 258 Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 259 Vymezení systému veřejných prostorů města Pardubice - výřez. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 260 Pardubice – třída Míru a náměstí Republiky ze Zelené brány. [Foto: Veronika Šindlerová, 2011]
- 261 Schéma příkladu obsahu analýzy systému veřejných prostorů. [Vlastní kresba]
- 262 Aktivní parter (červeně) a systému veřejných prostorů (modře) v centrální části města Pardubice. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]

- 263 Ukázka typologie veřejných prostorů města Pardubice dle jejich významu v rámci systému. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 264 Ukázky možných kvantitativních výstupů analýzy systému veřejných prostorů. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 265 Detail pasportu veřejných prostorů diferencovaných podle atraktivity pro užívání veřejností. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 266 Ukázka využití nástroje GIS při správě veřejných prostorů obce / města. [Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice, zpracovatel: DHV CR, spol. s r.o., 2012]
- 267 Veřejné prostory centra Prahy – základní typologie a charakteristika veřejných prostorů – současný stav. [Portfolio autorky]
- 268 Veřejné prostory centra Prahy – problémový výkres. [Portfolio autorky]
- 269 Veřejné prostory centra Prahy – návrh regenerace systému veřejných prostorů. [Portfolio autorky]
- 270 Veřejné prostory centra Prahy – návrh veřejné zeleně a pohybu chodců. [Portfolio autorky]
- 271 Veřejné prostory centra Prahy – detaily řešení regenerace vybraných veřejných prostorů. [Portfolio autorky]
- 272 Územní plán Veltrusy – struktura zastavění, charakter uličních profilů. [<http://www.veltrusy.cz/phprs/view.php?cislocclanku=2006080201>, cit. 7.8.2013]
- 273 Územní plán Veltrusy – charakteristiky veřejných prostranství. [Architekt č. 5/2007. Měsíčník Obce architektů. Praha: Architekt OA s.r.o., 2007, s. 41]
- 274 Územní plán Veltrusy – charaktery profilů ulic. [Architekt č. 5/2007. Měsíčník Obce architektů. Praha: Architekt OA s.r.o., 2007, s. 41]
- 275 Územní plán Veltrusy – návrh úprav vybraných uzlových veřejných prostranství. [Architekt č. 5/2007. Měsíčník Obce architektů. Praha: Architekt OA s.r.o., 2007, s. 41]
- 276 Koncept Územního plánu města Brna – výkres veřejných prostranství. [<http://www.brno.cz/pripravovany-uzemni-plan-mesta-brna-upmb/koncept-textova-a-vykresova-cast/vykresova-cast/ke-stazeni-pdf/varianta-i/#c4460790>, cit. 8.8.2013]
- 277 Veřejná prostranství hlavního města Prahy. [http://www.uppraha.cz/uploads/assets/soubory/data/UAP/UAP2012/2_4_pamatkova_ochrana_mesta_a_kulturni_hodnoty.pdf, cit. 23.6.2013]
- 278 Schéma významných veřejných prostranství hlavního města Prahy. [http://www.uppraha.cz/uploads/assets/soubory/data/UAP/UAP2012/2_2_sidelni_struktura.pdf, cit. 23.6.2013]
- 279 Koncept Územního plánu Olomouc – hlavní výkres – veřejná prostranství a veřejné vybavení – výřez. [<http://www.olomouc.eu/o-meste/uzemni-planovani/novy-uzemni-plan>, cit. 12.3.2012]
- 280 Plán významů (Bedeutungsplan) - systém veřejných prostorů města Curych s rozlišením jejich významu v rámci systému. [http://www.stadt-zuerich.ch/content/prd/de/index/stadtentwicklung/stadt-_und_quartierentwicklung/strategien/weitere_strategien.html, cit. 25.2.2009].
- 281 Standardy utváření veřejných prostorů (Gestaltungsstandards) – ukázka. [http://www.stadt-zuerich.ch/content/prd/de/index/stadtentwicklung/stadt-_und_quartierentwicklung/strategien/weitere_strategien.html, cit. 25.2.2009]
- 282 Katalog utváření jednotlivých prvků veřejných prostorů (Elementenkatalog) – ukázka. [http://www.stadt-zuerich.ch/content/prd/de/index/stadtentwicklung/stadt-_und_quartierentwicklung/strategien/weitere_strategien.html, cit. 25.2.2009]
- 283 Kodaň – Plán rozvoje městských prostorů / Urban Spaces Action Plan (výřez). [<http://www.kk.dk/of/dagsorgen/nsf>, cit. 17.2.2009]
- 284 Kodaň – Plán rozvoje městských čtvrtí / Plan for the Local Neighbourhoods (výřez). [<http://www.kk.dk/of/dagsorgen/nsf>, cit. 17.2.2009]
- 285 Kodaň – koncepce rozvoje městské čtvrti Lagravsparken (výřez). [<http://www.kk.dk/of/dagsorgen/nsf>, cit. 17.2.2009]
- 286 Berlin – Adlershof, celkový urbanistický koncept regenerace městské části. [BAAG Berlin 1999: 20]
- 287 Berlin – Adlershof, morfologie prostorů městské části. [BAAG Berlin 1999: 21]
- 288 Berlin – Adlershof, základní struktura náměstí, náměstíček, promenád a centrálního parku. [BAAG Berlin 1999: 42]
- 289 Berlin – Adlershof, principy urbanistického řešení jednotlivých náměstí a náměstíček (příklady). [BAAG Berlin 1999: 45, 46, 47]

- 290 Berlin – Adlershof, typologie uličních prostorů podle příčného profilu. [BAAG Berlin 1999: 30]
- 291 Berlin – Adlershof, typologie uličních prostorů podle vegetačního doprovodu. [BAAG Berlin 1999: 33]
- 292 Münster – typologie náměstí historického jádra města podle převládající funkce. [Závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005)]
- 293 Münster – analýza pohybu pěších, cyklistů a automobilů v historickém jádru města. [Závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005)]
- 294 Münster – stávající funkční využití náměstí historického jádra podle jejich velikosti. [Závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005)]
- 295 Münster – stávající charakter náměstí historického jádra. [Závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005)]
- 296 Münster – topografie náměstí historického jádra – současný stav. [Závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005)]
- 297 Münster – topografie náměstí historického jádra – koncept. [Závěrečná zpráva studentského projektu Münster - Stadt macht Platz (2005)]
- 298 Weimar – historické jádro města, základní organizace veřejných prostorů, dopravy a pěších tras (1977). [Architektura ČSR, ročník 1977. Praha: Svaz českých architektů, s. 455]
- 299 Weimar – historické jádro města, rámcový plán obnovy (Gruppe Planwerk Berlin, 1994). [Kolektiv, 1997: KulturStadtBauen. Weimar: Universitätsverlag]
- 300 Weimar – historické jádro města, návrh řešení obnovy povrchů veřejných prostorů (Weimarplan GmbH, 1997). [Stadtsanierung Weimar, Info 15. Weimar: Stadtverwaltung, 1997]
- 301 Weimar – historické jádro města, harmonogram obnovy povrchů veřejných prostorů (Weimarplan GmbH, 1997). [Stadtsanierung Weimar, Info 15. Weimar: Stadtverwaltung, 1997]
- 302 Weimar – rámcový návrh řešení obnovy povrchů veřejných prostorů v území Theaterplatz - Schillerstrasse (Weimarplan GmbH, 1997). [Kolektiv, 1997: Für W. Weimar: DSK Weimar, s. 49.]
- 303 Weimar – rámcový návrh řešení obnovy povrchů veřejných prostorů, principy řešení detailů dlažby (Weimarplan GmbH, 1997). [Stadtsanierung Weimar, Info 15. Weimar: Stadtverwaltung, 1997]
- 304 Plano de Pormenor de Pero Gil – navrhovaná struktura veřejných prostorů. [Moughtin - Mertens 1992: 231]
- 305 Plano de Pormenor de Pero Gil – topologie veřejně přístupných prostorů historického jádra města. [Moughtin - Mertens 1992: 225]
- 306 Erfurt – rámcový koncept (skica) řešení integrace veřejných prostorů řešeného území. [Vlastní projekt, 2002]
- 307 Erfurt – detailní koncept řešení veřejných prostorů řešeného území. [Vlastní projekt, 2002]
- 308 Erfurt – principy detailního řešení vybraných veřejných prostorů. [Vlastní projekt, 2002]

seznam tabulek

Poznámka: v hranaté závorce uveden vždy zdroj tabulky.

- 1 Základní / obecná typologie veřejných prostorů.
- 2 Typologie veřejných prostorů podle procesu utváření.
- 3 Typologie veřejných prostorů podle původu.
- 4 Typologie veřejných prostorů podle doby vzniku.
- 5 Typologie veřejných prostorů podle vztahu k vnějšímu prostředí.
- 6 Typologie veřejných prostorů podle rozsahu vnímání okolí.
- 7 Typologie veřejných prostorů podle polohy vůči terénu.
- 8 Typologie veřejných prostorů podle zastřešení.
- 9 Typologie veřejných prostorů podle proporce půdorysu.
- 10 Typologie veřejných prostorů podle základní formy.
- 11 Typologie veřejných prostorů podle převládajícího způsobu využití.
- 12 Typologie veřejných prostorů podle množství funkcí.
- 13 Typologie veřejných prostorů podle intenzity využití.
- 14 Typologie veřejných prostorů podle míry zatížení.
- 15 Typologie veřejných prostorů podle aktivity.
- 16 Typologie veřejných prostorů podle podílu tranzitu.
- 17 Typologie veřejných prostorů podle přístupnosti veřejnosti.
- 18 Typologie veřejných prostorů podle kontroly vstupu a užívání prostoru.
- 19 Typologie veřejných prostorů podle režimu užívání veřejnosti.
- 20 Typologie veřejných prostorů podle atraktivity pro užívání veřejnosti.
- 21 Typologie veřejných prostorů podle údržby.
- 22 Typologie veřejných prostorů podle bezpečnosti.
- 23 Typologie veřejných prostorů podle významu v rámci systému.

- 24 Typologie veřejných prostorů podle vlastnictví.
- 25 Typologie veřejných prostorů podle oslunění.
- 26 Typologie veřejných prostorů podle denního osvětlení.
- 27 Typologie veřejných prostorů podle přirozeného provětrání.
- 28 Typologie veřejných prostorů podle kvality ovzduší.
- 29 Typologie veřejných prostorů podle hlukové zátěže.
- 30 Typologie veřejných prostorů podle vytápění.
- 31 Kritéria kvality veřejného prostoru dle Jana Gehla. [Gehl 2012: 239]
- 32 Faktory ovlivňující kvalitu veřejného prostoru.
- 33 Základní úrovně skladby systému veřejných prostorů.
- 34 Funkční systémy v rámci systému veřejných prostorů.
- 35 Matice aspektů vymezení systému veřejných prostorů.
- 36 Matice aspektů vylučujících dané typy prostorů ze systému veřejných prostorů.

seznam použitých pramenů

Uvedený seznam použitých pramenů obsahuje zdroje informací prostudované v rámci teoretické přípravy na disertační práci a použité pro její zpracování. Jednotlivé zdroje jsou rozříděny dle charakteru (knihy, odborné články a příspěvky, zákony a vyhlášky, metodiky, ad.) a dále dle svého obsahového a věcného zaměření (veřejné prostory, teorie urbanismu, územní plánování, vývoj stavby měst, ad.) a cílem poskytnout ucelený obraz o dostupných pramenech k tématu veřejných prostorů, které je pro obsah disertační práce stěžejní.

Knihy

Veřejné prostory

- BAAG Berlin, 1999: ***Straßen, Plätze, Parks. Der öffentliche Raum in der Wissenschaftsstadt.*** Berlin: BAAG – Adlershof Aufbaugesellschaft
- Bacon, Edmund N., 1974: ***Design of Cities.*** London: Thames and Hudson Ltd.
- Carmona, M. – Heath, T. – Oc, T. – Tiesdell, S., 2006. ***Public Places – Urban Spaces.*** Oxford: Architectural Press
- Cullen, Gordon, 1976: ***The Concise Townscape.*** London: Architectural Press
- Feldtkeller, Andreas, 1994: ***Die Zweckentfremdete Stadt. Wider der Zerstörung des öffentlichen Räumes.*** Frankfurt am Main / New York: Campus
- Gehl, Jan, 2000: ***Život mezi budovami.*** Brno: Nadace Partnerství
- Gehl, J. – Gemzoe, L., 2002: ***Nové městské prostory.*** Šlapanice: ERA
- Gehl, Jan, 2012: ***Města pro lidi.*** Brno: Partnerství, o.p.s.

- Hörmann, E. – Trieb, M., 1990: **Grundlagen des stadtgestalterischen Entwerfens**. Stuttgart: Städtebauliches Institut der Universität Stuttgart
- Chaloupková, Helena Lenda, 1999: **Moje obec, moje město – věc veřejná**. Praha: Nadace VIA
- Kavan, J. – Trnkus, F., 1988: **Urbanistický priestor. Grafické spodoby zobrazovania**. Bratislava: Alfa
- Kolektiv, 2003: **Utváření místa. Příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství**. Brno: Partnerství, o.p.s.
- Kolektiv, 2004: **Berlin schafft Frei-Räume. Beiträge zur Aufwertung des öffentlichen Raumes in den Sanierungsgebieten**. Berlin: Senatsverwaltung für Stadtentwicklung
- Kolektiv, 2007a: **Stadt Raum Erneuerung. Der Öffentliche Raum in Erfurt**. Erfurt: Landeshauptstadt Erfurt, Stadtverwaltung
- Kovářik, M. (ed.), 1999: **Místo pro život**. Brno: Nadace Partnerství
- Kostof, Spiro, 2004: **The City Assembled. The Elements of Urban Form Through History**. London: Thames & Hudson Ltd.
- Kratochvíl, Petr (ed.), 2012: **Architektura a veřejný prostor**. Praha: Zlatý řez.
- Krier, Rob, 1979: **Urban Space**. London: Academy Editions London
- Moughtin, Cliff – Mertens Miguel, 2003: **Urban Design: Street and Square**. London: Architectural Press
- Římanová, Marie (ed.), 2013: **Prostory. Průvodce tvorbou a obnovou veřejných prostranství**. Brno: Partnerství, o.p.s.
- Reicher, Ch. – Kemme, T., 2009: **Der öffentliche Raum**. Berlin: Jovis Verlag GmbH
- Sýkora, Luděk (ed.), 2002: **Suburbanizace a její sociální, ekonomické a ekologické důsledky**. Praha: Ústav pro ekopolitiku, o. p. s.
- Šilhánková, V. (ed.), 2006a: **Veřejné prostory jako prostředek pro podporu místního cestovního ruchu**. Hradec Králové: Civitas per Populi
- Šilhánková, Vladimíra, 2003: **Veřejné prostory v územně plánovacím procesu**. Brno: VUT v Brně
- Štencel, V. – Souček, V. - Šonský, D., 1983: **Architektonické úpravy veřejných prostranství**. Praha: SNTL
- Tunka, Martin, 1985: **Utváření urbanistických prostorů v obytném prostředí**. Praha: VÚVA, 1985
- Winkler, Bernhard, 1998: **Stadtraum und Mobilität. Die Wiedergeburt des öffentlichen Raumes in Italiens historischen Städten**. Stuttgart: Avedition GmbH

Teorie urbanismu / územní plánování

- Bielecki, Czeslav, 1996: **Gra w miasto**. Warszawa: Fundacja Dom dostepny
- Doutlík, Luboš, 1989: **Zonální struktury**. (Skriptum ČVUT), Praha: Vydavatelství ČVUT
- Halík, P. – Kratochvíl, P. – Nový, O., 1996: **Architektura a město**. Praha: Academia
- Hexner, M. – Novák, J., 1996: **Urbanistická kompozice**. (Skriptum ČVUT), Praha: Vydavatelství ČVUT
- Hnilička, Pavel, 2005: **Sídelní kaše. Otázky k suburbánní výstavbě rodinných domů**. Brno: ERA
- Hruška, Emanuel, 1957: **Mesto v budúcnosti**. Martin: Osveta
- Hruža, Jiří, 1962: **Budoucnost měst**. Praha: Orbis
- Hruža, Jiří, 1965: **Teorie města**. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd
- Hruža, Jiří, 1977: **Slovník soudobého urbanismu**. Praha: Odeon
- Hruža, Jiří, 2002: **Charty moderního urbanismu**. Praha: Agora
- Honzík, Karel, 1976: **Tvorba životního slohu**. Praha: Horizont
- Jacobs, Jane, 1993: **The Death and Life of Great American Cities**. New York: Modern Library
- Kolektiv, 2007b: **Im Wandel beständig – Stadtbau in Marzahn und Hellersdorf**. Berlin: Bezirksamt Marzahn-Hellersdorf

- Kolektiv, 2009: **Mirolav Baše: Město – suburbie - venkov.** Praha: Česká komora architektů
- Krásný, Jan, 1979: **Stavě z kompozice obytných souborů.** Praha: SNTL
- Krásný, Jan, 1986: **Poznátky z regenerace a přestavby centrálních částí měst.** Praha: SČA
- Kostof, Spiro, 2001: **The City Shaped. Urban Patterns and Meanings Through History.** London: Thames & Hudson Ltd.
- Krier, Léon, 2001: **Architektura - volba nebo osud.** Praha: Academia
- Lynch, Kevin, 2004: **Obraz města.** Praha: BOVA POLYGON
- Maier, Karel – Řezáč, Vít, 2006: **Ekonomika v území.** (Skriptum ČVUT) Praha: Vydavatelství ČVUT
- Maier, Karel (ed.), 2000: **Urbanistická čítanka 1.** Praha: ČKA
- Maier, Karel (ed.), 2003: **Urbanistická čítanka 2.** Praha: ČKA
- Maier, Karel, 2004: **Územní plánování.** (Skriptum ČVUT) Praha: Vydavatelství ČVUT
- Marhold, Karel, 1995: **Obnova sídel.** (Skriptum ČVUT), Praha: Vydavatelství ČVUT
- Marhold, Karel, 1996: **Sídla – urbanistická typologie II.** (Skriptum ČVUT) Praha: Vydavatelství ČVUT
- Norberg-Schulz, Christian, 2010: **Genius Loci. Krajina, místo, architektura.** Praha: Nakladatelství Dokořán
- Shane, D. G., 2005: **Recombinant Urbanism. Conceptual Modeling in Architecture, Urban Design and City Theory.** Chichester: John Wiley & Sons – Wiley Academy
- Sitte, Camillo, 1995: **Stavba měst podle uměleckých zásad.** Praha: Nakladatelství ARCH
- Sieverts, Thomas, 2008: **Zwischenstadt. Zwischen Ort und welt, Raum und Zeit, Stadt und Land.** Basel, Berlin: Birkhäuser Verlag AG, Bauverlag BV GmbH.
- Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2007: **Suburbanizace – hrozba fungování (malých) měst.** Hradec Králové: Civitas per Populi.
- Weeber, Rotraut – Weeber, Hannes, 2007: **Baukultur! Planning and Building in Germany.** Berlin: Federal Ministry of Transport, Building and Urban Affairs.

Vývoj urbanismu

- Bečková, Kateřina, 1998: **Zmizelá Praha – Nové Město.** Praha: Schola Ludus - Pragensia
- Bečková, Kateřina, 2000: **Zmizelá Praha – Hradčany a Malá Strana.** Praha: Paseka, Schola Ludus - Pragensia
- Bečková, Kateřina, 2003a: **Zmizelá Praha – Dodatky I.** Praha – Litomyšl: Paseka
- Bečková, Kateřina, 2003b: **Zmizelá Praha – Dodatky II.** Praha – Litomyšl: Paseka
- Bečková, Kateřina, 2004: **Zmizelá Praha – Dodatky III.** Praha – Litomyšl: Paseka
- Bečková, Kateřina, 2005: **Zmizelá Praha – Staré Město.** Praha: Paseka, Schola Ludus - Pragensia
- Benevolo, Leonardo, 2000: **Die Geschichte der Stadt.** Frankfurt / New York: Campus Verlag
- Eaton, Ruth, 1984: **Die ideale Stadt. Von der Antike bis zur Gegenwart.** Berlin: Nicolaische Verlagsbuchhandlung GmbH
- Hlavsa, Václav, 1984: **Praha očima staletí – pražské veduty 1493-1870.** Praha: Panorama
- Howard, Ebenezer, 1924: **Zahradní města budoucnosti.** Praha: Nakladatelská a vydavatelská spol. s r.o.
- Hrůza, Jiří – Zajíc, Josef, 1996: **Vývoj urbanismu, II.díl.** (Skriptum ČVUT) Praha: Vydavatelství ČVUT
- Hrůza, Jiří – Zajíc, Josef, 2002: **Vývoj urbanismu, I.díl.** (Skriptum ČVUT) Praha: Vydavatelství ČVUT
- Hrůza, Jiří, 1958: **Stavba měst v Československu.** Praha: Svaz architektů ČSR
- Hrůza, Jiří, 1960: **Česká města.** Praha: NČVU
- Hrůza, Jiří, 1989: **Město Praha.** Praha: Odeon
- Kolektiv: **Nové Město Pražské 1348-1784.** Praha: Archiv hlavního města Prahy

- Kolektiv, 1999: **Praha v plánech a projektech. Od středověku po současnost.** Katalog výstavy. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy
- Kolektiv, 2007c: **Letná- Historie a vývoj prostoru.** Katalog výstavy. Praha: Útvar rozvoje hlavního města Prahy
- Merhout, C. – Wirth, Z., 2002: **Zmizelá Praha 2 – Malá Strana a Hradčany.** Praha – Litomyšl: Paseka
- Nový, Otakar, 1978: **Velkoměsto - včera, dnes a zítra.** Praha: Horizont
- Poche, E. – Wirth, Z., 2002: **Zmizelá Praha 4 – Vyšehrad a zevní okresy Prahy.** Praha – Litomyšl: Paseka
- Scheufler, Pavel, 1995: **Stará Praha Františka Fridricha.** Praha: Grafoprint Neubert
- Štech, V. V. – Wirth, Z. – Vojtíšek, V., 2002: **Zmizelá Praha 1 – Staré město a podskalí.** Praha: Paseka
- Voňavková, H., 2002: **Zmizelá Praha 3 – Židovské město pražské.** Praha – Litomyšl: Paseka
- Winter, Zikmund, 1991: **Zlatá doba měst českých.** Praha: Odeon
- Wirth, Z., 2003: **Zmizelá Praha 5 – Opevnění, Vltava a ztráty na památkách 1945.** Praha: Paseka
- Zavřel, Jan, 2005: **Za branami velké Prahy.** Praha: Městská část Praha 6

Sociologie a psychologie v urbanismu

- Musil, Jiří, 1966: **Sociologické problémy asanačních čtvrtí.** Praha: VÚVA
- Musil, Jiří, 1971: **Sociologie bydlení.** Praha: Svoboda
- Musil, Jiří, 1982: **Sociologie pro architektky a urbanisty.** (Skriptum ČVUT) Praha: Vydavatelství ČVUT
- Musil, Jiří, 1985: **Lidé a sídliště.** Praha: Svoboda
- Kostroň, Lubomír, 2011: **Psychologie architektury.** Praha: Grada
- Schmeidler, Karel a kol., 1997: **Sociologie v architektonické a urbanistické tvorbě.** Brno: PC-DIR spol. s r.o.

Krajinná tvorba, ekologie, doprava, technická infrastruktura

- Day, Christopher, 2004: **Duch a místo,** Brno: ERA
- Kolektiv, 1989: **Rozvoj dopravy v Praze po roce 1989.** Praha: ÚDI Praha
- Kolektiv, 1990: **Pražské metro. Čtvrtá dimenze velkoměsta.** Praha: Panorama
- Kolektiv, 2005: **Města pro lidi – Koncepce snižování automobilové dopravy.** Praha: MŽP
- Kotas, Patrik, 2007: **Dopravní systémy a stavby.** (skriptum ČVUT) Praha: Vydavatelství ČVUT
- Librová, Hana, 1994: **Pestří a zelení - kapitoly o dobrovolné skromnosti.** Brno: Veronica, Hnutí duha
- Robeš, Martin, 2002: **Město, prostor, doprava: O rozdělení uličního prostoru a bezpečnosti dopravy z pohledu uživatele.** Brno: Český a Slovenský dopravní klub
- Sklenička, Petr, 2003: **Základy krajinného plánování.** Brno: nakladatelství Naděždy Skleničkové
- Šilhánková, Vladimíra a kol., 2006b: **Koncepce bytové politiky pro středně velká a malá města.** Hradec Králové: Civitas per Populi
- Šmíd, Petr (ed.), 2004: **Jak zklidnit dopravu v obcích.** Brno: Nadace Partnerství
- Šrytr, Petr a kol., 1999: **Městské inženýrství 1.** Praha: Academia
- Šrytr, Petr a kol., 2001: **Městské inženýrství 2.** Praha: Academia
- Žák, Ladislav, 2006: **Byt a krajina.** Praha: Arbor Vitae

Strategické a koncepční dokumenty

Mezinárodní strategické a koncepční dokumenty

- **Bristol Accord. Conclusions of Ministerial Informal on Sustainable Communities in Europe** [online]. 2005 [cit. 2013-07-01]. The Office of the Deputy Prime Minister. Dostupné z http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Document_Centre/OP_Resources/05_Bristol_Accord_on_Sustainable_Communities_in_Europe.pdf
- **Deklarace Evropské unie o rozvoji měst (Toledská deklarace)** [online]. 2010 [cit. 2013-06-29]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Dostupné z http://www.mmr.cz/getmedia/fae63ef1-7d0c-47e9-9239-d135be51294e/Toledska_deklarace_CZ.pdf
- **Evropské perspektivy územního rozvoje** [online]. 2000 [cit. 2013-06-29]. Ústav územního rozvoje. Dostupné z http://www.uur.cz/images/publikace/infomat/PDF/ESDP/esdp_uvod.pdf
- **Lipská charta o udržitelných evropských městech** [online]. 2007 [cit. 2013-06-29]. Ústav územního rozvoje. Dostupné z http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2007/2007-04/02_lipska.pdf
- **Nová Athénská charta** [online]. 1998 [cit. 2013-06-29]. Ústav územního rozvoje. Dostupné z http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2000/2000-01/11_charta.pdf
- **Řídící principy trvale udržitelného rozvoje evropského kontinentu** [online]. 2000 [cit. 2013-06-29]. Ústav územního rozvoje. Dostupné z <http://www.uur.cz/images/publikace/infomat/nabidka/2000/CEMAT-ridici-principy.pdf>

Národní strategické a koncepční dokumenty

- **Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020** [online]. 2012 [cit. 2013-06-29]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Dostupné z <http://www.mmr.cz/getmedia/5acbe736-6893-4ff6-b548-c3d5b57dbc83/SRR-%282012-12-11%29.pdf>
- **Zásady urbánní politiky** [online]. 2010 [cit. 2013-06-30]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Dostupné z http://www.mmr.cz/getmedia/63d00d20-3a85-48f5-b112-1d3b003398dd/ZUP_tisk.pdf
- **Koncepce bydlení ČR do roku 2020** [online]. 2011 [cit. 2013-06-29]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Dostupné z <http://www.mmr.cz/cs/Stavebni-rad-a-bytova-politika/Bytova-politika/Informace-Udalosti/Koncepce-bydleni-CR-do-roku-2020>
- **Deklarace Evropské unie o rozvoji měst (Toledská deklarace)** [online]. 2010 [cit. 2013-06-29]. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. Dostupné z http://www.mmr.cz/getmedia/fae63ef1-7d0c-47e9-9239-d135be51294e/Toledska_deklarace_CZ.pdf
- **Nová Athénská charta** [online]. 1998 [cit. 2013-06-29]. Ústav územního rozvoje. Dostupné z http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2000/2000-01/11_charta.pdf

Výzkumné zprávy

Veřejné prostory

- Kaplan, Ivan, 2001: **Funkční aspekty proměny veřejných prostorů v sídlech**. Dílčí výstup v rámci výzkumného záměru MSM 210000026 „Proměny urbanismu“. Praha: ČVUT
- Soukalová, Petra, 2012: **Městský veřejný prostor a jeho komodifikace**. Diplomová bakalářská práce v oboru sociologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně.

Ostatní

- Cílek, V. – Baše, M., 2005: **Suburbanizace pražského okolí – dopady na sociální prostředí a krajinu.** Praha
- Oberstein, Ivo – Cach, Jan, 2001: **Názvosloví urbanismu a územního plánování.** Dílčí výstup v rámci výzkumného záměru MSM 210000026 „Proměny urbanismu“. Praha: ČVUT
- Vaďurová, Jana, 2010: **Veřejné prostory jako indikátory kvality života města.** Zkrácená verze disertační práce. Brno: FA VUT v Brně

Odborné články a příspěvky

Veřejné prostory

- Ambrožová, Zuzana, 2010: **Veřejné prostory malých měst – teoretická východiska.** In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 6/2011. Brno: Ústav územního rozvoje, 2010, s. 14 – 20
- Balabánová, Pavla, 2000: **Zeleň v ulicích.** *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 3/2000. Brno: Ústav územního rozvoje, 2000, s. 29 - 36
- Becker, C. W. – Hübner, S., 2008: **Urbane Freiräume für jung und alt.** *Garten + Landschaft*, č. 10/2008. München: Callwey Verlag, 2008, s. 14 - 17
- Bitušíková, Alexandra, 2009: **Město vo svetle udržatelej diverzity: Niekoľko poznámok k výskumu súčasného mesta.** In Ferencuhová, S. – Hledíková, M. - Galčanová, L. – Vacková B. (eds.): *Město: proměnlivá ne/samozřejmost.* Červený Kostelec / Brno: Pavel Mervart / Masarykova univerzita, s. 31– 49
- Čablová, Markéta, 2002: **Přírodní prvky ve veřejném prostoru.** In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002.* Brno: FA VUT v Brně, s. 21 – 28
- Čablová, Markéta, 2005: **Impact of public space quality on its success.** In Pokludová, Petra (ed.), 2005: *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. September 2004.* Brno: FA VUT v Brně, s. 7 – 16
- Dillon, Ruth, 2005: **Re-viewing cityscapes: an exploration into psychologically dysfunctional relationships with space.** In Pokludová, Petra (ed.), 2005: *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. September 2004.* Brno: FA VUT v Brně, s. 17 – 29
- Fikarová, Tereza, 2001: **Veřejné prostory a my.** In *Architekt*, č. 6/2001. Praha: J. H. & Archys, 2001, s. 80
- Franěk, Martin, 2002: **Vliv městské zeleně na chování lidí.** In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002.* Brno: FA VUT v Brně, s. 53 – 59
- Gregorová, Eva, 2002: **Veřejná prostranství jako obraz společnosti – společnost jako obraz veřejných prostranství** In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002.* Brno: FA VUT v Brně, s. 36 – 39
- Hee, Limin – Ooi, Giok Ling, 2003: **The politics od public space planning in Singapore.** In *Planning Perspectives 18.* London: Routledge, s. 79 – 103
- Herzberger, Herman, 2009: **Kolektivní prostor, společné využití.** In *Zlatý řez 32.* Praha: Zlatý řez, o. s., s. 8 - 11.
- Hurník, Petr, 2001: **Sto rad Jana Gehla.** In *Architekt*, č. 10/2001. Praha: J. H. & Archys, 2001, s. 84

- Janíková, Jana – Novotný, Radoslav, 2008: **Územní plán města Brna a veřejná prostranství v podmínkách nového stavebního zákona.**
 In *Veřejná prostranství. Veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Františkovy Lázně 17.-18. 4. 2008.* Brno: Ústav územního rozvoje, 2008, s. 50 – 54
- Jehlík, Jan, 2010: **Bezpečí, komunikace, reprezentace.**
 In *Zlatý řez 33.* Praha: Zlatý řez, o. s., s. 4 - 19.
- Kaplan, Ivan, 2002: **Funkční aspekty proměny veřejných prostorů v sídlech.**
 In *Město, venkovský prostor a krajina: sborník mezinárodní konference, Praha listopad 2001.* Praha: Zdeněk Černý - AGORA, 2002, s. 89 -98
- Kaplan, Ivan, 2003: **Možnosti regulace ve veřejných prostorech sídel.**
 In *Město, venkovský prostor a krajina: sborník mezinárodní konference, Praha listopad 2003.* Praha: Zdeněk Černý - AGORA, 2005, s. 59 -69
- Karwinska, Anna, 2005: **Organisation and use of public space in a postcommunist town**
 In Pokludová, Petra (ed.), 2005: *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. September 2004.* Brno: FA VUT v Brně, s. 39 – 50
- Kneissl, F. E., 2002: **Ohne System – Die Angebote am Praterstern in Wien.**
 In *Architektur Aktuell*, č. 11/2002. Wien: Springer Verlag KG, 2002, s. 108 - 117
- Konvička, Miloslav, 2005a: **Podíl kompozice na atraktivitě urbánního prostředí.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 1/2005. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005, s. 11 -16
- Konvička, Miloslav, 2005b: **Tvorba městského interiéru.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 3/2005. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005, s. 5 - 7
- Kopáček, Gabriel, 2000: **Ulice jako polyfunkční městský prostor.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 3/2000. Brno: Ústav územního rozvoje, 2000, s. 13 - 29
- Kostrůň, Lubomír, 2002: **Paměť míst.**
 In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002.* Brno: FA VUT v Brně, s. 29 - 35
- Kostrůň, Lubomír, 2005: **Communication as a key component of urban planning.**
 In Pokludová, Petra (ed.), 2005: *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. September 2004.* Brno: FA VUT v Brně, s. 51– 58
- Koutný, J. – Šilhánková, V., 2002: **Veřejné prostory v územně plánovací praxi.**
 In *Město, venkovský prostor a krajina: sborník mezinárodní konference, Praha listopad 2001.* Praha: Zdeněk Černý - AGORA, 2002, str. 99 – 106
- Koutný, Jan, 2002: **Význam a vývoj veřejných prostorů.**
 In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002.* Brno: FA VUT v Brně, s. 6 - 12
- Koutný, Jan, 2005: **Public spaces and city conception**
 In Pokludová, Petra (ed.), 2005: *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. September 2004.* Brno: FA VUT v Brně, s. 59– 67
- Kovář, Stanislav, 1998: **Urbanismus jako tvorba veřejného prostoru.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 1/1998. Brno: Ústav územního rozvoje, 1998, s. 49 – 50
- Krykorková, Zuzana, 2008: **Veřejné prostranství – součást kvalitního života.**
 In *Veřejná prostranství. Veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Františkovy Lázně 17.-18. 4. 2008.* Brno: Ústav územního rozvoje, 2008, s. 23 – 25
- Lützen, Ute, 2008: **Freiraumplanung für ältere Menschen.**
 In *Garten + Landschaft*, č. 10/2008. München: Callwey Verlag, 2008, s. 22 - 24
- Malfroy, S. – Zierau, F., 1998: **Tabula rasa de facto.**
 In *Werk + Bauen + Wohnen*, č. 12/1998, Zürich: Verlegergemeinschaft Werk+Bauen+Wohnen, 1998, s. 24 - 29
- Mlczoch, Peter, 2002: **Místa, kde se uplatnila participace občanů. Příklady přestavby vídeňských náměstí.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 2/2002. Brno: Ústav územního rozvoje, 2002, s. 24 - 27

- **Mocová, Alena, 2009: Suburbanizace a systém veřejných prostorů.**
 In *Suburbanizace, Seminář AUÚP 23.- 24.4. 2008, Beroun*. Brno: Ústav územního rozvoje, 2009, s. 89 - 90
- **Mužik, Jan, 2008: Veřejné prostory a obraz města.**
 In *Veřejná prostranství. Veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Františkovy Lázně 17.-18. 4. 2008*. Brno: Ústav územního rozvoje, 2008, s. 27 - 29
- **Nawrath, Martin, 2002: Předpoklady pro efektivní účast veřejnosti při tvorbě veřejných prostranství**
 In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002*. Brno: FA VUT v Brně, s. 44 - 47
- **Nawrath, Martin, 2011: Představení projektu URBSPACE.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 4/2011. Brno: Ústav územního rozvoje, 2011, s. 15 - 21
- **Nawrath, Martin, 2013: Akcí kolem veřejného prostoru přibývá jako hub po dešti.**
 In *Moderní obec*, č. 7/2013. Praha: Economia, 2013, s. 21
- **Novák, J. – Hexner, M., 1989: Nejen k morfologii urbanistických prostorů.**
 In *Architektura ČSR*, č. 2/1989. Praha: Svaz českých architektů, 1989, s. 34 - 40
- **Pokludová, Petra, 2005: Green in the residential area.**
 In Petra Pokludová (ed.): *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. september 2004*. Brno: FA VUT v Brně, s. 135 – 139
- **Poláčková, Vlasta, 2011: Metodické postřehy k tématu „Zeleň v územních plánech“.**
 In *Zeleň ve městě – město v zeleni, Seminář AUÚP 7.- 8. října 2010, Praha – Troja*. Brno: Ústav územního rozvoje, 2011, s. 66 - 68
- **Polešáková, Marie, 2000: Síť technického vybavení v uličním prostoru.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 3/2000. Brno: Ústav územního rozvoje, 2000, s. 45 - 90
- **Pospěch, Pavel, 2009: Cizinec opouští město: Nákupní centrum jako privatizovaný prostor.**
 In Ferenčuhová, S. – Hledíková, M. - Galčanová, L. – Vacková B. (eds.): *Město: proměnlivá ne/samozřejmost*. Červený Kostelec / Brno: Pavel Mervart / Masarykova univerzita, s. 177 – 195
- **Pospěch, Pavel, 2010: Význam a normalita ve veřejném prostoru a v nákupním centru.**
 In Ferenčuhová, S. – Galčanová, L. – Vacková B. (eds.): *Československé město včera a dnes: každodennost, reprezentace, výzkum*. Červený Kostelec / Brno: Pavel Mervart / Masarykova univerzita, s. 113 – 135
- **Pospěch, Pavel, 2013: Městský veřejný prostor: interpretativní přístup.**
 In *Sociologický časopis, 2013, Vol. 49, No.1*. Praha: Sociologický ústav Akademie věd ČR, v.v.i., s. 75 – 100
- **Prokeš, Stanislav, 2000: Vliv dopravy na tvář ulice a na její obslužnou funkci.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 3/2000. Brno: Ústav územního rozvoje, 2000, s. 37 - 45
- **Prokeš, Stanislav, 2002: Chodec, prostor, rychlost**
 In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002*. Brno: FA VUT v Brně, s. 60 - 62
- **Rezer, Petr, 2003: Kam míří Sitteho pohled?**
 In *Architekt*, č. 11/2003. Praha: J. H. & Archys, 2003, s. 60 - 62
- **Sedlák, Robert, 2008: Jak utvářet kvalitní veřejná prostranství.**
 In *Veřejná prostranství. Veřejné prostory, sídlení zeleň, krajina v územním plánování. Františkovy Lázně 17.-18. 4. 2008*. Brno: Ústav územního rozvoje, 2008, s. 38 - 39
- **Sedláková, Radomíra, 2008: Pěšák ve městě aneb Na okraj jedné konference.**
 In *Architekt*, č. 5/2008. Praha: Architekt OA s.r.o., 2008, s. 78 - 79
- **Sennet, Richard, 2009: Veřejný prostor.**
 In *Zlatý řez 32*. Praha: Zlatý řez, o.s., s. 4 - 7
- **Schmeidler, Karel, 2001: Habitus 2000 – Význam místa.**
 In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 1/2001. Brno: Ústav územního rozvoje, 2001, s. 42 - 45

- Schmeidler, Karel, 2002: **Sonda Hodonín: Jak občané vnímají riziko kriminality ve městě?**
In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 1/2002. Brno: Ústav územního rozvoje, 2002, s. 28 - 33
- Sojková, Eva, 2002: **Rehabilitace veřejných prostorů.**
In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002.*
Brno: FA VUT v Brně, s. 48 - 52
- Šilhánková, Vladimíra, 2000a: **Pasáž – šance pro městské centrum.**
In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 3/2000. Brno: Ústav územního rozvoje, 2000, s. 12
- Šilhánková, Vladimíra, 2000b: **Revitalizace centrálních částí měst.**
Urbanismus a územní rozvoj, č. 3/2000. Brno: Ústav územního rozvoje, 2000, s. 2 - 6
- Šilhánková, Vladimíra, 2002a: **Posuzování úspěšnosti veřejných prostorů.**
In Šilhánková, Vladimíra (ed.), 2003: *Veřejné prostory a život města, Brno 24. října 2002.*
Brno: FA VUT v Brně, s. 13 - 20
- Šilhánková, Vladimíra, 2002b: **Veřejné prostory a život města.**
In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 6/2002. Brno: Ústav územního rozvoje, 2002, s. 39 - 40
- Šilhánková, Vladimíra, 2005: **Public spaces in the urban planning process**
In Petra Pokludová (ed.): *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. september 2004.*
Brno: FA VUT v Brně, s. 159 - 173
- Šilhánková, Vladimíra, 2008: **Veřejné prostory našich měst.**
In *Veřejná správa č. 14/2008.* Praha: Ministerstvo vnitra ČR, s. 5 – 8.
- Šuleřová, Michaela, 2006: **Potenciál a limity městského prostoru.**
In Ferenčuhová, S. – Šuleřová, M. – Vacková, B. (eds.): *Město.* Brno: Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, s. 41 – 63
- Temelová, Jana, 2005: **High profile buildings and provision of public spaces an insight into the Andel area in Prague**
In Petra Pokludová (ed.): *Public spaces and quality of life in cities, Brno 23.-25. september 2004.*
Brno: FA VUT v Brně, s. 175 - 188
- Weber, Martin, 2008: **Vegetační úpravy veřejně užívaných míst v krajině a venkovských sídlech.**
In *Veřejná prostranství. Veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Františkovy Lázně 17.-18. 4. 2008.* Brno: Ústav územního rozvoje, 2008, s. 30 - 34

Ostatní

- Hledíková, Magdalena, 2009: **Několik environmentálních pohledů na město.**
In Ferenčuhová, S. – Hledíková, M. - Galčanová, L. – Vacková, B. (eds.): *Město: Proměnlivá (ne)samozřejmost.* Brno: nakladatelství Petr Mervart, s. 69 – 92
- Jackson, Jiřina, 2002: **Urban sprawl.**
In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 6/2002. Brno: Ústav územního rozvoje, 2002, s. 21 - 28
- Kučera, Petr, 2004: **Současná úloha zahradní architektury v koncepci trvale udržitelného rozvoje sídel.**
In *Management sídelní zeleně, Luhačovice 2004. Sborník přednášek a příspěvků semináře.* Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2004, s. 59 - 62
- Říha, Martin, 2002: **Mezi městem a krajinou.**
In *Architekt*, č. 7/2002. Praha: J. H. & Archys, 2002, s. 18 - 28
- Říha, Miloš, 2007: **Participace a sociologie.**
In *Zahrada – park – krajina*, č. 3-4/2007. Praha: Společnost pro zahradní a krajinářskou tvorbu, 2007, s. 118 - 19
- Schmeidler, Karel, 2005: **Trendy rozvoje individuální automobilové dopravy v ČR.**
In *Urbanismus a územní rozvoj*, č. 5/2005. Brno: Ústav územního rozvoje, 2005, s. 15 - 21

Právní předpisy

- Vyhláška č.26/1999 Sb. hl. m. Prahy, o **obecných požadavcích na výstavbu v hlavním městě Praze.**
- Vyhláška č.268/2009 Sb., o **technických požadavcích na stavby.**
- Vyhláška č. 500/2006 Sb., o **územně analytických podkladech, územně plánovací dokumentaci a způsobu evidence plánovací činnosti.**
- Vyhláška č. 501/2006 Sb., o **obecných požadavcích na využívání území.**
- Zákon č. 13/1997 Sb., o **pozemních komunikacích.**
- Zákon č. 17/1992 Sb., o **životním prostředí.**
- Zákon č. 114/1992 Sb., o **ochraně přírody a krajiny.**
- Zákon č. 128/2000 Sb., o **obcích (obecní zřízení).**
- Zákon č.183/2006 Sb., o **územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon).**
- Zákon č.289/1995 Sb., o **lesích (lesní zákon).**

Normy

- ČSN 73 6110: 2006. **Projektování místních komunikací.** Praha: Český normalizační institut
- ČSN 83 9001: 1999. **Sadovnictví a krajinářství – Terminologie – Základní odborné termíny a definice.** Praha: Český normalizační institut
- ČSN ISO 690 (01 0197): 1996. **Dokumentace – Bibliografické citace – Obsah, forma a struktura.** Praha: Český normalizační institut
- ČSN ISO 690-2 (01 0197): 2000. **Informace a dokumentace – Bibliografické citace – - Část 2: Elektronické dokumenty nebo jejich části.** Praha: Český normalizační institut

Slovníky

- Caravanasová, Ludmila, 2007: **Glossary of architectural therms.** (Skriptum ČVUT) Praha: Nakladatelství ČVUT
- Hanák, Milan a kol, 1998: **Anglicko-český architektonický a stavební slovník.** Plzeň: Fraus
- Hanák, Milan a kol, 1998: **Česko-anglický architektonický a stavební slovník.** Plzeň: Fraus
- Kejvalová, Antonie a kol, 2001: **Německo-český a česko-německý stavební a architektonický slovník.** Plzeň: Fraus
- Klímeš, Lumír, 2005: **Slovník cizích slov.** Praha: SPN
- Kolektiv, 2008: **Anglicko-český a česko-anglický slovník odborných výrazů územního plánování.** Brno: Ústav územního rozvoje & Ministerstvo pro místní rozvoj

Internetové odkazy (výběr)

- www.mmr.cz (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR)
- www.nadacepartnerstvi.cz (Nadace Partnerství)
- www.nadacevia.cz (nadace Via)
- www.portal.uur.cz (portál územního plánování)
- www.pps.org (Project for Public Spaces)
- www.stadtumbau-ost.info (portál rozvojového programu svazku obcí „Stadtumbau Ost“)
- www.urbanspaces.eu (portál projektu Urbspaces)
- www.uur.cz (Ústav územního rozvoje)
- vp.kamil.cz (Strategie pro veřejné prostory Prahy 10)
- www.walk21.com (sdružení Walk21 na podporu chůze)
- www.wikipedia.com (otevřená encyklopedie)

seznam publikací autorky

- Šindlerová, Veronika, 2013:
Veřejné prostory – základní pilíř územního plánování.
In Sborník příspěvků konference Člověk, stavba a územní plánování 7, s. 91 – 97, Praha: FSv ČVUT, 2013
- Martolos, Jan – Šindlerová, Veronika, 2013:
Nová metodika stanovení intenzit generované dopravy.
In Dopravní inženýrství č. 1/2013, s. 35 - 36, Plzeň: Edip s.r.o., 2013
- Šindlerová, Veronika – Vorel, Jakub – Franke, Daniel, 2013:
Praktická zkušenost se zpracováním indikátorů udržitelného rozvoje území.
(Recenzovaný článek)
In Urbanismus a územní rozvoj č. 2/2013, s. 10 - 20, Brno: Ústav územního rozvoje, 2013
- Martolos, Jan – Šindlerová, Veronika – Bartoš, Luděk – Mužík, Jan, 2013:
Metody prognózy intenzit generované dopravy.
Metodika certifikovaná Ministerstvem dopravy ČR, Plzeň: Edip s.r.o., 2013
- Šindlerová, Veronika, 2012:
Czech Republic.
In Sebastian Loew (Ed.): Urban Design Practice – An International Review. London: RIBA Publishing, 2012, s. 112 – 129
- Hnilička, Pavel – Řehoř, Marek - Šindlerová, Veronika, 2010:
Mnichovice – Územní plán.
In Architekt č. 6/2010, s. 68 – 71, Praha: Vydavatelství Julius Macháček-Kabinet, 2010

- ↘ Martolos, Jan – Šindlerová, Veronika, 2010:
Metody prognózy intenzit generované dopravy.
 In Silniční obzor č. 7-8/2010, s. 192 – 195, Praha: Česká silniční společnost, 2010
- ↘ Šindlerová, Veronika – Martolos, Jan, 2010:
Řešení dopravy jako klíčová součást urbanismu a územního plánování.
 In Sborník příspěvků konference Člověk, stavba a územní plánování 4, s. 264 – 274, Praha: FSv ČVUT, 2010
- ↘ Šindlerová, Veronika – Martolos, Jan, 2009:
Metody prognózy intenzit dopravy generované vybranými typy zástavby.
 In Urbanismus a územní rozvoj č. 5/2009, s. 44 – 45, Brno: Ústav územního rozvoje, 2009
- ↘ Šindlerová, Veronika, 2009:
Poznámky k systémovému pojetí veřejných prostorů českých měst.
 In Urbanismus a územní rozvoj č. 5/2009, s. 23 – 27, Brno: Ústav územního rozvoje, 2009
- ↘ Šindlerová, Veronika, 2009:
Urbanistické charakteristiky a jejich vliv na objem generované dopravy.
 In Sborník konference Mariánské Lázně 2009, s. 43 – 45, Liberec: EDIP s.r.o., 2009
- ↘ Šindlerová, Veronika, 2009:
Protipovodňová opatření v urbanismu a architektuře.
 In Katalog Architecture Week 2009, s. 166 – 167, Praha: Czech Architecture Week, s.r.o., 2009
- ↘ Šindlerová, Veronika - Mužík, Jan, 2008:
Proč je důležitá spolupráce urbanistů a dopravních specialistů?
 In Moderní obec č. 11/2008, s. 32 – 33, Praha: ECONOMIA, 2008
- ↘ Šindlerová, Veronika, 2006:
Protipovodňová opatření v architektuře a urbanismu.
 In Sborník příspěvků Workshopu Adolfa Patery 2006, s. 201 – 208, Praha: ČVUT a ČVTVS, 2006

seznam přednášek autorky

- Šindlerová, Veronika – Martolos, Jan:
Nová metodika stanovení intenzit generované dopravy.
XIV. dopravně inženýrské dny, Hustopeče u Brna, 6.6.2013
- Šindlerová, Veronika:
Soustava veřejných prostorů v procesu plánování rozvoje území.
Člověk, stavba a územní plánování 7, Praha, Fakulta stavební ČVUT, 22.5.2013
- Šindlerová, Veronika:
Soustava veřejných prostorů v procesu plánování rozvoje území.
Konference o městských architektech, Cheb, 15.5.2013
- Šindlerová, Veronika - Kovařík, Jan:
Koncepce dopravy jako klíčová součást plánování rozvoje území.
URBISAFETY 2012, Brno, 26.4.2012
- Šindlerová, Veronika:
Posouzení podmínek pro vodní turistiku v Plzeňském kraji.
4th STRAT & ADAPT Treffen, projekt LABEL, Ústí nad Labem, 9.11.2010
- Šindlerová, Veronika:
Vliv urbanistických charakteristik na objem generované dopravy.
Konference Mariánské Lázně 2009 – Doprava generovaná komerčními zónami, Mariánské Lázně, 12. a 13. listopadu 2009
- Šindlerová, Veronika – Martolos, Jan:
Řešení dopravy jako klíčová součást urbanismu a územního plánování.
Konference ČLOVĚK, STAVBA A ÚZEMNÍ PLÁNOVÁNÍ 4, ČVUT v Praze, 31.5.2010

- ↘ Šindlerová, Veronika:
Protipovodňová opatření v urbanismu a architektuře.
Architecture Week 2009, Praha, září 2009

seznam projektů a realizací autorky

HaskoningDHV Czech Republic, spol. s r.o.
(do 4/2013 DHV CR, spol. s r.o.)

Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina - Aktualizace č.1 (vydána 2012)
Vedoucí projektu - koordinace, urbanismus, koncepce dopravní infrastruktury | 2010 - 2012

Územní plán Pardubice
Vedoucí projektu - koordinace, urbanismus, koncepce dopravní infrastruktury | od 2011

Územní plán Rakovník
Vedoucí projektu - koordinace, urbanismus, koncepce dopravní infrastruktury | od 2013

Územní plán Havlíčkův Brod
Spoluautorka - koncepce dopravní infrastruktury | od 2010

Územní plán Šternberk
Spoluautorka - koncepce dopravní infrastruktury | od 2010

Územní plán Lovosice (vydán 2012)
Vedoucí projektu – koordinace, urbanismus | 2009 - 2012

Územní plán Zdice
Spoluautorka - koncepce dopravní infrastruktury | od 2011

Územní plán Jeníkov
Vedoucí projektu - koordinace, urbanismus, koncepce dopravní infrastruktury | od 2012

Změna č. 4 Územního plánu sídelního útvaru Mladá Boleslav
Spoluautorka - koncepce dopravní infrastruktury | od 2011

Změna č. 2 Územního plánu sídelního útvaru Vysoké nad Jizerou (vydána 2012)

Spoluautorka - koncepce dopravní infrastruktury | 2011 - 2012

Územní studie Brdy

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | od 2013

Územní studie Analýza nástrojů ÚP na území památkové rezervace Kuks

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | 2012 - 2013

Územní studie Generel pěších tras na území města Pardubice

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | 2013

Územní studie Analýza soustavy veřejných prostorů města Pardubice

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | 2012

Územní studie Analýza statické dopravy na území města Pardubice

Spolupráce - urbanismus | 2012

Územní studie Analýza MHD na území města Pardubice

Spolupráce - urbanismus | 2012

Územní studie Analýza IDS na území města Pardubice

Spolupráce - urbanismus | 2012

Strategický plán města Rakovník (schválen 2013)

Spoluautorka – územní průmět strategie | 2012 - 2013

Strategický plán města Hořice (schválen 2013)

Spoluautorka – územní průmět strategie, návrh strategie rozvoje území | 2011 - 2012

Aktualizace Strategického plánu města Cheb (schválena 2013)

Spoluautorka – územní průmět strategie | 2012 - 2013

Vyhledávací studie cyklostezky „Berounka“ v úseku Plzeň - Zvíkovec

Spoluautorka | 2011

Odborná pomoc při Úplné Aktualizaci ÚAP Plzeňského kraje 2011

Spoluautorka – celý rozsah činností | 2011

Územní studie Vazby mezi prevencí povodňových rizik a cestovním ruchem v JČK

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | 2011

Územní studie Doprava v klidu na území města Šternberk

Spoluautorka – urbanismus, doprava | 2011

Územní studie Posouzení podmínek pro vodní turistiku v Plzeňském kraji

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | 2010 - 2012

Aktualizace Programu rozvoje územního obvodu Olomouckého kraje (schválena 2011)

Spoluautorka – územní průmět strategie, návrh strategie rozvoje území | 2010 - 2011

Indikátory udržitelného rozvoje území pro Aktualizaci ÚAP ORP Most 2012

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | 2012

Aktualizace ÚAP ORP Most 2010

Vedoucí projektu – celý rozsah činností | 2010

Aktualizace ÚAP ORP Děčín 2010

Spolupráce – celý rozsah činností | 2010

Územní studie Regenerace Senovážného náměstí II – Praha 1

Spoluautorka - urbanismus | 2010

Vyhodnocení vlivů celoměstsky významných změn Územního plánu

Hlavního města Prahy na udržitelný rozvoj území

Spoluautorka části C – F hodnocení | 2010

Rekonstrukce parku Ve Struhách na orientální zahradu, Praha 6 - Bubeneč

Spoluautorka - urbanismus | 2010

HNILIČKA – CÍSLER - ARCHITEKTI

Územní plán Mnichovice

Spoluautorka průzkumů a rozborů - urbanismus | 2009 - 10

ATELIER ZAVADIL s.r.o.

Rekonstrukce Základní školy Praha – Lysolaje (realizace 2009)

Spoluautorka | 2009

Rodinný dům manželů Bobákových, Praha - Koloděje (realizace 2009 - 2010)

Spoluautorka | 2009

Bezbariérový vstup do kostela Sv. Vojtěcha, Praha 6 (realizace 2009)

Spolupráce | 2009

Územní studie Rezidenční čtvrť Česlice – Pitkovická, Křeslická

Spoluautorka - urbanismus | 2008 - 09

Územní studie Polyfunkční čtvrť Praha 6 - Nový Sedlec

Spolupráce - urbanismus | 2008

Územní studie Polyfunkční areál Sluneční náměstí, Praha 13 – Nové Butovice

Spolupráce - urbanismus | 2008

Bytový dům Nad jezerem, Praha 13 – Nové Butovice

Spoluautorka | 2006 - 2008

Hotel SHERATON PRAGUE, Praha 2 – Žitná ul. (realizace 2008 - 2009)

Spolupráce | 2006 - 2008

Bytový dům Sokolovská, Ostrava - Poruba

Spoluautorka | 2007

Rodinný dům manželů Kozlových, Brník (realizace 2009 - 2010)

Spoluautorka | 2007

Rekonstrukce a dostavba rodinného domu manželů Michálkových,

Praha 4 – Braník, Ve Studeném 10 (realizace 2008 – 2009)

Spoluautorka | 2006 - 2007

Polyfunkční areál West Gate, Praha 13 – Nové Butovice

Spolupráce | 2006 - 2008

Atelier Kontext (vlastní projektová praxe)

Vestavba podkroví jihočeské chalupy, Potočná u Nové Bystřice (realizace 2010)

Autorka | 2009

Rodinný dům manželů Kalouskových, Dobroměřice u Loun (realizace 2009 - 2010)

Autorka | 2004 - 2009

Adaptace výrobního areálu na bydlení, Dobroměřice u Loun (realizace 2007 - 2010)

Autorka | 2004 - 2009

Kirchmeier–Graw–Brück Architekten Weimar, GmbH

Kantinen- und Unterrichtsgebäude der Thüringen Polizei, Meiningen, SRN

(realizace 2003 - 2004)

Spoluautorka | 2002 - 2003

Gefahrenabwehrzentrum an der BAB 71/73 in Suhl/Zella-Mehlis, SRN

(realizace 2004)

Spolupráce | 2002 - 2003

Kongresshotel Lobenstein, SRN

Autorka | 2003

Urbanisticko-architektonická soutěž Wohngebiet Häfenmarkt, Hildburghausen, SRN

Autorka soutěžního návrhu | 2003